

LIETUVOS ENERGETIKA

LIETUVOS ENERGETIKA

Nuo AB „Elektra“ iki AB „Ignitis grupė“

LIETUVOS ENERGETIKŲ SENJORŲ KLUBAS

Sudarytojas Vilius ŠADUIKIS

Vilnius, 2020

ISBN _____

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama
Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB)

© Lietuvos energetikų senjorų klubas, 2020
© „Trys žvaigždutės“, 2020

Redakcinė kolegija

Vilius ŠADUIKIS – pirmininkas

Anzelmas BAČAUSKAS

Saulius KUTAS

Viktoras MEKAS

Vytautas MIŠKINIS

Zenonas RUŽINSKAS

Vitulis VALEIKA

Laimė VALOTKIENĖ

Redkolegijos nariai ir leidėjas.

Iš kairės: Jeronimas Laucius, Viktoras Mekas, Saulius Kutas, Laimė Valotkienė, Vytautas Miškinis, Vilius Šaduikis, Zenonas Ružinskas, Vitulis Valeika, Anzelmas Bačauskas

PRATARMĖ

Lietuvos energetikų senjorų klubas tęsia enciklopedinio leidinio „Lietuvos energetika“ leidybą. Primename, kas buvo pateikta ankstesniuose tomuose:

I – (1982) aprašyta Lietuvos energetikos istorija nuo seniausių laikų iki 1940 m.

II – (1992) apžvelgta mūsų šalies energetikos raida nuo 1940 m. iki 1990 m.

III – (2004) pateiktas Lietuvos energetikų biografijų žinynas.

IV – (2006) – pratęstas biografijų žinynas bei pateikti iškilų energetikų prisiminimai.

V – (2015) tęsia Lietuvos energetikos istoriją ir apima Nepriklausomybės laikotarpį nuo 1990 iki 2014 m.

VI – (2017) yra skirtas mūsų energetikos ištakoms ir prieškario Lietuvai, kai buvo pasiektas proveržis energetikoje. Pateiktos biografijos asmenybių, kurios tą istoriją kūrė.

VII – (2019) skirtas labai sunkiam Lietuvos energetikai pokario 1944-1962 m. laikotarpiui, kai reikėjo atstatyti visą sugriautą ūkį. Statistinius faktus labai paįvairina gyvų liudininkų prisiminimai.

Naujai paruoštas VIII t. pateikia informaciją, kaip Lietuvos visuomenė ir vyriausybė suprato ir ėmėsi priemonių, kad šalies energetika būtų kuriama vietiniu kapitalu ir pavaldi vyriausybinei bendrovei. Tam 1937 m. įkuriama valstybės kapitalo akcinė bendrovė „Elektra“.

Nuoširdžiai dėkojame visiems, ypač bendrovės „Ignitis grupės“ vadovams, padėjusiems paruošti daug informacijos talpinantį leidinį.

Knyga „Lietuvos energetika“ VIII t. skirta energetikos specialistams ir visiems besidomintiems energetika.

Vilius Šaduikis

MIELIEJI SKAITYTOJAI,

Jūsų rankose – jau aštuntasis Lietuvos energetikų veteranų pastangomis parengtas enciklopedinio leidinio „Lietuvos energetika“ tomas. Jame pateikta mūsų šalies energetikos ūkio istorija aprėpia tarpukario metus – laikotarpį, kuomet buvo pakloti pamatai moderniai Lietuvos energetikos sistemai, kuri per trumpą Nepriklausomybės laikotarpį vystėsi ypatingai sparčiais tempais.

Neabejotinai didžiausiu šio laikmečio laimėjimu energetikos srityje tapo akcinės bendrovės „Elektra“ įkūrimas 1937 m. Viso šalies energetikos sektoriaus koordinavimu ir plėtra užsiėmusi bendrovė buvo atsakinga ne tik už daugybės svarbių projektų parengimą, bet kartu sparčiai prisidėjo prie visos šalies ekonomikos modernizavimo.

To laikotarpio dvasia energetikos srityje yra gyva ir šiandien. Nors laikai ir pasikeitė, bet siekis išlikti toks pats – Lietuvoje turėti modernų ir nuo naujausių pasaulinių tendencijų neatsiliekančią energetikos sektorių.

Prieš daugiau nei 80 metų iššūkis buvo šalies elektrifikavimas, siekis, kad elektros energija būtų prieinama kiekvienam gyventojui. Dabartinis iššūkis – energetikos sektoriaus transformacija ir modernių technologijų pasitelkimas tam, kad žaliąją, iš atsinaujinančių energijos šaltinių gaminamą elektrą taptų prieinama ir suprantama kiekvieno gyventojo kasdienybės dalimi. Dekarbonizacija yra žodis, kuris tiksliausiai apibūdina kryptį, kuria juda energetikos sektorius. Lūžis vartotojų mąstyme visame pasaulyje reiškia, kad jau greitai didžiausią konkurencinį pranašumą turės tos valstybės ir įmonės, kurios galės pasiūlyti draugiškas aplinkai prekes ir paslaugas be anglies dvideginio pėdsako.

Todėl „Ignitis grupė“ supranta, kad dar bendrovės „Elektra“ pradėta Lietuvos energetikos sektoriaus modernizavimo misija ir šiandien yra aktuali ir strategiškai svarbi visai šaliai.

Be to, po visą pasaulį vilnijanti žaliosios energetikos vystymo banga – kartu yra

istorinė galimybė Lietuvai surasti savo nišą ir tapti vienu iš energetiškai sumanių technologijų centrų. Mūsų šaliai yra gyvybiškai svarbu būti tarp tų valstybių, kurios ne tik įsisavins, bet ir aktyviai prisidės prie naujosios energetikos technologijų vystymo. Tam turime visas galimybes.

Pabaigoje noriu išskirtinę padėką pareikšti Lietuvos energetikos senjorų klubo nariams, kurie jau daugybę metų nenuilstamai fiksuoja kiekvieną mūsų šalies energetikos istorijos fragmentą. Šis jų darbas tampa neįkainojamu palikimu naujai energetikų kartai. Tik žinodami ir suprasdami istoriją galime užtikrintai žengti į ateitį bei kurti energetiškai sumanų pasaulį.

Darius Maikštėnas

Valdybos pirmininkas ir generalinis direktorius AB „Ignitis grupė“

DEAR READERS,

You are holding the eighth volume of the encyclopaedic publication “Lietuvos energetika” (Lithuanian Energy Industry) prepared by the efforts of Lithuanian energy industry veterans. The history of our country’s energy economy presented in it covers the interwar years – the period when the foundations for the modern Lithuanian energy system were laid, which developed at a particularly rapid pace during the short period of Independence.

Undoubtedly, the greatest achievement of this period in the field of energy industry was the establishment of joint-stock company “Elektra” in 1937. The company, which was engaged in the coordination and development of the entire energy sector of the country, was responsible not only for the preparation of many important projects but, at the same time, made a significant contribution to the modernization of the entire country’s economy.

The spirit of that period in the field of energy industry is still alive today. Although times have changed, the goal has remained the same – to have a modern energy sector in Lithuania which is keeping up with the latest global trends.

More than 80 years ago, the challenge was the electrification of the country, to make electricity accessible to each resident. Current challenge is the transformation of the energy sector and employment of modern technologies to make green electricity, generated from the renewable energy resources, accessible and understandable part of everyday life for each resident. Decarbonisation is the word that most accurately describes the direction in which the energy sector is moving. A breakthrough in consumer thinking around the world means that those countries and businesses which will soon be able to offer environmentally friendly goods and services without carbon footprint will soon have the greatest competitive advantage.

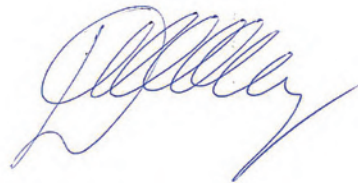
Therefore, Ignitis Group understands that the mission of modernization of Lithuanian energy sector started by the “Elektra” company is still relevant today and strategically important for the whole country.

Moreover, the wave of green energy development that is rippling around the world, is also a historic opportunity for Lithuania to find its niche and become one of the smart energy technology centres. It is vital for our country to be among those countries which will not only adapt, but also actively contribute to the development of the new energy technologies. We have all the possibilities to do that.

Lastly, I would like to express my special thanks to the members of the Lithuanian Energy Seniors Club, who have been tirelessly capturing every fragment of the history of our country’s energy industry for many years. This work of theirs becomes an invaluable legacy to the new generation of energy industry professionals. Only by knowing and understanding history can we confidently move into the future and build an energetically smart world.

Darius Maikštėnas

Chairman of the Board and the CEO AB Ignitis Grupė

LIETUVOS VALSTYBINĖS ENERGETIKOS AKCINĖS BENDROVĖS ISTORIJA

NUO AB „ELEKTRA“ IKI AB „IGNITIS GRUPĖ“

Vilnius ŠADUIKIS

Gimė 1940 m. lapkričio 10 d. Rokiškio apskr., Obelių vls., Audronių k. 1946–1951 m. mokėsi Obelių gimnazijoje, 1952–1954 m. – Vilniaus 1-oje berniukų vidurinėje mokykloje, 1957 m. baigė Kauno 2-ąją vidurinę mokyklą. 1957–1962 m. studijavo Kauno politechnikos instituto Mechanikos fakultete suvirinimo įrengimų ir technologijos specialybę, įgijo inžinieriaus mechaniko kvalifikaciją. Dar studijuodamas susidomėjo kalnais, dalyvavo daugelyje ekspedicijų, įskaitant ir Himalajus. Ilgametis Lietuvos alpinizmo federacijos prezidentas. Nuo 1962 m. pagal paskyrimą – Liaudies ūkio tarybos mechanizacijos ir automatizacijos projektavimo ir konstravimo biuro vyresn. inžinierius. 1965–1976 m. – Prammontažo tresto Spec. montavimo valdybos Nr. 2 (specializuotos katilinių montavimui) darbų vykdytojas, vyr. darbų vykdytojas, valdybos viršininko pavaduotojas, valdybos vyriausiasis inžinierius. 1976–2002 m. – „Vilniaus šilumos tinklų“ direktoriaus pavaduotojas. Jo iniciatyva 2003 m. vasario 14 d. „Vilniaus centrinės elektrinės“ 100 metų jubiliejaus proga buvo įkurtas Lietuvos energetikos muziejus. 2003–2010 m. – Lietuvos energetikos muziejaus direktorius. Už muziejaus naujas ekspozicijas apdovanotas LR Seimo Pirmininko (2006 m.) ir LR Ministro Pirmininko (2008 m.) padėkomis, PET Lietuvos komiteto Garbės ženklu.

Inicijavo ir ruošė enciklopedinio leidinio „Lietuvos energetika“ III, IV, V, VI, VII t. (2003–2018 m.). Yra keleto leidinių apie alpinizmą bendraautoris. Nuo 2010 m. – Lietuvos energetikų senjorų klubo prezidentas.

I DALIS

TARPUKARIO LIETUVOS ELEKTROS ENERGETIKA IR AB „ELEKTRA“ ĮKŪRIMAS

ELEKTROS ENERGETIKOS PRADŽIA IR PIRMOSIOS ELEKTRINĖS

Turbūt beprasmiška ginčytis, kuris etapas valstybės, ūkio šakos ar žmogaus gyvenimo istorijoje yra svarbesnis ar svarbiausias. Gal ne vaikystė, kada jis nieko daugiau nenuveikė už pastatytas pilis smėlio dėžėje, bet žinovai tvirtina – kaip tik tada susiformuoja būsimasis galimas didvyris. 1892 m. pradėjusi veikti Rietavo dvaro elektrinė su 69,5 m² kaitinamojo paviršiaus garo katilu ir 110 V įtampos nuolatinės srovės generatoriumi tampa simboliu, jos paleidimo data – balandžio 17 diena – daugiau kaip po šimtmečio paskelbiama Valstybės energetikos diena, o 1983 m. pradėjęs veikti Ignalinos atominės elektrinės pirmasis blokas su galingiausiu tuo metu pasaulyje 1500 MW reaktoriumi, vos po dvidešimt vienerių palyginus sėkmingos eksploatacijos metų, 2004 m. sustabdomas – nuspręsta nutraukti atominės elektrinės eksploatavimą daug anksčiau, negu ją techniškai dar būtų galima naudoti. Gal viduramžių Lietuva nuo Baltijos iki Juodosios jūros – Abiejų Tautų Respublika, bet tik po 1918 m. vasario 16 d. Nepriklausomybės akto Lietuva tapo valstybe su lietuvių kalba, raštu, pagaliau, sava teritorija nuo seno lietuvių gyvenamose žemėse. Tiesa, jai buvo lemta gyvuoti tik 22 metus.

Taigi, kiekvienas darbas yra daigus grūdas į istorijos dirvoną. Negana pasėti, jį reikia ir puoselėti. Jei pamiršime kada pasėjome, nelaistysime – daigai nunyks, jei negenėsime – medis bus kreivas.

Pirmąją elektros energetikos lokalsistemos užuomazga, jos prototipu galima būtų laikyti pradėjusią veikti Rietavo dvaro elektrinę, rūmų, bažnyčios ir miestelio gyvenamųjų namų elektrinį apšvietimą. Tačiau tik miestų centrinių elektrinių statyba, gatvių elektrinio apšvietimo koncesijų suteikimas, akcinių bendrovių steigimas, elektros energijos virtimas preke galutinai suformavo sąlygas energetikos ir elektros energetikos sistemų atsiradimui.

Kauno miesto dūma 1899 m. rugsėjo 15 d. sutartyje su belgo R. F. Šmatcerio įgaliotiniu E. Mendeliu pasirašyta sutartimi centrinės elektrinės statytojui suteikė miesto elektrinio apšvietimo koncesiją 40 metų. Sutarties 36 straipsnis įpareigojo miesto dūmą neleisti niekam kitam įrengti viešojo naudojimo elektrinių ir elektrinio apšvietimo mieste; buvo galima statyti tik privačias įmones, įstaigas ar atskiro namo elektrines, kurios tiektų energiją tik tai įmonei, įstaigai ar atskiro savininko namui. Ši sutartis labai apribojo ilgam laikui Kauno elektros ūkio plėtros galimybes.

Kauno centrinė elektrinė (šalia Karo muziejais) 1939 m.

1900 m. vokiečių pastatyta Klaipėdos centrinė elektrinė pasižymėjo tuo, kad tiekė elektros energiją vieninteliam Lietuvos teritorijoje veikusiam elektriniam tramvajui. Elektrinę pastatė Karaliaučiaus Prūsijos geležinkelių bendrovės Klaipėdos siaurojo geležinkelio akcinė bendrovė.

1892 m. Vilniaus miesto dūma svarsto miesto elektrinio apšvietimo klausimą, o nuo 1895 m. pradeda gauti įvairių firmų ir asmenų pasiūlymus mieste įrengti elektrinį apšvietimą, daugumoje jų reikalaujama Vilniaus apšvietimui koncesijos 30–55 metams.

Miesto dūmos paskelbtame konkurse elektrinės projektui parengti buvo gauta daug Rusijos ir užsienio firmų pasiūlymų. Miesto dūma koncesijos niekam nesuteikė, o atskiras firmas nutarė pasitelkti tik kaip rangoves. 1903 m. sausio 22 d. Vilniaus gubernijos

Klaipėdos termofikacinė elektrinė

valdybos komisija pastatytą elektrinę ir tinklus priėmė eksploatacijai, o vasario 14 d. pradėjo veikti su apkrova.

Elektrinės statybos priežiūrą vykdė, o vėliau joje direktoriavo Viktoras Nevodničanskis. Jo vaikai ir anūkai, taip pat energetikai, paliko žymų pėdsaką Lenkijos energetikoje – ir dabar Krokuvėje yra atominės energetikos institutas, pavadintas Nevodničanskio vardu.

1912 m. Panevėžio dūma nusprendė pastatyti savivaldybės centrinę 100 AJ galios elektrinę. Projektą parengti buvo pavesta panevėžiečiui inžinieriui A. Dūdai. Dūma netgi gavo iš Rusijos Finansų ministerijos paskolą, užsakė įrengimus, pastatė elektrinės pastatą, tiesė elektros tiekimo linijas. Prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, nebepavyko atsigabenti į Eitkūnus 1914 m. atvežto dyzelinio agregato.

Įdomu pažymėti, kad jau tada buvo užmegzti kontaktai su kitų Lietuvos miestų energetikais. 1913 m. Vilniaus centrinės elektrinės inžinierius Nevodničanskis, atvykęs į Panevėžį, rengė techninę dokumentaciją, dūmos nariams ir suinteresuotiems asmenims plačiai pasakojo apie elektrinės statybos reikšmę miestui, elektros energijos svarbą pramonei, teigė, kad laikas suprasti, kad elektra nėra prabanga, bet viena iš patogumų ir higienos sąlygų.

Vilniaus centrinė elektrinė (1915 m. atvirukas)

Elektrinės atsirado ir stambiose pramonės įmonėse. 1898 m. Kaune, brolių Tilmanų fabrike įrengta elektrinė yra laikoma pirmąja pramonės įmonės elektrine Lietuvoje. 1890 m. Šiauliuose Frenkelio odos fabrike jau veikė du elektros varikliai gamybos technologiniame procese. Kaip jau buvo minėta, elektrinės įsirengdavo savo dvaruose siekiantys pažangos dvarininkai. Tos elektrinės buvo namo, fabriko ar dvaro šeimininkų nuosavybė. Elektra dar nebuvo prekė.

Prisimenant energetikos vystymosi kelią, pirmiausia reikia atkreipti dėmesį į ypač greitą inžinerinės minties plėtrą nepriklausomoje tarpukario Lietuvoje. Jei 1918 m. įsteigta Lietuvos inžinierių sąjunga turėjo 12 narių, tai 1922 m. įkūrus Lietuvos (nuo 1930 m. – Vytauto Didžiojo) universitetą, o jame Technikos fakultetą, padėtis pradėjo radikaliai keistis. Reikia pažymėti, kad pirmieji inžinieriai buvo labai aktyvūs nepriklausomos Lietuvos kūrėjai. Ypač daug nusipelnė Ernestas Galvanauskas, kuris nuo 1902 m. studijavo Peterburge, o caro persekiojamas pasitraukė į užsienį ir 1913 m. baigė studijas Belgijoje, gaudamas inžinieriaus elektriko diplomą. Jis buvo Didžiojo Vilniaus Seimo (1905 m.) narys ir kartu su bendraminčiais įkūrė Valstiečių partiją. Nuo 1919 m. pavasario jis buvo Lietuvos delegacijos Taikos konferencijoje Versalyje sekretorius ir reikalų vedėjas. Po sėkmingų derybų grįžęs į Lietuvą (po 13 m. klajonių) buvo paskirtas

Laikinosios vyriausybės ministru pirmininku ir užsienio reikalų ministru. 1919–1920 m. jam teko organizuoti Steigiamojo Seimo rinkimus. Dar kartą ministru pirmininku jis buvo 1922–1924 m. Jam teko steigti Lietuvos universitetą, priimti sprendimą vaduoti ir prisijungti Klaipėdos kraštą.

Jau pirmais nepriklausomybės metais tuometinė Lietuvos inžinierių ir architektų sąjunga (nuo 1936 m. – Lietuvos inžinierių draugija) stengėsi suburti techninės minties puoselėtojus. Nuo 1929 m. buvo leidžiamas žurnalas „Technika ir ūkis“, kuriame buvo gvildenamos įvairios to meto svarbios inžinerinės problemos. Savo vedamajame straipsnyje žurnalas rašė:

„Tautos kultūra yra kompleksas, priklausęs nuo kelių veiksnių. Tų veiksnių tarpe svarbią vietą užima krašto techninė kultūra. Technikos kultūra moderniškoje valstybėje vaidina ypatingai svarbų vaidmenį. Galima drąsiai teigti, kad visa valstybės medžiaginė kultūra ir žymi dalis dvasinės, labai priklauso nuo techniškos kultūros būklės, nuo jos potencialo krašte. Savo ruožtu technikos kultūra priklauso nuo kelių pagrindinių faktorių, kaip tai: krašto gamtos turty, technikos kultūros ugdymo planingumo, technikos reikšmės valstybės gyvenime tinkamo įvertinimo, tinkamo technikos darbuotojų paruošimo, atatinamos įstatymdavystės normalaus plėtojimosi. Tikrai darnus tų veiksnių suderinimas ir realizavimas gali užtikrinti normalų technikos kultūros augimą ir nuo jos priklausančios bendros krašto kultūros pažangą.“

Žinant, kad technikos vystymosi pagrindas yra energetika, jau tuo metu jauni inžinieriai drąsiai kėlė elektros ūkio vystymo problemas. 1930 m. inžinierius Leonas Kaulakis straipsnyje „Elektros ūkio normavimo klausimu“ šiame žurnale rašė: *„Pastaraisiais metais mūsų visuomenė gyvai susidomėjo elektrifikacijos dalykais. Ir ne be reikalo. Elektros energija yra vienas svarbiausių ekonominio gyvenimo veiksnių, jos suvartojimas yra šalies gerovės ir kultūringumo rodiklis. Todėl visos valstybės tam dalykui teikia labai daug dėmesio. Tai pasireiškia pirmon galvon atatinamų organų steigimu, kurie rūpinasi planingu ir tikslingu elektros tiekimo plėtimu. Kiekvienas klausimas elektrifikacijos srityje, kiekvienas projektas ar sumanymas prieš jo legalizavimą administraciniu ar įstatymo keliu tokio organo būna plačiai išnagrinėjamas visais atžvilgiais, ypatingai jo viešojo naudingumo ir suderinamumo atžvilgiu su toliau numatytoju elektrifikacijos planu. Tuo išvengiama atskiri žygiai, galintieji sutrukdyti elektrifikacijos plėtotę, ir sutaupoma bendrieji krašto ištekliai. Mūsų laikais energijos ūkio planingas tvarkymas aprėpia jau ne tik atskiras valstybes, bet ir ištisus kontinentus. Elektros energija virto tarptautine preke. Didžiausi aukšto įtempimo tinklai paduoda energijos perteklius iš vieno krašto į kitą už šimtų kilometrų. Šiems dalykams tvarkyti susidarė tarptautinės asociacijos, sudaromos iš įvairių valstybių atatinamų organų delegacijų. Paminėtinos Tarptautinė Elektrotechninė Komisija (J. E. C), kuri aprėpia bemaž visas valstybes (be Lietuvos) ir Pasaulinės Energijos*

Konferencijos. Gyvename dvyliktus nepriklausomybės metus. Lyginant su mūsų kaimynų elektrifikacijos pažanga, tenka pastebėti, jog esame kiek atsilikę. Taigi ar nevertėtų šių Vytauto Didžiojo metų proga mums susirūpinti tuo gyvuoju reikalu steigiant atatinamų institucijų.“ (Technika ir ūkis, 1930, Nr. 2).

Panašių minčių laikėsi dauguma to meto inžinierių. Didelę įtaką turėjo ir kaimynų bei kitų Europos šalių pasirinkti energetikos vystymosi keliai. Kaip taisyklė, visose šalyse energetika vystėsi su valstybės parama ir tarnavo valstybės interesams. Labai aiškia poziciją užėmė Lietuvos inžinierių sąjunga (LIS), kuri dėjo pastangas ir paruošė dirvą Lietuvos energijos komiteto kūrimui. 1935 m. pradžioje inž. M. Kripas, LIS valdybos narys, straipsnyje „Lietuvos Tautinio Jėgos Komiteto sudarymo reikalu“ pateikė plačią ir detalią informaciją apie energetikų bendravimą pasaulyje:

„Lietuvos Inžinierių Sąjungos Valdyba pastaruoju laiku atlieka paruošiamus darbus Lietuvoj Tautiniam Jėgos Komitetui įkurti. Tokie komitetai veikia beveik visose pasaulio valstybėse, taip pat ir mūsų kaimyniniuose Pabaltijos kraštuose. Pas mus tuo reikalu buvo jau prieš kelis metus (1928 m.) susirūpinta ir buvo net paruoštas Lietuvos Tautinio Jėgos Komiteto statutas, tačiau, dėl formalių priežasčių, komitetas nebuvo sudarytas, ir kontaktas su Tarptautiniu Pasaulio Jėgos Komitetu, kuris jungia visų valstybių tautinius jėgos komitetus, iki šiol buvo palaikomas tik atskirų asmenų iniciatyva. Bandymas, nors ir nesąmoningas, palikti jėgos ūkį be vadovybės, nepavyko: privati iniciatyva nesugebėjo paversti jėgos ūkį į žydinčią bendro valstybės ūkio šaką. O kur bandė ir šiandien dar bando naudotis vandens jėga, tai yra varžoma pasenusių rusų ir net naujų Lietuvos melioracijos įstatymų. Visam tam turi būti padarytas galas ir geriau šiandien, negu ryt, nes, nepaisant ekonomiškai sunkių laikų, krašto mechaninio ir elektrinio darbo pareikalavimas auga diena iš dienos.“ (Technika ir ūkis, 1936, Nr. 1 (14)).

ENERGIJOS KOMITETO STEIGIMAS

Elektrai tapus tokiai svarbiai šalies vystymuisi ir paprasto piliečio buityje, Lietuvos energetinį ūkį tuo metu tvarkiusi susisiekimo ministerija nebegalėjo apsiriboti vien normomis ir taisyklėmis. Valdžia privalėjo aktyviau reikštis planavimo, tvarkymo ir kontrolės srityse. Toks spaudos ir visuomenės spaudimas dėl energetikos problemų vyriausybėje buvo išgirstas: 1936 m. vasario 15 d. Susisiekimo ministro inžinieriaus Jokūbo Stanišauskio iniciatyva įsteigiamas Energijos komitetas, kurio statusą ir formavimo principus patvirtino Ministras Pirmimininkas Juozas Tūbelis.

Krinta į akis faktas, kad tarp 15 komiteto narių net 3 vietos skirtos Vytauto Didžiojo universiteto atstovams, kai pagrindinės ministerijos (Finansų, Žemės ūkio, Krašto apsaugos, Vidaus reikalų, Užsienio) turėjo tik po vieną atstovą. Tik Susisiekimo ministerija

kaip steigėja turėjo 4 atstovus. Dar po vieną atstovą delegavo Lietuvos bankas, Prekybos ir Pramonės rūmai ir visuomeninė organizacija – Lietuvos inžinierių draugija (LID).

1936 m. pirmame numeryje žurnalas „Technika ir ūkis“ praneša, kad jau yra įsteigtas Lietuvos Energijos komitetas:

„Jau turime „Energijos Komitetą“. Mūsų kaimynai latviai yra tai padarę jau prieš 10 metų. Bet, žinoma, geriau vėliau, negu niekados. Įsteigus Komitetą, kuriame žymių daugumų sudarys inžinieriai, jiems teks garbingas uždavinys nusmaigyti organizuoto techniškojo darbo Lietuvoje pirmąsias gaires. Nenagrinėdami čia Komiteto struktūros ir sudėties, pamėginkime bendrais bruožais apibūdinti Komitetą, laukiantį darbų. Jų yra itin daug:

- 1) Sudaryti Lietuvos energijos išteklių planingo tyrimo ir katalogavimo perspektyvinį planą; paskirom sritims (pav. durpynams) toks planas gali apimti keliolikos metų laikotarpį;
 - 2) Sudaryti panašų planą žemės gelmių turtams;
 - 3) Rūpintis įstatymų paruošimu, kurie garantuotų energijos išteklių ir žemės gelmių turtų apsaugą nuo neracionalaus naudojimo ir valdymo;
 - 4) Tirti esamą energetinį ūkį, nes esami daviniai parodo, kad šioje srityje yra labai daug trūkumų;
 - 5) Pasirūpinti apie realų ekonomišką pagrindą atitinkamiems sumanymams realizuoti;
 - 6) Sekti rūpimų sričių technikos pažangą svetur, nes dėl lėšų stokos eksperimentinio pobūdžio tyrimų savo krašte atlikti dažnai negalime ir negalėsime;
 - 7) Spausdinti komiteto darbus; šie darbai turės sudaryti mūsų techniškos kraštotyros pagrindą;
 - 8) Įtraukti visos reikalingos krašto kvalifikuotos jėgos Komiteto darban ir t. t.
- Iki šiam laikui kai kuriuos tyrinėjimus atlikinėjo neskaitlingos Vytauto Didžiojo Universiteto katedros, pav., durpių naudojimo klausimus nagrinėjo Technikos fakulteto cheminės Technologijos Katedra, prof. J. Šimkaus vadovaujama. Šie uždaviniai įpareigoja Lietuvos inžineriją ypatingai rimtai pasiruošti tam didžiam darbui ir jo akivaizdoje surasti bendrą visiems inžinieriams kelią.*“

To paties žurnalo skyriuje „Techniškoji kronika“ pateikiama ir naujai įsteigto Energijos Komiteto jau sudaryta personalinė sudėtis pagal atitinkamas įstaigas:

- „1. Susisiekimo M-jos: inž. doc. J. Čiurlys (pirmininkas), inž. St. Eidrigėvičius (vice-pirmininkas), inž. K. Rimkus (sekretorius) ir inž. J. Vidmantas.
2. V. D. U-to: prof. Pr. Jodelė, prof. St. Kolupaila ir priv. doc. dr. inž. J. Dalinkevičius.
3. Vidaus Reikalų M-jos – inž. Pr. Drąsutis.
4. Finansų M-jos – ref. A. Danta.
5. Krašto Apsaugos M-jos – inž.-pulk. A. Banėnas.
6. Žemės ūkio M-jos – inž. J. Čeičys.
7. Užsienių Reikalų M-jos – dir. J. Norkaitis.

8. Lietuvos Banko – prof. A. Rimka.

9. Lietuvos inžinierių sąjunga (LIS) – inž. A. Novickis.“

Visi nariai buvo suskirstyti į penkias komisijas ir pakomisijas: Žemės turtams tirti, Vandens reikalų, Šiluminė, Elektros, Ekonominė. Energijos komiteto statute buvo numatyta galimybė komisijoms savo nuožiūra kooptuoti darbui naudingus ir kompetetingus asmenis. Kooptuoti nariai turėjo teisę dalyvauti posėdžiuose su patariamuoju balsu. Jau pirmais metais buvo pakviesta papildomai 19 specialistų ir komiteto kolektyvą sudarė 34 asmenys, kurie (išskyrus pirmininką) pasiskirstė į komisijas:

1. Žemės turtams tirti komisija	– 4 asm.	Pirmininkas	– prof. P. Jodelė;
2. Energijos „		Pirmininkas	– prof. S. Kolupaila;
a) Šiluminė pakomisija	– 12 „	„	– inž. J. Vidmantas;
b) Elektros „	– 8 „	„	– inž. P. Drąsutis;
c) Vandens jėgos „	– 6 „	„	– prof. S. Kolupaila;
3. Ekonominė komisija	– 3 „	„	– prof. A. Rimka.

1-as Energijos Komiteto posėdis 1936 IV 8 p. Susisiekimo Ministeriui inž. J. Stanišauskiui pirmininkaujant.

Nuotraukoje (iš kairės): plk. A. Banėnas, P. Drąsutis, J. Avižonis, J. Vidmantas, S. Eidrygevičius, A. Mačiūnas, J. Jankevičius, J. Stanišauskis, J. Čiurlys, P. Jodelė, S. Kolupaila, J. Čeičys, K. Rimkus, V. Taujenis, J. Norkaitis

Energijos komiteto darbas buvo plėtojamas dviem kryptim:

1) Bendro plano ruošimas energetikos ir žemės turto naudojimo klausimais (tyrinėjimai, jų sistematizacija, atitinkamų įstatymų bei taisyklių projektų ruošimas, bendro energijos naudojimo, taip pat elektrifikacijos planų ruošimas ir t. t.).

2) Konkrečių ir aktualių klausimų tyrinėjimas (konkrečiose vietose elektros stočių statybos klausimas, durpynų eksploatacijos problemos, cemento gamyba ir t. t.).

Energijos komiteto prezidiumą sudarė Lietuvos Respublikos Ministrų Tarybos patvirtintas pirmininkas inžinierius J. Čiurlys, vicepirmininkas – inž. S. Eidrygevičius, sekretorius – K. Rimkus.

Naujasis Energijos komitetas labai aktyviai įsijungė į tarptautinę veiklą. Trečiojoje pasaulio energetikų konferencijoje (dabar – Pasaulio energetikų taryba), įvykusioje Vašingtone 1936 m. rugsėjo 7–12 d. (dalyvavo 2000 energetikų iš 54 valstybių), Lietuva, atstovaujama Lietuvos energijos komiteto pirmininko J. Čiurlio ir prof. S. Kolupailos, buvo priimta nare. Atidaryme sveikinimo žodį sakė 12 valstybių atstovai, tarp jų ir J. Čiurlys. Žymus konferencijos įvykis buvo JAV prezidento Franklino Ruzvelto kalba. Tarp kitko jis pasakė: „Nuo seniai jau minimas „circulus vitiosus“: elektra brangi todėl, kad maža jos vartotojų, o maža elektros vartotojų todėl, kad elektra brangi; protingos politikos uždavinys – laužyti šitą „circulus vitiosus“: tą turi padaryti valstybė, reguliuodama tarifus ir darydama įtaką į energetinio ūkio vystymąsi.“

Per pirmus veiklos metus buvo inventorizuotas esantis elektros ūkis Lietuvoje, kurį atliko inž. P. Drąsutis. Iš padarytos analizės matome, kad 1935 metais elektros gamyba pasiskirstė taip: vandens jėga – apie 2,5%, durpėmis – 17,0%, malkomis – 2,7%, dyzeliniu kuru – 18,0%, anglimis – 59,8%. Panaudojant vietinius išteklius buvo pagaminta 22,2% elektros energijos kiekio. Sekančiais metais buvo paruošta 1936 metų elektros statistinių duomenų santrauka, ištirtas elektros energijos Šiaulių rajonui tiekimo klausimas. Energijos komiteto nariai, ypač po Vašingtono konferencijos, suprato, kad respublikos energetinį ūkį privalo tvarkyti valstybė. Tai akivaizdžiai liudija pasitarimų protokolai: „1937 m. balandžio mėn. 22 d. Komiteto posėdy pirmininkaujantis Susisiekimo ministeris inž. J. Stanišauskis painformavo posėdžio dalyvius apie sumanymus ir reikalą statyti Šiaulių rajoninę elektros stotį, kuri aprūpintų Šiaulius, Radviliškį, Linkaičius, Šeduvą ir Kuršėnus. Elektros energijai gauti ir aprūpinti kuru tame rajone esančias dirbtuves, numatoma išnaudoti Šiaulių apylinkės durpynai: Did. Tyruliai, Rekijavas ir kt. Apytikris metinis durpinio kuro pareikalavimas 70.000 t. Išaiškinti technines detales ir toliau tuo klausimu rūpintis paskirta komisija iš inž. P. Drąsučio, inž. J. Vidmanto ir inž. V. Taujenio.

Šiaulių rajoninės elektros stoties ir durpynų eksploatacijos finansavimui numatoma sudaryti Lietuvos elektrifikacijos bendrovę su pagrindiniu kapitalu apie 6 milijonus litų. Valstybės išdas turėtų virš 50% bendrovės akcijų. Ateity bendrovė imtųsi tvarkyti visus Lietuvos elektrifikacijos reikalus.“

AKCINĖS BENDROVĖS „ELEKTRA“ ĮKŪRIMAS

Energijos komiteto iniciatyva 1937 m. liepos 20 d. Ministrų kabinetas priėmė nutarimą dėl steigimo valstybės kontroliuojamos akcinės bendrovės, kuri rūpinsis elektros energetika visoje Lietuvoje. Vėliau, aktyviai dalyvaujant Energijos komitetui, prasidėjo valstybinio kapitalo akcinės bendrovės kūrimas. Apie AB „Elektra“ steigimą pranešė savaitraštis „Mūsų kraštas“ straipsnyje „Pirmieji žygiai Lietuvai elektrifikuoti“:

„Energijos komitetas rūpinasi surasti mūsų krašte pigius jėgos šaltinius, kuriais būtų rūpinami krašto svarbūs reikalai, taip pat jis tiria ir žemės turtus, kokius jų mes turime. Komitete dirba įvairių sričių specialistai. Dirba jie su entuziazmu, atsidėję, nereikalaudami atlyginimo, aukodami savo laiką ir jėgas krašto labui. Iš žymesnių komiteto darbų paminėtinas Lietuvos elektrifikacijos arba aprūpinimo elektra plano paruošimas. Kaip aiškėja iš susisiekimo ministerio pranešimo spaudos atstovams, šiuo reikalu jau tiek padaryta, kad pradedami konkretūs darbai. Jau įsteigta tam tikra Elektros bendrovė, kuri ir rūpinsis elektros stočių statymu ir elektros energijos aprūpinimu gyventojų. Bendrovė bus ir pradžioje turės kapitalą 6 milijonus litų. Didesnę pusę akcijų nupirks išdas, kitas galės įsigyti kas norės.

Valstybės dalyvavimas bendrovėje lemiama balsu patikrina akcininkams kuriamos bendrovės rimtumą ir kelia visišką pasitikėjimą.

Naujoji bendrovė pirmiausia statys Šiaulių durpėmis kūrenamą elektrinę, ant Minijos Dyburių kilpoje hidroelektrinę.

Galingoji elektros stotis, kaip sakytą, bus hidroelektrinė. Ji numatyta statyti ant Neries ties Jonava. Hidroelektrinė bus statoma tarp 1940 ir 1950 metų. Tik tokiu planu elektrifikuojant kraštą bus galima pateikti pigios energijos.

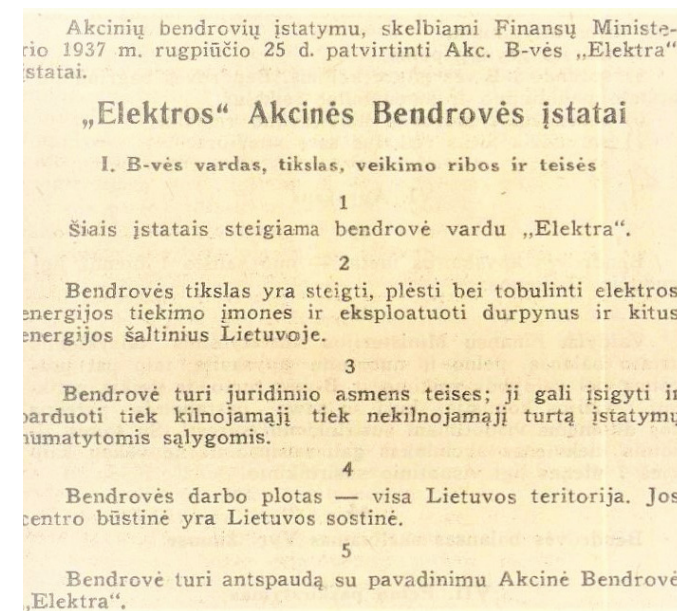
„Elektros“ bendrovė dideliu pelnu nebus suinteresuota. Išdo kapitalo dalyvavimas rodo, kad pirmoje eilėje bus žiūrima ne pelno, bet krašto naudos.“ (Mūsų kraštas, Nr. 35, p. 7, 1937-08-27).

Akcinės bendrovės „Elektra“ įstatus Energijos komitete paruošė prof. A. Rimka, o LR Finansų ministras juos patvirtino 1937 m. rugpjūčio 25 d.

Lygiagrečiai buvo sudaryta iniciatyvinė grupė bendrovės kūrimui: Pranas Barauskas, Vytautas Janavičius, Albinas Vaitkevičius ir advokatas Rapolas Skipitis. Buvo išplatinta steigiamos akcinės bendrovės „Elektra“ akcijų (1 akcija = 100 litų) 6,0 mln. Lt sumai. Valstybės kapitalas joje sudarė 97,5%, 55498 akcijos teko Susisiekimo ministerijai, po 1530 akcijų – Krašto apsaugos ir Vidaus reikalų ministerijoms, likusios 1442 akcijos – savivaldybėms ir privatiems asmenims. Įdomi buvo akcijų platinimo tvarka: jos buvo platinamos tik 1937 m. rugsėjo–spalio mėn. Akcininkui pasirašant sutartį buvo įmokama 25% akcijų vertės, išpareigojant iki 1938-07-01 apmokėti 35%, o iki 1939-07-01 – likusius 40%.

Bendrovės akcininkų steigiamasis susirinkimas įvyko 1937 m. lapkričio 12 d., kuriame susirinko 79 akcininkai. Susirinkimą atidarė akcinės bendrovės steigėjas, Susisiekimo viceministras ir Energijos komiteto pirmininkas inž. J. Jankevičius. Jis pasveikino susirinkimą steigėjų ir stambiausio akcininko – Susisiekimo ministerijos – vardu šiais žodžiais: „Šiandien pradedamas naujas baras viename atsilikusio Lietuvos dirvonų – pradedame planingus Lietuvos elektrifikavimo darbus. Tamstos, įsirašydami „Elektros“ bendrovės akcininkais, stojate į naujo didžiojo darbo pionierių – rėmėjų eiles. Jūsų vardai skaisčiomis raidėmis bus įrašyti į Lietuvos kultūrinės ir ūkiškos pažangos metraštį.“ Atidarymo žodį pranešėjas baigė „Elektros“ bendrovės šūkiu: „Daugiau energijos ir šviesos Lietuvai.“ (LCVA, F386, Ap.1, B1011, L123).

Buvo paskelbti AB „Elektra“ įstatai:

AB „Elektra“ anspaudas

II. Bendrovės kapitalai

6

Pagrindinį B-vės kapitalą sudaro jos akcinis 6.000.000 litų sumos kapitalas. Akcijos yra vardinės po 100 litų kiekviena.

7

Akcijos gali būti perleidžiamos kitam asmeniui tik Bendrovės valdybai sutikus. Jų perleidimas įrašomas į b-vės knygas.

8

Visuotiniam akcininkų susirinkimui nutarus ir Finansų Ministeriui sutikus, pagrindinis B-vės kapitalas gali būti didinamas naujų akcijų leidimu.

9

Ankstyvesnio leidimo akcijų savininkai turi pirmenybę naujoms akcijoms pirkti. Jų pareikalavimu jiems gali būti išduodamas atitinkamas naujo leidimo akcijų skaičius, proporcingai turimų senų akcijų skaičiui. Naujų akcijų leidimas skelbiamas Vyr. Žiniose, ir ankstyvesnio leidimo akcijų savininkams nustatomas pasirašymo laikas. Pasirašymo laikui pasibaigus, toji akcijoms pirkti pirmenybės teisė nustoja galios. Likusioms neišpirtoms akcijoms skelbiamas jų viešas pasirašymas.

10

Bendrovės akcijos yra vardinės ir sužymimos eiliniaais numeriais. Jas pasirašo valdybos pirmininkas ir kiti valdybos nariai bei pridamas B-vės antspaudas.

Kiekviena akcija turi kuponų lapą dividendui per 10 metų gauti. Tam laikui praėjus, išduodamas naujas kuponų lapas.

11

Akcijas arba žyminius pametus ir B-vės valdybai tai pranešus, akcijų ar žyminių savininkų lėšomis valdyba skelbia tai Vyr. Žiniose. Jeigu, šešiams mėnesiams nuo skelbimo dienos praėjus, akcijos ar žyminiai neatsirastų, valdyba laiko juos netikrais ir pametusiam išduoda naujas akcijas ar žyminius tais pačiais numeriais, kuriais buvo numeruotos pamestos akcijos ar žyminiai, pažymėdama, kad jie išduoti vieton pamestųjų.

12

Be pagrindinio kapitalo, B-vė turi atsargos kapitalą, kuris, visuotiniam akcininkų susirinkimui leidus, naudojamas galimiems B-vės nuostoliams padengti.

13

Atsargos kapitalas sudaromas atskaitant po 10 % iš metinio grynojo pelno tol, kol pasieks pusę pagrindinio kapitalo sumos.

14

Jei kuriais metais dėl išmokėjimų iš 13 str. numatyto atsargos kapitalo jis sumažėtų daugiau, kaip tuo str. nustatyta, tai vėliau sakytame straipsnyje nustatytu būdu jis vėl didinamas iki 13 str. numatytos normos.

15

Nemažiau kaip pusė 12 str. numatyto atsargos kapitalo turi būti laikoma valstybės arba valstybės garantuotuose, procentiniuose popieriuose, o likusioji dalis gali būti laikoma įkaito lankštais arba Lietuvos Banke.

III. Valdyba

16

Bendrovės reikalams vesti ir tvarkyti visuotinis akcininkų susirinkimas iš akcininkų tarpo renka valdybą ir jos pirmininką. Pirmininko pavaduotoją iš savo tarpo renka valdyba.

17

Valdybos narių, taip pat ir jiems pavaduoti kandidatų skaičių nustato visuotinis akcininkų susirinkimas, tačiau, nemažiau kaip tris ir nedaugiau kaip septynis.

18

Valdybos nutarimai sprendžiami paprasta balsų dauguma. Balsams lygiai pasidalinus, pirmininkaujančio balsas nusveria. Valdybos nutarimai protokoluojami.

19

Valdyba veda visus B-vės reikalus: valdo, perka, nuomuoja, parduoda ir įkeičia kilnojamąjį ir, visuotinio susirinkimo nutarimu, nekilnojamąjį turtą; skiria ir samdo visus tarnautojus ir nustato jiems atlyginimą.

20

Valdyba dirba B-vės vardu kaip pilnateisis B-vės įgaliotinis; valdyba gali įgalioti veikti B-vės vardu atskirus savo narius ir kitus asmenis ir duoti jiems prokurą.

21

B-vės pasižadėjimus, aktus ir visus kitus dokumentus pasirašo ne mažiau kaip du valdybos įgalioti nariai, arba vienas valdybos įgaliotas narys ir vienas valdybos įgaliotas prokuristas.

22

Valdybos nariai renkami trejiems metams. Kuriam nors valdybos nariui anksčiau iš valdybos išėjus, jį pavaduoja kandidatas ligi visuotinio susirinkimo bus išrinktas naujas valdybos narys.

Prireikus, visuotinis susirinkimas slapto balsavimu gali savo rinktąjį valdybos narį pašalinti ir nepasibaigus trejiems metams nuo jo išrinkimo, ar nutarti patraukti jį teismo atsakomybėn dėl jo darbo.

23

Valdybos posėdžius šaukia pirmininkas arba jo pavaduotojas. Valdybos posėdžiai yra teisėti, jeigu juose dalyvauja narių dauguma ir jų tarpe yra pirmininkas arba jo pavaduotojas. Valdyba posėdžių renkasi pagal reikalą, bet ne rečiau kaip vieną kartą per mėnesį.

24

Atlyginimą valdybai už darbą skiria visuotinis akcininkų susirinkimas.

IV. Revizijos Komisija

25

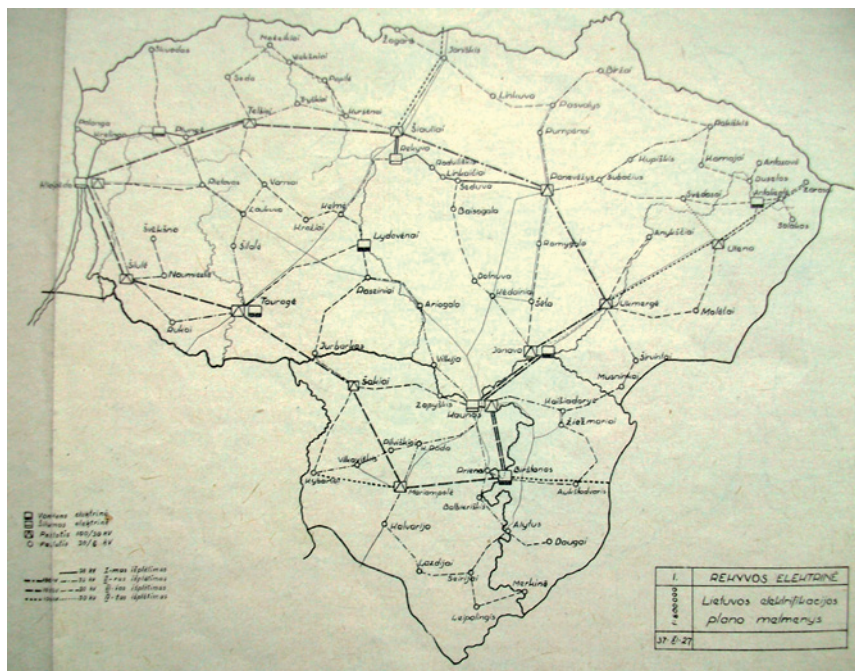
Revizijos komisiją sudaro trys akcininkų susirinkimo kasmet renkami nariai iš akcininkų tarpo.

Akcininkų susirinkimas išrinko bendrovės valdybą: pirmininkas – Vaclovas Bitutavičius, nariai – Jonas Avižonis, Juozas Barzda-Bradauskas, Vytautas Janavičius ir panevėžietis Vladas Kličmanas (Panevėžio savivaldybės elektrinės direktorius). Bendrovės vykdančiuoju direktoriumi buvo paskirtas Energijos komiteto Elektros komisijos pirmininkas inž. Pranas Drąsutis.

Isteigta AB „Elektra“ nuo pirmos dienos ėmėsi ryžtingai įgyvendinti Energijos komiteto paruoštą Lietuvos elektrifikavimo programą: įsigijo Radviliškio ir Rėkyvos durpynus, projektavo Minijos HE, pradėjo ruošti svarbiausiam darbui – Rėkyvos elektrinės statybai. Deja, bendrovės veiklai labai trukdė pasipriešinimas privatinių bei Šiaulių savivaldybės, kuri ilgai atsisakinėjo perduoti valstybei Bačiūnų elektrinę. Kartais pavesdavo ir viešieji pirkimai: be varžytynių nebuvo leista įsigyti medienos stulpų elektros linijai į Panevėžį.

Keblių buvo gauti žemė iš privatinių elektros stulpų ir pastorių statybai, durpynų plėtrai. Žemės savininkams nesutikus dėl jų plotų išpirkimo, reikėdavo kreiptis į Ministrų Tarybą. Procedūra užsitęsėdavo, nes reikėjo pripažinti objektą viešuoju, o po to paruošti ir patvirtinti įstatymą plotų nusavinimui. Tai labai lėtino darbų tempus. Toks konkretus atvejis buvo ir dėl Radviliškio durpyno plėtos.

Tais pačiais metais buvo paruošti pamatai pilnam Lietuvos elektrifikavimo planui.

Lietuvos elektrifikavimo metmenys, patvirtinti 1937 m. lapkričio 27 d.

Leidinyje „Energijos komiteto darbai“ II t., 1938 m., yra AB „Elektra“ direktoriaus P. Drąsučio straipsnis „Lietuvos elektrifikacijos plano metmenys“, kuriame, remiantis turima statistine baze, paskaičiuotas elektros energijos poreikis 1938, 1940, 1950 ir 1960 metams pagal atskirus Lietuvos miestus ir rajonus, priimant metinį prieauglį nuo 6 iki 10% (priklausomai nuo rajono perspektyvų). Planas parodė, kad didžiausia elektros problema bus intensyviai pramonę vystančiuose Šiaulių ir Panevėžio rajonuose.

1937 m. Lietuvoje iš importuotų išteklių buvo pagaminta 84% visos elektros energijos (73% iš akmens anglių ir 11% iš dyzelinio kuro) ir tik 16% – iš vietinių energijos išteklių (13% iš durpių, 2% iš malkų ir 1% iš hidroenergijos).

1939 m. prasidėjęs karas apsunkino galimybę nusipirkti importuojamo kuro ir sutrikdė elektrinių, vartojančių akmens anglį ir dyzelinį kurą, elektros energijos gamybą. Sudėtinga padėtis susidarė Vilniaus centrinėje elektrinėje, kuri nesukaupė akmens anglių atsargų žiemai. 1940 m. vasario 21 d. elektrinė keturias valandas visame Vilniaus mieste buvo nutraukusi elektros energijos tiekimą, nes neturėjo akmens anglių. Petrašiūnų elektrinė kuro krizę pergyveno lengviau, nes kurui vartojo akmens anglį ir durpes. Bačiūnų elektrinė vartojo durpes ir veikė įprastu režimu. Visos savivaldybės ribojė elektros energijos vartojimą, nes nutrūko dyzelinio kuro tiekimas. Tik Kėdainių savivaldybės elektrinė, įsirengusi 1939 m. vasarį du dujų generatorius ir du dujų vidaus degimo variklius, dujų gamybai naudojo malkas ir veikė be apribojimų. Gyventojams, naudojantiems žibales lempas, žibalas buvo parduodamas pagal talonus.

Prasidėjus kuro krizei valdantieji suvokė, kad pataikaudami koncesioninkams ir neleisdami statyti hidroelektrinių, nevykdydami 1918 m. Ministrų kabineto Vilniuje deklaracijos, ištūmė Lietuvą į visišką energetinę priklausomybę nuo kaimyninių valstybių. Lietuva apie 80% elektros energijos gamindama iš importuojamo kuro buvo nepriklausoma nuo vieno tiekėjo, bet, prasidėjus karui ir nutrūkus kuro tiekimui, įsitikino, kad tik naudojant savo energijos šaltinius gali užtikrinti energetinį savarankiškumą. Valdantieji pradėjo diskusijas apie nuosavų energijos šaltinių naudojimą. Per tautininkų klubo diskusijas buvo pateikti pasiūlymai:

– 1940-04-11. Visų kalbėtojų nuomonę galima suvesti į vieną, kad reikia skubiai ir greitai elektrifikuoti Lietuvą, kad tuo reikalu negali būti jokio delsimo, kad reikia daryti griežtai ir radikaliai, neatsižvelgiant į jokių parapijinius, savivaldybių ar kitų reikalus. Tačiau ir po visų nepasisekimų ir klaidų reikia rūpintis, kad elektros reikalai eitų ne žingsniais, bet šuoliais.

– 1940-04-30. Buvo aptarti Lietuvos pramonės vystymo klausimai ir, kaip pagrindas tam tikslui pasiekti, būtinybė užtikrinti pigios elektros energijos tiekimą. Pigią elektros energiją, nepriklausomą nuo užsienio tiekėjų, Lietuvoje galėjo tiekti tik hidroelektrinės.

Rėkyvos elektrinės projektą paruošė savi inžinieriai – Antanas Gruodis (1905–1976) ir Leonas Kaulakis (1903–1987). AB „Elektra“ 1938 m. rugpjūčio 19 d. dienraštyje „Lietuvos aidas“ paskelbė konkursą Rėkyvos elektrinės statybai. Apie konkurso rezultatus paskelbė „Lietuvos aidas“ 1938 m. rugsėjo 10 d. straipsnyje „Elektros“ bendrovės pirmoji stotis veiks kitą rudenį“:

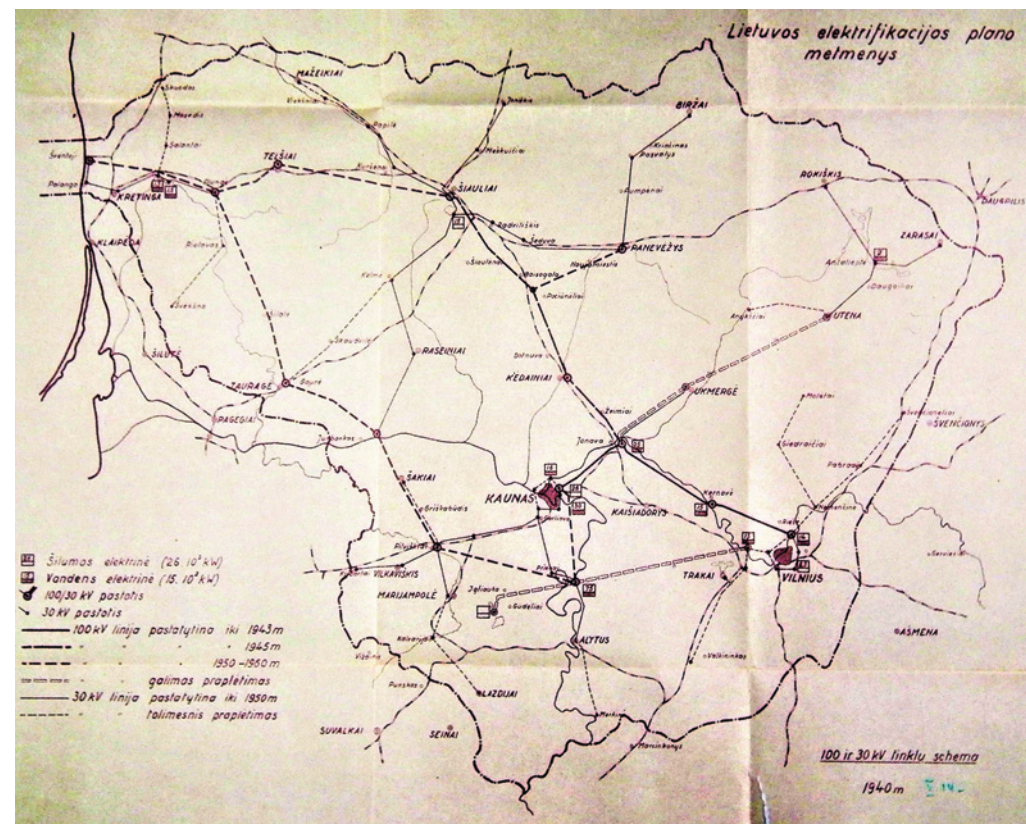
„Akcinės „Elektros“ bendrovės paskelbtas konkursas elektros stočiai prie Rėkyvos ežero statyti vakar pasibaigė. Elektros stočiai pastatyti konkursą laimėjo rangovai Kaplanas ir Romas. Jos pastatymas atsis apie pusę milijono litų. Statyba turi būti tuojau pradėta ir ateinančių metų rudenį stotis jau turi gaminti ir tiekti elektros energiją Šiaulių ir Panevėžio rajonams.“

Rėkyvos elektrinė

1939 m. prasidėjęs Pasaulinis karas Lietuvai pažėrė naujus iššūkius. Atgavus Vilniaus kraštą, buvo nuspręsta tęsti Turniškių HE (14 MW). Buvo reorganizuotas Energijos komitetas. Nuo 1940 m. gegužės 9 d. jam pradėjo vadovauti buvęs ministras inž. J. Stanišauskis, o Jankauskas tapo AB „Elektra“ valdybos pirmininku.

1940 m. gegužės 14 d. Lietuvos vyriausybė patvirtino Energijos komiteto pateiktą

Atnaujinta Lietuvos elektrifikavimo schema (su Vilniaus kraštu) 1940-05-14

naują „Lietuvos elektrifikavimo planą“, kuriame AB „Elektra“ numatyti dideli darbai dešimtmečiui: užbaigti Turniškių HE iki 1942 m., II Neries HE (prie Jonavos) – 1949 m., Antalieptės HE – 1945 m., pastatyti aukštos įtampos jungtis tarp Vilniaus ir Kauno – 1942, tarp tik pastatytos Rėkyvos elektrinės ir Kauno – 1943 m., atlikti paruošiamuosius darbus Nemuno HE (prie Birštono) statybai.

Detalus perspektyvinis planas:

„Svarbiausių elektrifikacijos darbų dešimtmečio planas

1940 m.

1. Rėkyvos mazgas. Centralės užbaigimas su 2500 kW instaliuotu galingumu. 30 kV linijų Rėkyva–Šiauliai, Šiauliai–Kuršėnai ir Rėkyva–Radviliškis–Panevėžys statyba. Šiuos darbus vykdo Akc. B-vė „Elektra“.

2. Turniškių vandens elektrinė. Paruošiamųjų potvyniui sutikti statybos darbų tąsa. Projektavimo bei statybos darbų organizavimas. Projekto užbaigimas ir statybos darbų tąsa. Elektros ir mechaninių įrengimų užsakymas. Šiuos dalykus tvarko „Elektra“.

3. Petrašiūnų centralė. Praplėtimas pastatant 32 t/h katilą. (Raj. El. St. Akc. B-vė), bendras galingumas 16400 kW).

4. 100 kV linija Vilnius–Kaunas. Projekto sudarymas („Elektra“).

5. Minijos mazgas (energijos tiekimas Šventajai, Palangai, Kretingai ir Plungei). Projekto ruošimas. Statybos darbų pradžia („Elektra“).

6. Užnemunės 30 kV tinklas. Linijų Kaunas–Alytus ir Kaunas–Marijampolė–Vilkaviškis–Kybartai projektų sudarymas („Elektra“).

7. Kauno mazgas Centrinės pastotės projekto sudarymas („Elektra“).

8. Linijos Šiauliai–Kelmė–Raseiniai–Skirsnemunė projektavimas ir statyba („Elektra“) [...].

1941 m.

1. Turniškės. Statybos tąsa. („Elektra“).

2. Minijos mazgas. Statybos darbų tąsa ir, esant galimybei, užbaigimas. („Elektra“).

Turniškių HE statyba. Laikinas tiltas su geležinkeliu (1939 m. gruodis)

3. 100 kV linija Vilnius–Kaunas. Statyba. („Elektra“).

4. 30 kV linija Kaunas–Alytus. Statyba. („Elektra“).

5. Neries tarp Kauno ir Jonavos menzualinė nuotrauka. Tikslūs geologiniai tyrinėjimai dviejų Neries slenksčių. Varijantinių projektų ruošimas Neries vandens jėgai išnaudoti ir vandens keliui į Vilnių sudaryti. [...]

1942 m.

1. Turniškės. Statybos ir montavimo darbų užbaigimas. („Elektra“).

2. Minijos mazgas. Jeigu 1941 m. nepavyktų baigti statybos, tai I-sios Minijos centralės (apie 1200 kW) ir 30 kV tinklo nuo Šventosios iki Plungės užbaigimas. („Elektra“).

3. Kauno mazgas. Linijos Kaunas–Marijampolė–Vilkaviškis–Kybartai statyba. („Elektra“).

4. Rėkyvos mazgas. Linijos Kuršėnai–Papilė statyba. Centralės praplėtimas, pastatant apie 5000 kW turbogeneratorių su katilais. („Elektra“).

5. Neries menzualinė nuotrauka tarp buv. Administracijos linijos ir Turniškių. Tikslūs geologiniai tyrinėjimai dviejų Neries slenksčių. Varijantinių projektų ruošimas Neries vandens jėgai išnaudoti ir vandens keliui į Vilnių sudaryti. [...]

1943 m.

1. Kauno ir Rėkyvos mazgų sujungimas. Linijos Kaunas–Raseiniai projekto sudarymas ir statyba. („Elektra“).

2. Minijos ir Rėkyvos mazgų sujungimas. Linijos Plungė–Telšiai–Tryškiai–Papilė statyba („Elektra“).

3. Antalieptės mazgo projekto sudarymas (Zarasai–Rokiškis–Utena), vykdo („Elektra“).

4. II-sios Neries elektrinės detalūs tyrinėjimai („Elektra“).

5. Nemuno menzualinė nuotrauka tarp Kauno ir Birštono. Tikslūs geologiniai tyrinėjimai vieno Nemuno slenksčio. Varijantinių projektų ruošimas Neries vandens jėgai išnaudoti ir vandens keliui į Vilnių sudaryti. [...]

1944–5 m.

1. Antalieptės mazgo statyba („Elektra“).

2. II-sios Neries elektrinės projekto sudarymas („Elektra“).

3. Tolimesnis 30 kV tinklo plėtimas („Elektra“).

4. Nemuno menzualinė nuotrauka tarp Nemaniūnų ir Uciechos. Tikslūs geologiniai tyrinėjimai vieno Nemuno slenksčio. Neries išnaudojimo galutinio slenksčių nustatymas ir jų statybos eilės parinkimas. [...]

1945–50 m.

1. II-sios Neries elektrinės statyba („Elektra“).
2. 100 kV linijos Kaunas–Anykščiai statyba („Elektra“).
3. Tolimesnis 30 kV tinklo plėtimas („Elektra“).
4. Minijos II-sios elektrinės projektavimas ir statyba („Elektra“).
5. Nemuno išnaudojimo variantinių projektų paruošimas ir galutinis slenksčių nustatymas bei jų statybos eilės parinkimas [...]“ (LCVA, F. 386, Ap. 1, B. 1037, L. 118–130).

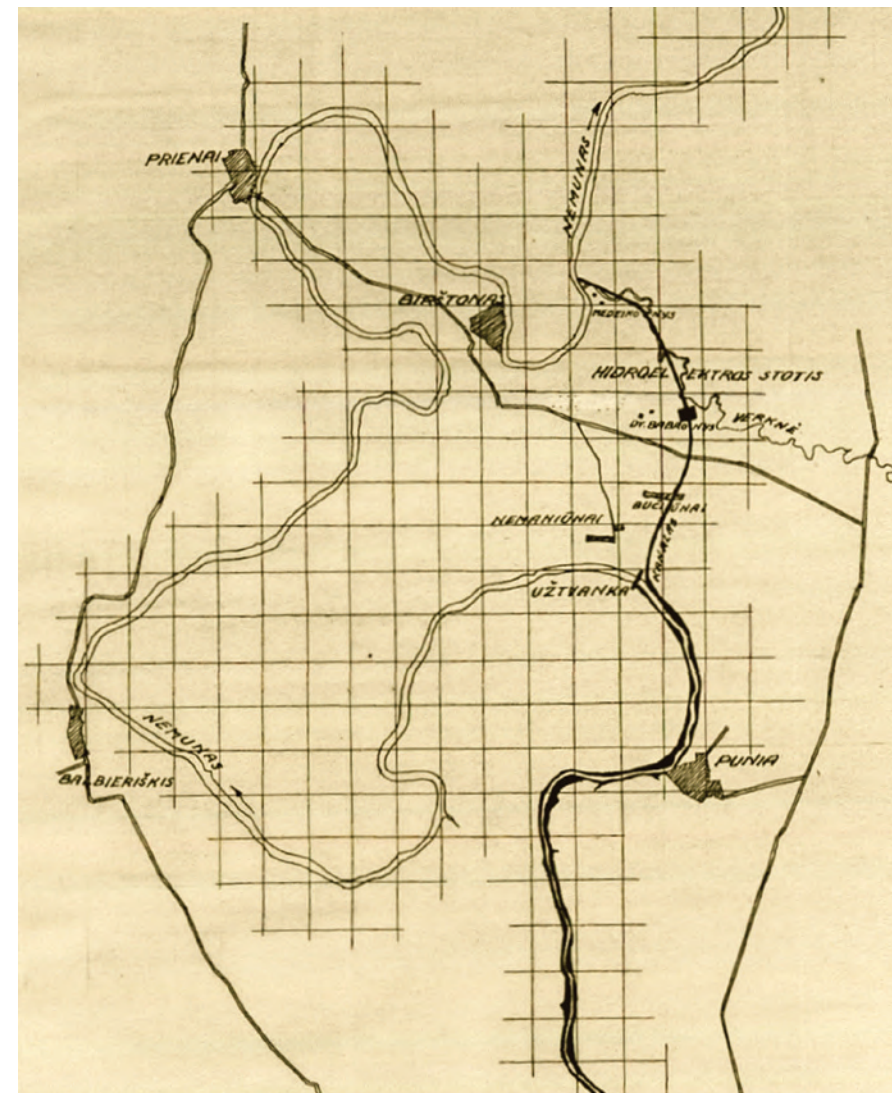
Platesnė informacija apie Nemuno HE ir jos projekto autorių Joną Smilgevičių.

Jonas Smilgevičius

1926 m. jis baigė Darmštato (Vokietija) aukštąją technikos mokyklą. Jau 1929 m. gruodį su aiškinamuoju raštu pateikė Nemuno Birštono kilpos hidroelektrinės projektą Lietuvos Respublikos Prezidentui. Šis persiuntė Ministeriui Pirmininkui, kuris viską padėjo į archyvą. Apie šį projektą 1930 m. buvo išleista knygelė: „Nemuno hidroelektros stotis“. 1934 m. J. Smilgevičius parengė naują projektą ir išleido brošiūrą „Nemuno hidroelektros stotis ties Pažaisliu“ (Dabar čia pastatyta Kauno HE). 1935 m. jis pateikė Jurbarko HE pagrindinius techninius parametrus, energetinio tinklo schemą ir sąmatas.

1939 metų rudenį, vykstant diskusijoms tęsti Turniškių HE statybą ar Birštono kilpos hidroelektrinę, J. Smilgevičius pasiūlė naują Nemuno kilpos HE projektą, pastatant ją pačiame kanale.

Nemuno kilpos HE situacijos planas, 1939 m.

Po mėnesio prasidėjusi SSRS okupacija neleido realizuoti AB „Elektra“ numatytų darbų, nes buvo nacionalizuota. Visos energetikos įmonės, Energijos komitetas ir jo nariai tapo represijų taikiniu. Komiteto pirmininkas J. Stanišauskis buvo suimtas ir ištremtas į Krasnojarsko lagerius.

ENERGETIKA LIETUVOJE PIRMOSIOS SSRS OKUPACIJOS METU

Valstybingumo praradimas, pirmoji okupacija 1940 m. birželio 15 d. reiškė, kad esame priversti gyventi visiškai kitos ideologijos sąlygomis, o ūkio raida rinkos ir demokratinio valstybės valdymo sąlygomis keičiama į socialistinę ideologiją paremtą, revoliuciniu būdu įgyvendintą centralizuotą ūkio valdymo sistemą. Tai galutinai buvo įgyvendinta antrosios sovietų okupacijos, trukusios 50 metų, metu.

Lietuvą užėmus sovietinei armijai, jau birželio 17 d. buvo sudaryta nauja vyriausybė. Po mėnesio, liepos 25 d. buvo įsteigta Pramonės liaudies ministerija, kuriai buvo pavesta perimti ir pertvarkyti visų pramonės šakų, iš jų ir energetikos valdymą. Šiam tikslui ministerijoje įkurtas Elektros skyrius, kuris privalėjo tarybinės santvarkos pagrindais reorganizuoti nacionalizuotą elektros pramonę. Iš keturių šio skyriaus darbuotojų trys užsiėmė energetikos ūkiu, tai skyriaus viršininkas Pranas Drąsutis, vyr. inžinierius Antanas Gruodis ir inžinierius Jakovas Heleris. Skyrius pirmiausia turėjo nacionalizuoti visas viešojo naudojimo elektrines ir garantuoti nepertraukiamą šių elektrinių darbą.

Lietuvoje buvo nacionalizuotos 123 elektrinės, kurių instaliuota galia (be Vokietijos okupuoto Klaipėdos krašto) buvo 36,3 MW. Anksčiau jos priklausė:

- 18 elektrinių, 12,4 MW galios – savivaldybėms,
- 10 elektrinių, 0,65 MW galios – Geležinkelių valdybai,
- 95 elektrinės, 22,8 MW galios – akcinėms bendrovėms ir privatiems savininkams,

iš jų 93 elektrinės palyginti nedidelės galios. Stambiausios iš nacionalizuotų buvo dvi belgų kapitalo akcinėms bendrovėms priklausančios Kauno Centrinė (dyzelinė) ir Petrašiūnų šiluminė elektrinės.

Elektrinėms nacionalizuoti buvo paskirti nauji direktoriai ir valdžios atstovai – komisarai. Pastarieji kartu su direkcija privalėjo perimti elektrinių turtą ir garantuoti tolesnį patikimą jų darbą.

Kauno Centrinės elektrinės direktoriumi skiriamas Vytautas Pavilčius, o komisarui – akcinėje bendrovėje „Elektros šviesos gaminimas Kauno miestui apšviesti“ dirbantis monteris Juozas Šmidtas, o jam susirgus, LTSR Pramonės ministro Chaimo Alperovičiaus 1940 m. liepos 28 d. nurodymu – toje pačioje bendrovėje nuo 1938 m. dirbantis pirmos kategorijos monteris Eugenijus Dorošukas. Petrašiūnų elektrinės direktoriumi skiriamas tas pats V. Pavilčius, o komisarui – Kostas Kriaučionis, iki okupacijos elektrinėje dirbęs vežikų-tiekėju.

Vilniaus centrinės elektrinės neseniai Lietuvos valdžios paskirtas direktorius J. Smilgevičius naujos valdžios 1940 m. liepos 17 d. buvo uždarytas į Lukiškių kalėjimą, iš kurio buvo paleistas rugsėjo 1 d. Nuo rugpjūčio mėnesio direktoriumi skiriamas žinomas inžinierius Petras Narutavičius, tačiau jau gruodžio mėnesį jį pakeičia iš Rusijos

atsiųstas inž. Ivan Larionov (Иван Ларионов), kuris buvo geras specialistas ir dirbo iki 1944 m. (vokiečių okupacijos metais). Panašiai buvo sukomplektuoti kadrai ir likusiose mažose elektrinėse.

Nacionalizuotoms įmonėms valdyti trijų specialistų nepakako, todėl kai 1940 m. rugpjūčio 25 d. buvo priimta nauja LTSR konstitucija bei pagal ją jau 26 d. pertvarkyta vyriausybė ir vietoj liaudies ministerijų įsteigti liaudies komisariatai, iš jų ir Komunalinio ūkio komisariatas, 1940 m. spalio 10 d. įsteigta jam pavaldi Lietuvos TSR energijos valdyba, kurios valdytoju paskirtas inž. Leonas Šušys, vyr. inžinieriumi – A. Gruodis, eksploatacijos skyriaus viršininku – inž. J. Mačiūnas, technikos eksploatacijos sektoriaus vadovu – inž. J. Heleris. Be šių skyrių organizuojami ir kiti padaliniai: Planavimo skyrius (viršininkas inž. Pr. Drąsutis), Reikalų valdyba (valdytojas J. Šimbergas), finansų, tiekimo, kadruų skyriai ir buhalterija. Buvo numatyta įsteigti ir Technikos skyrių, bet šio sumanymo nespėta įgyvendinti. Kaip matome, valdyboje nebuvo komisaro. Jau 1941 m. gegužės mėnesį tapo Energijos komiteto viršininko pavaduotoju paskirtas Juozas Vitas (iki 1929 m. Jonas Valūnas), nuo 1940 m. lapkričio dirbęs Vilniaus miesto vykdomojo komiteto pirmininku. Jis – inžinierius energetikas, 1932 m. baigęs Maskvos elektros mašinų gamybos institutą ir dirbęs gamyboje energetiku, o paskutiniaisiais metais – vadovavo Leningrado kietojo kūno instituto Mechanikos skyriui.

Technikos eksploatacijos sektoriuje dirbo įvairių specialybių darbuotojai: vidaus degimo variklių, lokomobilių ir garo mašinų, elektros tinklų ir kiti specialistai. Paminėtini sektoriuje dirbę inžinieriai Juozas Linkaitis, Romualdas Trečiokas, Josifas Volfas, kurie daug prisidėjo tvarkydami ir eksploatuodami elektrinių įrengimus.

Kad būtų lengviau dirbti mažosioms elektrinėms, kurios dažniausiai neturėjo techniškai išsilavinusio personalo, Lietuva buvo suskirstyta į devynis energijos tiekimo rajonus: Vilniaus, Kauno, Šiaulių, Panevėžio, Marijampolės, Kėdainių, Ukmergės, Telšių ir Tauragės. Jiems dažniausiai vadovavo didžiausios šiame rajone elektrinės direkcija su rajono direktoriumi priešakyje.

Buvo suvienodinti ir žymiai sumažinti elektros energijos tarifai. Tai sukėlė staigų elektros poreikių augimą, padidino elektrinių apkrovas, bet tuo pačiu ir labai apsunkino jų darbą. Didėjant elektros poreikiui, buvo aktualu statyti naujus pajėgumus. Rusijos institutas „Hidroenergoprojekt“ perprojektavo Turniškių statomą hidroelektrinę (nauja valdžia – naujas projektas) ir statybą buvo bandoma pratęsti.

Buvo toliau tęsiami Rėkyvos šiluminės elektrinės baigiamieji darbai, jau 1940 m. gruodžio mėnesį buvo pradėti paleidimo darbai. Visa elektrinė pilnai buvo baigta ir priduta valstybinei komisijai 1941 m. birželio 18 d. O po trijų dienų prasidėjo Vokietijos–Sovietų Sąjungos karas.

LIETUVOS ENERGETIKA VOKIEČIŲ OKUPACIJOS SĄLYGOSE

1939 m. kovo 22 d. Klaipėdos krašto lietuviškąjį klestėjimą nutraukė hitlerinės Vokietijos ultimatas. Jame buvo reikalaujama tuoj pat perduoti Klaipėdos kraštą Vokietijai. Lietuvos užsienio reikalų ministrui Juozui Urbšui dar nespėjus pasirašyti kapituliacijos sutarties, Adolfas Hitleris su galinga karine armada išsirusė aplankyti „savosios“ Klaipėdos. Jau sekančią dieną laivu „Deutschland“ jis atplaukė į Klaipėdos uostą, o Teatro aikštėje buvo surengta manifestacija jo garbei. Daugelis mažų Lietuvos įmonių evakavosi į Lietuvą, tačiau didžiosios, įskaitant elektrinę, liko reichso valdžioje.

1941 m. birželio mėnesį buvo okupuota visa Lietuva. Kadangi karas prasidėjo netikėtai, Lietuvos energetinis ūkis beveik be pakeitimų perėjo naujo okupanto žinion. Per mūsų buvo sunaikintos tik kelios nedidelės elektrinės, visos stambiosios – liko nepaliestos. Pirmaisiais mėnesiais vokiečių valdžia energetikos valdymo nekeitė – išliko tarybinių metų respublikos energetikos ūkio padalinimas į 9 rajonus, savo funkcijas iš dalies vykdė Lietuvos energijos valdyba, kurios laikinasis vadovas buvo P. Drąsutis.

Pranas Drąsutis

Tačiau nuo pirmųjų dienų vokiečiai ėmė kontroliuoti energetikos įmonių veiklą: didesnėse elektrinėse atsirado jų statytinių, kurie stebėjo įmonių veiklą, personalą ir faktiškai valdė įmones. Energijos valdyboje praktiškai vadovavo okupacinės valdžios statytinis inžinierius Eberlė. Energijos valdyba iš pradžių veikė Pramonės ministerijoje, paskui buvo priskirta Krašto ūkio valdybai. Kiek vėliau, Lietuvos energijos valdyba buvo

reorganizuota į Rytų krašto energijos tiekimo bendrovės Lietuvos generalinį rajoną (Energieversorgung Ostland G. m-b H. Generalbezirk Litauen). Bendrovės centras buvo Rygoje. Šios bendrovės Lietuvos generaliniam rajonui priklausė 32 elektrinės ir 3 elektros tinklų įmonės. Tai buvo stambiausios elektinės, išskyrus Klaipėdos kraštą. Šių elektrinių instaliuota galia buvo 36 tūkst. kW, o metinė elektros energijos gamyba 1942 m. – 61,3 mln. kWh, taigi jos tiekė daugiau negu pusę visoje Lietuvoje gaminamos elektros energijos. Šioms įmonėms priklausė dauguma elektros tiekimo linijų: 1944 m. pradžioje – 1602 km žemos įtampos ir 601 km aukštos įtampos (3–30 kV) tinklo. Karo metais (be Klaipėdos krašto) buvo nutiesta 15 kV elektros linija Kybartai–Virbalis–Vilkaviškis ir tokios pat linijos iš Klaipėdos į Tauragę, Kretingą, Palangą.

Lietuvos pagrindinis elektros ūkio mazgas (su dviem veikiančiomis elektrinėmis) buvo Kaunas. Miesto komisaras Krameris atstovauti okupacinę valdžią Petrašiūnų elektrinėje paskyrė inžinierių Kruką. Galutinai Lietuvos energijos valdybos veikla buvo nutraukta 1941 metų spalio 1 dieną, vokiečiams ją reorganizavus į „Energieversorgung Ostland G.m.b.H. Generalbezirk Litauen“, kurios padalinys Kaune buvo – „Abteilung Kauen“, kurio būstinė buvo Kaune, Kęstučio g. 22. Petrašiūnų elektrinės vedėju vokiečiai paliko dirbti buvusį elektrinės vedėją inžinierių Eduardą Zubavičių. Šiuo laikotarpiu elektrinėje dirbo apie 60 žmonių, iš jų lietuviai inžinieriai:

- Stanislovas Michelevičius, nuo 1940-04-15 dirbo elektrinės vedėjo pavaduotoju, vykdė vandens ir kuro chemines analizes, vedė kuro ir elektros energijos gamybos apskaitą;
- Mykolas Staškevičius, nuo 1941-06-03 dirbęs braižytoju, elektromonteriu, vėliau – elektrinės dalies vedėju;
- Juozas Linkaitis, nuo 1941-10-15 dirbo inžinieriumi, vėliau – techninės dalies vedėju (1941 m. spalio 1 d. J. Linkaitis baigė Kauno Vytauto Didžiojo universitetą labai gerai apgynęs diplominį projektą „100 kV elektros linija Vilnius–Kaunas“ ir gavo diplomuoto technologijos inžinieriaus elektrotechniko vardą);
- Mikalauskas – vandens valymo įrenginių darbo priežiūrai ir kontrolei;
- Eduardas Buinevičius – remonto darbams;
- Vladas Steponavičius – remonto darbams;
- Vytautas Liubinas – nuo 1944-01-15 – techninio skyriaus inžinieriumi.

Tuo laiku Petrašiūnų elektrinė buvo pagrindinė Kauno miesto elektrinė, pradėjusi veikti 1930 m. lapkričio 11 d. Elektrinėje veikė 3 turboagregatai bendros 16,4 MW galios: du agregatai po 3,2 MW ir vienas 10 MW galios. Dar 1940 m. pavasarį buvo pradėti Petrašiūnų elektrinės katilinės plėtimo darbai – šalia trečiojo katilo pradėtas montuoti penktas Babcock Werke (Oberhausen, Vokietija) naujas 32/40 t/h našumo, 33 atm., 420° C garo katilas. Jo montavimas buvo baigtas jau vokiečių okupacijos metais ir pa-

leistas 1944 m. vasario 18 d. Dar nepriklausomybės metais numatyti šeštojo 40/50 t/h našumo garo katilo bei ketvirtosios 10 MW galios Parsono firmos turboagregato montavimo darbai net nebuvo pradėti.

Lietuvos energetika vokiečių okupacijos metais buvo apleista, nes buvo norima su kuo mažesniais kapitaliniais įdėjimais iš veikiančių įmonių išspausti kuo didesnę elektros energijos gamybą. Nuo pat karo pradžios Lietuvoje ribojama elektros energija. Jau 1942 m. žiemą nustatomi griežti elektros energijos naudojimo limitai įvairioms vartotojų kategorijoms: butų apšvietimui, šildytuvams, elektrinėms viryklėms, krautuvėms, dirbtuvėms, pramonės įmonėms. Blogėjant Vokietijos padėčiai fronte, dėl kuro stokos 1943 m. rudenį šie apribojimai dar padidinami, paliekant 80% galiojusių.

Lietuvos elektros energetikos vartojimo struktūrą karo metais apytikriai rodo Lietuvos generalinio rajono elektrinių teikiamos elektros energijos suvartojimas. Pavyzdžiui, 1942 metais elektros energija buvo pakirstyta taip:

1) pramonei ir amatams –	28,2 mln. kWh	61,6%
2) buitiniams poreikiams –	15,7 „ „	34,1%
3) lengvatinio tarifu – valdžios įstaigoms –	1,1 „ „	2,4%
4) smulkiems ir žemės ūkio vartotojams –	1,1 „ „	2,4%

Okupacijos metais sumažėjo naftos produktų naudojimas katilinėse, o padidėjo durpių ir akmens anglių. Iš 1942 metais Lietuvos generalinio rajono elektrinėse pagamintos 61,3 mln. kWh elektros energijos buvo pagaminta:

1) Akmens anglimis –	32,0 mln. kWh
2) Durpėmis –	24,5 „ „
3) Gazolinu –	2,1 „ „
4) Vandeniu (HE) –	1,9 „ „
5) Malkomis –	0,8 „ „

Taupumo sumetimais elektrinėse buvo deginamas ne grynas gazolinas, o 3:1 santykiu skiedžiamas su benzinu.

Kita padėtis buvo Klaipėdos krašte, kuris buvo laikomas reicho dalimi. 1942 metais Klaipėdos elektrinėje sumontuojamas naujas 10 tūkst. kW galingumo AEG firmos turbo-generatorius ir elektrinės galingumas padvigubėjo. Taip pat buvo sumontuotas penktasis Babkok-Vilkoks firmos 25 t/h našumo garo katilas, pastatytas antras kaminas. Elektros energijos perdavimui į Rytprūsius buvo nutiesta 60 kV ETL Klaipėda–Tilžė. Linija tiesiama ant metalinių atramų, kurios Nemuno užliejamose pievose buvo statomos ant aukštų betoninių pagrindų. Padidėjus Klaipėdos elektrinės galiai, iš Rytprusių energetikos sistemos elektros energiją ėmė gauti ne tik Palanga, Kretinga ir Tauragė, bet per Gumbinę–Kybartai ir Vilkaviškis. Pavyzdžiui, 1943 metais iš šios sistemos gauta 3,77 mln. kWh elektros energijos. Į Mažeikius iš Latvijos Kegumo HE gauta 1,25 mln. kWh.

Sparčiai vystantis pramonei Klaipėdos mieste buvo svarstomas tolesnis elektrinės plėtimas. Buvo planuojama centralizuotai tiekti garą pramonės įmonėms bei statyti dar vieną – termofikacinį – 3 tūkst. kW galingumo AEG firmos turbogeneratorių. Įvykiai fronte 1943 m. palaidojo šią idėją.

Daugelis lietuvių mokslininkų, inžinierių ir aktyvistų nesiliovė rūpintis Lietuvos ūkio, technikos pažanga. Hitlerinės okupacijos laikotarpiu jau veikęs Vyriausiasis lietuvių komitetas (vėliau – Vyriausiasis Lietuvos išlaisvinimo komitetas – VLIK-as) 1943 m. buvo suorganizavęs įvairias komisijas krašto ūkiui atkurti po išsivadavimo. Tų komisijų veiklą koordinavo inž. Juozas Paknys. Tačiau jie nebaigė rengti Lietuvos atkūrimo projekto, nes 1944 m. gegužės mėn. daugelis jų buvo gestapo suimti.

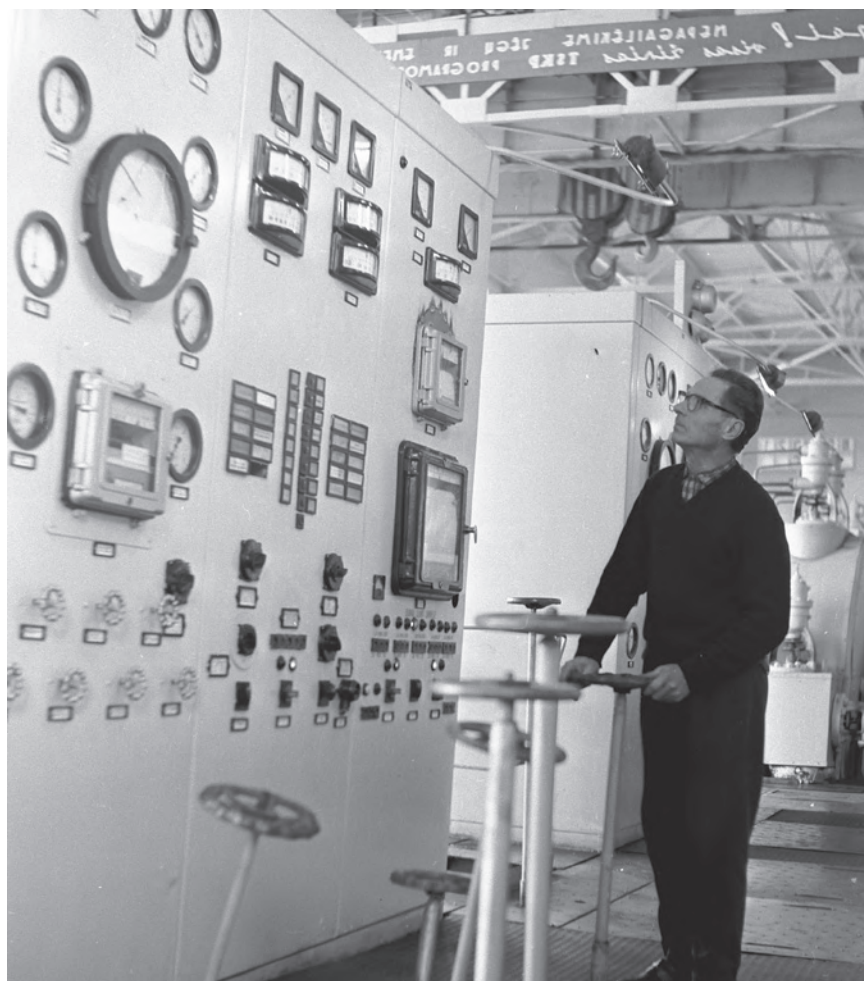
Artėjant frontui prie Lietuvos, vokiečiai įsakė didesnes elektrines demontuoti ir išgabenti į Vokietiją. Patriotiškai nusiteikę Lietuvos energetikai dėjo visas pastangas, kad elektrinės būtų išsaugotos – vokiečių nurodymų nevykdė, delsė, juos sabotavo. Petrašiūnų elektrinėje vokiečiams pavyko du turbogeneratorius, 3200 kW galios, demontuoti ir Nemunu išplukdyti į Vokietiją. Pradėjus elektrinės demontavimą, jos darbininkai kiek įmanydami slėpė įrankius, montavimo prietaisus, kitą smulkią įrangą, tikėdamiesi, kad elektrinė bus išgelbėta. Tačiau 1944 m. liepos 29 d. į elektrinę atvyko vokiečių sprogdintojai. 13.15 val. buvo sustabdyta paskutinė turbina, o 19 val. Kauną sudrebino galingas sprogimas – elektrinės vietoje liko griuvėsiai.

Vilniaus centrinė elektrinė buvo susprogdinta dar anksčiau – liepos 7 d. Tokio pat likimo laukė Rėkyvos ir Bačiūnų elektrinės, tačiau staigus fronto pasikeitimas atkirto vokiečius nuo elektrinių ir jos liko sveikos.

Jau 1944 m. liepos mėnesį prasidėjo Klaipėdos įmonių demontavimo ir išvežimo į Vokietiją darbai. Evakuacijai vadovavo povandeninių laivų flotilės „Memel“ vadas F. Mertensas. Dėl elektros energijos reikalingumo Rytų Prūsijos fabrikams buvo stengiamasi, kad elektrinė kuo ilgiau dirbtų. Deja, metų pabaigoje visi pagrindiniai energetiniai įrengimai buvo demontuoti, su vokišku tikslumu supakuoti ir išsiųsti toliau į Rytprūsius. 1945 m. sausio mėn., baigiantis vokiečių evakuacijai iš Klaipėdos, siekiant kuo greičiau ir lengviau sugriauti elektrinę, buvo susprogdinti abu kaminai. Buvo tikimasi, kad griūdami jie labai sužalos pastatus ir juose esančius įrengimus. Ne visi sprogdintojų lūkesčiai išsipildė: prie Dangės buvęs 80 m aukščio kaminas beveik sveikas nugriuvo ant anglių krūvos. Griūdamas kitas 90 m kaminas sulaužė katilinės ir turbinų salės stogo konstrukcijas, nugriovė du anglių bunkerius. Sprogimo bangos išpūtė visų katilų kaitrinių paviršių konstrukcijas, išbiro apmūrinimai. Kas nebuvo demontuota ir išvežta, sugadinta sprogdinimo metu, buvo brutaliai sudaužyta plaktukais – matavimo prietaisai, skirstyklos ir reaktorių izoliatoriai, generatorių žadintuvų kolektoriai ir kita. Nustojus veikti elektrinei, įvairiuose vamzdynuose ir įrengimuose likęs vanduo šaltą

1945 m. žiemą užšalo. Taip buvo susprogdinti visi penki maitinimo, turbinų kondensato ir cirkuliaciniai siurbiai, katilų prietaisai, įvairios sklendės, vandens valymo įrengimų vamzdynai.

Dėl praūžusios karo audros labai nukentėjo ir elektros skirstymo tinklas: sugriauti skirstymo punktai, sugadintos kabelių ir oro linijos. Ne mažiau nukentėjo ir dyzelinės bei hidroelektrinės – griuvėsiais pavirto Kėdainių dujų generatorinė elektrinė, didelės Panevėžio, Raseinių ir Kalvarijos dyzelinės, Marijampolės hidroturbina ir dyzeliai, daugelis kitų mažų elektrinių.

Petrašiūnų elektrinė. Įrengimų valdymo pultas, 1940 m.

1944 metai, tikriausia, buvo patys tamsiausi, patys sudėtingiausi per visą dabar jau beveik 130 metų Lietuvos energetikos istoriją. Iš bendros tuo metu turėtos 54 tūkstančių kW galios elektrinių panaudoti buvo galima tik 7 tūkstančius kW, buvo sugriauti elektros tinklai: linijos ir transformatorių pastotės.

Tai buvo didelę kainą turintys praradimai, ją galima įvertinti ir net apskaičiuoti vienokiomis ar kitokiomis valiutomis. Tačiau negrįžo nepriklausoma valstybė – vieną okupantą pakeitė kitas. Ta žala labai sunkiai vertinama, o gal net jos apskaičiuoti materialiais rodikliais ir neįmanoma? Ką mes praradome? Galimybę gyventi, plėtoti savo ūkį laisvoje, demokratiškai tvarkomoje nepriklausomoje Lietuvoje.

Nuo 1944 m. birželio vidurio, artėjant prie Lietuvos sovietų armijai, daug lietuvių įvairiais būdais ėmė trauktis į vakarus, daugiausia į Vokietiją, nenorėdami pakliūti į bolševikų rankas. Jie patys pasirinko tremtį, tik ne Sovietų Sąjungą. Tai ir energetikoje žinomi profesorius Steponas Kolupaila, inžinieriai Kazys Rimkus, Juozas Dačinskas, Jonas Kuodis, Vincentas Daniliauskas, Vytautas Izbickas, Stasys Radzevičius, Pranas Drąsutis ir kiti. Jų indėlis į JAV ir kitų pasaulio valstybių ūkį pripažintas, bet jų neteko Lietuva.

Saulius KUTAS

Gimė 1935 m. Kupiškyje, 1953 m. baigė Kėdainių rajono Šėtos vidurinę mokyklą, 1958 m. – Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultetą. Nuo 1958 iki 1990 metų dirbo Lietuvos energetikos sistemoje vyresniuoju inžinieriumi, tarnybos viršininku, Energinės realizavimo įmonės direktoriumi, energetikos sistemos vyriausiojo inžinieriaus pavaduotoju. 1990 m., įsteigus nepriklausomos Lietuvos Respublikos Energetikos ministeriją, paskirtas ministro pavaduotoju, 1996-03-01–1996-12-16 – Energetikos ministras. Panaikinus Energetikos ministeriją, 1997 m. paskirtas Valstybinės atominės energetikos saugos inspekcijos (VATESI) viršininku, 2006 m. išėjo į pensiją. Yra parašęs ir išleidęs kelias knygeles, paskelbęs daug straipsnių įvairiuose leidiniuose, pranešimų konferencijose energetikos klausimais. Vyriausybės įgaliotas, pasirašė tarptautinius (TATENA) ir tarpvalstybinius susitarimus. Vertė ir redagavo elektros įrenginių įrengimo, techninio eksploatavimo, saugumo technikos taisykles, rengė nepriklausomos Lietuvos įstatymų ir kitų dokumentų projektus. Apdovanotas ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Komandoro kryžiumi, PET Lietuvos komiteto Garbės ženklu.

II DALIS

LIETUVOS ENERGETIKA ANTROSIOS SOVIETINĖS OKUPACIJOS METU (1944–1990 M.)

ENERGETIKOS ŪKIO ATSTATYMAS 1944–1962 M.

1944 m. reiškė, kad valstybingumą praradome žiauriausiomis formomis tiesioginiame Antrojo pasaulinio karo sūkuryje, grįžo buvęs okupantas, esame priversti vadovautis mums revoliuciniu būdu primesta socializmo ideologija, ūkio raidą demokratinės valstybės valdymo sąlygomis keisti į centralizuotą sovietinę valdymo sistemą.

Praūžus karui, ne vienam energetikoje dirbusiam teko imti į rankas ginklą, būti partizanų ryšininku, pasirinkti nelegalų gyvenimą, kad išvengtų Sibiro tremties, bet tūkstančiai buvo ištremti. Šalyje tvyrojo įtarumo, nepasitikėjimo, nenoro atskleisti savo identitetą, kad nepasirodytų, jog kažkurios eilės tavo pusbrolio kūnas buvo numestas tolimo miestelio aikštėje, dėdė ar tėvas buvo Šaulių sąjungos narys, kunigas ar pasiturintis ūkininkas, net falsifikuoti gimimo datą. Vytauto Didžiojo universiteto Kaune (universitetą buvo uždarę vokiškieji okupantai) 1942–1943 metais išduotų diplomų nepripažinimas dalį pačiame brandume esančių inžinierių privertė jaustis įžeistais ir nepilnaverčiais, jei jie dirbdavo inžinerinį darbą, buvo vadinami „praktikais“, suprask, neturi aukštojo išsilavinimo. Rusinimo politika, skiriant nacionalinių aukštųjų mokyklų absolventus priverstinai dirbti taip vadinamose „didžiosiose komunizmo statybose“ griovė jaunų žmonių gyvenimus, vertė juos veidmainiauti, vaidinant ligonius, jaunavedžius ar panašiai.

Vis tik reikia paminėti, kad daugumos Lietuvos energetikos įmonių vadovais palaipsniui tapo Lietuvos aukštąsias mokyklas baigę specialistai, kurie, nors ir būdami komunistų partijos nariais, į darbą priimdavo grįžusius tremtinius arba jų vaikus, skatino grįžti į Lietuvą prievarta paskirtus dirbti Lietuvos aukštųjų mokyklų absolventus kitų Sovietų Sąjungos respublikų energetikos objektuose. Ne vienas šios kategorijos darbuotojas Lietuvoje kilo karjeros laiptais, užėmė atsakingas pareigas. Paminėsiu tik vieną, bene žymiausią energetikos objektų statytoją – Joną Velaniškį.

1944–1945 metais ne perkeltine, o tiesiogine prasme Lietuva skendėjo tamsoje, todėl nenuostabu, kad energetinio ūkio atstatymas buvo neatidėliotina būtinybė. Kaip vyko šie darbai, pakankamai detalai aprašyta knygose „Lietuvos elektrifikavimo istorija II“ (20013 m.), „Lietuvos energetika VII“ (2019 m.) ir kituose leidiniuose, skirtuose Lietuvos energetikos istorijai.

Po karo iš stambiųjų elektrinių veikti galėjo tik Bačiūnų ir Rėkyvos. Nesunaikintų komunalinių elektrinių Lietuvos apskričių ir valsčių centruose galia buvo tik 800 kW. Atstatyti sugriautas miestų ir miestelių elektrines buvo sudėtinga, kadangi jos buvo įvairiausių tipų, skirtingų gamintojų ir galios. Netgi neturint reikiamos įrangos, buvo gaminamos variklių atsarginės dalys, į vieną agregatą komplektuojami skirtingų gamintojų ir paskirties komponentai, diržinės pavaros, naudojami iš tankų ir laivų demontuojami varikliai.

Isteigtos Vyriausiosios energetikos valdybos prie Lietuvos SSR Liaudies komisarų tarybos ir Lietuvos SSR Komunalinio ūkio komisariato Kuro-energetikos valdybos pagrindinis uždavinys buvo energetikos objektų atstatymas.

Po karo pirmuoju Lietuvos energijos rajoninės valdybos viršininku buvo paskirtas Mečislovas Bortkevičius (1944-08–1944-09), kurį laiką (1945 m.) Bačiūnų elektrinės direktoriumi dirbo Antanas Jurėla, Klaipėdos elektrinės – Šolomas Grodzenskis (1945 m.), Vilniaus pirmosios elektrinės – Česlovas Rukšta (1944 m.). Tačiau visi kiti vadovai buvo atsiųsti iš Rusijos partiniai darbuotojai, demobilizuoti karininkai, dalis jų buvo baigę Sovietų Sąjungos aukštąsias technikos mokyklas: Lietuvos energijos rajoninės valdybos viršininkas Ivan Basajev (1944-09-15–1947-01-15), Roman Jegorov (1947-01-09–1958-05-28); Vilniaus pirmosios elektrinės direktorius Ipolit Špakovskij (1946-07-02–1948-06-26), Aleksandr Markin (1951-01-26–1951-05-24); Vilniaus antrosios elektrinės direktorius Tichon Gubin (1947-07-20–1951-06-23), Petrašiūnų elektrinės direktorius Vadim Pomerancev (1945-08-23–1958-02-06), Klaipėdos elektrinės direktorius Aleksandr Markin (1946-05-04–1950-02-25), Rėkyvos ir Bačiūnų elektrinių (Šiaulių energijos rajonas) direktorius Vladimir Anisimov (1946-10-15–1952-10-02), Energijos realizavimo įmonės direktorius B. Batanov (1948-03–1951-02).

Prasidėjus naujų elektrinių, aukštosios įtampos elektros tiekimo linijų statyboms, elektros energetikos sinchronizuotos sistemos kūrimui, energetikos įmonių vadovais tampa daugiausia Kauno politechnikos instituto auklėtiniai – jauni inžinieriai. Pvz., Justinas Nekrašas, Kauno aukštesniosios technikos mokyklos absolventas, eilę metų dirbęs Petrašiūnų elektrinėje inžinieriumi, 1955 m. baigęs KPI Elektrotechnikos fakultetą, 1955-08-16 tampa jos direktoriumi, 1958-05-04 – Lietuvos liaudies ūkio tarybos Energetikos valdybos viršininku, nuo 1971-03-05 iki 1980-08-28 – Sovietų Sąjungos Energetikos ir elektrifikacijos ministro pavaduotojas.

Lietuvos energetikos sistemos viršininkas Justinas Nekrašas

Kaip šiluminė elektrinė negali veikti be kuro, taip bet kuri technologinė sistema su keliais analogiškais arba tarpusavyje susijusiais įrenginiais negali veikti be valdymo organų. Tie organai gali būti ir automatizuotos sistemos. Tačiau jei sistema nėra grynai technologinė, bet kartu atlieka ir socialines funkcijas, įtakoja visuomenės gyvenimą, jos veikla apsprendžia kai kuriuos ekonominės gerovės ar skurdo rodiklius (tokia yra energetikos sistema), jos valdymas tampa daug sudėtingesnis ir jį visumoje lemia visuomeninė santvarka – monarchija, kapitalizmas, socializmas, rinkos ekonomika. Energetikos istorija sako, kad energetikos sistemos gali būti sėkmingai eksploatuojamos ir karalystėje, ir respublikoje, jei užtikrinama reikiama techninė priežiūra. Jau 1904 m. kunigaikštis Bogdanas Oginskis Rietavo elektrifikacijai specialistų ieškojo net Rygoje. Gaila, kad per ilgą istorijos laikotarpį kartais technikos specialistų vaidmuo būdavo sumenkinamas, jų nuomonė nevertinama.

*Lietuvos energetikos sistemos
vyriausiasis inžinierius Algirdas Stumbras*

*Lietuvos energetikos sistemos
vyriausiasis inžinierius Antanas Gruodis*

Pasibaigus karui, VLIK – Vyriausiasis Lietuvos išlaisvinimo komitetas – atkūrė savo veiklą Vokietijoje ir grįžo prie Lietuvos atkūrimo planų rengimo. Daug specialistų labai sunkiomis pabėgėlių stovyklų sąlygomis dirbo tikėdamiesi, kad Vakarai greitai privers sovietus pasitraukti iš Lietuvos ir, kai tai įvyks, bus iš karto galima imtis krašto atkuriamojo darbo. VLIK Komisijos pirmininkas prof. St. Kairys kalbėjo: „...ir, jei grįšime tam darbui gerai pasiruošę, išlaisvintai mūsų Tėvynei būsime dvigubai brangesni; būsime ne kaip grįžę sūnūs – klajūnai, o kaip naudingi jai darbininkai.“

1947 m. gruodžio 28 d. Felbache buvo apsvarstyti Lietuvos energetikos klausimai. Plane apie Lietuvos energetikos atkūrimą ir plėtojimą (vadovas inž. K. Rimkus) buvo pažymėta, kad visų pirma turėtų būti stengiamasi išsiversti naudojant vietinius energijos šaltinius – medieną, durpes, vandens, vėjo energiją, bet miškai jau gerokai nualinti, tai lieka vandens, vėjo energija ir durpės. Teoriškai durpių kuru galima būtų paremti apie 80 procentų reikalingos energijos. Bet buvo nurodyta, kad Lietuvoje per mažai buvo siekiama elektrifikuoti gamybą, o tai neskatinio ir energetikos ūkio plėtojimo. Buvo nuspręsta, kad energetikos planai bus galutinai baigti, parengus kitų ūkio šakų planus, nustačius, kokie yra ir turėtų būti energijos poreikiai.

Suprantama, kad planai buvo sudaromi remiantis tarpukario Lietuvos energetikos būkle, kitų demokratiinių šalių patirtimi ir to meto pasaulio energetikos mokslo ir technikos lygiu. Kalbant bendrai apie visą šalies ūkį norėčiau pacituoti vieną ištrauką: „Pagrindiniai principai, kuriais turime vadovautis, – tai išvystyti tautinę gamybą, kuri atitiktų išvystytų šalių gamybos lygį tiek pagal darbo našumą, tiek pagal gaminių kokybę ir garantuotą visišką darbo jėgos panaudojimą, aukštą gyvenimo standartą. Ikikarinės Lietuvos ūkio struktūra ir gamyba mūsų negali patenkinti, nes per 45 procentus viso mūsų eksporto sudarė žaliavos. [...], o juk žinome, kad žaliavų gamintojas – paskiras asmuo ar valstybė – menkiausiai atlyginamas, nors už jam reikalingus pramonės gaminius jis turi keliariopai brangiau mokėti.“

1946 m. sausio 29–31 d. Ausburge vykusios Lietuvos mokslinės konferencijos rezoliucijoje skelbiama: „...išlaisvintos, demokratiškai susitvarkiusios Lietuvos ūkis turi atsižadėti autoritarizmo, tvarkytis pagal pavyzdį pažangių Europos tautų, kurios demokratijos principus stengiasi įgyvendinti ir ūkiniame gyvenime.

[...] pagrindinė Lietuvos ūkyje nuosavybės forma – privati, tačiau vardan visuotinės gerovės, privati nuosavybė gali būti aprėžta.

[...] Lietuvos ūkio politikos tikslas – bendromis tautos pastangomis įveikti karo ir okupacijos padarytus nuostolius, atstatyti ūkį, kad jis galėtų įsijungti į pasaulinės rinkos sistemą ir užtikrintų visos tautos ir kiekvieno asmens gerovę; darbas – visų darbingų piliečių pareiga.“

Manau, kai kas aktualu ir dabar, praėjus beveik 70 metų.

Tačiau lietuvių išeivių 1945–1949 m. parengti „Išlaisvintos Lietuvos atkūrimo planai“ taip ir liko archyvuose dūlėti. Daugelis ir rengėjų juos pamiršo, persikėlę gyventi į JAV, Australiją ar kitas valstybes. Sovietų Lietuvoje apie šiuos darbus buvo nežinoma, o pasitraukę specialistai buvo niekinami, vadinami fašistais, baltaraiščiais ir panašiai. Bet koks bandymas užmegzti ryšius buvo griežtai kontroliuojamas.

Lietuvoje po karo energetiką valdė dvi žinybos: pramonės miestų – Vilniaus, Kauno, Šiaulių, Panevėžio ir Klaipėdos – Vyriausioji Energijos valdyba prie Lietuvos SSR Liaudies komisarų tarybos, o apskričių ir valsčių elektrines bei jų skirstymo tinklus – Lietuvos SSR Komunalinio ūkio komisariato Kuro-energetikos valdyba. Jai vadovavo Konradas Brunonas Vasilis-Vasiliasukas. Vėliau, kai kaime buvo kuriami kolūkiai, valstybinėms žemės ūkio elektrinėms ir elektros tinklams vadovauti prie Žemės ūkio ministerijos įkuriami Lietuvos kaimo energetikos organizacija.

1945 m. gegužės mėn. Vyriausioji energijos valdyba su visomis savo įmonėmis perduodama SSRS Elektros stočių komisariatui ir pavadinama Lietuvos energijos rajoninė valdyba. Jai priklausantis energetikos ūkis buvo suskirstytas į 4 rajonus: Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir Šiaulių. Vilniaus energijos rajonui priklausė Vilniaus pirmoji elektrinė, Grigiškių derivacinė hidroelektrinė ir Vilniuje veikę energetiniai traukiniai; Kauno energetikos rajonui – Kauno dyzelinė, Petrašiūnų elektrinė ir Kaune veikę energetiniai traukiniai; Klaipėdos energetikos rajonui – Klaipėdos elektrinė; Šiaulių rajonui – Rėkyvos ir Bačiūnų elektrinės. Be to, rajonams priklausė ir išeinančios iš šių elektrinių elektros tiekimo linijos ir pastotės. 1948 m. prie valdybos įkurta rajoninė elektros tinklų direkcija, kurios skyriai buvo kiekviename energetikos rajone, be to, dar ir Panevėžyje. Kiekvienas skyrius eksploatavo tam energetikos rajonui priklausančių elektrinių elektros energijos tiekimo tinklą. 1948 m. kovo mėn. kaip atskiras ūkinis vienetas Vilniuje įsteigta Energijos realizavimo įmonė. Jos skyriai buvo Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose ir Panevėžyje.

Komunalinio ūkio komisariato Kuro-energetikos valdyba turėjo atstatyti, plėsti bei eksploatuoti apskričių ir valsčių centrų elektrines ir skirstomuosius elektros tinklus. Jai priklausė 4 teritorinės – Anykščių, Ukmergės, Marijampolės ir Plungės – elektros montavimo organizacijos, kurios statė nedideles (iki 480 kW) hidroelektrines, dyzelines ir lokomobilines elektrines bei 6–10 kV ir žemosios įtampos elektros tiekimo linijas.

1945 m. kovo 5 d. Lietuvos energetikos rajoninė valdyba įsteigė ūkiskaitinę rangos organizaciją, vėliau pavadintą Petrašiūnų statybos montavimo valdyba, 1945 m. birželio mėn. Kaune – Remonto mechaninį fabriką, kurio tikslas dalyvauti atstatant sugriautas elektrines, jas remontuoti. 1949 m. birželio 15 d. šį įmonė perduodama sąjunginiam pavaldumui – remonto trestui Sojuzenergoremont. Tuo metu Lietuvoje be jau minėtų Lietuvos energetikos rajoninės valdybos ir Komunalinio ūkio komisariato Kuro-energe-

tikos valdybos rangovinių organizacijų energetikos objektus statė ir Statybos ministerijos Žemės ūkio elektrifikavimo specialus statybos montavimo trestas. Jis statė nedideles žemės ūkio valstybines ir tarpkolūkines hidroelektrines, dyzelines elektrines, aukštosios (iki 35 kV) ir žemosios įtampos elektros tiekimo linijas, elektrifikavo kolūkius ir tarybinius ūkius.

1945 m. spalio 19 d. Lietuvos energetikos valdyba operatyviniam Lietuvos energetikos valdymui ir kontrolei Kaune įkuria centrinę dispečerinę tarnybą, kuri 1946 m. perkeliama į Vilnių.

Energetikos senjorai ir istorijos tyrinėtojai, pasakodami ir rašydami apie 1945–1950 m. energetiką, dažnai mini žodžius: atstatyta, išplėsta, rekonstruota. Ką tai reiškia? O reiškia – pradėjome ne nuo nulio. Ar buvo lengva tai padaryti? Buvo labai, nežmoniškai sunku. Ir dar viena aplinkybė, įtakojusi visus veiksmus, iš dalies ir sprendimus, buvo nuolatinis deficitas. Atstatymo ir plėtros darbai, nors ir labai sunkiomis sąlygomis, vyko sparčiai – 1952 m. Lietuvos elektrinių instaliuota galia jau 1,5 karto viršijo buvusią 1940 m. Pasiuokojančio energetikų darbo motyvas – Lietuvos žmonių, kurie laukė šviesos, lūkesčiai. Tie, kurie jau anksčiau turėjo elektrą, nekantraudami laukė, kada vėl sužibės lemputė, visi kiti suprato, kad ir jiems ateis eilė džiaugtis elektra. Viską atpirkdavo ne tik nuo elektros šviesos šypsena nušvitęs senelio veidas tolimoje kaimo sodyboje.

Kaip jau buvo minėta, didžioji energetika buvo pavaldi sąjunginei ministerijai, Lietuvos institucijos valdė komunalinę ir žemės ūkio energetiką, o energetikos objektų statyba iš viso užsiiminėjo apie 20 respublikinių ir sąjunginių organizacijų, kurios priklausė įvairiom žinybom.

Atstačius sugriautą energetikos ūkį, jo žinybinis padalijimas ėmė negatyviai veikti tolesnę energetikos plėtrą. Prieš karą mažos galios elektrinių Lietuvoje buvo apie 400, o 1952 m. jų priskaičiuojama 500, 1961 – per 2000. Šių elektrinių įvairovė labai sunkino jų eksploatavimą ir remontą, joms aptarnauti reikėjo daug personalo, o jos gamino mažiau negu 20 procentų Lietuvoje tuo metu gaminamos elektros energijos. Gaminamos elektros energijos savikaina buvo labai aukšta. Energetikos padalinimas į didžiąją ir mažąją, žinybiniai barjerai ėmė trukdyti planingai ir sparčiai elektrifikuoti pramonę ir žemės ūkį. Atstačius sugriautas gamyklas šeštajame dešimtmetyje pramonė plėtojosi labai sparčiai: pramonės bendroji produkcija didėjo greičiau negu elektros energijos gamyba. Dėl energetikos pajėgumų, elektros skirstymo tinklų stokos Lietuvos energetika ne visuomet įstengdavo pramonę aprūpinti reikiama galia ir elektros energija. Tarp pramonės ir elektros energetikos susidarė tam tikras atotrūkis, kurį reikėjo likviduoti. Energetikos žinybinis padalijimas tapo barjeru progresyviai jos plėtros kryptčiai. Pvz., Lietuvoje iki energetikos ūkio valdymo centralizavimo (1958 m.) iš Lietuvos energijos rajoninės valdybos elektrinių, kurios gamino per 80 procentų visos respublikos elekt-

ros energijos, elektra naudojosi tik 8 rajonų centrai, 62 kolūkiai. Kiti rajoniniai miestai ir ūkiai elektrą gaudavo iš vietinių dyzelinių elektrinių ir hidroelektrinių, kurios dėl gedimų, remontų ar pajėgumų stokos dažnai neužtikrindavo patikimo ir pakankamo elektros energijos tiekimo.

Iki 1958 m. palyginus gerai elektra buvo aprūpinti tik didieji miestai – Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys ir 20 rajoninių miestų, kurie irgi neišvengdavo elektros energijos apribojimų dėl kuro tiekimo sutrikimų. 58 likusių rajonų centrų elektrinės buvo nepajėgios pateikti reikiamą galią, tik 6,6 procentai kolūkiečių kiemų naudojosi elektra.

1957 m. balandžio mėn. įvyko Lietuvos energetikų konferencija, kurioje dalyvavo mokslo darbuotojai ir gamybininkai. Joje buvo išsamiai išnagrinėta Lietuvos energetikos būklė ir prieita prie vieningos nuomonės: sėkmingam Lietuvos elektrifikavimui reikia energetikos ūkį sukoncentruoti į vienas rankas. Sovietų Sąjungoje tada vykusio „atšilimo“ metais didžioji ūkio dalis buvo perduodama respublikų ir regionų valdymui, todėl Lietuvos vyriausybė pritarė energetikų konferencijos sprendimui ir nutarė visų energetikos objektų statybą ir eksploataciją sukoncentruoti naujai steigiamoje Liaudies ūkio tarybos Energetikos ūkio valdyboje.

Numatant energetikos plėtros gaires didžiulį vaidmenį suvaidino Valstybinis mokslo ir technikos komitetas bei jo sudėtyje veikianti visuomeniniais pagrindais nuolatinė Energetikos ugdymo komisija.

Liaudies ūkio tarybos Energetikos ūkio valdyba perėmė visą Lietuvos energijos rajoninės valdybos, Komunalinio ūkio ministerijos ir dalį Žemės ūkio ministerijos energetikos ūkio. Į jos rankas perėjo Lietuvos energijos rajoninės valdybos 4 didžiosios elektrinės, kurios 1957 m. pagamino 83 procentus visos respublikoje gaminamos elektros energijos, 960 km aukštosios įtampos ir 1000 km žemosios įtampos elektros tinklų. Iš Komunalinio ūkio ministerijos Energetikos ūkio valdybos žinion perėjo 51 rajoninio miesto elektrinė bei 27 savarankiškos elektros tinklų įmonės. Šios elektrinės 1957 m. pagamino 3 procentus respublikoje gaminamos elektros energijos. Iš šios žinybos buvo perimta 525 km aukštosios įtampos ir 1270 km žemosios įtampos elektros tinklų. Iš Žemės ūkio ministerijos perimtos 6 valstybinės elektrinės ir 456 km aukštosios įtampos elektros tiekimo linijų. Energetikos ūkio valdyba nepriėmė 817 žemės ūkio elektrinių ir 380 smulkių pramonės įmonių elektrinių bei kolūkių žemosios įtampos elektros tinklų ir gamyklų, fabrikų vidaus energetinių objektų. Naujosios valdybos valdymo aparato branduolį sudarė buvusios Lietuvos energijos rajoninės valdybos ir dalis Komunalinės bei Žemės ūkio energetikos darbuotojų.

Energetikos ūkio valdybai buvo perduotos ir minėtų žinybų bei Statybos ministerijos rangovinės organizacijos, atliekančios elektrifikacijos statybos montavimo darbus. Jos buvo sujungtos į Energetikos statybos trestą, priklausantį Energetikos ūkio valdybai.

Visos didžiosios rajoninės elektrinės – Vilniaus, Petrašiūnų, Klaipėdos ir Rėkyvos–Bačiūnų – tapo tiesiogiai pavaldžios Energetikos ūkio valdybai. Kitoms elektrinėms, pastotėms, elektros tiekimo linijoms eksploatuoti įkuriamos 5 elektros tinklų įmonės – Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio elektros tinklų ir elektrinių rajonai, kurios apėmė visą respublikos teritoriją. Kiekvienų elektros tinklų teritorija padalijama į keletą skyrių, kurie veikė kaip šių įmonių cechai. Viso Lietuvoje buvo 35 tokie skyriai. Vienas skyrius apėmė 1–3 administracinius rajonus ir eksploatavo jam priklausančias dyzelines elektrines, hidroelektrines, elektros tiekimo linijas ir skirstymo elektros tinklus. Elektros energijos realizavimą, apskaitą ir vartotojų energetinę priežiūrą vykdė respublikinė Energijos realizavimo įmonė. Ji turėjo 183 tūkstančius abonentų.

1958 m. spalio 27 d. Liaudies ūkio tarybos potvarkiu Elektros tinklų ir elektrinių rajonai buvo įvardinti Elektros tinklų įmonėmis.

Sovietų Sąjungos pramonė pradėjo gaminti didelės vienetinės galios energetikos agregatus: katius, turbinas, hidroturbinas, generatorius ir transformatorius. Tai sudarė technines sąlygas statyti didelius energetinius objektus – elektrines, pastotes, aukštosios įtampos elektros tiekimo linijas, kuriose gaminama ir perduodama energija turėjo būti daug pigesnė, elektros energijos gamybai naudojama žymiai mažiau kuro. Lietuvoje pradedama galvoti apie naujas didelės galios elektrines, jų jungimą į sinchronizuotą energetikos sistemą, susijungimą su Karaliaučiaus, Latvijos, Baltarusijos energetikos sistemomis.

Tačiau iki 1959–1962 metų senosios atstatytos elektrinės ir pirmoji pokario metais pastatyta naujoji Vilniaus antroji elektrinė bei Kauno hidroelektrinė buvo svarbiausi elektros energijos tiekėjai, jos turėjo savarankiškų įmonių statusą, buvo pavaldžios atitinkamu laiku buvusiems energetikos rajonams arba Liaudies ūkio tarybos Energetikos ūkio valdybai.

VILNIAUS PIRMOJI ELEKTRINĖ. Gana moderniška Vilniaus centrinė elektrinė buvo susprogdinta, netgi buvo manoma, kad ją atstatyti nepavyks, todėl pirmiausia buvo naudojamos pramonės įmonių, geležinkelio ir pan. išlikusios elektrinės, atgabenti energetiniai traukiniai. Jų paleidimu ir eksploatacija rūpinosi Vyriausioji energetikos valdyba prie Lietuvos liaudies komisarų tarybos, tiesiogiai Vilniaus energetikos rajonas. Geležinkelio elektrinė pradėjo veikti 1944 m. rugsėjo mėn., tačiau ji elektrą tiekė tik geležinkelio stočiai. Spalio mėn. Lukiškių aikštės ir Gedimino prospekto vartotojai gavo šviesą iš odinių pirštinių gamyklos dyzelinės elektrinės. Lapkričio mėn. pradeda veikti energetinis traukinys su 1000 kW galios generatoriumi Naujosios Vilnios linų kombinate. Pirmuosius 3–4 metus energetiniai traukiniai tenkino didžiąją dalį elektros energijos poreikių.

Pradėjus valyti Vilniaus centrinės elektrinės griuvėsius, pasirodė, kad 1800 kW galios turbina ir generatorius yra mažiau pažeisti. Pavyko atstatyti ir 13 t/h našumo garo katilą. 1946 m. gruodžio 24 d. atstatyta Vilniaus pirmoji elektrinė pradėjo veikti. 1947 m. elektrą gaminti pradėjo 3600 kW galingumo generatorius, 1949 m. – 3200 kW, be to, elektrinėje pagaminti garai suko elektrinės teritorijoje pastatyto energetinio traukinio 3000 kW galios turbiną. 1951 m. paleidus Vilniaus antrąją elektrinę, pirmoji tapo jos padaliniu. 1953 m. abi elektrinės sujungtos lygiagrečiam sinchroniniam darbui. 1961 m. garo katilai pritaikomi kurenti dujomis.

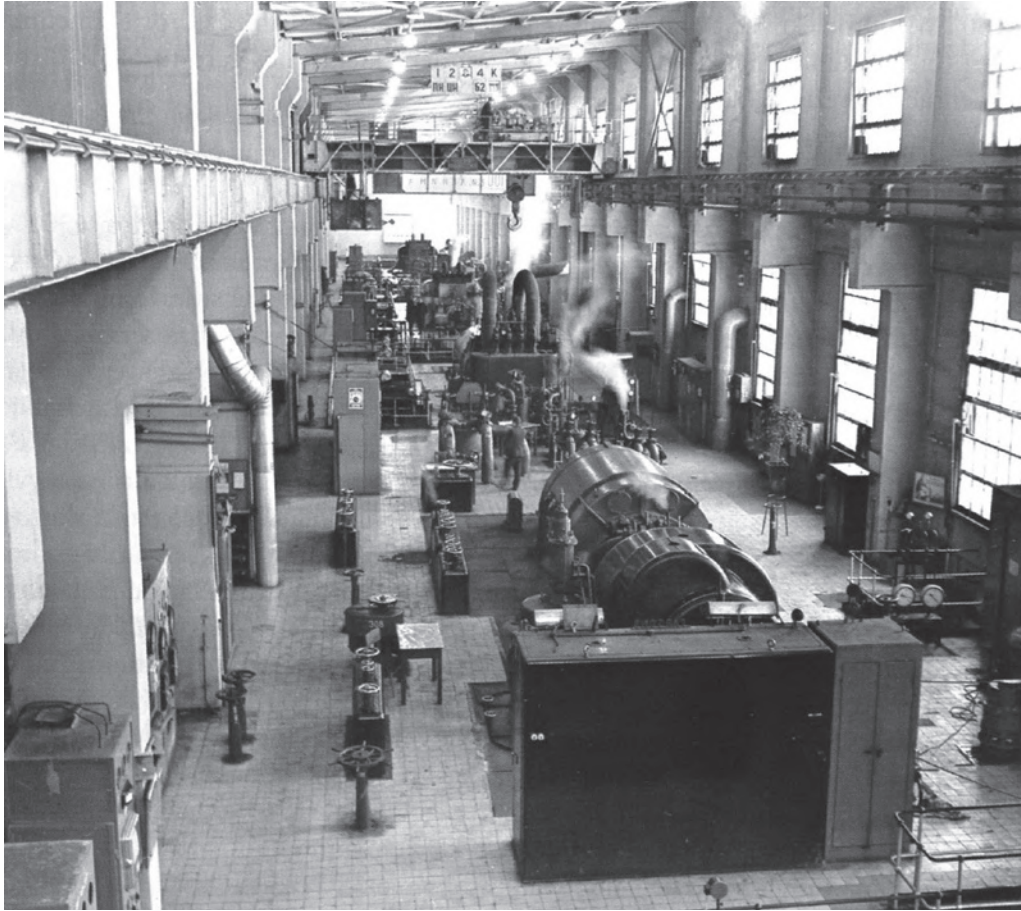

Visiškai atstatyta Vilniaus pirmoji (centrinė) elektrinė 1948 m.

Elektrinei vadovavo direktoriai: Česlovas Rukšta, Ipolit Špakovskij, Jurij Gluchovskoj, Vasilij Bukatin, vyriausieji inžinieriai: A. Šunievič, Ivan Zotin.

VILNIAUS ANTROJI ELEKTRINĖ. 1945 m. prie Neries, žemiau Vingio parko, buvo paskirtas 31,8 ha ploto žemės sklypas naujai elektrinei statyti. Tai turėjo būti durpėmis kūrenama, keturių po 12 MW galios agregatų elektrinė. (Prisiminkime: pasitraukusiųjų į Vakarus inžinierių VLIK sukurtame energetikos atstatymo plane buvo numatyta energetiką kurti nuosavų energetikos išteklių pagrindu). 1951 m. rugsėjo 27 d. buvo paleistas pirmasis agregatas, visą galią elektrinė pasiekė 1958 m. Vilniaus antroje elektrinėje buvo sumontuoti Vakarų Europos šalyse pagaminti įrengimai.

Elektrinę projektavo Šiluminių elektrinių projektavimo instituto Lvovo skyrius, statė SSRS Statybos ministerijos spec. valdyba „Tecstroj“.

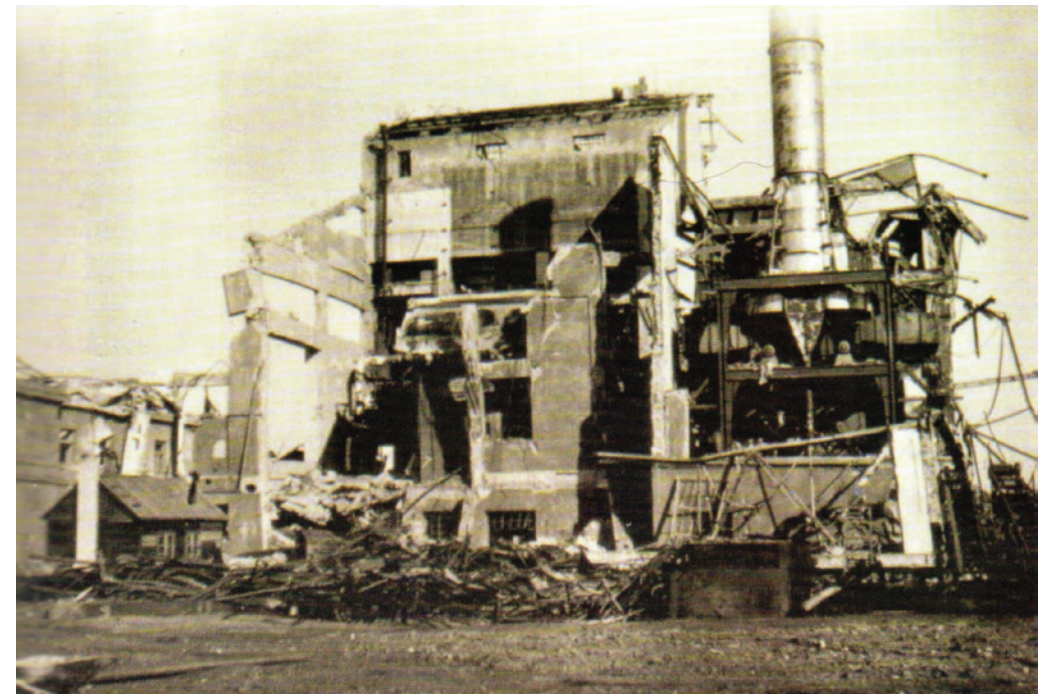

Vilniaus antrosios termofikacinės elektrinės mašinų salė

1953 m. elektrinėje pastatyta 35 kV įtamos skirstykla, nutiestos linijos į Šiaurinę pastotę Vilniuje ir Baltąją Vokę bei Grigiškes. 1958 m. Vilniaus antroji elektrinė 110 kW linija sujungiama su Petrašiūnų elektrine. Tokiu būdu sinchroniniam darbui Lietuvos elektros energetikos sistemoje, be jau dirbančių Petrašiūnų ir Rėkyvos elektrinių, prijungiamos ir abi Vilniaus elektrinės. Elektrinei vadovavo direktoriai: Aleksandr Markin, Vitalijus Radzevičius, Rimvydas Rukšėnas, vyriausieji inžinieriai: Maksimilijonas Sargautis, Kazys Žilys, Vytautas Miškinis.

PETRAŠIŪNŲ ELEKTRINĖ. 1944 m. rugpjūčio 2 d. Kauno miesto Vykdomasis komitetas įsteigia administracinį Kauno elektrinių rajoną, kurio direktoriumi skiriamas

Eugenijus Dorošukas, vyriausiuoju inžinieriumi – Juozas Linkaitis (Petrašiūnų elektrinės techninės dalies vedėjas). Greitai atstatyti Petrašiūnų elektrinę buvo neįmanoma. 1944 m. rugpjūčio 12 d. buvo sutvarkyta ir paleista „Litekso“ fabrike 120 kW galios elektrinė, neužilgo pradėjo veikti „Inkaro“ fabrike 250 kW galios elektrinė. Šiek tiek normalės elektros tiekimas Kaune tapo 1944 m. spalio 14 d., paleidus Petrašiūnų popieriaus fabrike elektrinę nepilna 1500 MW galia. Nominalią 2500 kW galią elektrinė pasiekė 1946 m. 1944 m. gruodžio mėn. 17 d. pradeda veikti Kauno centrinės (dyzelinės) elektrinės 500 kW dyzelis ir atstatytas miesto centro elektros skirstymo punktas. 1000 kW galios energetiniai traukiniai veikė Petrašiūnų elektrinės ir „Maisto“ fabrike teritorijose.

Petrašiūnų elektrinės griuvėsiai

1946 m. spalio mėn 13 d. pradėjo veikti atstatytas 3,2 MW galios turboagregatas Petrašiūnų elektrinėje. 1948 m. pradeda dirbti antrasis turboagregatas, elektrinės galia padidėja iki 12,5 MW. Petrašiūnų elektrinė 1959 m. pasiekė 60,5 MW galią, galėjo tiekti vartotojams pramoninį garą ir Petrašiūnų gyventojų buitiniams reikalingam šilumą.

Elektrinei vadovavo direktoriai: Vadim Pomerancev, Leonas Vaitkevičius, Vladas Kučinskas; vyriausieji inžinieriai: Juozas Linkaitis, Leonas Vaitkevičius, Juozas Rymeikis.

RĖKYVOS ir BAČIŪNŲ ELEKTRINĖS. Tai buvo vienintelės stambios elektrinės, kurių vokiečiai traukdamiesi nespėjo susprogdinti. Bačiūnų elektrinėje veikė 1000 kW ir 750 kW turboagregatai, Rėkyvos elektrinėje – 2500 kW, tačiau dažnai dėl durpių stokos arba netinkamos kokybės (labai drėgnos) elektrinių galią tekdavo riboti. Šiaulių mieste apie 80 procentų elektros tinklų, užsitęsusių karo veiksmų metu, buvo pažeisti, todėl juos sutvarkyti buvo pagrindinis energetikų uždavinys. Šiaulių energijos rajonui be elektrinių ir elektros tinklų priklausė Karpiškio, Tyrulių ir Radviliškio durpynai.

1951 m. Rėkyvos elektrinėje pradamas montuoti trečiasis garo katilas ir antrasis turboagregatas su 5200 kW galios generatoriumi. Turboagregatą pradėta eksploatuoti 1951 m. pabaigoje. Rėkyvos elektrinės plėtra buvo baigta 1952 m. gruodžio 6 d., paleidus 1942 m. gautą ir slėptą nuo išvežimo į Vokietiją 2500 kW turbogeneratorių. Tada Rėkyvos–Bačiūnų elektrinė pasiekė 11,9 MW galią. Rėkyvos elektrinės 2-a turbina ir 2-as bei 3-ias generatoriai buvo gauti reparacijos tvarka. Rėkyvos elektrinės 5200 kW galios turbogeneratorius veikė nepatikimai, todėl 1957 m. pakeičiamas 6000 kW galios jau Sovietų Sąjungoje pagamintu generatoriumi.

1957 m. spalio mėn. Bačiūnų elektrinė kaip neekonomiška ir netekusi reikšmės uždaroma.

Nuo 1955 m. iš Rėkyvos elektrinės pradama tiekti šilumos energija prie elektrinės esančiai gyvenvietei.

Rėkyvos elektrinė ir jos apšildomas „kotedžų“ kvartalas

Bačiūnų–Rėkyvos elektrinei vadovavo direktoriai: Antanas Jurėla, Romualdas Kavoliūnas, Vladimir Anisimov, Vasilj Bairikov, Andrej Nesterenko, Justinas Nekrašas, Marijonas Petronis, Algirdas Musneckis; vyriausieji inžinieriai: Maksimilijonas Sargautis, Algirdas Šlapikas, Leonid Kaminskij, S. Butuzov, Marijonas Petronis.

KLAIPĖDOS ELEKTRINĖ. 1945 m. kovo 23 d. Klaipėdoje elektra išsižiebė iš 30 kW galios senojo pašto dyzelinės elektrinės. Po kelių dienų pradėjo veikti uosto 200 kW dyzelis su nuolatinės srovės generatoriumi ir garo mašina su 500 kW generatoriumi.

Klaipėdos elektrinėje 1945 m. spalio 8 d. paleidžiama pirmoji 1500 kW galios turbina. Jos atstatymui buvo naudojami ir susprogdintos Celiuliozės fabriko elektrinės tokios pat galios turbino komponentai. Metų pabaigoje paleidžiama 3000 kW galios turbina. Rytų Prūsijos Sviatljo miesto elektrinėje buvo rasti ir parvežti į Klaipėdą vokiečių išmontuoti Klaipėdos elektrinės trečiojo turboagregato įrengimai. 1946 m. elektrinė pasiekė prieškarinę 9500 kW galią. 1948 m. įjungiamas ir ketvirtasis 10 MW galios turboagregatas.

1955 m. Klaipėdos elektrinė pradėjo tiekti garą „Gulbės“ audimo fabrikui.

Atstatant Klaipėdos elektrinę naudotas Karaliaučiuje gautas trofėjinis sunkvežimis

1960 m. vasario 8 d. Klaipėdos elektrinė 110 kV įtampos linija prijungiama prie Lietuvos elektros energetikos sistemos tinklų.

Klaipėdos elektrinei vadovavo direktoriai: Šolomas Grodzenskis, Aleksandr Markin, Karp Borovkov, Vasilij Bairikov, Vladas Grigaravičius; vyriausieji inžinieriai: Vytautas Liubinas, Pranas Matukonis.

KAUNO HIDROELEKTRINĖ. Nemuno vandens jėgos panaudojimas buvo sena Lietuvos inžinierių svajonė. Dar prieškario metais inžinierius Jonas Smilgevičius teikė hidroelektrinių projektų pasiūlymus, tačiau jie liko neįgyvendinti, todėl visuomenė, dar ne užmiršusi katastrofinių potvynių Kaune, labai entuziastingai palaikė Kauno hidroelektrinės statybos idėją, pati statyba buvo labai populiari.

Kauno hidroelektrinės projektą parengė SSRS Elektros stočių ministerijos projektavimo instituto „Hidroprojekt“ Maskvos skyrius. Elektrinėje buvo numatyti keturi po 22,5 MW galios hidroagregatai, patvankos aukštis – 20,1 m.

Pirmieji parengiamieji elektrinės statybos darbai prasidėjo 1955 m. lapkričio mėn. 1956 m. liepos 13 d. iškasamas pirmasis kubinis metras grunto. 1957 m. spalio 23 d. į pagrindinę daubą paklojamas pirmasis kubinis metras betono. 1959 m. liepos 19 d. patvenkiama senoji Nemuno vaga. 1959 m. lapkričio 5 d. įjungiamas pirmasis hidrogeneratorius. Projektinę 90 MW galią elektrinė pasiekė 1960 m. balandžio 18 d.

Užtvėntas Nemunas

Elektrinę statė Sąjunginiam trestui priklausanti Kauno HE statybos organizacija, jai vadovavo viršininkas N. Luchnev, vyriausiasis inžinierius – S. Levšin. Statomos Kauno hidroelektrinės direktorius Vladas Stukas rašė: „Visi ypač rūpinosi hidroelektrinės projektu ir statybos kokybe. Nors direkcijos darbuotojai buvo labai reiklūs, tačiau tarp jų ir statybininkų nusistovėjo geri tarpusavio santykiai, nes tiek vienus, tiek kitus vienijo bendras noras – kuo geriau, patikimiau atlikti visus darbus. Nepakantumas niekalui – čia buvo šventas reikalas. Pvz., sutrikus betono mazgui ir neapsižiūrėjus laboratorijai, į hidroelektrinės pastatą buvo paklota apie 10 m³ blogos kokybės betono. Direkcijai pareikalavus, statybininkai be didelių ginčų blogos kokybės betoną iškapojo ir pakeitė geru.“

Kauno hidroelektrinės statyboje dalyvavo būsimasis Lietuvos Respublikos Prezidentas Algirdas Brazauskas.

1960–1992 m. Kauno hidroelektrinei vadovavo direktorius Mykolas Mankevičius, vyriausieji inžinieriai: Arkadij Masalskij, Petras Balazas.

Kaip jau buvo minėta, Lietuvoje buvo pasirinktas teritorinis elektros tinklų eksploatavimo būdas: kiekvienai elektros tinklų įmonei priklausė jos aptarnaujamoje teritorijoje esantys visų įtampų elektros tinklai. Įmonių viduje 330–35 kV tinklus eksploatavo elektros tinklų įmonės specializuotos tarnybos, 10–0,4 kV tinklus eksploatavo elektros tinklų įmonei pavaldūs elektros tinklų rajonai. Elektros tinklų įmonėse buvo kuriamos centrinės dispečerinės, 330–35 kV elektros tiekimo linijų, pastočių, relinės apsaugos ir automatikos, izoliacijos, ryšių tarnybos. Plečiantis energetikos ūkiui, kuriantis elektros energetikos sistemai, reikėjo kurti ir tobulinti dispečerinę-operatyvinę šių įrenginių valdymą. Pirmosios dispečerinės grupės įkuriamos Vilniuje 1944 m. rugpjūčio mėn., Kaune – 1945 m. rugpjūčio mėn., Šiauliuose – 1945 m. gruodžio mėn., tais pačiais metais – Klaipėdos elektrinėje. Lietuvos energijos valdybos 1945 m. spalio mėn. 19 d. įsakymu Nr. 108 Kaune įkuriamą Lietuvos energijos valdybos Centrinę dispečerinę tarnybą. Pirmuoju vyriausiuoju dispečeriu paskiriamas Eugenijus Sipavičius. 1946 m. balandžio 1 d. Lietuvos energijos valdyba persikėlė į Vilnių.

1960 m. vyriausiojo dispečerio Juozo Martusevičiaus iniciatyva įtvirtinami trumpi ir tikslūs operatyvinio valdymo grandžių pavadinimai: energetikos sistemos – Vyriausioji dispečerinė tarnyba, elektros tinklų įmonių – Centrinė dispečerinė tarnyba, elektros tinklų rajonų – Rajono dispečerinė tarnyba, miesto dispečerinė tarnyba (didžiuosiuose miestuose), Šilumos tinklų dispečerinė tarnyba. Didžiųjų elektrinių budintys inžinieriai buvo tiesiogiai operatyviai pavaldūs Vyriausiajai dispečerinei tarnybai. Atsisakyta pastotės ir linijas vadinti numeriais, joms suteikti gražūs lietuviški vietovių pavadinimai.

1960 m. vasario 8 d. lygiagrečiam sinchroniniam darbui sujungiamos Lietuvos ir Karaliaučiaus elektros energetikos sistemos. Šiam tikslui buvo pastatytos 110 kV linijos Kaunas–Prienai–Marijampolė–Gumbinė ir Klaipėda–Šilutė–Tilžė. Liniją Klaipėda–Šilu-

tė jau statė Lietuvos energetikai priklausiusios Petrašiūnų statybos montavimo valdybos aukštosios įtampos linijų statybos aikštelė. Įjungus tranzitą per Karaliaučiaus energetikos sistemą, prie lygiagrečiai, sinchroniniai veikiančių Lietuvos elektrinių buvo prijungta ir Klaipėdos atstatyta elektrinė.

1959 m. Lietuvos energetikos sistemos 110–35 kV įtampos elektros tinklų schema.

1 – 110 kV ETL, 2 – 110 kV ETL, įjungtos 1960-02-08, 3 – 35 kV ETL,
4 – 110/35/10 kV transformatorių pastotės, 5 – 35/10 kV transformatorių pastotės

1961 m. rugsėjo 30 d., įjungus elektros tiekimo liniją Telšiai–Klaipėda, Lietuvos vidurinę ir vakarinę dalis apjuosė 110 kV linijų žiedas: Kaunas–Panevėžys–Šiauliai–Klaipėda–Karaliaučiaus energetikos sistema–Marijampolė–Kaunas. Uždaro tinklo sukūrimas padėjo vartotojus patikimai aprūpinti elektros energija: įvykus gedimui kuriame nors ruože, buvo galima vartotojus aprūpinti iš kito šaltinio. Tokia žiedinių tinklų schema plačiai diegta tiesiant aukštosios įtampos (10; 35; 110 kV) Lietuvos ir 330 kV įtampos tarpsisteminius tinklus.

ALYTAUS ELEKTROS TINKLAI. 1962 m. lapkričio 23 d. Vyriausiosios Energetikos ir elektrifikacijos valdybos įsakymu Vilniaus elektros tinklų Druskininkų ir Eišiškių skyrių, Kauno elektros tinklų Alytaus, Kazlų Rūdos, Vilkaviškio ir Marijampolės skyrių bazėje įkuriama svarankiška įmonė Alytaus elektros tinklai. Direktoriumi paskiriamas Pranas Matukonis, vyriausiuoju inžinieriumi – Serapinas Andriušis.

Po karo elektros energijos tiekimas visoje Alytaus elektros tinklų aptarnaujamoje zonoje buvo užtikrinamas atstatant sugriautas mažas dyzelines, lokomobilines elektrines ir hidroelektrines, vėliau buvo statomi nauji, galingesni dyzeliniai agregatai. 1959 m. Alytaus miestui pakako 1000 kW dyzelinės elektrinės ir penkių po 180 kVA galios 6/0,4 kV įtampos transformatorių pastochių. Elektrifikuojant rajonus, miestus ir miestelius bei žemės ūkį, svarbų vaidmenį suvaidino tuo metu statomos mažosios hidroelektrinės: 1955 m. pradeda veikti Baltosios Ančios, 1956 m. – Kapčiamiesčio, 1957 m. – Antanavo hidroelektrinės. Tačiau energetikos sistemos plėtros planuose buvo numatyta visiems rajonų centrams elektros energiją tiekti iš centralizuotai valdomos energetikos sistemos 110–35 kV įtampos linijomis. 1958 m. prijungiama Marijampolė, 1959 m. – Vilkaviškis, Kalvarija, 1960 m. – Alytus, 1961 m. – Lazdijai, 1962 m. – Varėna. 1964 m. sustabdomos ir likviduojamos Lazdijų, Daugų, Marijampolės, Varėnos dyzelinės elektrinės. 1965 m. iš energetikos sistemos tinklų elektrifikuojami visi kolūkiai ir sustabdomos jų elektrinės. 1964 m. įjungiamo 110 kV įtampos linija Leipalingis–Gardinas, jungianti Lietuvos ir Baltarusijos energetikos sistemas.

1971 m. Alytaus Elektros tinklų įmonė persikelia į naujai pastatytą gamybinę bazę miesto pramoniniame rajone. 1973 m. visų 110–35 kV pastochių galia pasiekia 51,5 MVA. 1975 m. Alytų pasiekia 330 kV įtampos linija Elektrėnai–Alytus ir pradedama eksploatuoti 125 MVA galios 330/110 kV pastotė. 1991 m. įmonėje dirbo 646 darbuotojai.

Palaipsniui buvo statomos elektros tinklų rajonų gamybinės bazės, kuriamos specializuotos tarnybos, įsisavinama sudėtinga dispečerinio valdymo, relinės apsaugos ir automatikos, ryšių, matavimo bei bandymų aparatūra.

Alytaus elektros tinklų įmonei vadovavo direktoriai: Pranas Matukonis, Rudolfas Klajumas, Vitas Blažauskas, vyriausieji inžinieriai: Serafinas Andriušis, Rimgaudas Skritulskas, Algimantas Šopys.

KAUNO ELEKTROS TINKLAI. 1957 m. liepos 4 d. Lietuvos Liaudies ūkio tarybos potvarkiu patvirtinus Energetikos ūkio valdybos struktūrą Kauno elektros tinklų ir elektrinių rajoną sudarė: Kauno miesto skyrius, Kauno aukštos įtampos skyrius, Kauno skyrius (Kauno rajonas, Vilkija, Kaišiadorys, Baptai, Ežerėlis), Kėdainių skyrius (Kėdainiai, Dotnuva, Ariogala), Ukmergės skyrius (Ukmergė, Širvintos), Alytaus skyrius (Alytus, Karsakiškis, Daugai, Veisiejai, Merkinė), Prienų skyrius (Prienai, Birštonas, Garliava,

Veiveriai, Butrimonys, Jieznas), Marijampolės skyrius (Marijampolė, Kalvarija, Simnas, Lazdijai, Kazlų Rūda), Vilkaviškio skyrius (Vilkaviškis, Kybartai, Virbalis, Kudirkos Naumiestis, Pilviškiai, Šakiai). 1958 m. spalio mėn. Elektros tinklų ir elektrinių rajonai buvo pavadinti Elektros tinklų įmonėmis. Įsteigus 1963 m. Alytaus ir 1964 m. Utenos elektros tinklų įmones bei 1968 m. perdavus Klaipėdos elektros tinklų Jurbarko skyrių Kauno elektros tinklams, o Kauno elektros tinklų Ariogalos skyrių – Šiaulių elektros tinklams, Kauno elektros tinklų įmonės struktūra iki 1990 m. daugiau nesikeitė, jos aptarnaujama teritorija: Kauno miestas, Kauno, Jonavos, Prienų, Šakių, Kaišiadorių ir Jurbarko rajonai.

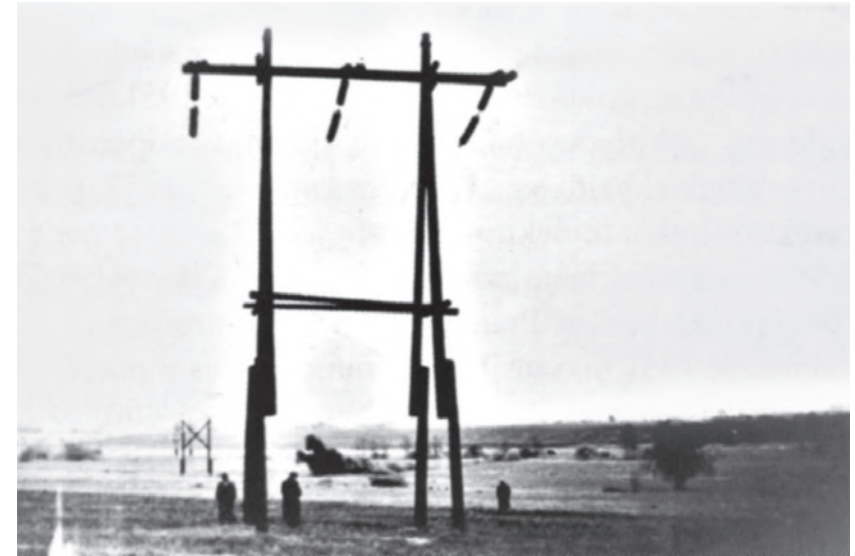
Pirmiausia po karo energetikos atkūrimu rūpinosi Kauno miesto Vykdomojo komiteto įsteigtas Kauno energijos rajonas. Jo pareiga buvo skubiai paleisti elektros energijos tiekimo šaltinius ir atstatyti sugriautus elektros tinklus. 1944 m. rudenį pavyko atstatyti iš po griuvėsių centro skirstymo punktą, nutiesiama 6 kV įtampų linija iš Petrašiūnų elektrinės teritorijoje pastatyto energetinio traukinio į miesto centrą. 1945 m. nutiesiama 6 kV linija į miestą iš „Maisto“ fabrike įrengto energetinio traukinio. Suremontuojamos 6 kV linijos į Prienus, Birštoną, Raudondvarį, Kulautuvą, 15 kV įtampų linija į Jonavą.

1948 m. sudaromas Kauno elektros tinklų išvystymo projektas, kuriame numatyta pastatyti 35 kV įtampų linijų ir pastočių Kauno miesto žiedą, vėliau jį per 110 kV linijas prijungiant prie Lietuvos energetikos sistemos. 1952–1957 m. sumontuojamos kilnojamos 35/6 kV pastotės Sitkūnuose, Eiguliuose, Palemone, Ežerėlyje. 1956 m. įjungiam pirmoji Lietuvoje 110 kV įtampų linija, sujungusi Petrašiūnų ir Rėkyvos elektrines. 1957–1960 m. nutiesiamos 110 kV linijos ir pastatomos 110/35/6 kV pastotės Kėdainiuose, Šakiuose, Vilkaviškyje. Pagal Sovietų sąjungoje galiojusias taisykles prie pastočių buvo statomi dviejų–keturių butų gyvenamieji namai, vadinami monteriniai punktai, skirti pastočių darbuotojams apgyvendinti. Vėliau, suformavus energetikos sistemos operatyvinio dispečerinio valdymo sistemą, šių punktų buvo atsisakyta.

1963 m. įjungiam 330 kV įtampų linija Elektrėnai–Kaunas–Šiauliai. 1986 m. 330 kV įtampų įrenginiai pasiekia Jurbarką.

Iki 1963 m. beveik visos 10–0,4 kV linijos buvo statomos ant medinių atramų, tarpstiebiai buvo ilgi, aliuminiai daugiagysliai arba plieniniai laidai ploni, todėl, siekiant padidinti tinklų patikimumą, statant naujas linijas arba jas remontuojant pradėta naudoti gelžbetoninius pakojus ir atramas, plieno-aliuminio didesnio skerspjūvio daugiagyslius laidas, trumpinti tarpstiebius. 1965 m. 6 kV įtampų elektros tinklai buvo pervesti į 10 kV.

Palaipsniui elektros tinklų rajonuose buvo statomos gamybinės bazės: Prienų – 1967 m., Jurbarko, Šakių – 1968 m., Jonavos – 1974 m., Kaišiadorių – 1977 m.

110 kV įtampų linija ant medinių atramų

Pastačius Jonavos azotinių trąšų gamyklą, dėl jos į aplinką išmetamų dulkių Jonavos 330 kV pastotėje įvyko keli pastotės 330 kV įtampų įrenginių izoliacijos pramušimai – trumpieji jungimai, trikdantys elektros energijos tiekimą daugeliui energetikos sistemos vartotojų. Jonavos pastotėje buvo įdiegta originali izoliacijos plovimo, esant įtampai, įranga, leidusi išvengti minėtų gedimų.

Kauno elektros tinklų įmonei vadovavo direktoriai: Jonas Randakevičius, Algimantas Špėlis, Boleslavas Paškevičius, vyriausieji inžinieriai Eugenijus Sipavičius, Baltramiejus Oniūnas.

KLAIPĖDOS ELEKTROS TINKLAI. Liaudies ūkio tarybos Energetikos ūkio valdybos 1957 m. liepos 31 d. įsakymu Nr. 252 įkuriamas Klaipėdos elektros tinklų ir elektrinių rajonas. Klaipėdos ETER buvo priskirtas Klaipėdos miestas ir 16 administracinių rajonų. Įmonėje buvo šie padaliniai: Klaipėdos miesto aukštos įtampų skyrius, Klaipėdos priemiestinis skyrius su Palangos, Kretingos, Gargždų, Priekulės, Šilutės ir Rusnės gamybiniais punktais, Plungės skyrius su Plungės, Rietavo, Salantų ir Skuodo gamybiniais punktais, Telšių skyrius su Telšių, Varnių ir Sedos gamybiniais punktais, Tauragės skyrius su Tauragės, Pagėgių, Skaudvilės ir Šilalės gamybiniais punktais, Jurbarko skyrius su Jurbarko ir Smalininkų gamybiniais punktais.

Pokario metais didžioji dauguma Klaipėdos elektros tinklų ir elektrinių rajono vartotojų elektros energiją gaudavo iš mažų dyzelinių, lokomobilinių ir pan. elektrinių bei

hidroelektrinių. Klaipėdos mieste veikė 6–0,4 kV elektros tinklai, buvo eksploatuojamos 15 kV įtampos linijos Klaipėda–Kretinga su atšaka į Palangą, Klaipėda–Gargždai, Klaipėda–Šilutė. Pagėgiai, Tauragė ir Skaidvilė įtampą gaudavo iš Karaliaučiaus energetikos sistemos 15 kV įtampos linijomis. 1958 m. pradėjo veikti 800 kW galios Godingos hidroelektrinė. Tai buvo didžiausia (po Antalietės) iš mažųjų kaimo hidroelektrinių. 1965 m. Klaipėdos elektros tinklai eksploatavo tris hidroelektrines ir 9 dyzelines elektrines. Tais pačiais 1965 m. 209 km 15 kV elektros tinklų pervedami darbui į 10 kV įtampą.

Iki 1960 m. Klaipėdos elektrinė dirbo lygiagrečiai su Karaliaučiaus energetine sistema per 60 kV įtampos liniją Klaipėda–Tilžė. Pastačius dvigrandę 110 kV liniją Klaipėda–Tilžė ir Klaipėdos centrinę 110 kV pastotę, 1960 m. vasario 8 d. Klaipėdos elektrinė buvo sinchronizuota su Lietuvos elektros energetikos sistema.

Telšių zonoje buvo išvystytas elektros tiekimo tinklas su dvilaidėmis 10 kV linijomis (sistema „du laidai žemė“), kuri nepasiteisino ir jos buvo atsisakyta.

1963 m. Skuodo rajono elektros tinklai per 35 kV liniją prijungiami prie energetikos sistemos. Tai buvo paskutinis administracinis rajonas Lietuvoje, kuriam elektros energija pradėta tiekti iš centralizuotai valdomos energetikos sistemos.

1971 m. pradėdama eksploatuoti 330 kV linija Tilžė–Klaipėda ir 330/110 kV įtampos pastotė Klaipėdoje.

1985 m. nutiesiama 110 kV linija Klaipėda–Juodkrantė, perėjimui per marias panaudojant unikalias 80 m aukščio atramas.

Klaipėdos elektros tinklams vadovavo direktoriai: Jonas Kniukšta, Antanas Šakalys, Vytautas Girdvainis, vyriausieji inžinieriai: Kostas Riekumas, Jonas Valiukonis, Antanas Girtavičius.

PANEVĖŽIO ELEKTROS TINKLAI. Panevėžio elektros tinklų ir elektrinių rajonas įkurtas 1957 m. rugpjūčio 1 d. kaip Liaudies ūkio tarybos Energetikos ūkio valdybos savarankiška įmonė, aptarnaujanti 14 administracinių rajonų: Panevėžio, Ramygalos, Šeduvos, Pasvalio, Joniškėlio, Biržų, Vabalninko, Anykščių, Troškūnų, Kavarsko, Rokiškio, Obelių, Pandėlio ir Kupiškio elektros tinklus ir elektrines. Įmonėje įsteigti 4 elektros tinklų skyriai: Panevėžio, Anykščių, Pasvalio ir Rokiškio. Vėliau sukūrus Lietuvoje dar dvi Elektros tinklų įmones 1964 m. pasikeitė Panevėžio elektros tinklų aptarnaujama teritorija: Utenos elektros tinklams perduotas Anykščių elektros tinklų skyrius, o iš Kau-no elektros tinklų perimtas Kėdainių elektros tinklų skyrius. Po to Panevėžio elektros tinklų struktūra iš esmės nesikeitė.

Panevėžio elektros tinklų ir elektrinių rajonui įsikūrimo metu priklausė 504 km 110–0,4 kV įtampos linijų, 12 km 6 kV įtampos kabelių, viena 110/6 kV ir dvi 35/6 kV pastotės bei 31-as 10–6/0,4 kV transformatorinis punktas.

Pokario metais elektra Panevėžiui buvo tiekama iš Rėkyvos elektrinės 30 kV įtampa, tačiau jau 1956 m. miestą pasiekia 110 kV linija iš Petrašiūnų elektrinės, iš pradžių veikusi 30 kV įtampa. Kituose Panevėžio elektros tinklų zonos miestuose ir gyvenvietėse vartotojai elektrą gaudavo iš vietinių mažų, daugiausia dyzelinių, elektrinių, jų galia buvo apie 5000 AG. Kėdainiai 1957 m. buvo pirmasis administracinis rajonas, kurio vartotojai elektros energiją gavo per 110 kV liniją.

1964 m. baigiamas tuo metu labai akcentuotas šalies elektrifikavimo etapas – prie energetikos sistemos elektros tinklų prijungiamas paskutinis Lietuvoje dar neelektrifikuotas Biržų rajono Jono Biliūno kolūkis. Tais pačiais metais vieni iš pirmųjų Panevėžio 6 kV tinklai pervedami į 10 kV įtampą.

1970 m. prie 330 kV įtampos linijos Jonava–Panevėžys–Pliavinės HE (Latvijos energetikos sistema) prijungiama Panevėžio 125 MVA galios 330/110/ 10 kV įtampos pastotė.

1981 m. baigiamas formuoti 110 kV įtampos linijų ir pastočių žiedas aplink Panevėžį.

1962–1963 m. Panevėžio elektros tinklai persikėlė į naujai pastatytą gamybinę bazę, planingai buvo statomos elektros tinklų rajonų gamybinės bazės.

Panevėžio elektros tinklams vadovavo direktoriai: Bronius Zapalskis, Vincentas Navickas, Leonas Mikalajūnas, vyriausieji inžinieriai: Juozas Puodžiūnas, Gražvydas Jonas Gudynas, Stasys Gylis, Leonas Mikalajūnas.

ŠIAULIŲ ELEKTROS TINKLAI. 1957 m. liepos mėn. Liaudies ūkio tarybos Energetikos ūkio valdyba įkūrė Šiaulių elektros tinklų ir elektrinių rajoną, kuris turėjo eksploatuoti aukštosios ir žemosios įtampos elektros tinklus, dyzelines ir hidroelektrines, rajonines pastotes ir transformatorių punktus, esančius Šiaulių, Kuršėnų, Joniškio, Pakruojo, Žagarės, Mažeikių, Raseinių, Užvenčio, Kelmės, Akmenės ir Tytuvėnų administraciniuose rajonuose. Šiaulių elektros tinklai 1967 m. perėmė iš Panevėžio elektros tinklų Šeduvos elektros tinklų skyrių.

Bačiūnų ir Rėkyvos elektrinės tapo viena savarankiška įmone – Valstybine rajonine elektrine Rėkyva–Bačiūnai, tiesiogiai pavaldžia Energetikos ūkio valdybai.

Baigiantis Antrajam pasauliniam karui ties Šiauliais vyko ilgi ir įnirtingi mūšiai, todėl Šiauliuose buvo likę ne daugiau 20 procentų elektros tinklų. Buvo išlikusios Bačiūnų ir Rėkyvos elektrinės, 30/0,4 kV pastotės Šiauliuose, Radviliškyje ir Panevėžyje. Reikėjo skirstomuosius tinklus ir linijas skubiai atstatyti, kadangi Šiauliai buvo vienintelis regionas, kuriame buvo pakankamai generuojančių šaltinių. Šiaulių elektros tinklų zonoje intensyviai buvo statomos 35 kV linijos ir pastotės: 1952 m. – Rėkyva–Akmenė, 1954 m. – Rėkyva–Šiauliai, Rėkyva–Pakapė. 110 kV įtampos įrenginius Šiaulių elektros tinklai pradeda eksploatuoti 1956 m., nutiesus 110 kV liniją Petrašiūnai–Rėkyva. Šiaulių elektros tinklai buvo pirmieji Lietuvoje, 1962 m. pradėję eksploatuoti 330 kV įtampos

elektros tiekimo liniją Šiauliai–Jelgava, sujungusią Lietuvos ir Latvijos energetikos sistemas bei 120 MVA galios 330 /110/10 kV pastotę Šiauliuose. 1966 m. pabaigoje šioje pastotėje buvo sumontuotas ir įjungtas 50 MVAr galios sinchroninis kompensatorius. Tai buvo pirmasis Lietuvos energetikos sistemoje įrenginys, skirtas reaktyvinės galios srautų reguliavimui.

Šiaulių elektros tinklų darbuotojai pasižymėjo novatoriškumu, įmonėje buvo sukurta daug originalių įrengimų, palengvinančių tinklininkų darbą: priekaba atramų išvežimui, hidraulinis presas atramų lyginimui, prietaisas elektrodų kalimui, staklės laidų suvyniojimui ir pan. Įdomu pažymėti, kad Sovietų Sąjungoje smulkiosios mechanizacijos priemonės praktiškai nebuvo gaminamos.

Šiaulių elektros tinklams vadovavo direktoriai: Albinas Petrauskas, Jonas Volskis, Enrikas Sapožnikovas (Brasiūnas), Vladas Buinevičius, vyriausieji inžinieriai: Algis Viktoras Mekas, Apolinaras Klupšas, Mykolas Laurinavičius.

UTENOS ELEKTROS TINKLAI. 1964 m. vasario 1 d. Vyriausiosios energetikos ir elektrifikacijos valdybos įsakymu Ukmergės, Anykščių, Utenos, Antalieptės ir Švenčionių elektros tinklų skyrių bazėje įsteigiama Utenos elektros tinklų savarankiška įmonė. Šie elektros tinklų skyriai anksčiau priklausė Vilniaus, Kauno ir Panevėžio elektros tinklų įmonėms.

Utenos elektros tinklų įmonės steigimui prieštaravo Utenos administracinio rajono tuometiniai vadovai, motyvuodami, kad įsteigus naują elektros tinklų įmonę ir trūkstant darbo jėgos mieste, dalis darbuotojų bus paimta iš kaimo vietovių ir dėl to aplinkiniuose kolūkiuose sumažės dirbančiųjų. Tačiau į šį motyvą respublikos partiniai ir ūkiniai vadovai neatsižvelgė. Elektros tinklų įmonėje tuo laiku dirbo 290 darbuotojų.

Visiems Utenos elektros tinklų zonos vartotojams elektros energija buvo tiekiamą iš mažų dyzelinių elektrinių ir hidroelektrinių.

1959 m. spalio 15 d. buvo įjungtas pirmasis Antalieptės hidroelektrinės 820 kW galios hidrogeneneratorius. Gruodžio pabaigoje pradėjo veikti antrasis ir trečiasis hidroagregatai, elektrinė pasiekė projektinę 2460 kW galią. Per pirmuosius metus Antalieptės HE pagamino 2 mln. kWh elektros energijos. Reikia paminėti, kad šį elektrinė buvo numatyta ir 1939 m. Lietuvos Energijos komiteto parengtame elektrifikavimo plane.

Utenos elektros tinklų zonoje 35 kV įtampos įrenginiai atsirado 1959 m., nutiesus 35 kV įtampos liniją iš Nemenčinės į Pabradę, 110 kV – 1960 m., pastačius 110 kV įtampos liniją Jonava–Ukmergė.

35 kV įtampos plėtra leido sukurti lokalią Antalieptės energetikos sistemą, apimančią Antalieptę, Zarasus, Dusetas, Uteną. Čia taupymo tikslu buvo bandoma naudoti 10 kV įtampos elektros tinkluose sistemą „du laidai žemė“, kuri, kaip jau buvo rašyta,

nepasiteisino. 1963 m. pastatoma 110 kV linija Skiemionys–Utena, Antalieptės mazgas prijungiamas prie bendros Lietuvos energetikos sistemos. Nepatikimos ir neekonomiškos dyzelinės elektrinės stabdomos.

Antalieptės elektros tinklų skyriaus pirmasis viršininkas buvo Algimantas Žilėnas. Jis 1968 m. apgynė technikos mokslų kandidato (dabar daktaro) disertaciją ir tuo metu buvo vienintelis mokslų daktaras, dirbantis Lietuvos energetikos sistemoje.

1990 m. pradėta eksploatuoti 330 kV įtampos įrenginius – 330/110 kV Utenos pastotę.

Utenos elektros tinklų įmonė valdė ir 1982 m. pastatytą poilsio bazę Dubingiuose. Joje buvo įrengtas Lietuvos energetikos sistemos avarinis valdymo punktas pagal civilinės saugos reikalavimus.

Utenos elektros tinklams vadovavo direktoriai: Juozas Jaraminas, Vytautas Gaidelis, vyriausieji inžinieriai: Vytautas Gaidelis, Algimantas Nemickas.

VILNIAUS ELEKTROS TINKLAI. 1957 m. įkurtam Energetikos ūkio valdybos Vilniaus elektros tinklų ir elektrinių rajonui priklausė visi elektros tinklai ir smulkios vietinės elektrinės Zarasų, Ignalinos, Švenčionių, Utenos, Molėtų, Vievio, Šalčininkų, Širvintų administracinių rajonų teritorijose ir Vilniaus bei Druskininkų miestuose. 1962 m. įkūrus Alytaus ir 1964 m. Utenos elektros tinklų įmones, Vilniaus elektros tinklų įmonės pavaldume liko Vilniaus miesto, Vilniaus, Trakų, Šalčininkų ir Širvintų rajonų teritorijoje esantys tinklai.

Antrojo pasaulinio karo metu Vilniaus miesto energetinis ūkis praktiškai buvo visiškai sunaikintas. Apie pirmuosius atsiradusius elektros energijos tiekimo šaltinius Vilniuje jau buvo rašyta. 1944 m. Grigiškių popieriaus fabriko derivacinėje hidroelektrinėje prie buvusios sveikos mažosios derivacijos hidroturbinos buvo prijungtas iš aliejaus fabriko atgabentas 160 kW galios nuolatinės srovės generatorius ir, naudojant slapta išsaugotus nuo vokiečių varinius laidus, per 16 dienų nutiesiama 6 kV linija į Vilnių. Vėliau Grigiškių HE galia buvo padidinta iki 500 kW ir energija į Vilnių buvo tiekiamą iki 1947 m. Kitose rajoniniuose miestuose ir gyvenvietėse buvo atstatomos, plečiamos, statomos dyzelinės elektrinės ir mažos hidroelektrinės. Per trumpą laiką pastatomos Lentvario – 1951 m., Pastrėvio – 1953 m., Druskininkų – 1954 m., pradedamos statyti Eišiškių, Kapčiamiesčio, Padysnio, Motiejūnų ir kitos hidroelektrinės.

35 kV įtampa Vilniaus elektros tinkluose atsirado 1951 m., pastačius elektros liniją iš Vilniaus antrosios elektrinės į Šiaurinę pastotę. 1958 m. įjungiama 110 kV įtampos linija Petrašiūnai–Vilnius. 1964 m. lapkričio mėn. įjungiama 330 kV įtampos linija Elektrėnai–Vilnius ir Vilniaus pastotė. Tačiau po kelių dienų transformatoriuje įvyko vijinis trumpasis jungimas ir 125 MVA galios transformatorius sprogo.

Autotransformatoriaus „kelionė“ į 330 kV įtampos Vilniaus pastotės statybos aikštelę

Vilniaus mieste nutiesiamos ir pastatomos pirmosios Lietuvoje kabelių linijos bei uždarnosios transformatorių pastotės: 35 kV įtampos Vilniaus antroji elektrinė–Grąžtai 1964 m. ir 110 kV įtampos Žvėrynas–Centras 1979 m.

Vilniaus elektros tinklams vadovavo direktoriai: Algirdas Stumbras, Eduardas Stan- kus, Juozas Ankudavičius, vyriausieji inžinieriai: Leonid Nečajevskij, Vytautas Pieslekas, Česlovas Lenickas.

Iki 1962 m. Lietuvos energetikos ūkis plėtojosi iš esmės pokario metų vaga: toliau statomos mažos galios hidroelektrinės, jos veikia izoliuotai, kaimo vietovėse tik apie 50 procentų elektrifikuotų kolūkių. 1955–1961 m. mažų elektrinių skaičius padvigubėjo ir 1962 m. pradžioje jų buvo 2498. 1958 m. dar veikė 66 tarpukario metais pastatytos mažosios hidroelektrinės, pokario metais (iki 1958 m.) pastatytos arba rekonstruotos iš malūnų 35 hidroelektrinės, kurių galia 4500 kW.

1944–1950 m. žemosios įtampos elektros tiekimo linijų ilgis padidėjo nuo 395 km iki 1715 km, aukštosios įtampos – nuo 261 km iki 627 km.

Nepaisant to, elektros energijos gamyba rajoninėse elektrinėse, pavaldžiose tiesiogiai Vyriausiajai energetikos ir elektrifikacijos valdybai, sparčiai didėjo – 1955 m. jose buvo pagaminta 75,2 procentų visos Lietuvoje pagaminamos elektros energijos, o 1965 m. – jau 93,7 procento.

1958 m. Lietuvos elektrinių instaliuota galia buvo 4 kartus didesnė negu 1940 m., elektros energijos pagaminta 7,2 karto daugiau, tuo metu vienam gyventojui teko 315 kWh per metus (1940 m. – 40 kWh), tačiau vis tiek vienam Lietuvos gyventojui teko 3,6 karto

mažiau pagamintos elektros energijos negu vidutiniškai Sovietų Sąjungoje. Žinoma, tam turėjo įtakos, kad Lietuvoje nebuvo daug energijos vartojančių pramonės įmonių.

Pokario metais elektros tinklai buvo tiesiami atsižvelgiant tik į vieno atski- ro rajono energijos poreikius ir į maitinančios elektrinės galią. Jau minėtas totalinis deficitas nelei- do pažvelgti į tolimesnę perspektyvą. Toks „taupumas“ ir „skylės“ parduodamos elektros energijos apskaitoje lėmė, kad dėl silpnai išvystyto skirstomojo tinklo energijos nuostoliai tinkluose 1945–1952 m. vidutiniškai sudarė 23,8 procentus. Aukštesnės įtampos linijų tiesimas ir skirstomojo tinklo plėtra sudarė sąlygas nuolat mažinti nuostolius – 1952 m. jie jau buvo 16,5 procento.

Elektrinių galia ir elektros energijos gamybą

Metai	Galia MW	Gamyba mln. kWh
1945	26,3	34,6
1946	37,1	73,7
1947	41,1	103,6
1948	67,3	129,7
1949	68,8	163,4
1950	69,1	221,0
1955	188,0	574,0
1960	412,0	1122,0

Visą šį laikotarpį Lietuvoje elektros energijos buvo suvartojama daugiau negu paga- minama. 1959 m. iš kitų energetikos sistemų buvo gauta 16 mln. kWh.

Elektros tiekimo linijų ilgis (km)

Linijų tipas	Metai		
	1950	1955	1960
Oro linijos	2137	5491	21439
110 kV įtampa	–	216	787
35–30 kV įtampa	86	270	901
15–20 kV įtampa	160	187	422
6–10 kV įtampa	176	165	6375
0,4 kV įtampa	1715	4653	12954
Kabelių linijos	275	359	1068
6–10 kV įtampa	207	266	556
0,4 kV įtampa	68	93	513
Iš viso	2412	5850	22507

Pastočių skaičius ir galia (MVA)

Pastočių tipas	Metai					
	1950		1955		1960	
	skaičius	galia	skaičius	galia	skaičius	galia
Įtampų aukštinančios						
6-10/35/110 kV įtampa	–	–	1	25	4	200
6/10-35 kV įtampa	4	61	4	68	4	74
0,4/6-10 kV įtampa	–	–	–	–	31	10
Įtampų žeminančios						
110/10-6 ir 110/35/10-6	–	–	–	–	14	154
35/10-6 įtampa	4	4	14	42	52	151
6-15/0,4 įtampa	299	62	344	81	1986	210

Paskutinėje lentelės eilutėje nurodytas transformatorių skaičius. 1960 m. iš 1986 6–15/0,4 kV įtampos transformatorių 1111 priklausė energetikos sistemos įmonėms.

NAUJOS STATYBOS 1962–1990 m.

1962 m. Energetikos ūkio valdyba atsiskyrė nuo Liaudies ūkio tarybos ir buvo reorganizuota į Vyriausiąją energetikos ir elektrifikavimo valdybą prie Lietuvos SSR Ministrų tarybos. Vyriausiosios valdybos viršininko Justino Nekrašo pareigos buvo prilygintos Lietuvos vyriausybės nario pareigoms. Viso respublikos energetikos ūkio centralizuotas valdymas ir struktūra išliko.

Lietuvos energetikos sistemoje sinchroniškai jau dirbo visos Vyriausiajai energetikos ir elektrifikavimo valdybai priklausančios atstatytos ir išplėtos elektrinės bei naujai pastatytos Kauno hidroelektrinė ir Vilniaus antroji elektrinė. Lygiagrečiai su energetikos sistema dirbo ir taip vadinamos blokinės stambių pramonės įmonių – cukraus fabrikų, Klaipėdos celiuliozės popieriaus kombinato, Jonavos azotinių trąšų gamyklos ir kitų – elektrinės. Lietuvos energetikos sistema dirbo lygiagrečiai su Karaliaučiaus energetikos sistema. 1962 m. spalio 12 d. įjungiamo 330 kV įtampos linija Šiauliai–Jelgava ir Lietuva įsijungia į Sovietų Sąjungos Jungtinę šiaurės-vakarų energetikos sistemą, apimančią Sankt-Peterburgo, Karaliaučiaus, Baltarusijos, Latvijos, Estijos ir Karelijos energetikos sistemas.

Turimi pajėgumai elektrinėse buvo pakankami ir užtikrino sąlygas sparčiai vystyti šalies pramonę, transportą ir žemės ūkį. 1961–1965 m. pradedami kurti pramonės mazgai dideliuose miestuose ir naujai formuojamuose regionų centruose. Tokie centrai

buvo numatyti Alytuje, Marijampolėje, Utenoje, Jurbarko ir Plungėje. Vėliau šis centras buvo perkeltas į Telšius. Į tai buvo atsižvelgta ir projektuojant bei statant elektros tiekimo linijas ir pastotes. 1964 m. prijungus prie energetikos tinklų paskutinį kolūkį, žemės ūkio elektrifikacija nesibaigė – toliau buvo mechanizuojami gamybiniai procesai, statomos elektrodinės katilinės.

Senosiose elektrinėse, siekiant padidinti jų ekonomiškumą, turbinos rekonstruojamos termofikaciniam režimui. 1967 m. tokiam režimui rekonstruojama paskutinioji Vilniaus pirmosios elektrinės turbina. Iki 1970 m. rekonstruojamos ir Petrašiūnų bei Klaipėdos šiluminių elektrinių turbinos. Dėl to sumažėjo elektrinių elektros galia, bet žymiai padidėjo ekonomiškumas. Pvz., Vilniaus pirmojoje elektrinėje galia sumažėjo nuo 8,5 MW iki 5,5 MW, tačiau 1 kWh pagaminti reikėjo ne 516 g, o tik 176 g sutartinio kuro.

Šeštąjį–septintąjį dešimtmetį Lietuvos pramonė plėtėsi neregėtai sparčiai: kūrėsi arba plėtėsi tokios pramonės šakos, kaip staklių gamyba, laivų statyba ir remontas, prietaisų gamyba, elektrotechnikos, radiotechnikos pramonė, numatyta statyti chemijos pramonės gamyklas. 1970 m. pramonės produkcijos apimtis daugiau kaip 30 kartų viršijo 1940 m. pramonės produkcijos apimtį. Pramonėje per vienerius 1970 m. elektros energijos vartojimas padidėjo 20 procentų, kaime 1960–1970 m. elektros energijos poreikis padidėjo 8 kartus. Taigi energetikai negalėjo būti ramūs ir ilgai džiaugtis gerais rezultatais atstatant energetiką. Prasideda audringas naujų energetikos objektų statybos laikotarpis.

LIETUVOS VALSTYBINĖ RAJONINĖ ELEKTRINĖ. 1959 m. vasario 16 d. Lietuvos SSR Ministrų taryba paskiria valstybinę komisiją 1200 MW galios elektrinės statybos aikštei parinkti. 1960 m. balandžio 18 d. Lietuvos komunistų partijos Centro komitetas ir Ministrų taryba nutaria statyti Lietuvos elektrinę Elektrėnuose (tuo metu Elektrėnų dar nebuvo). Tų pačių metų liepos mėn. būsimosios elektrinės vietoje iškasamas pirmasis kubinis metras grunto. Statant tokio dydžio elektrinę buvo atsižvelgiama ne tik į energijos poreikius Lietuvoje, bet ir Latvijos bei Baltarusijos energetikos sistemų reikmes, kuro tiekimo galimybes, įrengimų ir statybinių medžiagų tiekimo klausimus. Suprantama, pagrindiniai sprendimai naujų elektrinių statybos klausimais buvo priimami aukščiau-siose Sovietų Sąjungos institucijose.

Elektrinę projektavo Sąjunginio instituto „Teploelektroprojekt“ Rygos skyrius, statė ir montavo „Sevenergostroj“ tresto Lietuvos VRE statybos valdyba (viršininkas Jonas Velaniškis).

1962 m. gruodžio 30 d. pradėjo veikti pirmasis energetinis blokas. Šį bloką sudarė 500 t/h našumo garo katilas, 150 MW turbina ir generatorius. Pirmą kartą Lietuvoje pritaikytas elektrinės blokinis komponavimas (katilas–turbina–generatorius–transformatorius), pradedamas naudoti aukštų garo parametrų įrenginys, kurio garo temperatūra

570 laipsnių C, slėgis 140 at, generatoriaus įtampa 18 kV, jo apvijos aušinamos vandeniliu ir distiliatu. Įspūdingai atrodė ir atskiri technologiniai įrenginiai, pvz., penktojo bloko turbininio maitinimo siurblio galia prilygsta Vilniaus antrosios elektrinės turbogeneratoriaus galiai. Elektrinės kuras – mazutas arba gamtinės dujos.

Pirmojo bloko pagaminta elektros energija iš pradžių buvo perduodama 110 kV elektros tiekimo linija Kaunas–Vilnius, užvedus ją į elektrinę. 1963 m. sausio 30 d. įjungiamą 330 kV įtampas linija Lietuvos VRE–Kaunas. Pirmasis blokas, kaip ir buvo įprasta sovietmečiu, buvo paleistas, sudarius pakankamai ilgą nebaigtų darbų sąrašą, nustatanti terminus, kada visi trūkumai turi būti pašalinti.

Elektrinėje sumontuoti 4 tokių pat parametrų blokai. Jie pradėjo veikti: antrasis – 1963 m. lapkričio 14 d., trečiasis – 1964 m. rugsėjo 12 d., ketvirtasis – 1965 m. rugpjūčio 18 d.

1967 m. birželio 22 d. pradėjo veikti penktasis blokas. Jis buvo 2 kartus galingesnis negu pirmieji – 300 MW galios, garo parametrai aukštesni, temperatūra 570 laipsnių C, slėgis 255 at, katilo našumas 950 t/h. Kitaip veikė ir patys katilai: pirmųjų katilai buvo būgniniai, pastarieji – tiesiasraučiai. Be to, katilai buvo sudaryti iš dviejų nepriklausomai veikiančių korpusų. Turbinos ir generatoriaus galia – 300 MW, transformatorius 330 kV įtampas, 400 MVA galios.

1968 m. birželio 30 d. pradėjo veikti šeštasis tokios pat – 300 MW galios blokas. Elektrinė pasiekė visą projektinę galią.

Tačiau tuo elektrinės statyba nesibaigė. Atlikus atitinkamą pagrindimą nuspręsta pastatyti dar du 300 MW blokus. 1971 m. gruodžio 29 d. pradėjo suktis šeštasis turbogeneratorius, o po metų, 1972 m. rugsėjo 28 d., veikti paskutinis aštuntasis blokas. Sprendimą plėsti elektrinę, be kita ko, motyvavo puikiai organizuotas statybos ir montavimo darbų procesas, gera statybos kokybė, laiku vykdomi statybos ir montavimo darbų atlikimo grafikai.

Kartu su elektrine buvo statomas ir naujas miestas – Elektrėnai – su visa reikiama komunalinio ūkio infrastruktūra, kultūros, sporto ir poilsio objektais.

Kondensatorių aušinimui, patvenkus Strėvos upę ir pakėlus vandens lygį 10 metrų, trijų susilieusių ežerų vietoje sukurta didžiulė vandens saugykla, kuri atlieka ir rekreatines funkcijas.

Lietuvos elektrinė ir įrenginiai, ir techniniais ekonominiais rodikliais buvo moderniška elektrinė. Iki šios elektrinės paleidimo Lietuvos energetikos sistemoje 1 kWh elektros energijos pagaminti buvo naudojama per 500 g sutartinio kuro, o Lietuvos elektrinėje sunaudojama apie 343 g, elektros energijos savikaina 1988 m. buvo 1,1 kp/kWh. Daugiausia elektros energijos – 10242 mln. kWh elektrinė pagamino 1982 m.

Reikėtų pažymėti, kad dėka gerai organizuotos darbuotojų rengimo sistemos elektrinėje buvo išvengta darbuotojų atplūdžio iš kitų respublikų, kas buvo būdinga kitose

tuo metu statomose Sovietų Sąjungos elektrinėse. Nors visa projektinė dokumentacija buvo rusų kalba, įrengimai pagaminti Sovietų Sąjungos gamyklose, lietuvių kalba elektrinės eksploatacijos metu nebuvo išstumta.

Elektrinei vadovavo direktorius Pranas Noreika, vyriausiasis inžinierius Algis Viktoras Mekas.

KAUNO TERMOFIKACINĖ ELEKTRINĖ. Sparčiai augant šilumos energijos poreikiui Kaune, jau septintajame dešimtmetyje tapo aišku, kad Petrašiūnų elektrinė nesugebės šiluma aprūpinti pramonės įmonių ir statomų gyvenamųjų namų. 1967 m. gruodžio mėn. Ministrų tarybos sprendimu sudaroma komisija Kauno naujos termofikacinės elektrinės statybos aikštei parinkti. Elektrinės vieta buvo parinkta Biruliškių, Vieškūnų ir Naujasodžio kaimų, Biruliškių girininkijos ir Salomėjos Nėries kolūkio žemėse prie Vilniaus–Kauno automagistralės. 1968 m. kovo 13 d. Kauno miesto vykdomojo komiteto sprendimu Nr. 134 minėta aikštelė paskiriama elektrinei statyti.

Elektrinę projektavo Sąjunginio instituto „Promenergoprojekt“ Baltarusijos skyrius. Elektrinės pirmosios eilės elektrinė galia numatyta 160 MW, šiluminė – 120 t/h garo ir 450 Gcal/h karšto vandens. Elektrinės pagrindinis kuras – mazutas, rezervinis – dujos. Į energetikos sistemą elektrinę jungiama per atvirą 110 kV įtampas pastotę oro linijomis su Kauno hidroelektrine ir Kauno 330/110/10 kV pastote.

Elektrinę statė Sąjunginio tresto „Sevenergostroj“ Lietuvos VRE statybos valdyba, kuri Kauno TE statybai organizavo aikštelę Nr. 3. Elektrinės statyba prasidėjo 1971 m. birželio 1 d.

1972 m. gruodžio 28 d. pradedamas eksploatuoti paleidžiamasis kompleksas – 100 Gcal/h našumo vandens šildymo katilas PTVM-100 su būtina pagalbine įranga ir statiniais.

SSRS energetikos ir elektrifikacijos ministro 1973 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. 119 Kauno termofikacinė elektrinė įtraukiama į veikiančių su savarankišku balansu įmonių sąrašą. Petrašiūnų elektrinė prijungiama prie Kauno TE ir netenka savarankiškos įmonės juridinių galių. Petrašiūnų elektrinėje palaipsniui demontuojami morališkai ir fiziškai susidėvėję katilai, tačiau 1983 m., elektrinė anksčiau deginusi frezerines durpes, rekonstruota dujoms ir mazutui deginti. 1986 m., nurašius susidėvėjusius katilus ir turbinas, Petrašiūnų elektrinėje liko veikti trys garo katilai ir viena 8 MW elektrinės galios turbina.

1973 m. kovo mėn. 17 d. pradedamas eksploatuoti antrasis 100 Gcal/h vandens šildymo katilas.

1975 m. gruodžio 27 d. Kauno termofikacinėje elektrinėje pradėjo veikti pirmoji 60 MW galios termofikacinė turbina, turinti vieną gamybinį 10–16 kg/cm² ir vieną termofikacinį 0,7–2,5 kg/cm² garo nuėmimą, generatoriaus įtampa 6 kV, reguliuojamo esant apkrovai transformatorius galia 80 MVA, įtampa 110/6 kV.

Antrasis turboagregatas pradėjo veikti 1976 m. gruodžio 28 d. Agregatą sudarė 420 t/h garo našumo katilas – perkaitinto garo temperatūra 560 laipsnių C, slėgis 140 atm., termofikacinė turbina, turinti du termofikacinius 0,6–2,5 atm. ir 0,5–2,0 atm. garo nuėmimus, vandeniliu aušinamas 100 MW galios 10 kV įtampos generatorius, reguliuojamas esant apkrovai 125 MVA galios, 110/10 kV įtampos transformatorius.

1976 m. lapkričio 30 d. Vyriausioji gamybinė energetikos ir elektrifikacijos valdyba patvirtino Kauno TE išplėtimo dviem vandens šildymo katilais projektinę užduotį. 1979 m. liepos mėn. prasidėjo elektrinės plėtimo darbai, o 1980 m. rugsėjo 30 d. pradamas eksploatuoti 110 Gcal/h našumo trečiasis katilas, 1981 m. rugsėjo 29 d. – toks pat ketvirtasis katilas.

Šilumos poreikių augimo prognozės skelbė, kad visi turimi Kauno TE pajėgumai iki 1983 m. bus visiškai išnaudoti, be to, elektrinė, turinti tik du energetinius katilus ir dvi turbinas, negali būti laikoma patikima, todėl 1982 m. parengiamas elektrinės išplėtimo trečiojo etapo projektas. 1984 m. gruodžio 27 d. pradeda veikti trečiasis, toks pat, kaip pirmieji du, energetinis katilas.

1986 m. priimtame Kauno TE išplėtimo ketvirtojo etapo projekte buvo numatyta elektrinę išplėsti dar trimis KVGM-180 tipo vandens šildymo katilais.

Kauno termofikacinė elektrinė (kartu su Petrašiūnų elektrine) daugiausia elektros energijos – 961,2 mln. kWh – pagamino 1988 m., šilumos energijos – 3962,3 tūkst. Gcal – 1987 m.

Kauno termofikacinei elektrinei (su Petrašiūnų elektrine) vadovavo direktoriai: Vadim Pomerancev, Leonas Vaitkevičius, Vladas Kučinskas, Antanas Rimgaudas Daniūnas, vyriausieji inžinieriai: Juozas Linkaitis, Juozas Rymeikis, Kostas Monstvilas.

MAŽEIKIŲ TERMOFIKACINĖ ELEKTRINĖ. 1964 m. vasario mėn. SSRS Naftos ir chemijos pramonės ministerija parengė techninį ekonominį pranešimą apie naftos perdirbimo gamyklos reikalingumą Lietuvoje. Gamyklą buvo siūloma statyti prie Jurbarko. Tų pačių metų kovo 23 d. Lietuvos Ministrų taryba priėmė nutarimą statyti naftos perdirbimo gamyklą Jurbarko apylinkėse. 1965 m. balandžio mėn. netgi buvo įformintas aikštelės parinkimo aktas. Tačiau 1970 m. sausio 27 d. Lietuvos SSR Ministrų taryba ir Komunistų partijos Centro komitetas, atsižvelgdami į visuomenės nuomonę, kreipėsi į SSRS Ministrų tarybą, prašydami naftos perdirbimo gamyklos statybą perkelti į Mažeikių rajoną, kad būtų pašalintas Nemuno žemupio ir Kuršių marių užteršimo naftos produktais pavojus. Į siūlymą buvo atsižvelgta ir 1970 m. gegužės mėn. buvo parinkta naftos perdirbimo gamyklos ir elektrinės statybos aikštelė Mažeikių rajone, Žibininkų, Padarbių ir Juodeikių kaimų teritorijoje, dešiniajame Varduvos upės krante.

1957 m. elektrinės statybos užsakovo funkcijas perėmė SSRS Energetikos ir elektri-

fikacijos ministerija. Projektinę dokumentaciją koregavo Sąjunginio instituto „Teplo-elektroprojekt“ Rygos skyrius.

Generalinio rangovo funkcijos pavestos Lietuvos energetinių objektų statybos valdybos Mažeikių statybos aikštei.

Mažeikių TE statybos direkcija (užsakovas) įkurta 1976 m. birželio 1 d., pirmuoju direktoriumi paskirtas Saulius Vilpišauskas.

Statomos elektrinės pagrindinis tikslas buvo nuolat aprūpinti naftos perdirbimo gamyklą elektra ir šiluma. Gamyklai reikėjo 40 atm., 400 laipsnių C garo – 120 t/h, 16 atm., 290 laipsnių C garo – 340 t/h, 10 atm., 250 laipsnių C garo – 300 t/h, 150–70 laipsnių C šilumos tinklų vandens – 60 Gcal/h. Elektrinės kuras – mazutas, vamzdynu tiesiogiai gaunamas iš naftos perdirbimo gamyklos.

1979 m. spalio 26 d. pradėjo veikti 500 t/h našumo garo katilas, 80 MW galios turbina su pramoniniu ir termofikaciniu garo paėmimu ir 125 MVA generatorius. 1980 m. gruodžio 14 d. pradėjo veikti toks pat antrasis katilas ir antrasis turboagregatas. 1981 m. ir 1985 m. pastatyti trečiasis ir ketvirtasis tokie pat katilai. 1983 m. liepos mėn. pradeda eksploatuoti trečiąją 50 MW galios turboagregatą su priešslėgine turbina, tiekiančia 16 atm. garą naftos gamyklai. Tuo pačiu elektrinė pasiekia projektinę 210 MW galią.

Elektrinėje pastatyta uždara 110 kV įtampos skirstykla su dviem pagrindinėmis ir viena rezervine šynų sistemomis bei 5 išeinančiomis linijomis. Tai pirmoji tokio dydžio uždara 110 kV pastotė Lietuvoje. Trečiasis turbogeneratorius elektros energiją tiekia tiesiogiai gamyklai per 6 kV skirstyklą.

Visi garo katilai sujungti bendru garotiekiu, kiekvienas katilas gali tiekti garą bet kuriai turbina, be to, įrenginiai gali veikti kaip trys nepriklausomi blokai.

Mažeikių TE daugiausia – 906,3 mln. kWh – elektros energijos pagamino 1987 m., šilumos energijos – 1125,7 tūkst. Gcal – 1989 m.

Mažeikių termofikacinei elektrinei vadovavo direktoriai: Saulius Vilpišauskas, Vladas Sirutis; vyriausieji inžinieriai: Algimantas Kutas, Alfredas Sabaliauskas, Juozas Donėla.

VILNIAUS TREČIOJI TERMOFIKACINĖ ELEKTRINĖ. Vilniaus trečiosios termofikacinės elektrinės atsiradimą lėmė nuolat augantys Vilniaus miesto šilumos energijos poreikiai. Dar 1970 m. Sąjunginio instituto „Promenergoprojekt“ Minsko skyriaus parengtoje Vilniaus šilumos tiekimo scheme įrodyta, kad Vilniuje reikia statyti naują termofikacinę elektrinę. 1972 m. liepos 12 d. komisija išrinko naujos elektrinės statybos aikštelę pietvakarinėje Vilniaus miesto dalyje, kairiajame Neries krante, Jačionių kaime, buvusio Gariūnų žvyro karjero teritorijoje.

Vilniaus TE-3 projektavo jau minėto instituto Minsko skyrius. Projektavimo eigoje buvo keičiami numatomi statyti įrengimai, dėl ko projektavimas užtruko.

Elektrinės statybos parengiamieji darbai prasidėjo 1976 m. Generalinio rangovo funkcijas atliekančios organizacijos keitėsi, tačiau tik perdavus statybą Vyriausiosios energetikos ir elektrifikacijos valdybos Energetikos statybos trestui ir 1981 m. įsteigus Vilniaus TE-3 statybos montavimo valdybą, darbai paspartėjo.

1981 m. rugsėjo 16 d. statybos vietoje paklojama pirmoji pamatų plokštė.

1984 m. sausio 7 d. paleidžiamas pirmasis blokas: garo katilas TGME-206, našumas – 670 t/h garo, slėgis – 140 kg/cm², temperatūra – 540 laipsnių C; turbina T-180/210–130, galia – 180 MW, galinti dirbti kondensaciniu, termofikaciniu ir mišriu režimu, jos nominali šiluminė galia – 260 Gcal/h; generatorius TGV-200-2M, galia – 210 MW, įtampa – 15,7 kV, aušinamas vandeniliu ir distiliatu; transformatorius TDC-250000/110-70VI, galia – 250 MVA, įtampa – 121/15,7 kV. Kadangi nebuvo baigta statyti šilumos magistralė tarp VTE-2 ir VTE-3, pirmasis blokas dirbo kondensaciniu režimu, šilumą jis pradėjo tiekti 1985 m.

Antrasis elektrinės blokas ir įrengimais, ir galia yra visiškai analogiškas pirmajam. Jis pradėjo veikti 1986 m. rugsėjo 11 d.

Vilniaus trečiosios termofikacinės elektrinės pagrindinis kuras yra mazutas, rezervinis – dujos.

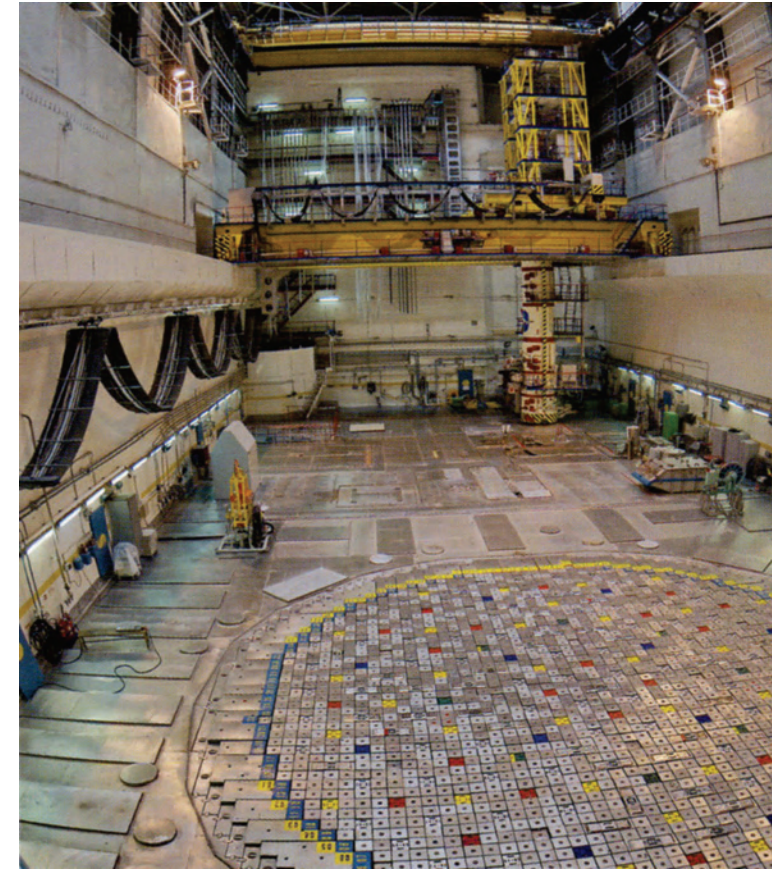
Pagal šilumos tiekimo ciklą abi Vilniaus termofikacinės elektrinės sujungtos nuosekliai dviem 1200 mm skersmens šiluminėmis magistralėmis. Grįžtantis iš šilumos tinklų vanduo pirmiausia pašildomas TE-2 turbinų kondensatoriuose ir šildytuvuose, po to pirmojo pakėlimo siurbliais nukreipiamas į TE-3.

Vilniaus trečiąją elektrinę su elektros energetikos sistema jungia dvylika 110 kV įtampos linijų. Vilniaus TE-3 daugiausia elektros energijos – 1715,2 mln. kWh – pagamino 1989 m., šilumos energijos – 1785,4 tūkst. Gcal – 1990 m.

Vilniaus trečiajai termofikacinei elektrinei vadovavo direktoriai: Vitalijus Radzevičius, Rimvydas Rukšėnas; vyriausieji inžinieriai: Kazys Žilys, Vytautas Miškinis.

IGNALINOS ATOMINĖ ELEKTRINĖ. Kai 1972 m. visa galia pradėjo veikti Lietuvos elektrinė, Lietuvos energetikos sistema galėjo parduoti kaimyninėms energetikos sistemoms 30 procentų Lietuvoje gaminamos elektros energijos, o tai buvo apie 10 milijardų kWh. Atrodė, užteks ilgam. Tačiau prognozuotojai apskaičiavo, kad tas „ilgam“ – mažiau kaip dešimtmetis. Ir tikrai, devinto dešimtmečio pradžioje Lietuvos energetikos sistema tapo deficitine. Mūsų kaimynams latviams, baltarusiams, kaliningradiečiams elektros taip pat trūko. Šiaurės vakarų jungtinėje energetikos sistemoje reikėjo naujo, galingo energijos šaltinio.

Pagal tų metų ekonomikos būklę daugumai specialistų nebuvo abejonių, kad turi būti statoma atominė elektrinė. Reaktorių tipą – RBMK – apsprendė Sovietų Sąjungos branduolinės industrijos galimybės ir statybos organizacija – buvo baigiama statyti Leningrado atominė elektrinė su šio tipo reaktoriais.

Ant Ignalinos AE reaktoriaus

Renkant labai didelės atominės elektrinės statybos aikštelę, vienas svarbiausių faktorių yra aprūpinimas aušinimo vandeniu. Ištyrinėjus 33 to regiono ežerus ir kitas sąlygas – gruntas, keliai, elektros tiekimo ir ryšių linijos, statybinės medžiagos, industrija, statybos organizacijos ir kt. buvo pasiūlytos trys galimos aikštelės: prie Babruisko, prie Snudo ežerų (abi Baltarusijoje) ir prie Drūkšių ežero Lietuvoje. Pasirinkta buvo pastaroji.

Ignalinos AE generalinis projektuotojas – Sąjunginis energetikos technologijos projektavimo ir mokslinio tyrimo institutas (VNIPIET) – numatė elektrinėje statyti urano grafitinius daugiakanalių verdančio tipo reaktorių RBMK-1500, bendra elektrinės projektinė galia – 6000 MW. Tuo metu tai buvo galingiausi pasaulyje reaktoriai.

Ignalinos atominę elektrinę statė SSRS Vidutinių mašinų ministerijos, turinčios išskirtines teises, todėl kartais vadinamos „valstybe valstybėje“, Šiaurės statybos valdyba.

Po kelių organizacinių pertvarkymų buvo sukurta savarankiška Vakarų statybos valdyba, vykdanči Ignalinos atominės elektrinės generalinio rangovo funkcijas. Statyboje dirbo specializuoti sukarinti daliniai, apie 10 tūkstančių karių-statybininkų.

1974 m. prasidėjo Ignalinos AE parengiamieji statybos darbai, 1978 m. rugsėjo 8 d. elektrinės statyboje paklotas pirmasis kubinis metras betono.

Pirmasis blokas pradėjo veikti 1983 m. gruodžio 31 d. Pirmąjį bloką sudarė jau minėtas reaktorius, dvi kondensacinės garo turbinos, turbinos galia 750 MW, garo temperatūra 270 laipsnių C, slėgis 65 g/cm², du generatoriai, kurių galia po 800 MW, įtampa 24 kV, du po 1000 MVA galios transformatoriai, kurių įtampa 347/24 kV.

1985 m. gegužės mėn. reaktorius pasiekė 1500 MW galią, tačiau 1986 m. po avarijos Černobylio atominėje elektrinėje reatoriaus galia buvo apribota iki 1250 MW, po kiek laiko vėl padidinta iki 1350 MW.

Antrasis analogiškas, bet branduolinės saugos atžvilgiu patobulintas, blokas paleistas 1987 m. rugpjūčio 31 d. Su energetikos sistema Ignalinos AE sujungta per 110 kV ir 330 kV skirstyklos. Trys 330 kV įtampos linijos elektrinę jungia su Baltarusijos energetikos sistema ir viena linija – su Latvijos energetikos sistema. Viena iš linijų į Baltarusiją pastatyta 750 kV įtampa, tačiau pastačius tik du blokus, ši įtampa elektrinėje nenaudota.

Elektra iš Ignalinos AE į energetikos sistemos tinklus

Nepaisant labai tvirtų ryšių su dviem energetikos sistemomis, rezervavimui pastatyta dyzelinė elektrinė su šešiais 6,3 MW galios, 6,3 kV įtampos agregatais, automatiškai pasileidžiančiais ir pasiekiančiais maksimalią galią per 15 sekundžių.

Ignalinos atominėje elektrinėje buvo statomas ir trečiasis analogiškas blokas, tačiau dėl Černobylio avarijos ir visuomenės pasipriešinimo statyba 1988 m. buvo sustabdyta, statiniai ir įranga nugriauti arba išmontuoti.

Ignalinos AE nuolat, ir prieš avariją Černobylio elektrinėje, ir ypač po jos, buvo igyvendinamos branduolinės saugos gerinimo priemonės, kurias parengė ir pasiūlė Rusijos atominų elektrinių eksploatavimo mokslinio tyrimo institutas, Energetikos technikos mokslinio tyrimo ir konstravimo institutas, Kurčiatovo institutas ir kiti. Nepaisant to, IAE neišvengė visuomenės protesto akcijų.

Minint Ignalinos AE 25-ąsias metines Technikos direktoriaus pavaduotojas eksploatacijai Jurij Jevplanov rašė: „Po Černobylio tragedijos Ignalinos AE, kaip ir kitos atominės elektrinės buvusioje SSRS, tapo šurpą keliančiu dalyku dėl to nelemto priedėlio – „Černobylio tipo“ reaktorių. Ši bauginimo priemonė greitai išpopuliarėjo tarp daugelio vietinių ir užsienio politikų, nes buvo veiksminga – baimė suvienija žmones. O mes, nepaisydami užgauto savo profesinio orumo, turėjome visa tai iškęsti tylomis. Černobylio avarijos neįmanoma niekuo pateisinti, tad mums teliko viena – eksploatuoti blokus su tokiais reaktoriais toliau, tiksliai dar įdėmiau ir atsargiau. Tačiau šiandien tų politikų argumentus jau galime deramai atremti.“

Kartu su elektrine buvo statomas ir Sniečkaus miestas, vėliau pervadintas Visaginu.

Elektrinė buvo apgaubta slaptumo šydu, beveik visas susirašinėjimas ir techninė dokumentacija buvo įslaptinta, vyko rusų kalba. Dauguma darbuotojų jau veikiančioje elektrinėje buvo atvykę iš kitų respublikų. 1990 m. Visagine gyveno tik 14,5 procento lietuvių. 1988 m. prasidėjęs Lietuvos tautinis ir politinis atgimimas nemažai daliai Visagino gyventojų buvo nesuprantamas, vėliau, jau paskelbus Lietuvos nepriklausomybę, darbuotojų kolektyvų susirinkimas netgi priėmė nutarimą reikalaujantį nepriklausomos Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstatydinimo, grasinantį netiekti elektros energijos Lietuvai. Tokiems veiksams pritarė ir elektrinės direktorius Anatolij Chromčenko. Vis tik didžioji dalis gyventojų ir elektrinės darbuotojų liko ištikimi energetiko profesijai, vėliau 90 procentų elektrinės darbuotojų tapo nepriklausomos Lietuvos piliečiais.

1989 m. pirmą kartą elektrinėje lankėsi TATENA misija, vadovaujama TATENA generalinio direktoriaus Hanso Blikso.

Ir statoma, ir eksploatuojama Ignalinos atominė elektrinė priklausė sąjunginėms ministerijoms, po avarijos Černobylio atominėje elektrinėje buvo įsteigta SSRS Atominės energetikos ministerija, kuriai vadovavo buvęs Ignalinos AE direktorius Nikolaj Lukonin. Operatyvine-dispečerine tvarka elektrinė, kaip Lietuvos energetikos sistemos objektas,

buvo operatyviai pavaldi Lietuvos energetikos sistemos Vyriausiajai dispečerinei tarnybai.

Daugiausia – 17032,9 mln. kWh – elektros energijos Ignalinos atominė elektrinė pagamino 1990 m. Iš viso IAE pagamino apie 300 milijardų kWh. Prisiminkime, kad Lietuvai dabar per metus reikia 11 milijardų kWh elektros energijos.

Ignalinos atominei elektrinei vadovavo direktoriai: Konstantin Zacharov, Nikolaj Lukonin, Anatolij Chromčenko, vyriausieji inžinieriai: Anatolij Chromčenko, Genadij Negrivoda.

KRUONIO (KAIŠIADORIŲ) HIDROAKUMULIACINĖ ELEKTRINĖ. Kad reikia statyti Kruonio hidroakumuliacinę elektrinę nulėmė trys Lietuvos energetikos sistemos ir Jungtinės Šiaurės vakarų energetikos sistemų veiklos faktoriai: dieną elektros galios reikia 30 procentų daugiau negu naktį, Ignalinos atominė elektrinė dirba dieną naktį visa galia, elektros galios poreikių ir gamybos suderinimui naktį reikia stabdyti Lietuvos elektrinės agregatus.

Fizikinių-techninių energetikos problemų institutas pasiūlė Lietuvoje 25 nagrinėtinas vietas, kuriose galėtų būti pastatytos hidroakumuliacinės elektrinės. Tinkamiausia pripažinta aikštelė Strėvos upės žiotyse prie Kauno marių: čia jau buvo žemutinis baseinas – Kauno marios, tinkami plotai įrengti viršutinį baseiną ir sukurti 100 m vandens perkritį. Statybos aikštelė apėmė Kaišiadorių rajono Kruonio apylinkės, Vaiguvo, Maisiejūnų ir Grežėniškių kaimus.

Elektrinę projektavo Sąjunginis projektavimo-tyrinėjimo ir mokslinio-tyrimo institutas „Hidroprojekt“. 1978 m. balandžio 4 d. SSRS Energetikos ir elektrifikacijos ministerija Kruonio HAE techninį projektą patvirtino: elektrinės instaliuota galia 1600 MW, viršutinio baseino patvankos lygis 153,50 m, žemutinio baseino – 44 m, 8 reversiniai hidroagregatai (turbina–siurblys, generatorius–variklis), kurių galia po 200 MW. Aukštutinį ir žemutinį baseinus jungia aštuoni 7,5 m vidinio skersmens, 840 m ilgio gelžbetoniniai vamzdžiai.

Rūpintis Kruonio HAE statyba nuo 1974 m. ėmėsi Lietuvos VRE, ji vykdė Kruonio HAE užsakovo funkcijas. 1977 m. sukuriamą Lietuvos energetikos objektų statybos valdyba, kuri tampa Kruonio HAE statybos generaliniu rangovu. Minėta valdyba buvo pavaldi SSRS Energetikos ir elektrifikacijos ministerijai.

Šios galingos statybos organizacijos istorijos pradžia buvo Kauno hidroelektrinės statybos organizacija, vėliau keitusi struktūrą, pavaldumą ir pavadinimus, stačiusi Lietuvos elektrinę, Kauno ir Mažeikių termofikacines elektrines, Kruonio hidroakumuliacinę elektrinę. Jos vadovais buvo Oleg Šadurskij, Jonas Velaniškis, Valentinas Krukis, vyriausiasiais inžinieriais – Jonas Velaniškis, Vidmantas Bakšys.

1977 m. liepos 11 d. pradedami pirmieji žemės darbai. 1978 rugsėjo 22 d. pradedama

kasti elektrinės pastato pagrindinė dauba. 1984 m. balandžio 21 d. būsimajame elektrinės pastate paklojamas pirmasis betonas, į pamatus įbetonuojamas „kertinis akmuo“ – atminimo plokštė. Statybos darbų pagerinimui SSRS Energetikos ir elektrifikacijos ministerija Kruonio HAE statybą perduoda Lietuvos vyriausiosios gamybinės energetikos ir elektrifikacijos valdybos Energetikos statybos trestui. Statybos viršininku skiriamas Rimvydas Jakubonis.

1986 m. gruodžio mėn. pradedamas montuoti pirmojo agregato generatorius, 1987 m. gegužės 27–birželio 5 d. į statybos aikštelę atgabunami dviejų hidroturbinų darbo ratai. 1988 m. įjungiamos pirmosios trys 330 kV įtampų linijos į Lietuvos elektrinę, Kauną ir Tilžę.

1988 m. Lietuvos politinis atgimimas, Sąjūdžio veikla lėmė didžiulį visuomenės aktyvumą. Prie jo šliejosi ir veikėjai, kuriems rūpėjo ne Lietuvos ateitis, bet savireklama. Žalieji labai „susirūpino“ Kruonio HAE keliamu „pavoju“ Lietuvai, pasirodė netgi žinomų Lietuvoje mokslininkų darbų tai „įrodančių“. Matyt, kai kas ir nuoširdžiai patikėjo iš piršto laužtais „įrodymais“. Gyvenimas vėliau aiškiai parodė kokie tušti, neapgalvoti, netgi žalingi buvo tie pareiškimai.

Tačiau 1989 m. gegužę atplukdžius Nemunu iki Kauno hidroelektrinės trečiojo ir ketvirtąjo agregato hidroturbinų darbo ratus, pasipriešinimas buvo tiek stiprus, kad kurį laiką nebuvo leidžiama krovinių net iškrauti ant kranto. Vyko mitingai, piketai.

„Areštuotas“ Kruonio HAE turbinos darbo ratas

SSRS Plano komiteto 1989 m. birželio 21 d. protokolu Nr. 39-407 bei Lietuvos Ministrų tarybos 1989 m. rugsėjo 5 d. potvarkiu Nr. 176p nutarta Kruonio hidroakumuliacinėje elektrinėje statyti tik keturis hidroagregatus, leidžiant dirbti tik dviems. Kitų dviejų likimas būtų sprendžiamas moksliskai apdorojus agregatų veikimo rezultatus, įtaką aplinkai. Penktojo – aštuntojo blokų statyba buvo užkonservuota.

Kruonio HAE vadovas Vaclovas Spudulis rašė: „1990 m. Lietuva tapo nepriklausoma, savarankiška valstybė. Nutilo žaliųjų triukšmas, nutilo ir Kruonio HAE statybos gaudesys. Monstras buvo galutinai parklūpdytas. Maskva pinigų nebedavė, Lietuvos energetikai savų neturėjo. Pradėjo išsiskirstyti statybinės, subrangovinės organizacijos. Darbuotojų skaičius nuo trijų tūkstančių sumažėjo iki pusantro tūkstančio, o vėliau iki aštuonių šimtų. Kaip toliau gyventi?“

1990 m. Kruonio hidroakumuliacinė elektrinė veikti nepradėjo, o galėjo...

Kruonio hidroakumuliacinė elektrinė pradėjo veikti 1992 m. vasario 18 d. – pirmasis agregatas sinchronizuojamas ir įjungiamas į tinklą.

Kruonio hidroakumuliacinė elektrinė

TERMOFIKACIJA. Energetikos technologijų raidoje apčiuopiamose formose šiluma ir elektra visada buvo greta: dega–suka–šviečia–šildo. Todėl visiškai normalu, kad techninio progreso metu buvo pastebėta, jog kartu gaminti elektros ir šilumos energiją yra patogu ir naudinga, kad ekonomiškiau elektros energiją gaminti ne vienam vartotojui, bet laidais ją perduoti grupei vartotojų, kad didesnės galios generatoriaus ar elektrinės pagaminta energija yra pigesnė už pagamintą daugelyje mažų, pagaliau pasirodė, kad ši žinia tinka ir šilumos energijai. Nors termofikacija arba centralizuotu šilumos tiekimu to dar nevadinome, tačiau dar pokario metais ir Petrašiūnų, ir Rėkyvos, ir Klaipėdos elektrinės šildė artimiausius gyvenamuosius namus, o Petrašiūnų elektrinė ir tiekė garą Petrašiūnų popieriaus fabriko elektrinei. Vilniaus antrąją elektrinę jau oficialiai vadinome Vilniaus antroji termofikacinė elektrinė (VTE-2). Termofikacijos pradžia Lietuvoje – 1939 m. birželio 12 d., kai pradėjo veikti naujai pastatyto Kauno klinikų komplekso katilinė ir termofikacinė sistema.

Aprašant elektrinių darbą buvo paminėta, kad jos šildydavo greta esnčius pastatus, tiekdamo garą (šilumą) pramonės įmonėms arba jų elektrinėms. 1947 m. birželio 7 d. Petrašiūnų elektrinė pradėjo tiekti 24 atm. garą Petrašiūnų popieriaus fabriko elektrinei, 1955 m. Klaipėdos elektrinė – „Gulbės“ audinių fabrikui. Prireikus elektrinėje pagamintas garas buvo redukuojamas. Iš pradžių nutiestas šiluminės trąsas eksploatavo pačios elektrinės. Miestuose pradėdamos statyti komunalinės kvartalinės katilinės, apšildančios kelis gretimus gyvenamuosius namus. 1955 m. Vilniaus antroji elektrinė VTE-2 pradėjo tiekti šilumą pramonei ir pirmiesiems 5 gyvenamiesiems namams, tuo pat metu į miesto centrą buvo tiesiama 500 mm skersmens vamzdžių šiluminė magistralė, kuri 1957 m. buvo įjungta.

1958 m. Lietuvos Ministrų taryba gegužės 11 d. nutarimu Nr. 311 įpareigojo Liaudies ūkio tarybos Energetikos ūkio valdybą sukurti savarankišką šilumos tiekimo klausimus tvarkančią įmonę. 1958 m. rugsėjo 8 d. Energetikos ūkio valdybos įsakymu įkuriama Vilniaus šilumos tinklai. Įmonės direktoriumi skiriamas Vasilij Bukatin (buvęs Vilniaus pirmosios elektrinės direktorius), vyriausiuoju inžinieriumi – Henrikas Bavarskis. Įmonės administracija įsikūrė Vilniaus pirmosios elektrinės administraciniame pastate. Įmonei buvo perduoti į balansą visi Vilniuje pastatyti ir statomi šilumos tinklai.

Šilumos energijos poreikis Vilniuje sparčiai augo, buvo statomi dideli gyvenamųjų namų kvartalai, pradėta statyti grupinės, kvartalinės, rajoninės katilinės, vandens šildymo katilai statomi ir veikiančiose elektrinėse. Panašiai šilumos poreikis augo ir kituose didžiuosiuose miestuose bei rajonuose. Ekonominiai skaičiavimai neginčijamai rodė, kad vienintelis kelias taupyti investicijas ir kurą yra kartu gaminti elektros ir šilumos energiją, centralizuoti šilumos gamybos ir šilumos tiekimo sistemas.

Naujas šilumos energijos tiekimo periodas prasidėjo septintojo dešimtmečio pra-

džioje. Lietuvos Ministrų taryba 1963 m. liepos 23 d. sprendimu Nr. 432 įpareigojo Vyriausiąją energetikos ir elektrifikacijos valdybą organizuoti ir įgyvendinti centralizuotą šilumos tiekimą gyventojams ir pramonei pirmiausia Vilniuje, Kaune, Šiauliuose, Klaipėdoje ir Panevėžyje. Visos ministerijos, žinybos ir Vykdomieji komitetai buvo įpareigoti perduoti turimus ir statomus šilumos tinklus ir katilines energetikams iki 1963 m. rugsėjo 1 d. Vadovaudamasi šiuo sprendimu Vyriausioji energetikos ir elektrifikacijos valdyba 1963 m. rugpjūčio 2 d. išleidžia įsakymą Nr. 411, kuriame rašoma:

- „1. Įkurti įmonę Kauno šilumos tinklai Petrašiūnų elektrinės šilumos tinklų bazėje, perduodant jai Turbinų gamyklos „Pergalė“ ir kojinių fabriko „Silva“ katilines su šiluminėmis trasomis (organizaciniam periodui katilinės buvo perduotos Petrašiūnų elektrinei).
- 2. Įkurti įmonę „Panevėžio rajoninės katilinės ir šilumos tinklai“ perduodant jai statomas katilines, tinklus Šiaurės vakarų ir Šiaurės rytų pramoniniuose rajonuose.
- 3. Vilniaus žinybines katilines perduoti Vilniaus elektrinei, o esamas ir statomas šiluminės trasas – Vilniaus šilumos tinklams.
- 4. Klaipėdoje žinybines katilines ir šiluminės trasas perduoti Klaipėdos elektrinei, o Šiauliuose – Rėkyvos elektrinei.“

1968 m. Vilniaus šilumos tinklams buvo perduotos keturios rajoninės katilinės su garo ir vandens šildymo katilais, kurias eksploatavo Vilniaus elektrinė. Be to, pradėjus eksploatuoti Vilniaus antrąją elektrinę, Kauno hidroelektrinę ir pirmuosius Lietuvos elektrinės blokus Lietuva buvo visiškai apsirūpinusi elektra tiek galios, tiek energijos prasme. 1964 m. Lietuvos energetikos sistema kitoms energetikos sistemoms perdavė 459 mln. kWh elektros energijos. Lietuvos elektrinėje buvo sudeginama 375 g/kWh, tuo tarpu Klaipėdos elektrinėje – 562 g/kWh. Taigi atsirado dar viena galimybė taupyti kurą – rekonstruoti senųjų elektrinių turbinas, šiek tiek prarandant elektrinės galios, tačiau, kaip jau buvo rašyta, sutaupant daug kuro.

Pirmiausia 1962 m. buvo rekonstruota Vilniaus pirmosios elektrinės antroji turbina. Vėliau buvo rekonstruojamos Petrašiūnų elektrinės (elektrinės galia sumažėjo nuo 60,5 MW iki 42 MW), Rėkyvos ir Klaipėdos elektrinių turbinos. 1966–1969 m. Vilniaus antrojoje termofikacinėje elektrinėje visos keturios turbinos rekonstruotos darbui su pablogintu vakuumu, dėl to 1 kWh elektros energijos pagaminti vietoje 450 g reikėjo tik 172 g sutartinio kuro.

Didėjant šilumos ūkiui, 1968 m. Vyriausiojoje energetikos ir elektrifikacijos valdyboje įkuriamą Gamybinę termofikacijos valdybą, kuriai pavedama tiesiogiai rūpintis tolimesniu centralizuotu miestų aprūpinimu šiluma, valdyti šilumos tinklų įmones ir kai kurias (Klaipėdos ir Rėkyvos) elektrines.

Gamybinei termofikacijos valdybai vadovavo viršininkas Vladas Grigaravičius (jis

buvo kartu ir Vyriausiosios energetikos ir elektrifikacijos valdybos viršininko pavaduotojas), vyriausiasis inžinierius Vytautas Uleckas.

1970 m. įkuriamą naują Alytaus šilumos tinklų įmonė, 1977 m. – Rėkyvos elektrinėje Šiaulių šilumos tinklų įmonė, o 1987 m. – Klaipėdos šilumos tinklų įmonė (kartu su elektrine).

Centralizuota šilumos energijos gamyba (Gcal)

Metai					
1965	1970	1975	1980	1985	1989
2266	6048	8980	14338	18886	18747

1990 m. Gamybinė termofikacijos valdyba valdė dvi elektrines, 37 rajonines katilines, gamino ir tiekė šilumą Vilniaus, Kauno, Elektrėnų (iš Lietuvos VRE), Jonavos, Druskininkų, Marijampolės, Alytaus, Varėnos, Panevėžio, Kėdainių, Rokiškio, Utenos, Klaipėdos, Tauragės, Šiaulių, Radviliškio, Mažeikių ir Palangos miestų vartotojams. Jos įmonių eksploatuojamų garo ir vandens šildymo katilų našumas sudarė: 2246 t/h garo ir 3685 Gcal/h.

ENERGETIKOS STATYBA. Gal kiek ir paradoksalu, energetikos statybos organizacija Lietuvoje savo veiklą pradėjo ne nuo naujos elektrinės ar elektros tiekimo linijos statybos, bet atstatydama per karą sugriautas elektrines. Tai dar kartą patvirtina teiginį, kad pokario metus pradėjome ne nuo nulio, kad energetika yra pramonės šaka, kuri sėkmingai vystosi tik turėdama ilgalaikę strategiją.

1945 m. kovo 5 d. Lietuvos energijos rajoninė valdyba Petrašiūnų elektrinės kapitalinės statybos skyriuje įsteigė Petrašiūnų statybos montavimo valdybą. Svarbiausia šios valdybos užduotis buvo atstatyti Petrašiūnų elektrinę. Ji taip pat dalyvavo atstatant Klaipėdos ir Rėkyvos elektrines. Pirmasis Petrašiūnų statybos valdybos viršininkas buvo Šolomas Grodzenskis.

Komunalinio ūkio ministerija, valdžiusi miestų ir miestelių energetiką, 1946 m. įsteigė penkias elektromechanines dirbtuves Utenos (vėliau Anykščių), Ukmergės, Panevėžio, Marijampolės ir Kretingos. Jų darbas buvo atstatyti ir plėtoti mažąsias, taip vadinamas komunalines elektrines ir skirstomuosius elektros tinklus.

1949 m. žemės ūkiui elektrifikuoti Lietuvoje įsteigtas SSRS Žemės ūkio ministerijai pavaldus statybos montavimo trestas-aikštelė „Glavselektro“. Augant darbų apimčiai, 1951 m. įsteigta šio tresto Kauno srities statybos elektros montavimo kontora. 1954 m. minėtas trestas perduodamas Lietuvos vyriausybės žinion, pavadinamas Specializuotu trestu Nr. 8. Be kitų objektų šios organizacijos darbo rezultatas – pokario metais pasta-

tytos mažosios hidroelektrinės: Šešupės, Motiejūnų, Nieveriškių, Sukončių, Kruosto, Strėvos, Antanavo, Bublių, Šaltuonos, Jundeliškių, Karpėnų, Biržuvėnų hidroelektrinės.

1955 m. įsteigta Antalieptės statybos montavimo valdyba, 1956 m. – Panevėžio statybos montavimo kontora, 1957 m. – Lentvario statybos montavimo kontora (vėliau – Vilniaus statybos montavimo valdyba).

Antalieptės hidroelektrinė

Nusprendus visą Lietuvos energetiką ir mažąją, ir didžiąją, ir statybą, ir eksploataciją centralizuoti vienose rankose – Liaudies ūkio tarybos Energetikos ūkio valdybos rankose, 1958 m. gegužės 17 d. Lietuvos Ministrų tarybos nutarimu įsteigtas Energetikos statybos trestas, pavaldus Energetikos ūkio valdybai. Jam perduotos Specializuoto tresto Nr. 8 Kauno, Panevėžio, Vilniaus, Antalieptės statybos organizacijos, Komunalinio ūkio ministerijos Anykščių, Marijampolės tarprajoninės kontoros, vėliau tapusios Statybos montavimo valdybomis ir Lietuvos energijos rajoninės valdybos Petrašiūnų statybos montavimo valdyba. Tresto valdytoju paskiriamas Šolomas Grodzenskis, vyriausiuoju inžinieriumi – Antanas Žala.

Trestui pavesta statyti elektrines, elektros tiekimo linijas, transformatorių pastotes, gamybines bazes, gyvenamuosius namus, elektrifikuoti kolūkius, tarybinius ūkius. Tres-

tui buvo nustatomos užduotys kiek reikia elektrifikuoti ūkių, prijungti elektros variklių ir šviesos taškų (lempučių).

Trestas plėtėsi, 1958 m. jis turėjo penkias statybos montavimo valdybas, o 1975 m. šio profilio įmonių jau buvo devynios.

Pirmosios gelžbetoninės atramos Lietuvoje buvo pagamintos 1956 m. Kauno srities statybos elektros montavimo kontoros Šakių poligone, o 1957 m. nutiesta pirmoji 10 kV įtampos linija Karmėlava–Jonava, naudojant Petrašiūnų statybos montavimo valdybos gamykloje pagamintas gelžbetonines atramas.

1958 m. baigta statyti Vilniaus gelžbetoninių atramų gamykla ir joje pradėta gaminti 0,4 kV linijų gelžbetonines atramas, o nuo 1962 m. – 10 kV linijų atramas su iš anksto įtempta armatūra. Jau 1962 m. 85 procentai 10 kV įtampos linijų ir 30 procentų 0,4 kV linijų statomos naudojant gelžbetonines atramas.

1958 m. iš Žemės ūkio ministerijos žinios Energetikos statybos trestui perduodamos Šiaulių tarprajoninės remonto dirbtuvės, steigiant Šiaulių remonto mechaninę gamyklą, kuri ateityje išaugo iki Šiaulių eksperimentinės elektros konstrukcijų gamyklos.

Didėjant aukštosios 35–110 kV įtampos linijų statybos apimtims, Petrašiūnų statybos montavimo valdybos Linijų statybos aikštelė nebepajėgė su jomis susidoroti. 1960 m. įsteigta Elektros tiekimo linijų statybos aikštelė, vėliau išaugusi iki Elektros tiekimo linijų statybos montavimo valdybos. Jos užduotis – tiesti 35–110 kV įtampos linijas ir statyti 110/35/10 kV įtampos pastotes.

Siekiant racionaliau panaudoti autotransportą 1963 m. įsteigta Petrašiūnų autotransporto įmonė, 1966 m. – ūkiskaitinė Gamybinio technologinio komplektavimo valdyba.

Aštuntajame dešimtmetyje Energetikos statybos trestui priklausė: Anykščių, Elektros tiekimo linijų, Kauno, Klaipėdos, Marijampolės, Panevėžio, Petrašiūnų, Šiaulių ir Vilniaus TE-3 statybos montavimo valdybos, Kruonio hidroakumuliacinės elektrinės statybų valdyba, Gamybinio technologinio komplektavimo valdyba, Petrašiūnų autotransporto įmonė, Petrašiūnų gelžbetoninių atramų gamykla, Šiaulių eksperimentinė elektros konstrukcijų gamykla, Vilniaus mechanizuota kolona ir Vilniaus gelžbetoninių atramų gamykla.

1965–1970 m. Lietuvoje nutiesta 26 tūkst. km žemosios įtampos linijų, 10,5 tūkst. km – 10 kV linijų, 2,1 tūkst. km – 35–110 kV linijų, pirmoji Energetikos statybos tresto jėgomis 330 kV linija Lietuvos VRE–Jonava–Plevinės HE, sumontuota 10/0,4 kV transformatorių pastočių, kurių galia 754 MVA, 110/35/ 10 kV, kurių galia 110 MVA, 330/110/ 10 kV, kurių galia 990 MVA.

Trestui vadovavo valdytojai: Šolomas Grodzenskis, Algirdas Patkauka, Simonas Šimkūnas, vyriausieji inžinieriai: Antanas Žala, Alfredas Petravičius, Rimvydas Jakubonis.

Stambiausius Lietuvos energetikos objektus – atominę elektrinę, Lietuvos elektrinę,

SSRS Energetikos ir elektrifikacijos ministerija 1988 m. rugpjūčio 31 d. įsakymu Nr. 406 Lietuvos SSR Vyriausioji gamybinė energetikos ir elektrifikacijos valdyba panaikinta ir jai pavaldžių įmonių pagrindu įsteigtas Lietuvos SSR energetikos ir elektrifikacijos gamybinis susivienijimas. Šio gamybinio susivienijimo likimą jau sprendė nepriklausomos Lietuvos Respublikos Seimas 1990 m. kovą.

Vyriausiajai energetikos ir elektrifikacijos valdybai (pavadinimai keitėsi) vadovavo viršininkai: Justinas Nekrašas (1958-05-04–1971-03-05), Vladas Grigaravičius (1971-08-13–1980-05-09), Justinas Nekrašas (1980-08-28–1987-02-20), Anicetas Mikužis (1987-03-06–1990), vyriausieji inžinieriai: Antanas Gruodis (1944-08-03–1958-05-14), Algirdas Stumbras (1958-05-14–1990).

Lietuvos energetikos sistemos viršininkas
Vladas Grigaravičius

Lietuvos energetikos sistemos viršininkas
Anicetas Mikužis

Elektrinių galia ir elektros energijos gamyba

Metai	Galia MW	Gamyba mln. kWh
1965	976,7	3851,1
1970	1473,6	7362,9
1975	2159,9	8993,2
1980	2425,9	11665,5
1985	4129,5	20962,4
1990	5289,9	28405,2

1960 m. Lietuvos energetikos sistema gamino ir vartojo apie vieną milijardą kWh elektros energijos. Nuo tada Lietuva tapo elektros energiją eksportuojančia šalimi ir tokia buvo du dešimtmečius. 1980 m. elektros energijos gamybos galimybės apie 11,5 milijardo kWh per metus lygyje susilygino su Lietuvos elektros energijos vartotojų poreikiu. Tačiau dėka sėkmingai statomų elektrinių Lietuvos energetikos sistema ir vėliau sugebėjo

išlikti elektros energiją eksportuojančia šalimi ir nuosekliai eksportuojamos energijos kiekį didinti.

Elektros tiekimo linijų ilgis (km)

Linijų tipas	Metai					
	1965	1970	1975	1980	1985	1990
Oro linijos	47865	87842	106429	113547	115675	115852
330 kV	508	712	930	1045	1362	1529
110 kV	1753	2584	3447	3939	4396	4853
35 kV	1880	2160	2608	3191	3573	3712
10–15 kV	23702	27952	31922	35507	37970	39712
0,4 kV	20000	54434	67522	69865	68374	66046
Kabelių linijos	1818	2764	4694	6826	9157	11790
110–35 kV	15	15	18	31,1	37,1	41
6–10 kV	1318	1950	3192	4436	5701	6825
0,4 kV	485	799	1484	2359	3419	4924

Pastorių skaičius ir galia (MVA)

Pastorių tipas	Metai											
	1965		1970		1975		1980		1985		1990	
	sk.	galia	sk.	galia	sk.	galia	sk.	galia	sk.	galia	sk.	galia
Įtampą aukštin.												
330 kV	1	800	1	1580	1	2380	1	2380	1	2380	1	2430
110 kV	4	210	4	253	5	376	6	729	6	959	6	1193
Įtampą žemin.												
330 kV	3	605	5	1105	8	2035	8	2515	8	2715	9	2965
110 kV	46	675	80	1458	114	2306	145	3264	176	3999	195	4936

1982 m. pasirodė „Mokslo“ leidyklos išleista Lietuvos energetikos istorijos iki 1940 m. „Lietuvos energetika“ pirmoji knyga. Jos viršelį puošia Vilniaus pirmosios elektrinės vaizdas su garsiąja Elektros statula, kurios tada ant bokštelio nebuvo. Nežinau ar buvo tais metais leidinių, kurių viršeliuose būtų spausdinama Vilniaus arkikatedra su šventųjų statulomis, kurių tada ant frontono tai pat nebuvo. Bet buvome mes, kurie stovėjome, kai vienas ir kitas statulas griovė... 1989 m. pavasaris, dar Sovietų Sąjungos sienos nejudė, tačiau Lietuva energetikų iniciatyva jau kitoje laiko juostoje, kuri nesutampa su didžiosios valstybės sienomis, mes – Vakaruose.

Šis leidinys, energetikų senjorų dėka, tęsiamas iki šiol (jau 8 tomai).

Anzelmas BAČAUSKAS

Dr. Anzelmas Bačauskas gimė 1940 m. sausio 5 d. Augmenų k., Kėdainių apskr. 1958 m. baigė Šiaulėnų vid. mokyklą, 1958–1963 m. studijavo Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultete. Technikos mokslų daktaras, inžinierius elektrikas. Ilgametis Kauno politechnikos instituto, vėliau Kauno technologijos universiteto dėstytojas, docentas, Elektros sistemų katedros vedėjas. Dešimt metų dirbo AB „Lietuvos energija“, 1998–1999 m. – generalinis direktorius. Nepriklausomos Lietuvos pirmojo Energetikos įstatymo projekto rengimo darbo grupės narys, pirmosios Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos narys. 1999–2001 m. buvo Pasaulio energetikos tarybos Lietuvos nacionalinio komiteto prezidentas, DC „Baltija“ valdybos narys, dalyvavo USEA-USAID Pasaulinės energetikos partnerystės programoje. Dalyvavo Pasaulio energetikos kongresuose Tokijuje (1995 m.), Hiustone (1998 m.), Buenos Aires (2001 m.), Romoje (2007 m.). Yra paskelbęs straipsnių energetikos klausimais Lietuvos laikraščiuose ir žurnaluose, užsienio leidiniuose. Apdovanotas Pasaulio energetikos tarybos Lietuvos komiteto Lietuvos energetikų Garbės ženklu.

III DALIS

LIETUVOS ENERGETIKA NEPRIKLAUSOMYBĖS METAIS. AB „LIETUVOS ENERGIJA“ – AB „IGNITIS GRUPĖ“

1990 metais atkūrus Nepriklausomybę, Lietuvos energijos ūkis, kaip ir Latvijos bei Estijos, sovietų okupacijos metais buvo gana išvystytas ir taip pat integruotas į SSRS vieningą energetikos sistemą. Elektros ūkyje tą integraciją fiziškai apsprendė Lietuvos, kaip ir Latvijos bei Estijos, 330 kV elektros tinklai, kurie buvo SSRS, tada taip vadinamo, Šiaurės-Vakarų, 330 kV, 500 kV ir 750 kV galingo elektros tinklų žiedo dalis. Tas tinklų žiedas apėmė ne tik SSRS Šiaurės-Vakarų jungtinę energetikos sistemos, bet ir dalies SSRS Centro jungtinės energetikos sistemos elektros tinklus. (Nuo 2003 metų žiedas pradėtas vadinti BRELL elektros tinklų žiedu. Jį sudaro Baltarusijos, Centrinės Rusijos, Estijos, Latvijos ir Lietuvos 330 kV, 500 kV ir 750 kV elektros tinklai). Prie žiedo buvo prijungtos 4 galingos atominės elektrinės: Ignalinos AE, Smolensko AE, Kalinino (Tverės) AE ir Leningrado (Sosnovyj Bor) AE. Dėl to elektros tinklų žiedo nutraukimas – pavojus ne tik atominėms elektrinėms saugiam darbui, bet elektros tiekimui vienam didžiausiam SSRS miestui Sankt Peterburgui, tada vadintu Leningradu. Todėl SSRS vieningos energetikos sistemoje laikomas 1200 MW avarinis galios rezervas garantuoja, kad dėl avarijos atsijungus galingiausiajam elektros generatoriui, energetikos sistemos darbas nesutriktų. Tuo rūpinosi SSRS vieningos energetikos sistemos centrinė dispečerinė valdyba Maskvoje, o Lietuvos, kaip ir Latvijos, Estijos bei Baltarusijos energetikos sistemų dispečeriai nuolat savo energetikos sistemų režimus privalėjo derinti su SSRS Šiaurės-Vakarų jungtinės energetikos sistemos jungtinės dispečerinės valdyba, kurios būstinė buvo Rygoje bei su SSRS vieningos energetikos sistemos centrinės dispečerinės valdyba Maskvoje. Tokia buvo, atkuriant Nepriklausomybę, Baltijos energetikos tarpusavio fizinę priklausomybę. Rusijai tai buvo svarbu ir dėl aprūpinimo elektra Kaliningrado sritį, kurioje tuo laiku savos elektrinės negalėjo pakankamai pasigaminti elektros energijos.

1 pav. Elektros tinklų žiedas Baltarusija–Rusija–Estija–Latvija–Lietuva (BRELL) 2005 m.

PIRMOSIOS PERMAINOS NEPRIKLAUSOMOS LIETUVOS ELEKTROS IR ŠILUMOS ŪKYJE

Iki Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo beveik visos Lietuvos elektros ūkio ir didžiųjų miestų šilumos tinklų įmonės, įskaitant šios srities statybos ir montavimo organizacijas, priklausė SSRS Energetikos ir elektrifikacijos ministerijos Lietuvos Vyriausiajai gamybinei energetikos ir elektrifikacijos valdybai (vadintai *Litovglavenergo*). Tik Ignalinos AE bei Alytaus šilumos tinklai SSRS energetikos ir elektrifikacijos ministro leidimu ekonominiam eksperimentui buvo išnuomoti tinklų darbo kolektyvams. 1990 m. balandį įsteigus Nepriklausomos Lietuvos Respublikos energetikos ministeriją, Lietuvos Vyriausioji gamybinė energetikos ir elektrifikacijos valdyba buvo pervadinta gamybiniu susivienijimu „Lietuvos energetika“. Jo generaliniu direktoriumi patvirtintas Anicetas Mikužis, nuo 1987 m. kovo 9 d. buvęs Vyriausios valdybos viršininkas ir generalinis direktorius. Susivienijimo „Lietuvos energetika“ struktūrą sudarė:

- 5 elektrinės (Lietuvos VRE, Vilniaus TE 2 ir TE 3, Kauno TE, Kauno HE, Mažeikių TE);
- 7 elektros tinklų įmonės (Vilniaus ET, Kauno ET, Klaipėdos ET, Šiaulių ET, Panevėžio ET, Alytaus ET, Utenos ET);

- 6 šilumos tinklai (Vilniaus ŠT, Kauno ŠT, Klaipėdos ŠT, Šiaulių ŠT, Panevėžio ŠT, Alytaus ŠT);
- Energetikos priežiūros įmonė;
- Pagrindinis kursinio mokymo kombinatas;
- Mokslinis gydymo profilaktikos susivienijimas „Energetikas“;
- Energetikos statybos trestas su 6 mechanizacijos kolonomis, 4 statybos valdybomis, 2 gamyklomis ir 2 autotransporto įmonėmis.

1991 m. balandį susivienijimas „Lietuvos energetika“ buvo pertvarkytas į valstybės įmonę „Lietuvos valstybinė energetikos sistema“ (LVES). Tuoj po nesėkmingo pučo Maskvoje, jau 1991 m. rugpjūčio 26 d. atvykę į Vilnių SSRS Atominės energetikos ir Pramonės ministerijos atstovai pasirašė SSRS Atominės energetikos ir Pramonės ministerijos bei Lietuvos energetikos ministerijos protokolą, kuriuo Ignalinos AE pripažįstama priklausanti Lietuvos Respublikos jurisdikcijai ir yra Lietuvos nuosavybė. Rugpjūčio 27 d. Energetikos ministras L. Ašmantas pasirašė atitinkamą įstatymą ir Lietuvos valstybė tapo brangaus turto – Ignalinos AE – savininkė. Kartu su tuo turtu atėjo problemos. Nors Ignalinos AE nepriklausė LVES, dėl jos bendrovei rūpesčių padaugėjo.

1991 m. spalio 1 d. Piarnu įvyko Baltijos energetikos tarybos, įkurtos dar 1988 m., posėdis, kuriame Estijos, Latvijos ir Lietuvos respublikų energetikai sutarė kurti Baltijos jungtinę energetikos sistemą ir atsiskirti nuo SSRS, dabar tapusios Rusijos Federacijos, Šiaurės-Vakarų jungtinės energetikos sistemos. Baltijos jungtinę energetikos sistemą sudarytų trys valstybės įmonės – „Eesti Energia“, „Latvenergo“ ir „Lietuvos valstybinė energetikos sistema“. Ten pat, Piarnu, spalio 2 d. įvyko Šiaurės-Vakarų jungtinės energetikos sistemos tarybos posėdis, kuriame buvo svarstytas Baltijos energetikos sistemų pasitraukimas iš Šiaurės-Vakarų jungtinės energetikos sistemos pavaldumo, pasiliekant tik bendrame operatyviniame darbe, netrikdant energetikos sistemos patikimo veikimo. Šiaurės-Vakarų jungtinės energetikos sistemos valdybos *Belenergo* bei Rusijos Federacijos *Kaliningradenergo*, *Pskovenergo*, *Novgorodenergo*, *Lenenergo*, *Karelenenergo* ir *Kolenergo* vadovai, suprasdami to meto realią situaciją Sovietų Sąjungoje, Baltijos energetikų sprendimui neprieštaravo. Remiantis tokiu Šiaurės-Vakarų jungtinės energetikos sistemos tarybos sprendimu, 1991 m. spalio 23 d. Maskva nusprendė Rusijos Federacijos Šiaurės-Vakarų jungtinės energetikos sistemos dispečerinę valdybą perkelti iš Rygos į Sankt Peterburgą, o Rygoje buvusį Šiaurės-Vakarų jungtinės energetikos sistemos dispečerinę palikti Baltijos energetikos sistemoms.

1991 m. lapkričio 13 d. Latvijos ministrų taryba pritarė Baltijos jungtinės energetikos sistemos sudarymui ir jos dispečerinio centro įkūrimui Rygoje. 1991 m. gruodžio 12 d. Lietuvos Respublikos vyriausybė savo potvarkiu leido LVES tęsti Kruonio HAE statybos darbus, nes Lietuvos sovietų valdžios ir kai kurių visuomenės veikėjų

pageidavimu SSRS Energetikos ministerija 1989 m., jau beveik pasiruošus pirmųjų dviejų hidroagregatų paleidimui, sutiko vietoje pagal pirminį projektą numatytą HAE 1600 MW galią apriboti iki 400 MW ir dėl to žymiai sumažino centralizuotą finansavimą – Kruonio HAE statybai vietoje planuotų 31 mln. rublių investicijų skyrė tik 8 mln. rublių. Tai vertė Lietuvos Vyriausiąją gamybinę energetikos valdybą KHAE statybos darbus pristabdyti. 1990 m. tebuvo investuota 8 mln., 1991 m. – 8,6 mln., 1992 m. – tik 5,2 mln. rublių.

1992 m. sausio 7 d. Baltijos valstybių Vyriausybių įgalioti atstovai L. Ašmantas (Lietuva), A. Mileris (Latvija) ir A. Hamburgas (Estija) pasirašė susitarimą dėl Baltijos valstybių energetikos sistemų lygiagretaus darbo principų ir Baltijos jungtinės energetikos sistemos dispečerinio centro (*DC Baltija*) įkūrimo Rygoje. 1992 m. vasario 6–7 d. Baltijos valstybių energetikos įmonių („*Lietuvos valstybinė energetikos sistema*“, „*Latvenergo*“, „*Eesti Energia*“) atstovų susirinkimas įsteigė bendrą įmonę *DC Baltija* ir pasirašė daugiašalę sutartį su *DC Baltija* dėl Baltijos energetikos sistemų lygiagretaus darbo. 1992 m. *DC Baltija* pasirašė sutartį su Rusijos Vieningos energetikos sistemos Centrine dispečerine valdyba (*CDU EES Rossii – Centralnoje dispečerskoje upravlenie edinoj energetičeskoj sistemy Rossii*) dėl Baltijos ir Rusijos energetikos sistemų lygiagretaus darbo.

Pirmaisiais Lietuvos nepriklausomybės metais apsirūpinimo elektra ir šiluma technologinių problemų beveik nekildavo, bet atsiskaitymas už energiją ir kurą buvo labai komplikotas. Tiekėjai reikalavo atsiskaityti konvertuojama valiuta, o vartotojai vengė ar neturėjo kuo mokėti, įsiskolinimai katastrofiškai augo. Lietuva neturėjo savų pinigų, o įvesti talonai tiko tik savai rinkai. Valstybė energetikams niekuo negalėjo padėti. Bankai tik kūrėsi. Bėda buvo ir paveldėtais planinės ekonomikos principais nustatomi tarifai elektrai bei šilumai – vieni vartotojai (pramonė) mokėjo daugiau, nei reikėjo, o kiti (gyventojai) mokėjo mažiau. Tą skirtumą turėjo padengti valstybės biudžetas, kuriame nebuvo pinigų... Energetikams teko verstis įvairiais būdais: valiuta už talonus buvo perkama iš pramonės įmonių, valiutų keityklų, praktikuoti prekių mainai (barteris), t. y. įmonės už elektrą ar šilumą atsiskaitydavo savo produkcija. LVES finansinių problemų padaugėjo ne tik dėl vartotojų nemokumo, bet ir dėl elektros tinklų įmonėms tapusioms valstybinėms ir troškusioms savarankiškumo, nes 1990 m. pabaigoje politikų sprendimu gamybinio susivienijimo „Lietuvos energetika“ elektros tinklų bei šilumos tinklų įmonės savivaldybėse buvo įregistruojamos kaip valstybinės įmonės, priskirtos Energetikos ministerijos reguliavimo sferai, veikiančios Lietuvos energetikos sistemoje, privalančios laikytis bendro darbo režimo ir paklusti bendram operatyviniam dispečeriniam valdymui bei centralizuotam elektros energijos tarifų reguliavimui. Tas pirmas žingsnis išskaidyti gamybinį susivienijimą padidino

ir „Lietuvos energetikos“, ir naujų savivaldybėse įregistruotų valstybės elektros, ypač šilumos, tinklų įmonių finansines problemas. Vartotojai buvo nemokūs arba vengė mokėti, padaugėjo visokių vagysčių. Tai kėlė finansines problemas ir naujai atsiradusioms elektros, o ypač šilumos tinklų įmonėms, ir LVES. Toks eksperimentas tęsėsi tris metus. Pasikeitus Lietuvos vyriausybei 1993 metais, elektros tinklų įmonės buvo sugrąžintos į LVES jau kaip jos filialai.

Nors toks LVES restruktūrizacijos eksperimentas nepasisėkė, tačiau jis paskatino elektros tinklus daugiau dėmesio skirti elektros apskaitai, mažinti nuostolius dėl elektros energijos vagysčių, kovoti su atsiradusiomis laidų, transformatorių alyvos vagystėmis.

Žlugus Sovietų Sąjungai Vakarų valstybės ir energetikos organizacijos pradėjo aktyviai teikti paramą nepriklausomybę atkūrusių šalių valstybėms ir organizacijoms. Viena pirmųjų tokių organizacijų buvo UNIPED – Tarptautinė elektros gamintojų ir skirstytojų sąjunga (prancūziškai: *Union Internationale des Producteurs et Distributeurs d' énergie Électrique*, angliškai: *International Union of Producers and Distributors of Electrical Energy*). Lietuva UNIPED nare buvo nuo 1929 m., todėl LVES generalinis direktorius A. Mikužis 1992 m. laišku kreipėsi į UNIPED su prašymu atstatyti Lietuvos narystę. 1992 m. rugsėjo 29 d. Sevilijoje (Ispanija) UNIPED komiteto posėdyje LVES narystė vienbalsiai buvo atkurta ir ji atleista nuo tų metų nario mokesčio (50 tūkstančių FRF), o Vladas Paškevičius, LVES generalinio direktoriaus pavaduotojas, buvo patvirtintas Lietuvos atstovu UNIPED Vadovaujančiame komitete. Lietuvos elektros energetikos specialistai nuo tada pradėjo vėl dalyvauti UNIPED renginiuose, sėmėsi patirties, kaip elektros ūkį tvarkyti pagal vakarietiškus standartus.

1999 m. UNIPED susijungė su Elektros Europos grupuote (*the European Grouping of the Electricity Supply Industry*) į EURELECTRIC (*the Union of the Electricity Supply Industry*) – Elektros energetikos Sąjunga. Nuo 1999 m. gruodžio EURELECTRIC yra atstovaujanti bendrus elektros energetikos interesus Europoje bei kitus savo padalinius ir asociacijas pasaulyje. 2002 m. buvo nuspręsta, kad EURELECTIC nariais gali būti ir savo šalį atstovauti ne energetikos kompanijos, o tik šalių elektros energetikos asociacijos. Todėl nuo 2003 m. Lietuvą EURELECTRIC atstovauja Lietuvos elektros energetikos asociacija, susikūrusi 1998 m. Rimvydo Rukšėno, buvusio AB „Lietuvos energija“ generaliniu direktoriumi, iniciatyva.

1992 m. Madride turėjo vykti XV Pasaulio energetikos kongresas, kurį kas treji metai rengia Pasaulio energetikos taryba (PET) (angliškai: *World Energy Council* – WEC). Lietuva WEC nare buvo priimta 1936 m. trečiame WEC kongrese Vašingtone. Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, narystė nutrūko.

1992 m. pirmasis Nepriklausomos Lietuvos Energetikos ministras L. Ašmantas, savo pavaduotojo (vyriausiojo specialisto) Sauliaus Kuto paragintas, ėmėsi inicia-

tyvos atstatyti Lietuvos narystę WEC. 1992 m. gegužės 5 d. buvo sudarytas PET Lietuvos nacionalinis komitetas, kurio pirmininku buvo išrinktas ministras L. Ašmantas. Komitetas kreipėsi į WEC, prašydamas atstatyti Lietuvos narystę WEC. Prieš XV Pasaulio energetikos kongresą Madride 1992 m. rugsėjį įvykusi WEC vykdomoji asamblėja vėl priėmė Lietuvą visateise WEC nare. Asamblėjoje ir Kongrese dalyvavo du Lietuvos atstovai – L. Ašmantas ir S. Kutas. Lietuvos narystę WEC leido JAV energetikos asociacijai USEA į savo Pasaulio energetikos įmonių partnerystės (*USEA-USAID Global Energy Partnerships*) su Rytų Europa programą priimti ir Lietuvą. Programą finansavo JAV pramonės plėtros fondas USAID. Toje programoje dalyvavo LVES, o jos JAV partnere buvo paskirta „Alabama Power“ kompanija. Programoje dalyvavo ir Latvija bei Estija, kurios dar nebuvo atstaciūsios narystę WEC, todėl „Latvenergo“ ir „Eesti Energia“ partnerių JAV neturėjo. (Latvija narystę WEC atstatė 1995 m. XVI Pasaulio energetikos kongrese Tokijuje, Estija – 1998 m. XVII kongrese Hiustone). USAID programa finansavo Lietuvos energetikų keliones į JAV ir sudarė sąlygas jiems susipažinti su JAV energetikos kompanijų veikla, jų tvarkymu. Daugelis Lietuvos energetikos, daugiausia LVES, specialistų, suprantančių angliškai, pabuvojo JAV ir ten galėjo susipažinti su energetikų veikla ir reguliuojančiomis institucijomis ne tik Alabamoje, bet ir Vermonte, Ilinojuje, Vašingtone. Amerikiečiai taip pat ne kartą lankėsi Lietuvoje. Ši partnerystės programa veikė iki XVII Pasaulio energetikos kongreso Hiustone 1998 m., į kurią buvo pakviesta ir finansuota gana gausi Lietuvos energetikų delegacija.

Pirmaisiais Nepriklausomybės metais Lietuvai reikšminga buvo ne tik USAID programa. Svarbų vaidmenį pertvarkant Lietuvos energetiką atliko ir Europos Bendrija. Vilniuje 1992 m. rugpjūčio pabaigoje Europos Bendrijos energetikos centrą LVES įsteigė Danijos firma COWI-Consult, vykdydama Europos Bendrijos naujų energetikos technologijų įdiegimo programą THERMIE, iš kurios lėšų ir finansuojama.

1992 m. pradėjo veikti Lietuvoje PHARE programos atstovybė. PHARE energetikos programos Lietuvoje vadovas Mortenas Sondergaardas Vilniuje pradėjo dirbti rugsėjo mėnesį, laimėjęs konkursą, ir aktyviai įgyvendino PHARE projektus. Pagal PHARE programą LVES reikšmingą paramą teikė Danija, ypač jos energetikos kompanijos, Danijos energetikos agentūra ir patarimais, konsultacijomis, ir materialiais.

1992 metai pažymėtini keliais svarbiais įvykiais. 1992 m. vasario 18 d. buvo paleistas pirmasis Kruonio HAE hidroagregatas. Jį buvo planuota paleisti vasario 16 d., Nepriklausomybės dieną. Deja, pagal turbinų gamyklos technines sąlygas hidroagregatą galima paleisti tik vandeniu pripildžius visą vamzdyną. Aukštutinis baseinas buvo tuščias, todėl iš Sankt Peterburgo turbinų gamyklos atvykę atstovai ir derintojai pasipriešino paleidimui. Tik po ilgų derybų, remiantis Pamaskvės Zagorsko HAE

pirmo hidroagregato paleidimu nevisiškai užpildžius vamzdyną patirtimi ir elektrinės vadovybės priimtą visą atsakomybę už galimas pasekmes, turbinų gamyklos atstovai davė leidimą.

1992 m. balandžio 30 d. LVES įsakymu buvo įsteigtas LVES filialas – Kruonio (tada dar vadinta Kaišiadorių) HAE, rugpjūčio 5 d. pradėjo veikti HAE antras agregatas, o trečiasis – tik 1994 m. rugpjūčio 3 d. Ketvirtąjį reikėjo palaukti beveik dar 4 metus – 1998 m. birželio 30 d. pagal Nepriklausomos Lietuvos Vyriausybės nutarimą pastoviai eksploatacijai priimtas ketvirtasis, paskutinis Kruonio HAE hidroagregatas. Oficialiame Kruonio HAE IV agregato priėmimo dalyvavo Lietuvos Respublikos ministras pirmininkas G. Vagnorius, Lietuvos Respublikos ūkio ministras V. Babilius, Kruonio HAE direktorius V. Spudulis, „Kruonio HAE statyba“ direktorius V. Bakšys, gausus būrys statybininkų bei energetikų.

2 pav. Kruonio HAE IV agregato paleidimas. Iš dešinės: G. Vagnorius, V. Babilius, kalba „Kruonio HAE statyba“ direktorius V. Bakšys, A. Bačauskas, V. Spudulis

Su Kruonio HAE IV agregato priėmimu pastoviai eksploatacijai elektrinės galia pasiekė 800 MW, pusę projektinės galios, kaip buvo nustatyta Nepriklausomos Lietuvos Vyriausybės 1991 m. gruodžio 12 d. potvarkiu. Jau 1998 m. lapkričio 19 d. Kruonio HAE išlaikė pirmą egzaminą – dėl Ignalinos AE bloko avarinio atsijungimo automatiškai buvo paleista Kruonio HAE ir mažiau kaip per dvi minutes pasiekė 720 MW galia,

t. y. per nustatytą laiką aktyvuotas greitas galios rezervas, kad būtų užtikrintas stabilus energetikos sistemos veikimas. (Nors Kruonio HAE numatytą galią pasiekė 1998 m. birželį, tačiau KHAE statybos dar tęsėsi – jos visų statinių pripažinimo naudoti aktas buvo pasirašytas tik 2004 m. birželio 21 d.).

1992 m. birželio 10 d. Vilniuje oficialiai buvo atidaryta stambaus tarptautinio energetikos koncerno ABB (*Asea Brown Boveri*) atstovybė.

1992 m. lapkričio 27–29 dienomis Rietave buvo iškilmingai pažymėtas Lietuvos elektrifikacijos 100-metis – 100 metų nuo pirmosios viešos elektrinės paleidimo Rietave. Renginio iniciatoriams Klaipėdos ET, Rietavo visuomenei talkininkavo LVES. Šis renginys buvo aprašytas WEC biuletenio 1992 m. lapkričio numeryje.

ENERGETIKOS REFORMŲ PRADŽIA, AB „LIETUVOS ENERGIJA“ ATKŪRIMAS, PIRMOJI RESTRUKTŪRIZACIJA

1990 m. gruodį buvo parengtas Lietuvos Respublikos Energetikos įstatymo projektas, kurį parengė Energetikos ministro pavedimu paskirtų Lietuvos energetikos specialistų grupė su Danijos energetikos agentūros ir Pasaulio banko specialistų pagalba. Energetikos įstatymo projektas buvo paskelbtas Lietuvos energetikos sistemos laikraščio „Žiburiai“ 1990 m. gruodžio mėnesio Nr. 16–17 (96–97). Laikraštyje ilgai vyko įvairios diskusijos, tačiau Seimas Lietuvos Respublikos Energetikos įstatymą priėmė tik 1995 m. lapkritį. Energetikos įstatymas buvo svarbus, nes sudarė sąlygas prasidėti Lietuvos energijos ūkio pertvarkymui. Jo pradžia – 1995 m. gruodis, kai LVES buvo pertvarkyta į akcinę bendrovę „Lietuvos energija“. AB „Lietuvos energija“ pagrindiniu akcininku tapo Lietuvos valstybė, kuriai priklausė 90,8 proc. akcijų. Kiti akcininkai (jų dauguma buvo bendrovės darbuotojai) valdė 9,2 proc. akcijų. 1995 m. gruodžio 4 d. buvo įregistruota AB „Lietuvos energija“, kuriai priklausė:

- 6 elektrinės (Lietuvos elektrinė, Vilniaus elektrinė, Kauno elektrinė, Mažeikių elektrinė, Kauno hidroelektrinė, Kruonio hidroakumuliacinė elektrinė);
- 7 elektros tiekėjai (Vilniaus ET, Kauno ET, Klaipėdos ET, Šiaulių ET, Panevėžio ET, Alytaus ET, Utenos ET);
- 6 šilumos tiekėjai (Vilniaus ŠT, Kauno ŠT, Klaipėdos ŠT, Šiaulių ŠT, Panevėžio ŠT, Alytaus ŠT);
- 13 remonto, statybos, transporto ir kitų paslaugų filialai (Kauno „Energetikos remontas“, „Vilniaus diskas“, Gelžbetonių atramų gamykla, Energetikų mokymo centras, Energetikos autoūkis, Geoterma, TENA, Sveikatos centras „Energetikas“, Darbininkų

aprupinimo valdyba, Šiaulių energetikos statyba, Kruonio HAE statybos valdyba, Mechanizacijos valdyba, Elektros tinklų statyba).

Sukurtos AB „Lietuvos energija“ įstatinis kapitalas buvo 2008,8 mln. Lt, darbuotojų skaičius – 21065, iš jų 18162 – pagrindinės veiklos personalas. Bendrovės valdybos pirmininku ir generaliniu direktoriumi buvo paskirtas Vladas Sirutis, kuris nuo 1992 m. buvo LVES direktorių tarybos pirmininkas. Bendrovės valdybos nariai: Vladas Paškevičius (pirmasis generalinio direktoriaus pavaduotojas), Rimvydas Rukšėnas (generalinio direktoriaus pavaduotojas), Anicetas Mikužis (generalinio direktoriaus pavaduotojas ekonomikai), Algimantas Nemira (generalinio direktoriaus pavaduotojas ir elektros gamybos direktorius), Alfredas Jasinevičius (generalinio direktoriaus pavaduotojas – šilumos tiekimo direktorius), Jaunius Simonavičius (vyriausiasis finansininkas), Vytautas Rainys (Nacionalinio elektros tinklo direktorius), Kazys Kaikaris (generalinio direktoriaus padėjėjas). 1995 m. gruodžio 19 d. V. Sirutį bendrovės valdybos pirmininko ir generalinio direktoriaus pareigose pakeitė Rimvydas Rukšėnas.

AB „Lietuvos energija“ tęsė LVES veiklą. Energetikos ministerija buvo pabandžiusi glaudžiau integruoti IAE kitataučių kolektyvą į Lietuvos energetikos bendriją ir ją inkorporuoti į AB „Lietuvos energija“. Kai kas Seime išvelgė klastą, nes IAE kitataučiai darbuotojai gautų teisę į dalį bendrovės akcijų. Nors tokia teisė IAE darbuotojams buvo suteikta, tačiau IAE inkorporavimas į AB „Lietuvos energija“ pasirodė nebuvo galimas – AB „Lietuvos energija“ pagal Tarptautinės atominės energetikos agentūros reikalavimus negalėjo būti atominės elektrinės valdytoja.

Nors AB „Lietuvos energija“ negalėjo būti IAE valdytoja, tačiau jai reikėjo nupirkti iš IAE visą pagamintą elektros energiją ir ją parduoti Lietuvos vartotojams ar eksportuoti. Ir už tai atsiskaityti su IAE.

Atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę prasidėjo šalies ekonomikos restruktūrizacija. Dėl SSRS griūties praradus ankstesnes rinkas nustojo veikti nemažai stambių pramonės įmonių. Iki tarptautinio lygio pašoko iš Rusijos perkamų gamtinių dujų ir naftos kainos. To pasekmė – žymiai sumažėjo elektros vartojimas – nuo 12,7 TWh 1991 m. iki 6,8 TWh 1995 m. Sumažėjo ir elektros eksportas – nuo 12,75 TWh 1991 m. iki nulio 1994 m., nes Rusija nusprendė, kad jai nepriimtina elektrą pirkti iš kaimynų – pati gali pasigaminti jos kiek reikia. Bet Rusija tik per Lietuvos elektros tinklus galėjo tranzitu tiekti elektrą į Kaliningrado sritį, kurioje vietinės elektrinės nepajėgė patenkinti srities elektros poreikių. Baltarusijai elektros trūko, tačiau ji neturėjo pinigų už ją atsiskaityti. Jokiais būdais nesisekė iš Baltarusijos atsiimti skolos už jai eksportuotą elektrą, kurios pirkėjas juridškai buvo Rusijos energetika, o kaina nebuvo fiksuota valiuta. Bandant perskaičiuoti, buvo pasiūlyta juokingai maža suma. Tuometinio Energetikos ministro A. Stasiukyno iniciatyva buvo nutarta atsiimti neapmokėtos

energijos kiekį gana rizikingu būdu – iš Rusijos tiekiamos tranzitu elektros energijos. Planiniam remontui buvo sustabdyta Ignalinos AE ir, kol rusai susigaudė, atitinkantis skolas elektros kiekis buvo sunaudotas Lietuvos vartotojų. Skandalas kilo nemenkas, nes Rusijos energetikai šios energijos nebuvo įforminę savo muitinėje ir buvo apkalinti kontrabanda. Tačiau vėliau viskas susitvarkė, skola buvo atsiimta. Todėl Lietuva 1994 metais elektros neeksportavo.

Lietuvoje irgi nemažai vartotojų už elektrą, o ypač už šilumą, negalėjo laiku atsiskaiyti su AB „Lietuvos energija“. To priežastis buvo ne tik ekonomikos nuosmukis, bet ir elektros bei šilumos kainos, kurios dar buvo nustatomos planinės ekonomikos principais – jos tebuvo socialinės politikos instrumentas. Kadangi elektros ir šilumos kainos neatitiko sąnaudų, dalį šilumos kainos gyventojams subsidijavo valstybės biudžetas, kuris nebuvo turtingas. Todėl svarbiausių Lietuvos energetikos įmonių AB „Lietuvos energetika“ ir VĮ „Ignalinos atominė elektrinė“ finansinė būklė buvo sunki.

Vienai svarbiausių Lietuvos bendrovių AB „Lietuvos energija“ didžiausias finansinės problemos kėlė šilumos ūkis, kuriam žymiai sumažėjo pramonės šilumos poreikiai. Todėl AB „Lietuvos energija“ norėjo atsiskirti nuo šilumos ūkio. Tai atitiko ir tuometinių politikų pageidavimus, nes jie norėjo tokią didelę bendrovę restruktūrizuoti. Tai derinosi ir su Energetikos įstatymu.

1996 m. išrinkus naują Seimą buvo panaikinta Energetikos ministerija. Jos funkcijos nuo 1997 m. gegužės 1 d. perėmė naujai įsteigta Ūkio ministerija. Remiantis Energetikos įstatymu 1997 m. vasario mėn. Prezidento dekretu buvo paskirta nepriklausoma valstybinė institucija – Valstybinė energetikos išteklių kainų ir energetinės veiklos kontrolės komisija (vėliau pervadinta į Valstybinę kainų ir energetikos kontrolės komisiją – VKEKK). Jos paskirtis – rengti energijos kainų skaičiavimo metodikas, tikrinti energetikos įmonių pateiktus skaičiavimus bei teikti Vyriausybei savo išvadas. 1997 m. liepą, Seimui pakeitus Energetikos įstatymą, VKEKK buvo įgaliota derinti energijos tiekėjų kainas, o jei nepavyksta suderinti, vienašališkai nustatyti kainas ir jų galiojimo laiką. Tai buvo svarbu pradedant energetikos restruktūrizaciją.

1997 m. balandžio 8 d. Seimas priėmė įstatymą dėl AB „Lietuvos energija“ reorganizavimo bei šilumos ūkio ir jo valdymo perdavimo savivaldybėms. 1997 m. birželį VKEKK patvirtino naujas elektros ir šilumos kainas vartotojams. Jos beveik atspindėjo tikrąsias sąnaudas. Tai buvo svarbu elektros ir šilumos ūkių restruktūrizacijai. 1997 m. liepos 1 d. nuo AB „Lietuvos energija“ buvo atskirti 6 šilumos tinklai bei Vilniaus ir Kauno termofikacinės elektrinės ir perduoti atitinkamoms savivaldybėms. Be to, nuo AB „Lietuvos energija“ buvo atskirti arba likviduoti paslaugų ir statybos filialai: Sveikatos centras „Energetikas“ – nuo birželio 27 d., Mechanizacijos valdyba – nuo birželio

1 d., Darbininkų aprūpinimo valdyba – nuo birželio 1 d., Energetikos autoūkis – nuo rugsėjo 26 d.

1997 m. pabaigoje AB „Lietuvos energija“ pagrindinei akcininkei Lietuvos valstybei priklausė 86,5 proc. akcijų, kitiems akcininkams – 13,5 proc. akcijų. Bendrovės įstatinis kapitalas buvo 1836 mln. Lt, darbuotojų skaičius – 11480. AB „Lietuvos energija“ priklausė filialai:

- 4 elektrinės (Lietuvos elektrinė, Mažeikių elektrinė, Kauno HE, Kruonio HAE);
- 7 elektros tinklai (Vilniaus ET, Kauno ET, Klaipėdos ET, Šiaulių ET, Panevėžio ET, Alytaus ET, Utenos ET);
- 9 statybos ir paslaugų filialai (Kauno „Energetikos remontas“, Kaliningrado „Energetikos remontas“, „Vilniaus diskas“, Gelžbetonio atramų gamykla, Energetikų mokymo centras, TENA, Šiaulių energetikos statyba, Kruonio HAE statybos valdyba, Elektros tinklų statyba).

Su AB „Lietuvos energija“ dar buvo asocijuotos ir kitos įmonės:

- UAB „Ekoelektra“;
- Rygos „Energetikos remontas“;
- UAB „Šilumos ūkio servisas“;
- UAB „Geoterma“;
- Baltijos DC (bendra įmonė);
- UAB Sveikatos centras „Energetikas“;
- UAB „Naujininkų sveikatingumo kompleksas“;
- UAB „Denote“;
- UAB „Enwillich“ (bendra įmonė);
- VĮ „Abromiškių sanatorija“.

Vyriausybei pasiūlius, AB „Lietuvos energija“ akcininkų susirinkimas išrinko trijų valdininkų bendrovės valdybą (pirmininkas Jonas Rimantas Kazlauskas – Ūkio ministerijos Energetikos vystymo departamento direktorius, nariai: Algis Mykolas Kregždė – Valstybės konsultantas energetikos klausimais, Edmundas Strodonskas – Ūkio ministerijos Įmonių valdymo departamento direktorius). Bendrovės generaliniu direktoriumi buvo patvirtintas buvęs LVES generalinis direktorius ir valdybos pirmininkas Rimvydas Rukšėnas, o bendrovės vadovybės nariais: Alfredas Jasinevičius – pirmasis generalinio direktoriaus pavaduotojas (nuo 1995 m. buvęs bendrovės generalinio direktoriaus pavaduotojas), Zenonas Ružinskas – generalinio direktoriaus pavaduotojas (nuo 1996 m. buvęs bendrovės generalinio direktoriaus pavaduotojas), Virgilijus Vinciūnas – generalinio direktoriaus pavaduotojas (nuo 1996 m. buvęs bendrovės generalinio direktoriaus pavaduotoju), Algimantas Nemira – generalinio direktoriaus pavaduotojas (nuo 1995 m. buvęs bendrovės generalinio direktoriaus pavaduotojas), Rimantas Šukys

(nuo 1993 m. buvęs bendrovės ekonomikos skyriaus viršininko pavaduotojas), Valentiną Jasenovič (nuo 1995 m. bendrovės Teisės ir valdymo biuro vedėją). Deja, V. Jasenovič mirė 1997 m. rugsėjo 26 d.

3 pav. 1997 m. AB „Lietuvos energija“ vadovybė.

Iš dešinės: R. Rukšėnas, A. Jasinevičius, Z. Ružinskas, V. Vinciūnas, A. Nemira, R. Šukys

Nuo AB „Lietuvos energija“ atskyrus nerentabiliai veikusias šilumos tiekimo įmones, bendrovei atsirado galimybė pagerinti savo finansinę padėtį. Šilumos ūkio atskyrimas nuo AB „Lietuvos energija“ sumažino jai rūpesčius dėl sumažėjusių šilumos kainų subsidijavimo ir vartotojų nemokumo. Elektros ūkyje didžiausia problema buvo ne tik sumažėjęs elektros vartojimas dėl šalies ekonomikos restruktūrizacijos, vartotojų nemokumo ir sumažėjusio elektros eksporto, bet ir dėl Ignalinos AE. Nors Ignalinos AE buvo atskira įmonė, bet jos problemos slėgė AB „Lietuvos energija“, kuri turėjo supirkti visą IAE pagamintą energiją ir, atsiskaitydama už ją, nupirkti iš Rusijos reikalingą branduolinį kurą. Didžiąją dalį elektros AB „Lietuvos energija“ parduodavo Lietuvos vartotojams, kurie turėjo problemų atsiskaitydami už ją, ir eksportavo, praktiškai, tik į Baltarusiją, kuri už elektrą galėjo atsiskaityti tik prekėmis.

Po AB „Lietuvos energija“ reorganizacijos 1997 m. bendrovės finansinė padėtis pagerėjo. Tą patvirtino ir bendrovės 1997 m. finansinė ataskaita, kurios auditą, vadovaudamasi Tarptautiniais audito standartais, pirmą kartą atliko tarptautinė audito kompanija ARTHUR ANDERSEN. Toks auditas suteikė patikimesnę informaciją užsienio bankams apie bendrovės finansinę būklę ir suteikė geresnes galimybes skolintis užsienio bankuose. Tai buvo svarbus žingsnis, siekiant bendrovei gauti geresnius investicijų reitingus.

PIRMIEJI ŽINGSNIAI LIETUVOS IR LENKIJOS ELEKTROS TINKLŲ SUSIJUNGIMUI

1992 m. vasario 10 d. Vilniuje įvyko Lietuvos ir Lenkijos energetikų pasitarimas, kuriame sutarta išnagrinėti Baltijos šalių ir Lenkijos elektros tinklų sujungimo galimybes. Žlugus Sovietų Sąjungai keturios Centrinės Europos energetikos kompanijos PSE SA (Lenkija), ČEZ (Čekija), SEP (Slovakija) ir MVM (Vengrija) sutarė steigti organizaciją CENTREL ir atsijungti nuo NVS (buvusios SSRS) vieningos energetikos sistemos, kuri nebegalėjo užtikrinti reikiamos dažnio reguliavimo kokybės ir ruošėsi jungtis prie UCPTE (dabar vadinamos Kontinentinės Europos jungtinės energetikos sistemos). Iki tol Centrinės Europos energetikos sistemos buvo sinchroniškai susijungusios su SSRS vieninga energetikos sistema. Lietuva neturėjo jokios elektros linijos su Lenkijos elektros tinklais, todėl elektrą iš Lietuvos eksportuoti į Lenkiją (į elektros tinklų salą) buvo galima tik per Baltarusijos 220 kV elektros liniją Ross–Bialystok.

Pradėjus veikti Kruonio HAE, Lenkija buvo suinteresuota pirkti iš jos pikinę energiją, nes 1997 m. lenkai prognozavo pikinės galios stygių, o nuo 2000 m. – ir bazinės galios. Lietuvoje, sumažėjęs elektros vartojimui, reikėjo rasti naujas elektros rinkas elektros gamybos pertekliui parduoti. Svarbu buvo ir Baltijos šalims susijungti su Vakarų Europos elektros tinklu. 1993 m. vasario 23 d. buvo pasirašytas ketinimų protokolai tarp Lenkijos kompanijų PSE SA, Bialystoko energetikos įmonės ZEB PP ir LVES dėl Lietuvos ir Lenkijos energetikos sistemų sujungimo galimybių studijos rengimo. Tai buvo pirmas žingsnelis link *LitPol Link*, deja, jos pirma grandis pradėjo veikti tik 2015 metais...

1997 m. birželyje VKEEK (tada dar vadinta Valstybinė energetikos išteklių ir energinės veiklos kontrolės komisija) elektros kainų svarstymui Ūkio ministerijos buvo numatyta, kad AB „Lietuvos energija“ per metus turi eksportuoti ne mažiau kaip 5,6 TWh elektros ir už tai gauti per 360 mln. Lt papildomų pajamų, kad nereikėtų didinti elektros kainų Lietuvos vartotojams. 5,6 TWh ir daugiau elektros eksportuoti buvo galima tik į Baltarusiją. Rusijos Federacijos Dūma jau draudė elektros importą į Rusiją, o Latvijai galėjo prireikti elektros ne daugiau 0,7 TWh per metus.

Ateities didžiausios elektros eksporto perspektyvos buvo siejamos su elektros jungties su Lenkija statyba. Pagal 1993 m. AB „Lietuvos energija“ pasirašytą memorandumą su Lenkijos Elektros tinklų akcine bendrove PSE SA, bendra lietuvių ir lenkų darbo grupė 1994 m. pasiūlė prioritetinį sujungimo variantą – 400 kV elektros liniją Alytus–Elk su nuolatinės srovės intarpu Alytaus 330 kV pastotėje. Buvo siūloma tą projektą toliau vystyti ir jį įgyvendinti 1998–2003 metais. Lietuvos ir Lenkijos specialistai detalčiai išnagrinėjo Lietuvos ir Lenkijos elektros tinklų sujungimo scenarijus pagal realias bend-

rovių galimybes. Pagal jų ataskaitą buvo parengta ir suderinta sutartis tarp PSE SA ir AB „Lietuvos energija“. Pagal parengtą sutartį buvo numatyta pirmame etape nuo 1999 m. gruodžio į Lenkijoje išskirtą elektros tinklų salą tiekti 50 MW 110 kV įtampos elektrą po 2,55 JAV cento už kWh, o antrame etape, apie 2005 m. – jau 400 kV įtampą, tiekiant ir pikinę energiją iš Kruonio HAE – po 6,65 JAV cento už kWh.

1997 m. rugsėjo 7 d. į Vilnių atvyko PSE SA atstovai su įgaliojimais pasirašyti iš anksto suderintus du dokumentus – sutartį dėl 400 kV elektros linijos statybos ir sutartį dėl elektros tiekimu. To padaryti nepavyko, nes energetikų susitikime Lietuvos ūkio ministras, kaip AB „Lietuvos energija“ akcijų pagrindinis valdytojas, sutarties neleido pasirašyti, nes sutartyje numatytas pradinis 50 MW eksportas į Lenkiją nesiderino su Ūkio ministerijos planais eksportuoti po 5,6 TWh elektros energijos per metus. Tai jau buvo pateikta VKEEK elektros kainų nustatymui.

Ūkio ministerija tuo metu planavo 400 kV elektros linijos statybą vystyti ne palaipsniui, pagal AB „Lietuvos energija“ ir PSE SA bendrovių finansines galimybes, o pritraukti Vakarų investuotojus. Tuo tikslu Ūkio ministerija buvo parengusi pasiūlymus tarptautiniam konkursui statyti galingą elektros liniją, kuria būtų galima eksportuoti iš Lietuvos ir nuo 2002 m. sausio 10 metų parduoti vartotojams Vakarų ir Centrinėje Europoje ne mažiau kaip po 6 TWh elektros energijos kasmet ne pigiau kaip 10 ct/kWh.

1997 m. spalio 31 d. Ūkio ministro įsakymu buvo patvirtintos sąlygos tarptautiniam konkursui ir į konkursą buvo pakviestos Vakarų kompanijos: *British Energy*, *CallEnergy Company, Inc.*, *Enron International*, *Leastrom Development Corporation Limited*, *Preussen Elektra AG*, *The Stanton Group, Inc.*, *Vattenfall AB International*. Pasiūlymus reikėjo pateikti iki 1997 m. gruodžio 10 d. Tai buvo labai trumpas laikas pateikimui. Pasiūlymus pateikė: *ENRON*; *Power Bridge Group*, susidedanti iš *CallEnergy Company*, *Siguler Guff and Company*, *Stanton Group* ir *Duke Engineering and Services*; *Leastrom Development Corporation*. *British Energy* ir *Vattenfall* atsisakė dalyvauti konkurse. Konkurso komisija konstatavo, kad visų trijų kompanijų pasiūlymai netenkino konkurso kriterijų ir nei viena kompanija nepateikė priimtino verslo plano. Todėl komisija nusprendė skelbti antrą konkurso etapą ir pakviesti jame dalyvauti visas tris pasiūlymus pateikusias kompanijas. Konkursas tarptautinėje spaudoje buvo paskelbtas 1998 m. vasario 11 d. Konkurso dokumentus nusipirko 8 kompanijos, bet laiku buvo gauti tik 3 pasiūlymai: iš *Enron Europe Ltd.*, *Closed Joint Stock Company „Stella Vitae“ and Partners* bei *Power Bridge Group*. Komisija konstatavo, kad nei vienas pasiūlymas neatitiko konkurso reikalavimų, o „*Stella Vitae*“ pasiūlymo nesvarstė, nes pasiūlymas neatitiko konkurso esmės. Apie konkursą buvo informuoti Lenkijos ekonomikos ministras ir PSE SA.

Ministerijos komisija nusprendė nuo 1998 m. balandžio 6 d. pradėti derybas su *Power Bridge Group*, o jei per du mėnesius nepavyks to padaryti, toliau derybas tęsti su

Enron Europe Ltd. 1998 m. balandžio 16 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino konkurso rezultatus ir pavedė AB „Lietuvos energija“ derėtis su konkurso nugalėtoja *Power Bridge Group*.

Tuo metu AB „Lietuvos energija“ prasidėjo bendrovės vadovybės kaita. Jau 1997 metų pabaigoje atsiradusieji nesutarimai tarp Ūkio ministro V. Babiliaus ir AB „Lietuvos energija“ generalinio direktoriaus R. Rukšėno nemažėjo. Pagrindine priežastimi, atrodo, nuomonių skirtumas dėl AB „Lietuvos energija“ restruktūrizacijos. Bet ne tik tai. Kelyje į Nepriklausomybę Lietuvoje daug kam buvo susiformavusi neigiama nuomonė apie Lietuvos energetikus. Jie buvo už Kruonio HAE statybą, Ignalinos AE plėtrą, prieš kurias vyko įvairios visuomenės akcijos. Tokią pat nuomonę turėjo ir nemažai naujų politikų jau atkūrus Nepriklausomybę. Kaip rašo savo prisiminimuose antrasis (1993–1995 m.) Energetikos ministras A. Stasiukynas, tuo laiku netrūko radikalių politikų, matančių kiekviename sovietiniais laikais dirbusiame bent kiek atsakingesnį darbą energetikoje tautos priešą. Jam, Energetikos ministrui, vienas Seimo narys aiškino, kad ministro pareiga yra atleisti ne mažiau kaip pusę energetikų, nes tiek iš jų yra KGB agentų. Paklausus, kaip juos nustatyti, ministras išgirdo atsakymą: „Geriausią pakeisti visus, kad nebūtų apsirikta.“ Ministro didžiausia klaida, kad jis to nepadarė, nes nežinojo kuo juos pakeisti, kad garantuotų patikimą energetikos sistemos darbą...

Lietuvoje daug kas nepastebėjo, kad Lietuvos, Latvijos bei Estijos energetikų iniciatyva dar 1989 metų kovą buvo padarytas pirmas realus žingsnis atsiskirti nuo Maskvos. 1989 metų kovo pabaigoje pereinant prie vasaros laiko Vilniuje, Rygoje, Taline ir Šiaurės-Vakarų regione laikrodžiai pradėjo rodyti laiką valanda vėlesnį, nei Maskvoje. Toks žingsnis neatrodė reikšmingas, lyg simbolinis, bet 1991 m. sausio 13 naktį Vilniaus „jedinštveninkai“, kurių laikrodžiai ėjo Vilniaus laiku, pavėlavo prisijungti prie desantininkų, kurių laikrodžiai rodė Maskvos laiką...

1998 m. Ūkio ministras V. Babilius, nebesulaukęs permainų AB „Lietuvos energija“, su politikų pritarimu ėmėsi bendrovės vadovybės pertvarkymų. Balandžio 9 d. iš bendrovės generalinio direktoriaus pareigų buvo atleistas R. Rukšėnas. AB „Lietuvos energija“ generaliniu direktoriumi buvo paskirtas ne AB „Lietuvos energija“ darbuotojas, o Anzelmas Bačauskas, Valstybinės energetikos išteklių ir energetinės veiklos kontrolės komisijos narys, buvęs KPI elektros sistemų katedros vedėjas. Bendrovės generalinio direktoriaus pirmuoju pavaduotoju buvo paskirtas irgi ne AB „Lietuvos energija“ darbuotojas, o didžiausio Lietuvoje energijos vartotojo, buvusio susivienijimo „Azotas“ (Nepriklausomoje Lietuvoje 1994 m. virtusio AB „Achema“) vyriausias energetikas Juozas Virmantas Jurgaitis, generalinio direktoriaus pavaduotoju ekonomikai – buvęs „Jiesios“ direktorius Arnoldas Linkevičius. Kiti generalinio direktoriaus pavaduotojai liko buvusieji – A. Nemira, V. Paškevičius, Z. Ružinskas, V. Vinciūnas. Gegužės pra-

džioje bendrovės vyriausiuoju finansininku buvo paskirtas Sigitas Baranauskas, dirbęs auditoriumi BAFA.

Naują bendrovės vadovybę iš karto užgriuvo derybos su *Power Bridge Group* dėl vadinamo projekto „*Power Bridge*“, problemos dėl elektros eksporto į Baltarusiją, Europos Sąjungos Parlamento ir Tarybos priimtose direktyvos dėl elektros vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, vadinamos Elektros Direktyvos (96/92/EC), įgyvendinimui reikalingos bendrovės pertvarkos.

Derybos su *Power Bridge Group* prasidėjo. 1998 m. lapkričio 2 d. AB „Lietuvos energija“ ir *Power Bridge Group* paskelbė komunikatą, kad sutartis dėl Lietuvos elektros energijos perdavimo į Vakarų Europą projekto įgyvendinimo pasirašyta 1998 m. spalio 31 d. AB „Lietuvos energija“ generalinio direktoriaus A. Bačausko ir „*Duke Engineering & Services Co*“ viceprezidento *Josef Novy*, atstovaujančio *Power Bridge Group*. Sutartis įsigalios, kai ją patvirtins Lietuvos Respublikos Vyriausybė ir reikalingos garantijos bus užtikrintos. Lietuvos Vyriausybė ir AB „Lietuvos energija“ įsipareigoja padėti *Power Bridge Group* spręsti iškiliančius teisinius klausimus, gauti leidimus ir teises naudotis žeme, reikalinga elektros linijos statybai. Derybų pradžioje buvo gražios viltys. Jei AB „Lietuvos energija“ nuo 2002 m. po 6 TWh elektros energijos kasmet patiektų *Power Bridge Group*, bendrovė kasmet gautų po 600 mln. litų papildomų pajamų. *Power Bridge Group* tikėjosi, kad jai projektas bus pelningas, nes ji elektrą iš AB „Lietuvos energija“ pirsks po 10 ct/kWh (2,5 USD ct/kWh), o elektrą parduos Vokietijoje, kur tuo metu elektros kaina buvo apie 10 USD ct/kWh.

Derybos vyko lėtai ir sunkiai. Tam atsirado įvairių kliūčių. Pirmiausia, *Power Bridge Group* nebuvo pakankamai susipažinusi su elektros rinka Centrinėje ir Vakarų Europoje ir nebendravo su PSE SA. 1998 m. pabaigoje prasidėjusi finansų krizė Rytų Azijoje turėjo neigiamą įtaką *Power Bridge Group* konsorciumo JAV bendrovių finansinei būklei dėl vykdomų projektų Rytų Azijoje. Dėl to pasikeitė kai kurių bendrovių vadovybės, o 1999 m. pradžioje konsorciumas suskilo ir jam reikėjo rasti naujus projekto investuotojus. AB „Lietuvos energija“ nebesitikėjo sėkmingos derybų baigties iki sutartyje nustatyto termino – 1999 m. sausio 15 d. Apie tai buvo informuota Lietuvos Vyriausybė, kuri įpareigojo Ūkio ministrą atsisakyti visų pasiūlymų, pateiktų tarptautiniam konkursui finansuoti Lietuvos ir Vakarų Europos elektros tinklų sujungimo projektą. Vyriausybės sprendimu 1999 m. kovo 30 d. konkursas buvo nutrauktas. Apie tai buvo pranešta visiems konkurso dalyviams. Kartu Lietuvos Respublikos vyriausybė įpareigojo Ūkio ministrą paruošti naujas sąlygas tarptautiniam konkursui sujungti Lietuvos energetikos sistemą su Centrinės ir Vakarų Europos šalių energetikos sistema, o tame projekte turėtų dalyvauti Lenkijos ir Vokietijos kompanijos.

AB „Lietuvos energija“ valdybos pirmininkas J. Kazlauskas, apibendrindamas derybas su *Power Bridge Group*, pažymėjo, kad jos tęsėsi 11 mėnesių, bet projektas neprasidėjo. Negalima laikyti, kad tai veltui sugaištas laikas. Derybose AB „Lietuvos energija“ įgavo patirties, kaip reikia derėtis dėl kiekvieno sutarties paragrafo, išgilinti į visas technines detales. Tai vertingas indėlis ateičiai. Planuotas „*Power Bridge*“ buvo ir Europos Bendrijos remiamo „*Baltic Ring*“ projekto trūkstama grandis. „*Baltic Ring*“ – tai Europos Bendrijos projektas apjungti Baltijos jūros šalių elektros tinklus, siekiant padidinti apsirūpinimo elektra patikimumą Baltijos valstybėse ir kurti sąlygas elektros rinkai. „*Baltic Ring*“ projekto studiją nuo 1996 m. vykdė 17 organizacijų iš 11 šalių, iš kurių 7 – Baltijos jūros valstybės. Studijoje dalyvavo ir AB „Lietuvos energija“ specialistai. 1998 m. gegužės 25 d. Gimo rūmuose, Švedijoje, 17 energetikos kompanijų ir organizacijų vadovai iš 11 Baltijos jūros valstybių pasirašė Memorandumą dėl organizacijos BALTREL steigimo. BALTREL (angl. **Baltic Ring Electricity Co-operation**) – Baltijos jūros regiono elektros energetikos kompanijų ir įstaigų kooperavimo organizacija, kurios įkūrimą rekomendavo 1998 m. pradžioje baigta Baltijos Žiedo Studija (*Baltic Ring Study*). BALTREL – tai aukšto lygio bendradarbiavimo, konsultacijų ir patariamasis organas, sudarytas iš Baltijos jūros regiono šalims priklausančių svarbiausių elektros energetikos pramonės organizacijų vadovaujančių asmenų. BALTREL – diskusijų forumas tolimesniam bendros elektros rinkos vystymui Baltijos jūros šalyse, žinių pagrindas ir platforma Baltijos jūros regiono elektros sistemų specialistų diskusijose su politikais ir valdžios atstovais, rengiamų studijų svarbiausiais klausimais kuriant bendrą regiono rinką. Memorandumą pasirašė *Valentin Gerasimov*, Baltrusijos koncerno *Belenergo* prezidentas, *Mogens Arndt*, *SK Power Company* komercijos direktorius (Danija), *Gunnar Okk*, *Eesti Energia* vadovybos pirmininkas (Estija), *Timo Toivonen*, *Fingrid* prezidentas (Suomija), *Jouko Mikola*, *Imatran Voima CEA OY* už CEO *Kalervo Nurmimaki* (Suomija), *Hans-Dieter Harig*, *Preussen Elektra* prezidentas (Vokietija), *Gerhard Braunlein*, *VEAG Energiewerke AG* valdybos narys už prezidentą *Jurgen Stotz* (Vokietija), *Valdis Ginters*, *Latvenergo* prezidentas (Latvija), Anzelmas Bačauskas, AB „Lietuvos energija“ generalinis direktorius, *Svein Myklebost*, *Energiforsynings Fellesorganisasjon EnFO* už CEO *Knut Herstad* (Norvegija), *Pawel Kuraszkiewicz*, *Poskie Sieci Elektroenergetyczne SA* viceprezidentas už prezidentą *Zbigniew Bicki* (Lenkija), *Anatoly B. Chubais*, CEO RAO Rossii (Rusija), *Valery Tsarev*, *Lenenergo* pirmasis generalinio direktoriaus pavaduotojas už generalinį direktorių *Sergey Vyazalov* (Rusija), *Boris S. Zatoplyayev*, *Yantarenergo* generalinis direktorius (Rusija), *Jan Magnusson*, *Svenska Kraftnat* generalinis direktorius (Švedija), *Carl-Erik Nyquist*, *Vattenfall* prezidentas ir CEO už *Swedish Power* asociaciją (Švedija), *Vilnis Kreslinsh*, *DC Baltija* prezidentas (Baltijos valstybės).

(BALTREL reikšmingai prisidėjo siekiant Baltijos jūros regiono šalių bendros elektros

rinkos sukūrimo, kuri pradėjo pilnai veikti tik 2015 m., atsiradus elektros jungtims Nord-Balt ir LitPol Link).

Pagal Vyriausybės nurodymą Ūkio ministerija paruošė naujo tarptautinio konkurso sąlygas, jas Vyriausybė patvirtino 1999 m. gegužės 5 d. Buvo paskelbtas konkursas, bet jis neįvyko, nes tų metų birželio–liepos mėnesį pasikeitė Lietuvos Vyriausybė. Naujam Ūkio ministrui E. Maldeikiui netiko konkurso sąlygos, tačiau projektą ketino toliau tęsti Lietuva su Lenkija. 1999 spalio 19 d. Varšuvoje buvo pasirašytas Lenkijos ekonomikos ir Lietuvos ūkio ministrų Memorandumas dėl Lenkijos ir Lietuvos energetikos tinklų sujungimo. Vykdamas šį memorandumą sudaryta bendra ekspertų grupė išnagrinėti galimų sujungimo scenarijų galimybes. 2000 m. balandžio 28 d. grupė baigė darbą. Jos skaičiavimais rekomenduojamo sujungimo scenarijaus įgyvendinimas kainuotų 383,4 mln. eurų, o jo finansavimui būtina Europos Sąjungos 103,75 mln. eurų negrąžinama parama. Dėl to 2000 m. rugsėjo 26 d. Lenkijos ir Lietuvos Respublikų ministrai pirmininkai J. Buzek ir A. Kubilius bendru laišku kreipėsi į Europos Komisijos Prezidentą R. Prodi. Tik 2003 m. lapkričio 17 d. po nuodugnios analizės elektros jungties Alytus–Elk projektas buvo įtrauktas į Europos Komisijos „Quick start“ prioritetinių projektų sąrašą. Derybos dėl projekto įgyvendinimo vyko lėtai. Tik 2008 m. gegužės 19 d. buvo įkurta Lietuvos ir Lenkijos elektros perdavimo sistemų operatorių bendra bendrovė *LitPol Link*, kurios paskirtis – įgyvendinti parengiamuosius Lietuvos ir Lenkijos elektros tinklų jungties statybos darbus. Elektros jungties *LitPol Link* statybos pradžia Alytaus rajone iškilmingai buvo paskelbta 2014 m. gegužės 14 d. Elektros jungties projektą Lietuvoje įgyvendino Lietuvos elektros perdavimo sistemos operatorius LITGRID AB, 2010 m. atsiradęs iš AB „Lietuvos energija“, Lenkijoje – Lenkijos elektros perdavimo sistemos operatorius PSE SA. Statyba buvo baigta 2015 m. gruodį.

AB „LIETUVOS ENERGIJA“ VADOVŲ KAITA, ELEKTROS EKSPORTAS Į BALTARUSIJĄ

1998 m. sausį Ūkio ministerijai pritarus, teisingiau, ministrui nurodžius, AB „Lietuvos energija“ pasirašė trišalę sutartį su Baltarusijos koncernu „Belenergo“ ir UAB „Baltic SHEM“. Sutarties esmė buvo tokia: AB „Lietuvos energija“ tiekia elektrą koncernui „Belenergo“, koncernas patiekia UAB „Baltic SHEM“ prekių vidutiniškai po 2,13 JAV cento (8,52 Lt cento) už kilovatvalandę, o UAB „Baltic SHEM“ tas prekes per 75 dienas realizuoja ir atsiskaito su AB „Lietuvos energija“ vidutiniškai po 1,853 JAV cento už kilovatvalandę (7,41 Lt cento/kWh). (AB „Lietuvos energija“ elektrą iš IAE pirko po 5,9 Lt cento/kWh). Teisingumo ministerija patvirtino, kad sutartis sudaryta nepažeidžiant

4 pav. 1998 m. AB „Lietuvos energija“ vadovai.

Iš kairės: Z. Ružinskas, A. Nemira, A. Linkevičius, S. Baranauskas, A. Bačauskas, V. Jurgaitis, V. Vinciūnas, V. Paškevičius (V. Kisieliaus nuotrauka)

įstatymų, tačiau prekiauti elektra su užsienio kompanijomis nebuvo patirties, nebuvo tokia prekyba reglamentuojančių Lietuvos dokumentų. Baltarusija ne tik neturėjo tokių dokumentų ir tokios prekybos patirties, bet Baltarusijoje buvo net trys valiutų kursai, todėl kai kurios prekių kainos skyrėsi kelis kartus.

Per 1998 metus AB „Lietuvos energija“ į Baltarusiją eksportavo 6,28 TWh elektros energijos. Palyginti su 1997 m. eksportas, padidėjęs 71%, ženkliai padidino bendrovės pajamas. Žurnalas „Central European Economic review“ 1999 m. liepos–rugpjūčio numeryje paskelbė AB „Lietuvos energija“ 1998 metų antra iš sėkmingiausių tarp 10 Lietuvos didžiųjų bendrovių. Tai atsispindėjo ir bendrovės 1998 m. metinėje ataskaitoje, kurią atliko tarptautinė audito įmonė Arthur Andersen UAB.

Nepaisant to, Baltarusijos atsiskaitymai už jai patiektą elektros energiją buvo didelė AB „Lietuvos energija“ problema. Baltarusijos energetikos įmonės neturėjo tvirtos valiutos, todėl atsiskaityti už gautą elektros energiją galėjo tik prekėmis, kurias pagal 1998 m. AB „Lietuvos energija“ sutartį su Baltarusijos koncernu „Belenergo“ ir UAB „Baltic SHEM“ turėjo realizuoti UAB „Baltic SHEM“. Tai jai sekėsi sunkiai, todėl atsiskaitymas už patiektą energiją vėlavo ir Baltarusijos („Belenergo“) skola greitai augo.

Be Baltarusijos skolos AB „Lietuvos energija“ kėlė susirūpinimą ir bendrovės pertvarka. Pagal 1997 m. Europos Sąjungos paskelbtą Elektros Direktyvą, AB „Lietuvos energija“, būdama svarbiausia Lietuvos elektros ūkio bendrovė, tų sąlygų netenkino. Tai netiko nei bendrovės vadovybei, nei Lietuvos politikams. Bet bendrovės vadovų ir politikų supratimas apie bendrovės pertvarką, atitinkančią Elektros Direktyvą, skyrėsi. Sukurti sąlygas elektros rinkai ir konkurencijai svarbu, bet, bendrovės vadovų supratimu, dar svarbiau kartu su reorganizacija užtikrinti elektros sistemos stabilų veikimą ir patikimą energijos tiekimą vartotojams. Elektros sistemų technologija gana sudėtinga, todėl ne bet koks bendrovės pertvarkymas garantuos patikimą sistemos veikimą.

Politikai nusprendė bendrovės reorganizacijos supratimo skirtumus panaikinti, pertvarkius bendrovės vadovybę. 1999 m. sausio 14 d. Ūkio ministras AB „Lietuvos energija“ vadovybėje padarė pakeitimą – generaliniu direktoriumi paskyrė V. Jurgaitį, o A. Bačauską – generalinio direktoriaus pirmuoju pavaduotoju. Be to, 1999 m. AB „Lietuvos energija“ ir akcininkų sudėtis pasikeitė: 13,5% akcijų jau priklausė ne valstybei, nes 8,8% iš individualių akcininkų buvo supirkusi Švedijos valstybinė energetikos bendrovė „Vattenfall“. Todėl 1999 m. vasario 12 d. įvykusiame visuotiniame akcininkų susirinkime buvo nuspręsta AB „Lietuvos energija“ valdybą papildyti dviem nariais. Vyriausybė pasiūlė prie buvusios valdybos – pirmininko Jono Rimanto Kazlausko ir narių Algio Mykolo Kregždės bei Edmundo Strodosko išrinkti dar vieną narį akcininkų susirinkime, o kitą narį turėtų skirti „Vattenfall“. Akcininkai valdybos nariu išrinko generalinį direktorių Juozą Virmantą Jurgaitį.

1999 m. birželio 2–3 d. Lietuvoje viešėjo Švedijos valstybinės energetikos bendrovės „Vattenfall“ prezidentas Karl-Erik Nykvistas (*Carl-Erik Nyquist*), kuris tada buvo ir BALTREL Vykdomojo komiteto pirmininkas. Svečias Vilniuje susitiko su Seimo ekonomikos komiteto nariais, su AB „Lietuvos energija“ Valdybos nariais, vadovais ir atsakingais darbuotojais. Susitikime su bendrovės vadovais K. E. Nykvistas pažymėjo, kad jis, kaip „Vattenfall“ prezidentas, didžiuojasi, turėdamas galimybę palaikyti ir puoselėti bendradarbiavimo ryšius su AB „Lietuvos energija“, jam rūpi, kokia kryptimi vystosi Lietuvos elektros energetikos rinka ir pageidautų, kad būtų įdiegti komerciniai santykiai. Papasakojo apie „Vattenfall“ planus kaimyninėje Lenkijoje, planuojamą nuolatinės srovės jūrinių kabelių tarp Švedijos ir Lenkijos.

Netrukus po „Vattenfall“ prezidento vizito į Vilnių, o „Vattenfall“ akcijų dalis AB „Lietuvos energija“ padidėjus iki 10,61%, į bendrovės valdybą „Vattenfall“ delegavo savo atstovą Gunarą Lundbergą.

AB „Lietuvos energija“ valdyba pasikeitė, pagal sudėtį pasidarė panaši į vakarietišką stebėtojų tarybą, tačiau bendrovės problemos liko. Kai Baltijos valstybės pareiškė pageidavimą jungtis prie Europos Sąjungos, 1997 m. Europos Komisija pradėjo kontroliuoti

šalių kandidačių į Europos Sąjungą pasirengimą. Tai sukėlė Baltijos energetikų susirūpinimą dėl Baltijos energetikos sistemos santykių su Rusijos ir Baltarusijos energetikos sistemomis teisinio reglamentavimo. Baltijos Nepriklausomų valstybių energetikos sistemų lygiagretus darbas su Baltarusijos ir Rusijos Federacijos sistemomis rėmėsi 1992 m. DC Baltija sutartimi su Rusijos Vieningos energetikos sistemos Centrine dispečerine valdyba (CDU EES Rossii). Tokia sutartis nesiderino su Europos Sąjungos nuostatomis, nes Baltarusija nebebuvo Rusijos Federacijoje, o Baltijos valstybių energetikos sistemos priklausė ne DC Baltija, o „Eesti Energia“, „Latvenergo“ ir „Lietuvos energija“. Todėl 1997 m. „Eesti Energia“ iniciatyva buvo pradėtas rengti Europos Sąjungos nuostatus atitinkantis naujas daugiašalis susitarimas dėl Baltijos energetikos sistemų lygiagretaus darbo su Rusijos Federacijos ir Baltarusijos energetikos sistemomis. Penkių kompanijų – „Belenergo“, „Eesti Energia“, „Latvenergo“, „Lietuvos energija“, RAO EES Rossii – susitarimas turėjo pakeisti 1992 m. DC Baltija sutartį su CDU EES Rossii. 1998 m. pradžioje susitarimo projektas buvo parengtas ir visų bendrovių suderintas, bet RAO EES Rossii tuometinis prezidentas I. Djakovasvis nerado tinkamo laiko susitikti ir jį pasirašyti. Tik 1998 m., kai RAO EES Rossii prezidentu tapo buvęs Rusijos Federacijos premjeras A. Čiubaisas, šis sutiko su kitų 4 bendrovių vadovais susitarimą pasirašyti per BALTREL metinį susitikimą Varšuvoje 1999 m. balandžio 13 d. Deja, į BALTREL metinį susitikimą Varšuvoje negalėjo atvykti „Belenergo“ prezidentas V. Gerasimovas, o „Belenergo“ atstovai neturėjo įgaliojimo pasirašyti susitarimo. Todėl susitikime dalyvavę 5 bendrovių atstovai, A. Čiubaisui sutikus, sutarė specialiai susitarimo pasirašymui susitikti Vilniuje gegužės 26 d.

1999 m. gegužės 4 d. atsistatydino Lietuvos Respublikos Ministras Pirmininkas G. Vagnorius, laikinuoju Ministru Pirmininku buvo paskirta I. Degutienė. Prezidentas V. Adamkus naują vyriausybę pavedė sudaryti Rolandui Paksui. Tai žadėjo permainas Lietuvos Vyriausybėje. Todėl A. Čiubaisas pageidavo susitikti su Užsienio reikalų ministru A. Saudargu bei I. Degutiene ir R. Paksu.

Nors AB „Lietuvos energija“ dar balandžio pradžioje gavo Užsienio reikalų ir Ministro Pirmininko atstovų patikininimus, kad 5 bendrovių Susitarimas dėl energetikos sistemų lygiagretaus darbo yra ūkinės veiklos dokumentas ir jį jis nedomina, tačiau gegužės 25 d. vakare pora ministrų Vilniuje sukėlė paniką – AB „Lietuvos energija“ rengiasi pasirašyti susitarimą su Rusija (susitarimas buvo su RAO EES Rossii). Gegužės 26 d. anksti ryte buvo sušauktas Valstybės gynimo tarybos ir Vyriausybės posėdis, kuriame Ūkio ministras V. Babilius buvo įgaliotas neleisti AB „Lietuvos energija“ generaliniam direktoriui V. Jurgaičiui pasirašyti Susitarimo. V. Jurgaitis tik palydėjo A. Čiubaisą pas jo pageidaujamus Vyriausybės narius.

Nepaisant tokių aplinkybių, 5 energetikos bendrovių susitikimas įvyko, bet Susitarimą dėl energetikos sistemų lygiagretaus darbo pasirašė tik 4 bendrovių vadovai:

„Belenergo“ prezidentas Valentin Gerasimov, „Eesti Energia“ valdybos pirmininkas Gunnar Okk, „Latvenergo“ prezidentas Valdis Ginters ir RAO EES Rossii valdybos pirmininkas Anatoly Čiubais. Tuo ypač buvo patenkintas „Eesti Energia“ valdybos pirmininkas G. Okk, nes buvo įvykdytas jo pažadas savo ministrui, atsakingam už Estijos pasirengimą įstoti į Europos Sąjungą – buvo pasirašytas Susitarimas.

AB „Lietuvos energija“ prie penkių bendrovių Susitarimo prisijungė tik 2001 m. vasario 7 d., kai Vilniuje vėl įvyko 5 bendrovių vadovų susitikimas, kuriame jie pasirašė šiek tiek pakeistą Susitarimo tekstą. Už AB „Lietuvos energija“ ji pasirašė naujas bendrovės generalinis direktorius Dangiras Mikalajūnas. 2001 m. vasario 7 d. penkių energetikos sistemų lygiagretaus veikimo atsakomybės, galių mainų ir kitos taisyklės buvo detalizuotos **BRELL** (Baltarusija, Rusija, Estija, Latvija, Lietuva) Susitarime ir jo prieduose. Tas Susitarimas leido Baltijos valstybėms rengtis tapti Europos Sąjungos narėmis. Be to, jis tapo ir pagrindu oficialiai NVS energetikos sistemos pavadinimą pakeisti į NVS ir Baltijos šalių energetikos sistema (nors angliškai ji liko tebevadinama **IPS/UPS** – **Interconnected Power System/Unified Power System**). Nuo 2007 m., po RAO EES Rossii reorganizacijos (išskaidymo), **BRELL** komitete Rusiją atstovavo dvi naujos kompanijos – FSK-EES (Federalinė tinklų kompanija) ir SO-UPS (Sistemos operatorius).

1999 m. prasidėjusi suirutė Vyriausybėje ir permainingos bendrovės vadovybėje nubraukė AB „Lietuvos energija“ pastangas atgauti skolą už elektros eksportą į Baltarusiją. Nors UAB „Baltic SHEM“, o ypač AB „Lietuvos energija“ Komercijos departamento už elektros eksportą atsakingo Romualdo Ramoškos, buvusio Lietuvos ambasadoriaus Ukrainoje ir turinčio ambasadoriaus statusą, pastangomis, su Lietuvos ir Baltarusijos prezidentų ir premjerų pagalba, Baltarusijos vyriausybė 1998 m. rudenį priėmė 6 specialius nutarimus dėl atsiskaitymų už lietuvišką elektrą. Metų pabaigoje dėl atsiskaitymų buvo parengtas sutarties projektas, kuris, deja, Lietuvos Užsienio reikalų ministerijoje įstrigo iki 1999 m. pavasario.

1999 m. birželį–liepą pasikeitė Lietuvos Vyriausybė. Atėjo naujas Energetikos ministras E. Maldeikis su nauja vizija dėl elektros eksporto į Baltarusiją. 1999 m. liepos 15 d. jis atleido AB „Lietuvos energija“ generalinį direktorių V. Jurgaitį, o į jo vietą 1999 m. liepos 22 d. paskyrė Bronių Cicėną, Vilniaus šilumos tinklų direktorių. Naujasis AB „Lietuvos energija“ generalinis direktorius atleido buvusį generalinio direktoriaus pavaduotoją ekonomikai A. Linkevičių bei R. Ramošką, atsakingą už atsiskaitymus su Baltarusija už elektros eksportą. Deja, naujo Ūkio ministro vizija pakeisti Baltarusijos atsiskaitymą už patiektą elektrą greitai pasirodė nereali. Bendrovėje, nelikus A. Linkevičiaus ir R. Ramoškos, niekas nežinojo, su kuo ir kaip Baltarusijoje tartis...

Elektrą eksportuoti ar ne į Baltarusiją sprendė ne AB „Lietuvos energija“, bet speciali Vyriausybės, Prezidentūros ir Seimo komisija. Baltarusijos skolos klausimus pradėjus

spręsti Valstybės kontrolei, o iškelta byla UAB „Baltic SHEM“ ne tik sustabdė jos atsiskaitymą už Baltarusijai patiektą elektrą, bet padidino tikimybę, kad, priklausomai nuo bylos baigties, beveik 100 milijonų litų AB „Lietuvos energija“ atgavimas arba nukeliamas neribotam laikui, arba bendrovė negaus kelių milijonų delspinigių.

Baltarusijos prezidentas ir vyriausybė pripažino Baltarusijos skolą AB „Lietuvos energija“ (apie 320 mln. litų), o dėl Baltarusijos skolos finansinių sunkumų turėjo AB „Lietuvos energija“ ir Ignalinos AE, nes tai buvo įmonių negautas pelnas. Elektros kaina Lietuvos vartotojams nepakito. Reikia pažymėti, kad AB „Lietuvos energija“ pablogėjusią finansinę būklę tuo metu pataisė Finansų ministerija, grąžindama bendrovei 320 mln. litų susikaupusią valstybės skolą.

1999 m. metų viduryje dėl sutrikusių atsiskaitymų nauja Lietuvos Vyriausybė nusprendė elektros eksportą į Baltarusiją nutraukti. Taip sumažėjo bendrovės pajamos iš elektros eksporto. Dėl to vidutinė elektros kilovatvalandės kaina vartotojams 2000 m. teko padidinti daugiau kaip vienu centu.

Dėl Baltarusijos skolos porą metų buvo daug kalbų, bet 2001 m., paskelbus konkursą, Baltarusijos skola buvo parduota su Vyriausybės pritarimu beveik už pusę sumos. Mat kai kurie nauji AB „Lietuvos energija“ valdybos nariai nusprendė, kad eksporto sutartyje su Baltarusija elektros kaina buvo per didelė, nors, kai jie nebuvo valdybos nariais, piktinosi, kad elektra eksportuojama į Baltarusiją per mažą kainą...

1999 m. atėjus naujam R. Pakso Vyriausybei, AB „Lietuvos energija“ valdyba nepasikeitė. Valdybos sudėtis formaliai atrodė vakarietiška, bet pasikeitė valdybos narių pareigos. Bendrovės valdyba pasidarė gana originali – kurį laiką ją sudarė trys bedarbiai (V. Jurgaitis, A. Kregždė, E. Strodonskas), vienas valdininkas (J. Kazlauskas) ir vienas švedas (G. Lundberg). (Vėliau du bedarbiai tapo tarnautojais). Nepaisant tokių vienos svarbiausios elektros energetikos bendrovių Lietuvoje valdymo keistenybių, elektra Lietuvoje buvo tiekiamą patikimai... Tą lėmė AB „Lietuvos energija“ specialistų ir darbuotojų atsakingas darbas.

AB „LIETUVOS ENERGIJA“ ANTRA RESTRUKTŪRIZACIJA

1999 m. rudenį Dubingiuose įvykusiame AB „Lietuvos energija“, „Latvenergo“ ir „Eesti Energia“ bei DC Baltija vadovų pasitarime buvo sutarta, kad į Vakarų Europos energetikos sistemų susivienijimą UCTE visos trys Baltijos energetikos kompanijos jungsis kartu ir įpareigojo DC Baltija viršininką V. Kreslinšą paruošti reikalingą laišką. 1999 m. spalio 13 d. DC Baltija, „Eesti Energia“, „Latvenergo“ ir AB „Lietuvos energija“ vadovų laiškas buvo išsiųstas UCTE prezidentui, UCTE Priežiūros komiteto pirmininkui ir Lenkijos PSE prezidentui dėl techninių ir organizacinių sąlygų Baltijos šalių elektros

energetikos sistemų prisijungimui prie UCTE. Tik 2000 m. kovą iš UCTE prezidento atsakymą gavo *DC Baltija*. Jame buvo rašoma: „Šiuo metu mes matome eilę sunkumų, trukdančių sinchroniškai prisijungti prie UCTE sistemos. Sujungimas su UCTE pareikalaus Baltijos ES atskyrimo nuo vieningos Rusijos ir Baltarusijos energetikos sistemos. Tai turės didelės įtakos ne tik minėtoms sistemoms, bet ir iškils klausimas, kas tiekės elektros energiją Kaliningrado sričiai. Taip pat kyla abejonių, ar Baltijos šalių prisijungimas viena linija prie UCTE sistemos patenkins Jūsų patikimumo reikalavimus...“

Toks buvo pirmasis Baltijos energetikos bendrovių žingsnis link Baltijos energetikos sistemų sinchronizavimo su Vakarų Europos energetikos sistemų susivienijimu. Gyvenimas parodė, kad tam prireiks apie ketvirtį amžiaus...

1999 m. spalio 27 d. Lietuvos Prezidentas V. Adamkus priėmė R. Pakso vadovaujamos vyriausybės atsistatydinimą, o jau lapkričio 5 d. Prezidentas pasirašė dekretą, kuriuo patvirtino naują ministrų kabinetą, vadovaujamą Andriaus Kubiliaus. Naujai Vyriausybei atšventus naujojo tūkstantmečio pradžią, 2000 m. vasario 14 d. naujoji AB „Lietuvos energija“ stebėtojų taryba, vadovaujama ūkio viceministro Vytenio Junevičiaus, paskyrė naują bendrovės penkių narių valdybą. Jos pirmininku buvo paskirtas Jurgis Vilemas, profesorius, habilituotas daktaras, Lietuvos energetikos instituto direktorius, Lietuvos mokslų akademijos tikrasis narys. Naujosios valdybos nariais buvo paskirti: Rūta Skyrienė, ekonomistė, neetatinė valstybės konsultantė išdo klausimais, Suomijos banko „Merita Nordbanken“ Vilniaus skyriaus generalinio direktoriaus pavaduotoja, Gintautas Bartkus, advokatas, advokatų kontoros „Lideika, Petrauskas ir partneriai“ steigėjas ir partneris, Mikael Kramer, Švedijos kompanijos „Vattenfall“ finansų skyriaus direktorius, atsakingas už investicijas ir finansus Vokietijoje, Lenkijoje, Lietuvoje, Latvijoje bei Estijoje, Arvydas Strumskas, „Skandinavian Baltic DevelopmentFund“ investicijų direktorius. Jau 2000 m. vasario 14 d. pirmame posėdyje naujoji valdyba patvirtino nauju AB „Lietuvos energija“ generaliniu direktoriumi Arūną Keserauską, UAB „Kauno vandenys“ valdybos pirmininką. Naujajam Ūkio ministrui Valentinui Milakniui atleidus AB „Lietuvos energija“ generalinį direktorių B. Cicėną, A. Keserauskas pareigas pradėjo eiti vasario 17 d. Naujasis Ūkio ministras, jį pristatydamas, pabrėžė, kad naujojo AB „Lietuvos energija“ generalinio direktoriaus laukia sudėtingas ir intensyvus darbas parengti bendrovę privatizavimui bei pagerinti jos ekonominius veiklos rodiklius, nors privatizavimas ir nėra savitiktis...

Kovo 15 d. Lietuvos Vyriausybė pritarė Ūkio ministerijos paruoštam AB „Lietuvos energija“ reorganizavimo įstatymo projektui ir jo teikimui Seimui. Projekte numatyta, kad bendrovė AB „Lietuvos energija“ bus pertvarkyta skaidymo būdu, atskiriant elektros gamybą, skirstomuosius elektros tinklus ir nepagrindinės veiklos filialus, steigiant naujas akcines bendroves. Skirstomųjų tinklų bendrovių turėtų būti ne mažiau kaip dvi. Lietuvos elektrinės ir Mažeikių šiluminės elektrinės pagrindu siūloma steigti atskiras

akcinės bendrovės, o AB „Lietuvos energija“ palikti 330 kV ir 110 kV elektros linijas ir pastotes bei jų veikimui reikalingus pastatus, įrangą bei Kauno HE, Kruonio HAE kaip būtinas priemonės energetikos sistemos veikimui užtikrinti. Nepagrindinės veiklos filialų pagrindu siūloma steigti atskiras akcines bendroves.

Dar 2000 m. kovo mėnesį Ūkio ministerija bendrovės AB „Lietuvos energija“ restruktūrizavimo ir privatizavimo patarėjo konkurso nugalėtoju buvo paskelbtas Kanados investicijų banko „CIBC World Markets“ vadovaujamas konsorciumas, turintis patarėjo patirties restruktūrizuojant Kanados bei Didžiosios Britanijos energetikos bendroves. Konsorciumą sudarė audito bendrovė „Artur Andersen“, Lietuvoje veikianti tarptautinė teisinių paslaugų bendrovė „McDermott, Will & Emery“, teisinė įmonė „Squire, Sander & Dempsey“ bei Didžiosios Britanijos energetikos konsultacijų bendrovė „IPA Energy Consulting“. Konkurse dalyvavo vienuolika konsorciimų.

2000 m. rugpjūtį CIBC pristatė pradinę projekto ataskaitą, kurioje nurodė, kad remiantis tarptautine patirtimi, Lietuva yra per maža, kad skirstomieji tinklai būtų išskaidyti į kelias bendroves. Pasaulio energetikos tarybos, Pasaulio banko ir kitų tarptautinių organizacijų studijos, atliktos įvairių žemynų valstybėse, rodė, kad skirstomųjų elektros tinklų bendrovių veikla būna veiksminga, jei bendrovės skirstomųjų elektros tinklų elektros vartotojų yra per milijoną. Kuo daugiau, tuo geriau. (Lietuvoje elektros vartotojų iš viso buvo tik 1,3 milijono). Tik pakankamai didelės skirstomųjų elektros tinklų bendrovės gali būti finansiškai pajėgios.

Galutinėje projekto ataskaitoje, pagal kurią buvo vykdoma AB „Lietuvos energija“ restruktūrizacija, CIBC tą tarptautinę patirtį pamiršo ir siūlė, kaip buvo numatyta Seimo priimtame AB „Lietuvos energija“ restruktūrizavimo įstatyme, Lietuvos skirstomuosius elektros tinklus išskaidyti į dvi bendroves, taip sudaryti sąlygas jų veiklai palyginti, konkuruoti.

2000 m. liepos 20 d. Seimas priėmė Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymą, kuris pagal Europos Sąjungos teisės reikalavimus nustatė elektros gamybos, perdavimo, skirstymo ir tiekimo reguliavimo pagrindus, elektros teikėjų ir vartotojų santykius bei sąlygas konkurencijai plėtoti elektros energetikoje. Vadovaujantis AB „Lietuvos energija“ reorganizavimo nuostatomis bendrovėje buvo pradėtas antrasis reorganizavimo etapas – atskirti nepagrindinės veiklos filialai ir padaliniai bei įsteigtos dukterinės įmonės:

- UAB „Elektros tinklų statyba“;
- UAB „Gelžbetonio atramų gamykla“;
- UAB „Kauno energetikos remontas“;
- UAB „Šiaulių energetikos statyba“;
- UAB „Kruonio HAE statybos valdyba“;
- UAB „Elektrėnų komunalinis ūkis“;

- UAB Viešbutis „Elektra“;
- Regioniniai perdavimo tinklo skyriai (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Utenos);
- Rytų (Vilniaus, Panevėžio, Alytaus, Utenos) ir Vakarų (Kauno, Klaipėdos, Šiaulių) skirstomųjų tinklų direkcijos.

Kartu buvo likviduotas bendrovės nepagrindinės veiklos filialas TENA, įsteigta nevalstybinė švietimo įstaiga „Energetikų mokymo centras“.

2000 m. spalį įvyko naujo Seimo rinkimai. Spalio 27 d. Respublikos Prezidento V. Adamkaus dekretu liberalų lyderis Rolandas Paksas buvo paskirtas Lietuvos Respublikos Ministru Pirmininku, buvo sudaryta Lietuvos liberalų sąjungos ir Naujosios sąjungos koalicinė vyriausybė. Ūkio ministru vėl buvo paskirtas E. Maldeikis. 2001 m. sausio 22 d. AB „Lietuvos energija“ generalinis direktorius A. Keserauskas buvo atleistas, o sausio 23 d. nauju bendrovės generaliniu direktoriumi pradėjo dirbti Dangiras Mikalajūnas, buvęs pirmasis Lietuvos energetikos agentūros direktorius, o nuo 1998 m.

5 pav. Bendrovės vadovybė 2001 m.

Iš kairės: S. Baranauskas, A. Ramanauskas, D. Mikalajūnas, V. Paškevičius, A. Nemira

dirbęs AB „Lietuvos energija“. Generalinio direktoriaus pavaduotojais liko Alfredas Ramanauskas, Vladas Paškevičius ir Algimantas Nemira. Vyriausiu finansininku liko Sigitas Baranauskas.

2001 metų pavasarį AB „Lietuvos energija“ prasidėjo esminės permainos. Gegužės mėn. „Vattenfall“ savo 10,61 proc. bendrovės akcijų perleido E.ON Energie AG. Dėl to bendrovės valdyboje „Vattenfall“ finansų skyriaus direktorių M. Kramerį pakeitė E.ON Energie AG atstovas Heinz-Peter Schierenbeck. Pasikeitė ir bendrovės valdyba. Valdybos pirmininku liko prof. Jurgis Vilemas, o valdybos nariais buvo paskirti Bronius Cicėnas, SPAB „Vilniaus šilumos tinklai“ valdybos pirmininkas ir generalinis direktorius; Dangiras Mikalajūnas, AB „Lietuvos energija“ generalinis direktorius; Edmundas Mikučiauskas, advokatų kontoros „Zabiela, Zabielaite ir partneriai“ patarėjas teisės klausimais; Pijus Ralys, ekspertas, konsultantas energetikos klausimais, pramoninkų konfederacijos Energetikos komiteto pirmininkas; Algimantas Zaremba, Ūkio ministerijos Energetikos departamento Elektros ir šilumos skyriaus vedėjas; E.ON Energie AG atstovas Heinz-Peter Schierenbeck.

2001 m. kovo mėn. buvo pasirašyta AB „Lietuvos energija“ su „Inter RAO EES“ sutartis dėl elektros eksporto į Baltarusiją ir Kaliningrado sritį. Tai sudarė sąlygas 2001 m. žymiai padidinti elektros eksportą – nuo 1,48 TWh 2000 m. iki 4,2 TWh. Dėl to Ignalinos AE elektros gamyba padidėjo iki 11,4 TWh.

2001 m. spalio 29 d. Vyriausybė pritarė CIBC konsorciumo parengtam AB „Lietuvos energija“ reorganizavimo projektui, o lapkričio 5 d. bendrovės visuotinas akcininkų susirinkimas jį patvirtino. 2001 m. gruodžio 31 d. Ūkio ministerijoje buvo įregistruotos AB „Lietuvos energija“ reorganizavimo metu sukurtos naujos akcinės bendrovės „Lietuvos elektrinė“, „Mažeikių elektrinė“, „Rytų skirstomieji tinklai“ (674 tūkstančiai vartotojų), „Vakarų skirstomieji tinklai“ (650 tūkstančių vartotojų). Nuo 2002 m. sausio 1 d. AB „Lietuvos energija“ tęsė savo veiklą tik kaip elektros perdavimo sistemos operatorius ir elektros rinkos administratorius. Filialo teisėmis jai dar priklausė Kauno HE ir Kruonio HAE, kurios buvo būtinos Lietuvos energetikos sistemos režimams reguliuoti, o UAB „Kauno energetikos remontas“ iki 2005 m. liko reorganizuotos AB „Lietuvos energija“ dukterine bendrove.

Nuo 2002 m. pradžios AB „Lietuvos energija“ nauja struktūra jau atitiko elektros rinkai veikti būtinas sąlygas ir buvo orientuota į Europos Sąjungos Direktyvų įgyvendinimą. Formaliai Lietuvoje sąlygos elektros rinkai buvo, bet nebuvo sąlygų konkurencijai – visą elektros paklausą pigiausiai galėjo patenkinti viena Ignalinos AE. Kitos Lietuvos elektrinės galėjo gaminti tik tiek elektros, kiek jos buvo būtina energetikos sistemos patikimam veikimui užtikrinti. Bet svarbu – atsirado galimybė įgyti patirties veikti elektros rinkos sąlygomis, kuri vėliau pravertė. Iš kitos pusės, toks elektros ūkio pertvarkymas, išskaidant

6 pav. Vakarų ir Rytų skirstomųjų tinklų teritorijos

didelę energetikos bendrovę į penkias, kurių finansinės galimybės nedidelės, padidino jų veiklos riziką. Po kelių metų tuo buvo įsitikinta.

Rengiant AB „Lietuvos energija“ restruktūrizaciją reikšmingą pagalbą suteikė PHARE programos finansuojamas AB „Lietuvos energija“ ir *Elkraft System* (Danija) dvynių projektas „AB „Lietuvos energija“ restruktūrizacija“, vykdytas 2000–2002 metais. Jis sėkmingai baigtas 2002 m. rugsėjo mėnesį, o jau spalį buvo pradėtas Danijos užsienio reikalų ministerijos finansuotas kitas dvynių projektas „Pardavimo sistemos operatoriaus ir rinkos operatoriaus funkcijų tobulinimas po AB „Lietuvos energija“ restruktūrizavimo“. Jį 2002–2005 metais vykdė AB „Lietuvos energija“ kartu su *Elkraft System* (Danija) ir su nuo 2003 m. prisijungusiu *Fingrid Oyj* (Suomija) konsorciumu. Tie projektai AB „Lietuvos energija“ vadovams ir specialistams leido gerai susipažinti su restruktūrizuotų energetikos bendrovių Danijoje ir Suomijoje veikla, elektros rinkos

problemomis. Kolegų iš Danijos ir Suomijos pagalba buvo naudinga ir derybose Briuselyje, rengiantis Lietuvai tapti Europos Sąjungos nare.

2002 m. įvykus pokyčiams Lietuvos Vyriausybėje, vėl pasikeitė AB „Lietuvos energija“ vadovybė. 2002 m. vasario 10 d. buvo atleistas bendrovės generalinis direktorius D. Mikalajūnas. Vasario 11 d. jo pareigas perėmė Rymantas Juozaitis, buvęs „Kauno energija“ generalinis direktorius. Pasikeitė ir bendrovės valdyba: jos pirmininku liko prof. J. Vilemas bei valdybos nariai H. P. Schienrehbeck, A. Zaremba ir P. Ralys. Naujais valdybos nariais buvo paskirti: Rymantas Juozaitis, bendrovės naujasis generalinis direktorius, Evaldas Bivilis, Ūkio ministro patarėjas ir Vida Dzermeikienė, Ūkio ministerijos Energetikos departamento Elektros ir šilumos skyriaus vedėja. Pasikeitė ir bendrovės vadovybė. Ją sudarė: generalinis direktorius Rymantas Juozaitis, finansų direktorius Rimantas Šukys, energetikos sistemos direktorius Vladas Paškevičius, tinklo direktorius Petras Povilas Škiudas, bendrųjų reikalų direktorius Algimantas Nemira, personalo direktorė Nerilė Naprienė, vyriausias finansininkas Sigitas Baranauskas.

2002 m. kovą AB „Lietuvos energija“ pasirašė ilgalaikio bendradarbiavimo susitarimą su Rusijos kompanija „*Inter RAO EES*“ dėl elektros eksporto į Kaliningrado sritį ir Baltarusiją. Susitarime taip pat numatyta galimybė eksportuoti elektrą į Lenkiją ir Ukrainą. Liepos mėnesį buvo pasirašyta ilgalaikė eksporto sutartis (iki 2004 m. pabaigos) su Estijos kompanija „*Narva Elektrivork*“. Tos sutartys leido 2002 m. AB „Lietuvos energija“ pasiekti elektros eksporto rekordą – 6,79 TWh, o 2003 m. jį dar padidinti iki 7,53 TWh.

2003 m. Lietuvos Vyriausybė nusprendė parduoti visas jai priklausančias elektros skirstomųjų tinklų akcijas ir paskelbė viešą pardavimo konkursą. Iki metų pabaigos 77 proc. valstybei priklausančių AB „Vakarų skirstomieji tinklai“ akcijų buvo parduota už 359 mln. Lt UAB „NDX Energija“, kurią įkūrė MAXIMA grupės savininkai. 2003 m. balandį AB „Rytų skirstomieji tinklai“ akcijas pretendavo nupirkti „Eesti Energija“, bet Vyriausybė konkursą nutraukė, suabejojusi tokios privatizacijos tikslingumu, kai Lietuvos valstybinė bendrovė parduodama Estijos valstybinei bendrovei. Todėl AB „Rytų skirstomieji tinklai“ liko valstybės įmonė.

2004 m. „*Eesti Energia*“, „*Latvenergo*“ ir AB „Lietuvos energija“ padarė svarbų žingsnį bendros Baltijos šalių ir Skandinavijos šalių elektros rinkos link – kartu su Suomijos energetikos bendrovėmis „*Pohjola Voima*“ ir „*Helsingin Energia*“ įsteigė konsorciumą „*Nordic Energy Link*“ įgyvendinti projektą *EstLink1*, kuris 350 MW galios pralaidumo nuolatinės srovės jungtimi sujungtų 330 kV Harku pastotę Estijoje su 400 kV Espoo pastote Suomijoje. *Nordic Energy Link* akcininkai: *Eesti Energia* – 39,9%, *Lietuvos energija* – 25%, *Latvenergo* – 25%, *Pohjolan Voima* – 6,06%, *Helsingin Energia* – 4,04%. Oficialus jungties *EstLink1* atidarymas įvyko 2006 m. gruodžio 4 d., o nuo 2007 m. sausio 4 d. pradėta komercinė jungties eksploatacija.

NARYSTĖS EUROPOS SĄJUNGOJE IR ELEKTROS RINKOS IŠŠŪKIAI

Viena iš sąlygų Lietuvai tapti Europos Sąjungos nare buvo ankstyvas Ignalinos AE uždarymas. Lietuvos politikai su tuo sutiko. Jų supratimu, nors Ignalinos AE labai svarbi ne tik Lietuvai, bet Latvijai bei Estijai, IAE vis tiek reikės kada nors uždaryti. Todėl geriau tai daryti ne patiems, o tam pasinaudoti Europos Sąjungos pagalba. Daugumai energetikų, ir ne tik, toks pasirinkimas tada atrodė didelis energetinis ir ekonominis praradimas. Tik Lietuvos elektrinei IAE uždarymas žadėjo perspektyvą vėl tapti svarbiausia elektros gamintoja Lietuvoje. Nepriklausomoje Lietuvoje Lietuvos elektrinė, vadovaujama įžymiausių Lietuvos energetikų P. Noreikos ir V. Meko, tebebuvo svarbi energetikos sistemai kaip patikimas avarinis rezervas, nors jos elektros gamyba smarkiai sumažėjo. Apie Lietuvos elektrinės darbus ir veiklą Nepriklausomybės metais detalai yra aprašęs ilgametis jos vyriausias inžinierius Algis Viktoras Mekas „Lietuvos energetika“ penktame tome.

2004 m. gegužės 1 d. Lietuva tapo Europos nare, o gruodžio 31 d. buvo sustabdytas pirmasis Ignalinos AE reaktorius. Antrasis reaktorius turėjo būti sustabdytas iki 2010 m. 2005 m. vasarą Ignalinos AE antrasis reaktorius buvo išjungtas remontui – Lietuva, Latvija ir Estija sėkmingai apsirūpino elektra be atominės elektrinės daugiau kaip mėnesį. Atrodė – galima verstis be atominės elektrinės...

Europos Sąjungos bendros elektros rinkos sukūrimui viena iš svarbių sąlygų yra gerai veikianti energetikos sistema, už kurią atsakingi elektros perdavimo sistemų operatoriai. Tam reikėjo dar daug ką nuveikti. 1999 m., siekiant harmonizuoti elektros rinkos kūrimą, Europos Sąjungos energetikos susivienijimai sukūrė Europos elektros perdavimo sistemų operatorių asociaciją ETSO (angl. *European Transmission System Operators*). 2001 m. ji tapo tarptautine asociacija, jungiančia 15-os Europos Sąjungos valstybių bei Šveicarijos ir Norvegijos 32 elektros perdavimo sistemų operatorių kompanijas, t. y. tų šalių, kurių elektros tinklai yra sujungti elektros jungtimis ir kuriose veikia rinkos ekonomika. Baltijos šalys tokių sąlygų netenkino ir Baltijos valstybių elektros perdavimo sistemų operatoriai AB „Lietuvos energija“, *Augstsprieguma Tīkls* (Latvija) ir *Põhivõrk* (Estija) buvo priimti ETSO nariais tik 2005 m., kai Baltijos valstybės tapo Europos Sąjungos narėmis. Jų operatoriai jau vadovavosi ETSO principais.

2004 metais Europos Sąjungoje buvo atgaivina dar 1992 m. iškelta idėja sujungti Rytų ir Vakarų Europos elektros tinklus. Jau sugriuvus Sovietų Sąjungai, 1992 m. lapkričio 4–6 dienomis UNESCO ir EdF kartu su UNIPED ir IEA surengė Paryžiuje apskrito stalo diskusiją Rytų ir Vakarų elektros tinklų sujungimas (angl. *The East-West Link-up of Electricity Grids*). Renginyje dalyvavo 25 energetikos ekspertai bei kompanijų vadovai

iš Baltarusijos, Bulgarijos, Čekoslovakijos, Lenkijos, Rumunijos, Rusijos Federacijos ir Ukrainos. Deklaracijoje pažymėta, kad sujungimas yra tikslingas ir reikia žingsnis po žingsnio siekti sinchroninio susijungimo su Rytų Europa, tačiau tam reikia bendrų taisyklių ir standartų. Tai nėra tapatu centralizacijai. Tik dažnio reguliavimo ir saugumo užtikrinimo taisyklės turėtų būti bendros visiems.

Europos Sąjungai pradėjus glaudžiau bendradarbiauti su Rusija energetikoje ir siekiant didesnės elektros rinkos, naujo amžiaus pradžioje vėl iš Europos Sąjungos šalių kilo iniciatyva sukurti gigantišką sinchroniškai veikiančią energetikos sistemą nuo Lisabonos iki Vladivostoko. Tuo tikslu 2005 m., po ilgokų derinimų, buvo pasirašyta sutartis tarp UCTE ir IPS/UPS sinchroninių zonų operatorių dėl bendradarbiavimo UCTE ir IPS/UPS sinchroninio sujungimo galimybių studijoje (angl. *Feasibility Study: Synchronous Interconnection of the IPS/UPS with UCTE Power Systems*). Studiją rengė konsorciumas iš 7 IPS/UPS kompanijų (tarp jų ir 3 Baltijos elektros perdavimo sistemų operatoriai) ir 11 UCTE operatorių iš 9 šalių. Darbą vykdė 5 darbo grupės, kuriose dirbo per 100 ekspertų. AB „Lietuvos energija“ specialistai dalyvavo visose darbo grupėse. Studija buvo baigta 2008 m. rudenį, paskelbtos studijos išvados. Apibendrinanti išvada tokia: sinchroninis sujungimas visais požiūriais galimas, tačiau jo įgyvendinimas reikalauja daug lėšų ir laiko, daug ką reikia padaryti ir UCTE, ir IPS/UPS energetikos sistemose. Ypač UCTE, kurioje reikia reikšmingai padidinti elektros tinklų pralaidumą su Rytais. Artimiausiu laiku to negalima padaryti.

Verta prisiminti ir paminėtą „specifinį“ IPS/UPS trūkumą – ji neturi totalinių energetikos sistemų avarių likvidavimo patirties... (nes jų nebuvo).

2006 m. kovo 30 d. Rygoje Baltijos elektros perdavimo sistemų operatoriai *Lietuvos energija*, *Augstsprieguma Tīkls* ir *Põhivõrk* pasirašė susitarimą dėl Estijos, Latvijos ir Lietuvos elektros perdavimo sistemų operatorių organizacijos BALTSO steigimo. BALTSO užsibrėžti tikslai derinosi su ETSO, o veikimo nuostatos buvo panašios su NORDEL (Skandinavijos šalių) organizacija, t. y. BALTSO organizacija neturi savo biudžeto, sekretoriato išlaidas padengia bendrovė, paeiliui pirmininkaujanti vienus metus. 2006 m. pradžioje, reaguodamos į pasikeitusias elektros rinkų sąlygas, Baltijos šalys sutarė pakeisti ir Baltijos energetikos sistemų lygiagretaus darbo sutartį bei likviduoti *DC Baltija*, nes tą techniškai leido naujos informacinių technologijų ir telekomunikacijų galimybės. 2006 m. gruodžio 26 d. *Lietuvos energija*, *Augstsprieguma Tīkls* ir *Põhivõrk* pasirašė naują sutartį dėl Lietuvos, Latvijos ir Estijos energetikos sistemų lygiagretaus darbo.

2007 m. gruodžio 1 d. *DC Baltija* veikla buvo nutraukta. Baltijos jungtinės energetikos sistemos valdymas tapo decentralizuotas, valdymo funkcijos paskirstytos tarp *Lietuvos energija*, *Augstsprieguma Tīkls* ir *Põhivõrk*, panašiai kaip buvo Skandinavijos šalių organizacijoje NORDEL.

2006 m. lapkričio 6 d. buvo sutrikęs UCTE jungtinės energetikos sistemos darbas – didžiausia energetikos sistema nors ir neužgeso, bet dėl sutrikimų automatiškai pasidalino į tris nesinchroniškai veikiančias sritis. Dėl to keliose šalyse (Ispanijoje, Prancūzijoje ir kai kur kitur) tūkstančiai elektros vartotojų kelias valandas liko be elektros. Avarijos išsami analizė parodė, kad viena iš jos priežasčių buvo didelis vėjo elektrinių gamybos pasikeitimas lyginant su planuotu (prognuozuotu). Tai rodė, kad bendros gerai veikiančios elektros rinkos sukūrimui be bendrų elektros prekybos taisyklių reikia ir energetikos sistemų, sujungtų kintamos ar nuolatinės srovės jungtimis, bendros suderintos elektros perdavimo sistemų operatorių veiklos. Tai suprasdami 2008 m. Prahoje 31 valstybės 36 elektros perdavimo sistemų operatorių vadovai, tarp jų ir R. Juozaitis, AB „Lietuvos energija“ generalinis direktorius, pasirašė deklaraciją dėl naujos Europos elektros perdavimo sistemų operatorių organizacijos ENTSO-E (angl. *European Network of Transmission System Operators for Electricity*) sukūrimo. Jos tikslas – harmonizuoti operatorių veiklą, kuriant bendrą Europos elektros rinką ir pakeisti ETSO bei kitas energetikos sistemų operatorių asociacijas bei atstovauti elektros perdavimo sistemų operatorių Europos institucijose. 2008 m. gruodį ENTSO-E buvo įkurta, jos nariais tapo 34 valstybių 41 elektros perdavimo sistemų operatorių bendrovė, tarp jų ir Lietuvos, Latvijos ir Estijos operatorių bendrovės. Nuo 2009 m. liepos Europos Sąjungos visos buvusios elektros tinklų asociacijos (tarp jų ir BALTSO) nutraukė savo veiklą.

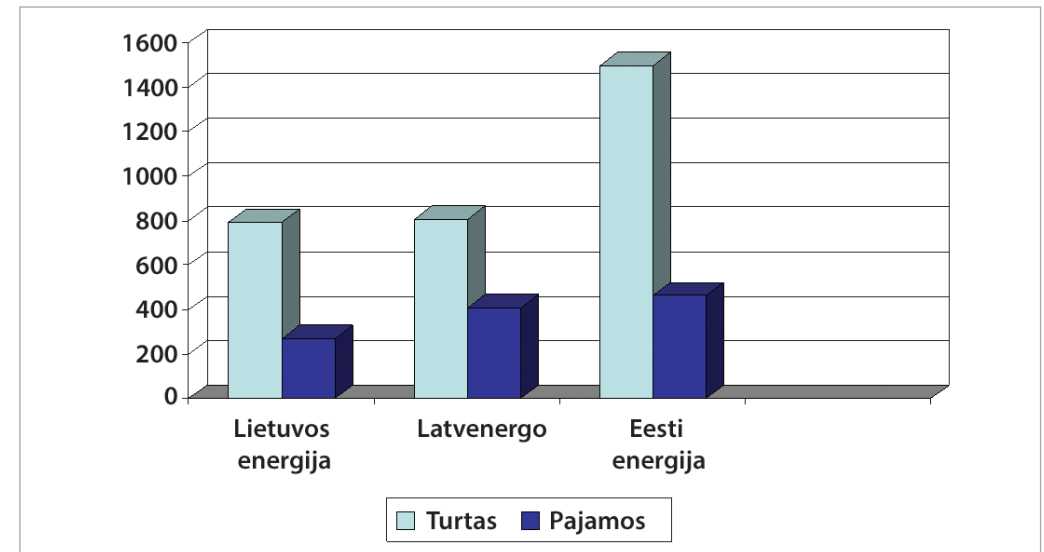
ENTSO-E pagrindiniai siekai – atsinaujinančių energijos išteklių, vėjo ir saulės elektrinių integracija į elektros energetikos sistemas, suderinta su elektros vidaus rinkos plėtra bei Europos Sąjungos energetikos politikos tikslų įgyvendinimas.

Elektros rinkos plėtrai reikia išvystytų elektros perdavimo tinklų. Todėl ENTSO-E nuo pat savo veiklos pradžios pradėjo rengti Europos dešimties metų periodiškai atnaujinamus elektros perdavimo tinklų plėtros planus TYNDP (angl. *Ten Year Network Development Plan*) bei elektros tinklų kodeksus ir kitas energetikos sistemų veiklos taisykles. Dokumentų rengime dalyvauja visi ENTSO-E nariai, o dokumentų projektai derinami su Europos Sąjungos institucijomis. ENTSO-E dokumentai yra privalomi elektros perdavimo tinklams ir prie jų prisijungiančioms elektrinėms.

2005 m. žiemą Rusijai apribojus dujų tiekimą Baltarusijai, iliuzijos apie sėkmingą apsirūpinimą energija be atominės elektrinės išsisklaidė ne tik Estijoje bei Latvijoje, bet ir Lietuvoje. Tuo ypač susirūpino estai, kuriems narystė Europos Sąjungoje buvo surišta su Narvos elektrinių taršos sumažinimu, t. y. elektros gamybos reikšmingu ribojimu. 2005 m. pabaigoje Lietuvos Seimas priėmė rezoliuciją dėl atominės energetikos tęstinumo, o jau 2006 m. sausio 26 d. „Eesti Energia“ iniciatyva Vilniuje įvyko Baltijos energetikų pasitarimas, kuriame be trijų Baltijos valstybių energetikos bendrovių vadovų dalyvavo Europos komisijos Energetikos komisaras A. Piebalgs, Lietuvos ūkio ministras

K. Daukšys, vyriausybės atstovai. Pasitarime buvo sutarta, kad regione reikia naujos atominės elektrinės. Vasario 27 d. Trakuose tokį sprendimą patvirtino Lietuvos, Latvijos ir Estijos vyriausybės vadovai, pasirašę Memorandumą ir Komunikatą, palaikantį Baltijos energetikų iniciatyvą dėl naujos atominės elektrinės statybos regione ir įpareigojo Baltijos energetikos kompanijas AB „Lietuvos energija“, „Latvenergo“ ir „Eesti Energia“ dalyvauti atominės elektrinės projekto parengime ir statyboje. Kovo 8 d. Dubingiuose AB „Lietuvos energija“, „Latvenergo“ ir „Eesti Energia“ vadovai pasirašė Memorandumą dėl naujos atominės elektrinės statybos galimybių studijos.

2006 m. rudenį AB „Lietuvos energija“, „Latvenergo“ ir „Eesti Energia“ su užsienio konsultantais iš *Dresdner Kleinwork*, *Freshfields Bruckhaus Deringer* ir *Colenko* baigė naujos atominės elektrinės galimybių studiją ir ją pristatė visuomenei spalio 25 d. Svarbiausia studijos išvada – naujos AE statyba yra ekonomiškai, finansiškai ir techniškai tikslinga, Baltijos kompanijos AB „Lietuvos energija“, „Latvenergo“ ir „Eesti Energia“ kartu finansiškai pajėgios finansuoti jos statybą, o nauja AE tikslingiausia statyti Lietuvoje, kur jau yra Ignalinos AE infrastruktūra. Tokia išvada Lietuvai kartu kėlė ir susirūpinimą. Nors Lietuva tarp Baltijos valstybių didžiausia pagal plotą, gyventojų skaičių ir elektros suvartojimą, tačiau AB „Lietuvos energija“ turtas po modernios reorganizacijos ir restruktūrizacijos tarp Baltijos energetikos bendrovių pasidarė mažiausias, mažiausios ir metinės pajamos (7 pav.).

7 pav. 2005 metų „Lietuvos energija“, „Latvenergo“ ir „Eesti Energia“ turtas ir metinės pajamos (mln. eurų)

Latvijoje ir Estijoje energetikos restruktūrizacija vyko kitaip nei Lietuvoje. „Latvengero“ koncernui priklausė ne tik beveik visos Latvijos elektros ūkis, bet ir didelė dalis šilumos ūkio. Latviai neketino jo privatizuoti. „Eesti Energia“ grupei priklausė irgi beveik visos Estijos elektros ūkis (be poros privatizuotų skirstomųjų elektros tinklų rajonų) bei skalūnų kasyklos.

Akivaizdu, kad nors nauja AE būtų statoma Lietuvoje, jos projekte AB „Lietuvos energija“, moderniai pertvarkyta, negalėtų būti lygiavertė su „Latvengero“ ir „Eesti Energia“ jos statyboje. Tai suprato ne tik bendrovės vadovai ir specialistai, bet ir kai kurie Lietuvos politikai. Tuo rūpinosi ir Prezidentas, jau buvęs premjeras, A. Brazauskas. Vieną popietę A. Brazauskas apsilankė AB „Lietuvos energija“ pasitarti dėl naujos AE statybos su bendrovės vadovais ir specialistais. Po gana ilgo pokalbio buvo sutarta, kad AB „Lietuvos energija“ finansinį pajėgumą galima būtų padidinti sujungiant ją su valstybės valdoma bendrove AB „Rytų skirstomieji tinklai“. A. Brazauskas pažadėjo tuo įtikinti LSDP politikus Seime.

Prie tokio jau sutarto projekto panoro prisijungti prekybininkų valdoma AB VST (taip buvo pasivadynusi AB „Vakarų skirstomieji tinklai“). Taip atsirado nemažai triukšmo sukėlęs projektas sukurti nacionalinę elektros energetikos bendrovę LEO LT (Lietuvos Elektros Organizacija). 2007 m. gruodį, po Vyriausybės derybų su Vilniaus prekybos grupei priklausančia privačia UAB „NDX Energija“, LEO LT projektas buvo pristatytas Seimui ir visuomenei. Vyriausybei paskelbus naujosios atominės elektrinės projekto

8 pav. A. Brazausko susitikimas su AB „Lietuvos energija“ vadovais ir specialistais. Iš kairės: R. Šukys, D. Šulga, P. Škiudas, M. Grinevičius, A. Nemira, A. Brazauskas, R. Juozaitis, V. Paškevičius, R. Bikulčius, A. Bačasauskas

modelį, kilo daug diskusijų. Žiniasklaida projektą pavadino Trigalviu slibinu. 2008 m. vasario 1 d. Seimas priėmė naują Atominės elektrinės įstatymą, pagal kurį LEO LT turėtų tapti atominės elektrinės statybos nacionaliniu investuotoju su didelėmis turtinėmis teisėmis. 2008 m. gegužę buvo įsteigta akcinė bendrovė LEO LT, kurioje 61,7 proc. akcijų priklausė valstybei, o 38,3 proc. – privati UAB „NDX Energija“. LEO LT valdybos pirmininku ir bendrovės vadovu patvirtintas AB „Lietuvos energija“ vadovas Ryman-tas Juozaitis, stebėtojų tarybos pirmininku – Julius Niedvaras, buvęs Vilniaus banko prezidentas. Valdybos nariais patvirtinti – „NDX energija“ pasiūlyti Eglė Dauninė ir Ramūnas Bičiulaitis, iš valstybės pusės pasiūlyti Premjero patarėjas Saulius Spėčius ir AB „Lietuvos energija“ energetikos plėtros departamento vadovas Dalius Šulga.

2008 m. gegužės 8 d. neeiliniame AB „Lietuvos energija“ akcininkų susirinkime buvo išrinkta nauja bendrovės valdyba – pirmininku ir bendrovės generaliniu direktoriumi tapo Darius Masionis, buvęs „Baltrema“ AB generalinis direktorius ir valdybos narys. Valdybos nariais išrinkti Rimantas Šukys, AB „Lietuvos energija“ finansų direktorius, ir Petras Škiudas, AB „Lietuvos energija“ tinklo direktorius.

2006 m. pabaigoje AB „Lietuvos energija“ įkurto Branduolinės energetikos departa-mento pagrindu 2008 m. rugpjūčio 28 d. buvo įsteigta UAB „Visagino atominė elektrinė“ (VAE) vykdyti naujos Visagino atominės elektrinės statybos projekto parengiamuosius darbus.

Prasidėjusios diskusijos dėl naujo atominės energetikos įstatymo peraugo į visuome-nės nepasitenkinimą. Prasidėjo visuomenės protestai, nes bendrovės LEO LT įstatuose svarbiausiu prioritetu buvo paskelbtas pelno siekimas, o pareiga statyti atominę elektrinę neapibrėžta. 2008 m. spalio 24 d. R. Juozaitis atsistatydina iš LEO LT valdybos pirmininko pareigų. Naujuoju bendrovės vadovu skiriamas Gintautas Mažeika, AB „Rytų skirsto-mieji tinklai“ generalinis direktorius. LEO LT stebėtojų taryba išrinko naują bendrovės valdybą: G. Mažeika, LEO LT bendrovės vadovas, Vilius Bernatonis, advokatų kontoros „Sutkienė, Pilkauskas ir Partneriai“ bankų ir finansų praktikos vadovas, Darius Montvila, BENCO vadovas, Valdas Bancevičius, AB „Rytų skirstomieji tinklai“ tinklo direktorius ir Ramūnas Bičiulaitis, LEO LT valdybos narys ir finansų direktorius.

2008 m. gruodžio 4 d. AB „Lietuvos energija“ neeiliniame akcininkų susirinkime buvo pritarta sąlygų, pagal kurias nuo bendrovės būtų teisiškai ir funkciškai atskirtos Kauno hidroelektrinė ir Kruonio hidroakumuliacinė elektrinė, rengimui ir buvo iš-rinkta nauja bendrovės valdyba: Darius Masionis, bendrovės generalinis direktorius, Aldona Jakutienė, buvusi LEO LT finansų vadovė, Vidmantas Grušas, buvęs LEO LT technologijų vadovas ir Mindaugas Jablonskis, bendrovės Teisės ir reguliavimo departa-mento direktorius. Valdybos pirmininku išrinktas D. Masionis.

2008 m. rudenį išrinktas naujas Seimas nusprendė reformavus Ūkio ministeriją

atkurti Energetikos ministeriją. 2009 m. sausio 27 d. Energetikos ministerija buvo atkurta, energetikos ministru buvo paskirtas Arvydas Sekmokas, ekonominės informatikos inžinierius ekonomistas, UAB „DocLogix“ direktorius.

Visuomenės ir politikų akcijos prieš LEO LT toliau tęsėsi. 2009 m. kovą, po 5 mėnesių darbo, atsistatydino LEO LT vadovas G. Mažeika. 2009 m. balandžio 9 d. įvyko LEO LT stebėtojų tarybos posėdis, kuriame išrinkta nauja bendrovės valdyba: Valdas Bancevičius, Ramūnas Bičiulaitis, Rokas Masiulis, „IS partners“ direktorius, Rimantas Vaitkus, AB „Rytų skirstomieji tinklai“ generalinis direktorius, Šarūnas Vasiliauskas, LEO LT strateginių projektų direktorius. Bendrovės valdybos posėdyje nutarta valdybos pirmininku bei vyriausiuoju pareigūnu išrinkti Rimantą Vaitkų.

2009 m. balandžio 22 d. Europos Parlamentas patvirtino Europos Sąjungos trečiąją energetikos paketą, kurio esmę sudarė elektros bei dujų gamybos ir tiekimo atskyrimas nuo tinklų eksploatavimo. Jo įgyvendinimas skatino Lietuvoje tęsti elektros ūkio pertvarką. Tuo tikslu 2009 m. birželio 23 d. AB „Lietuvos energija“ neeiliniame akcininkų susirinkime buvo atšaukta ankstesnė ir išrinkta nauja bendrovės valdyba: Aldona Jakutienė, buvusi AB „Lietuvos energija“ valdybos narė ir generalinio direktoriaus pavaduotoja finansų reikalams, Valdas Bancevičius, LEO LT valdybos narys, technologijų direktorius, Šarūnas Vasiliauskas, LEO LT valdybos narys, strateginių projektų direktorius, Aloyzas Koryzna, UAB „Ashburn International“ generalinis direktorius. AB „Lietuvos energija“ valdybos pirmininku ir generaliniu direktoriumi tapo A. Koryzna. Jam duotas svarbiausias uždavinys – pertvarkyti bendrovę pagal Trečiojo energetikos paketo nuostatas.

Vykdamas 2009 m. liepos 13 d. patvirtintą Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvą dėl elektros vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, spalio 22 d. AB „Lietuvos energija“ įsteigė savo antrinę elektros perdavimo sistemos operatoriaus bendrovę LITGRID UAB. Į jos valdybą buvo išrinkti Aloyzas Koryzna, Alfonsas Morkvėnas, technikos mokslų daktaras docentas KTU elektros sistemų katedros vedėjas, Arvydas Darulis, Energetikos ministerijos strateginių projektų skyriaus vedėjas. Bendrovės vadovu buvo paskirtas Vidmantas Grušas, AB „Lietuvos energija“ Perdavimo tinklo direktorius. Gruodžio 11 d. LITGRID UAB įsteigė savo dukterinę bendrovę BALTPOL UAB vykdyti elektros rinkos operatoriaus veiklą.

2009 m. rugsėjo 4 d. Seimas pagaliau nusprendė likviduoti LEO LT bendrovę. Gruodžio 4 d. Energetikos ministras ir LEO LT akcininkė UAB „NDX Energija“ pasirašė LEO LT naikinimo sutartį. Buvo sutarta AB VST akcijas grąžinti valstybei, o UAB „NDX Energija“ išmokėti 680 mln. litų kompensacija.

Taip baigėsi blogai apgalvotas, nors pagal Vakarų specialistų parengtą projektą, skirstomųjų tinklų privatizavimas.

2009 m. gruodžio 31 d. buvo sustabdytas Ignalinos AE antrasis reaktorius. Ignalinos

linos AE, didžiausias elektros gamintojas Lietuvoje, virto dideliu elektros vartotoju, o Lietuva iš Europoje buvusios didžiausios savo elektros gamybos dalies eksportuotojos virto elektros importuotoja.

Įgyvendinant elektros energetikos sektoriaus pertvarkymo planą buvo nuspręsta pertvarkyti AB „Lietuvos energija“ ir suformuoti elektros energijos gamybos bloką ne tik iš Kauno HE ir Kruonio HAE, bet ir su Lietuvos elektrine, o pagalbines funkcijas perkelti į aptarnavimo įmones. Todėl AB „Lietuvos energija“ centrinės administracijos ir vadovybės būstinė nuo 2010 m. rugsėjo 13 d. buvo perkelta iš Vilniaus centro į AB „Lietuvos elektrinė“ patalpas Elektrėnuose. Ten pradėjo dirbti 60 AB „Lietuvos energija“ administracijos ir vadovybės darbuotojų.

2010 m. gruodį nuo AB „Lietuvos energija“ buvo atskirti elektros perdavimo tinklai ir įsteigta elektros perdavimo sistemos bendrovė AB LITGRID. Jos generaliniu direktoriumi 2010 m. gruodžio 8 d. paskirtas Virgilijus Poderis, buvęs VKEKK pirmininkas. LITGRID AB akcininko teises ir pareigas įgyvendina LR energetikos ministerija.

2010 m. gruodžio 27 d. Registrų centre buvo įregistruota AB LESTO, kuri tapo AB „Rytų skirstomieji tinklai“ ir AB VST teisių ir prievolių perėmėja. 2011 m. sausio 1 d. AB „Rytų skirstomieji tinklai“ ir AB VST baigė savo veiklą kaip juridiniai asmenys. AB LESTO perėmė abiejų bendrovių turtą, teises ir pareigas, taip pat visą ilgalaikį ir trumpalaikį turtą, ilgalaikius ir trumpalaikius finansinius įsipareigojimus bei kitais pagrindais kylančias prievoles.

Taip 2001 m. tarptautinę patirtį turinčių užsienio konsultantų parengtą AB „Lietuvos energija“ reorganizavimo projektą gyvenimas pataisė...

2011 m. vasario 11 d. įvykusiame posėdyje AB „Lietuvos energija“ valdyba A. Koryznos prašymu, kaip įvykdžiusiam jam keltus uždavinius, jį atšaukė iš generalinio direktoriaus ir valdybos nario pareigų. Naujuoju AB „Lietuvos energija“ generaliniu direktoriumi buvo paskirtas Dalius Misiūnas, technologijos mokslų daktaras, iki paskyrimo buvęs AB LESTO Strategijos ir vystymo tarnybos direktoriumi.

2011 m. rugpjūčio 1 d. oficialiai veiklą pradėjo naujoji AB „Lietuvos energija“, su ja vėl sujungta AB „Lietuvos elektrinė“. Naujojoje bendrovėje trys elektrinės – Lietuvos elektrinė, Kauno HE ir Kruonio HAE – sujungtos į elektros gamybos bloką, padidino bendrovės ne tik finansinį pajėgumą, bet ir gamybos lankstumą, reikalingą sėkmingam dalyvavimui elektros rinkoje. Šių dviejų bendrovių sujungimas užbaigė elektros gamybos bloko formavimo procesą. Naujoji bendrovė galutinai perėmė visą sujungiamų įmonių turtą, teises ir pareigas. Joje dirbo 501 darbuotojas.

2012 m. išrinktas naujas Seimas ir naujoji Vyriausybė tęsė elektros ūkio pertvarką. 2013 m. AB „Lietuvos energija“ elektros gamybos bloko pagrindu buvo sukurta AB „Lietuvos energijos gamyba“ ir suformuota UAB „Lietuvos energija“ energetikos įmonių

grupė, kurią sudarė AB „Lietuvos energijos gamyba“, AB LESTO, AB „Lietuvos dujos“ ir dar 9 įvairių paslaugų UAB. UAB „Lietuvos energija“ įmonių grupės akcininko teises ir pareigas įgyvendina LR finansų ministerija.

2013 metais, po Lietuvos elektros energetikos pertvarkos, pagaliau buvo įvykdyti Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos dėl elektros vidaus rinkos bendrųjų taisyklių bei Europos Parlamento patvirtinto Europos Sąjungos trečiojo energetikos paketo reikalavimai.

Lietuvos elektros energetikos sektorius pagal Europos Sąjungos III energetikos paketo reikalavimus buvo padalintas į elektros gamybos, elektros perdavimo, skirstymo bei sektoriaus aptarnavimo įmonių blokus. Panaši elektros energetikos struktūra yra ir kitose Europos Sąjungos valstybėse. Tokia struktūra sudaromos sąlygos Europos bendrai laisvai elektros rinkai kurtis. Nebeliko tokios ūkinės organizacijos kaip elektros energetikos sistema. Technologiškai ji išlieka, bet jau išdalinta tarp savarankiškų bendrovių (kompanijų). Europos elektros energetikos sistemų veiklą, elektros perdavimo tinklų plėtrą ir sąlygas elektros rinkai veikti koordinuoja 2008 metais pradėjusi veikti ENTSO-E, kurioje nuo 2010 m. Lietuvą atstovauja AB LITGRID, pakeitęs AB „Lietuvos energija“. AB LITGRID 2015 m. pabaigė Lietuvai svarbius projektus *LitPol Link* ir *NordBalt*, pradėtus AB „Lietuvos energija“. Nuo 2013 m. spalio 10 d. LITGRID AB generaliniu direktoriumi tapo Daivis Virbickas.

LITGRID AB, Lietuvos elektros perdavimo sistemos operatorius, kaip ir kiti ENTSO-E nariai, palaiko stabilų Lietuvos elektros energetikos sistemos darbą, valdo elektros energijos srautus ir sudaro sąlygas konkurencijai atviroje elektros rinkoje, atsako už Lietuvos elektros energetikos sistemos integraciją į Europos elektros infrastruktūrą ir bendrą elektros rinką. AB LITGRID, kaip ir kiti ENTSO-E nariai, yra atsakinga už savo, Lietuvos, elektros energetikos sistemos adekvatumo prognozę, rūpinasi perdavimo elektros tinklų plėtra pagal ENTSO-E taisykles.

Nuo 2012 m. birželio 18 d. Lietuvoje pradėjusi veikti „*Nord PoolSpot*“ elektros birža yra vienas svarbiausių elektros rinkos integracijos žingsnių. Lietuvos elektros prekybos zona dėka *NordBalt* ir *LitPol Link* bei *Estlink1* ir *Estlink2* elektros jungčių tapo Europoje pirmaujančios, skaidriai veikiančios Šiaurės šalių elektros biržos dalimi. Šiaurės šalių elektros birža užtikrina vienodas taisykles elektros rinkos dalyviams ir lygias sąlygas konkurencijai, formuoja skaidrią elektros kainą.

Informaciją apie Litgrid AB, Lietuvos elektros sistemą, Šiaurės (Baltijos ir Skandinavijos) šalių elektros rinkos kas valandines didmenines kainas, galių srautus galima visada rasti www.litgrid.eu.

Nuo UAB „Lietuvos energija“ energetikos įmonių grupės atsiskyrus Litgrid AB, vaidmuo Lietuvos elektros energetikoje pasikeitė. UAB „Lietuvos energija“ energetikos

įmonių grupėsjos veikla liko ypač svarbi užtikrinant elektros tiekimą vartotojams, kurią pradžioje vykdė AB LESTO, vėliau ESO. AB „Lietuvos energijos gamyba“ svarbi užduotis – palaikyti galių balansą energetikos sistemoje. Nauja UAB „Lietuvos energija“ įmonių grupė tenkina Trečiojo energetikos paketo reikalavimus ir veiklos konkurencinėje elektros rinkoje sąlygas.

2011 m. vasario 11 d. UAB „Lietuvos energija“ įmonių grupės generaliniu direktoriumi tapęs Dalius Misiūnas ėmėsi naujų struktūrinių permainų. Buvo įsteigta naujų įmonių, įsigyti pirmieji vėjo parkai, įmonių skaičius grupėje išaugo iki 21. Baziniu grupės modeliu buvo pasirinkta Baltijos regione pirmoji modernėjimo keliu pasukusi „*Eesti Energia*“, atskiros idėjos buvo pasiskolintos ir iš Skandinavijos energetikos milžinų – Suomijos „*Fortum*“, Švedijos „*Vattenfall*“, Danijos „*DONG Energy*“. Europietiškas valstybinių energetikos įmonių veiklos modelis atsirado vadovaujantis Trečiuoju energetikos paketu.

2012 m. birželio 15 d. AB „Lietuvos energijos gamyba“ Lietuvos elektrinėje naujas modernus kombinuoto ciklo 445 MW galios blokas (KCB) pasiekė vardinę galią, spalio 15 d. valstybinė komisija pasirašė bloko statybos užbaigimo aktą. KCB naudingo veikimo koeficientas siekia per 58%, t. y. žymiai geresnis nei senųjų blokų (ne daugiau 40%). Tai reikšminga Europos Sąjungos pagalba, modernizuojant Lietuvos elektros gamybos parką. Deja, dėl sėkmingai pradėjusios veikti *Nord PoolSpot* elektros rinkos, pasirodė, kad Lietuvoje pigiau elektrą pirkti rinkoje, nei ją pasigaminti savo elektrinėse, deginant importuotą kurą. Elektros rinka Lietuvos elektrinės senuosius blokus padarė nebe perspektyviais. Jie pradėti demontuoti. Naujas modernus IX blokas tarnauja energetikos sistemoje galios rezervu.

Dėl sėkmingos elektros rinkos Lietuvos elektrinė dirba retai, nes jos gaminama elektrą, deginant importuotą kurą, brangesnė nei didmeninė elektros kaina *Nord PoolSpot* rinkoje. Nepriklausomos Lietuvos metais prarasta didelė įrengta galia (Ignalinos AE ir Lietuvos elektrinėse) atrodo lyg blogas ūkininkavimo rodiklis. Tačiau elektros Lietuvoje nepritrūksta...

„LIETUVOS ENERGIJA“ VIRSTA „IGNITIS GRUPĖ“

Nuo 2015 m. buvo pradėtas antras UAB „Lietuvos energija“ įmonių grupės bendrovės pokyčių etapas, jau remiantis UAB „Lietuvos energija“ grupės patirtimi ir Lietuvos energijos ūkio laukiančiais iššūkiais. Tie pokyčiai davė efektą. Nuo 2012 m. iki 2015 m. pabaigos UAB „Lietuvos energija“ įmonių grupės EBITDA padidėjo nuo 157 iki 222 mln. eurų – taip bendrovė tapo didžiausių dividendų mokėtojų iš visų valstybės valdomų įmonių Lietuvoje.

2017 m. rugsėjo 8 d. D. Misiūnas pateikė pranešimą dėl atsistatydinimo iš UAB „Lietuvos energija“ įmonių grupės bendrovės vadovo pareigų. 2017 m. rugsėjo 21 d. jis buvo atleistas, o nuo 2017 m. rugsėjo 22 d. laikinai UAB „Lietuvos energijos“ generalinio direktoriaus pareigas pradėjo eiti Mindaugas Keizeris. 2018 m. vasario 12 d. jį pakeitė Darius Maikštėnas.

Tapęs nauju didelės valstybinės bendrovės vadovu D. Maikštėnas greitai suprato, kad bendrovės viduje yra nemažai bėdų, svarbiausia – trūksta pasitikėjimo tarp vadovų ir likusių darbuotojų. Svarbu suvokti, kad bendrovių grupėje viskas: tinklai, gamyba, visa energetika veikia visų žmonių, kurie sėdi ne kabinetuose, dėka. Lietuvos energetikoje ir UAB „Lietuvos energija“ vien tik per paskutinį dešimtmetį buvo nuveikta daug gerų darbų. Buvo išnaikinta korupcija. Lyginant su kitais valstybinių įmonių sektoriais, valdysenos, korupcijos valdymo prasme šioje srityje jau darbavosi kita karta. Tam, kad užtikrintume šalies energetinį saugumą ir padėtume šaliai sinchronizuotis su rusiškų tinklų prie europinių, iškėlėme užduotį – „žaliąją“ energetiką papildyti strategine lanksčiąja gamyba. Per pirmuosius keletą mėnesių D. Maikštėno su bendražygiais sukurtoje strategijoje buvo siekiama sutvarkyti tą chaosą, kuris egzistavo partnerių ir klientų grandyse. Kompanija turėjo 14 prekių ženklų, kurie vienaip ar kitaip buvo susiję su klientais ir tiekimu. Reikėjo juos koncentruoti, kad kur klientas bebūtų – Lietuvoje, Lenkijoje ar Suomijoje, būtų viskas paprasta ir aišku. Tam buvo sutarta, kad energetikos įmonių holdingas „Lietuvos energija“ pakeičia pavadinimą bei prekių ženklą ir tampa „**Ignitis grupe**“. Tai padaryta 2019 m. rugsėjo 9 d. „Lietuvos energijos tiekimas“ pervadintas į „**Ignitis**“, „Lietuvos energijos gamyba“ – į „**Ignitis gamyba**“, o „Lietuvos energija renewables“ – „**Ignitis renewables**“. Tarptautinėse rinkose grupė toliau veiks su „**Ignitis**“ prekių ženklu.

Per kelis etapus į klientus orientuotą organizaciją pavadinimu „Ignitis“ suintegruavo 6 bendroves. Tai – visame regione veikiantis tas pats prekių ženklas, tos pačios integruotos sistemos – naujos kartos paslaugos. Radikaliai pakeista strategija įgyvendinama tokių greičiu, kaip ir buvo numatyta. Per metus investuojama 400–500 mln. eurų. D. Maikštėnas patikina, kad per visą istoriją šiame regione nebuvo daroma tokio dydžio investicijų. Bet ir to dar nepakanka. Kadangi energetika keičiasi iš esmės, reikia atnaujinti vertybes – keistis turi ir komanda.

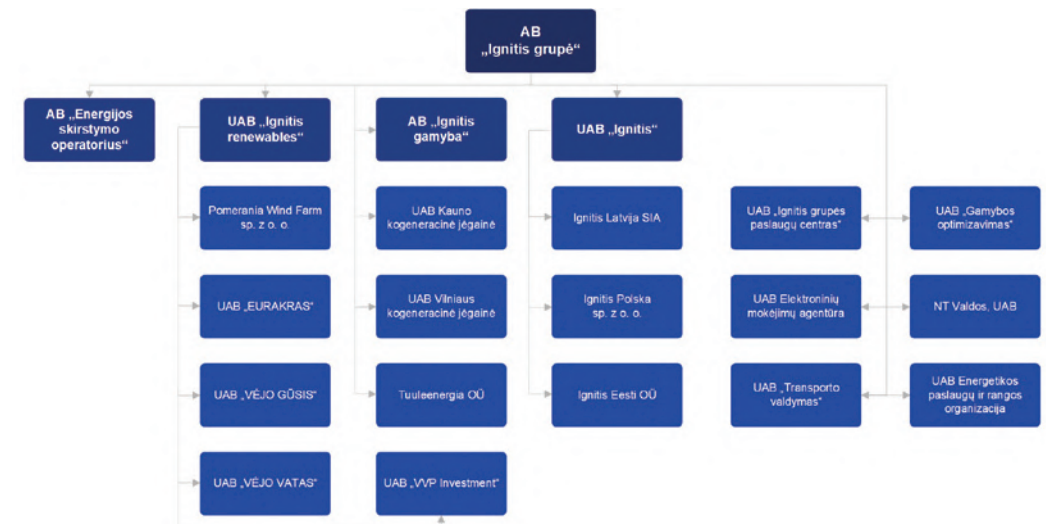
Jau per pirmuosius darbo mėnesius bendrovėje buvo sukurta veiklos strategija, kuri apima laikotarpį iki 2030-ųjų metų. „Ignitis grupė“ iki 2030 metų numato plėstis atsinaujinančios energetikos srityje bei tarptautinėse rinkose. Bendrovės investicijos per šį laiką turėtų siekti 6,2 mlrd. eurų – 45 proc. jų tektų „žaliajai“ generacijai, 39 proc. – skirstomajam tinklui. Du trečdaliai šios sumos būtų investuota Lietuvoje, likusi dalis – užsienyje. „Strategijoje mes aiškiai įvardijome, kad monopolijos neturi

ateities. Viena iš dalių yra natūrali monopolija – skirstomieji tinklai, bet nuo jų reikia nuimti visas komercines veiklas, juos reikia skaitmenizuoti, jie turi skaidriai, sąžiningai veikti ir turėti galių veikti konkurencinėje rinkoje. Mūsų siekis – kuo daugiau įvairių tiekėjų ir gamintojų, kurie galėtų konkuruoti bei pateikti vartotojams geriausias paslaugas. Taip pat įvardijome, kad didžiausios – 3 mlrd. investicijos – eis į „žaliąją“ elektros energijos gamybą. Tam, kad nepriklausytume nuo importo iš natūraliųjų išteklių, daugiausia vėjo ir saulės, turime sukurti vietinę bei regioninę žaliąją gamybą. Kad suvoktume užmojų dydį, įsivaizduokime 30 dabartinių Kauno hidroelektrinių, – teigia D. Maikštėnas.

Bendrovės pavadinimą nuspręsta keisti dėl keleto priežasčių. Pirmiausiai – efektyvumo. Žengiant į užsienio rinkas yra paprasčiau ir efektyviau valdyti vieną prekių ženklą, o ne daug skirtingų. Todėl konsolidavus daugiau nei 14 prekių ženklų į vieną Lietuvoje ir užsienyje suprantamą prekių ženklą, tai ilguoju laikotarpiu padės taupyti išlaidas bei efektyviau valdyti komunikaciją.

Kita priežastis – patogumas klientams. Siekiama, kad jiems nereikėtų paslaugų gauti iš kelių skirtingų bendrovių, o visas svarbiausias energetikos paslaugas teiktume iš vieno – Ignitis – rankų.

Galiausiai, priimti sprendimą keisti pavadinimą paskatino ir monopolio atsisakymas energetikos sektoriuje. Keičiantis pasauliui, energetikai, keičiasi ir buvusi „Lietuvos energija“. Vienas iš istorinių energetikos pokyčių yra išsivadavimas iš monopolijų,

9 pav. 2020 m. liepos 31 d. galiojusi AB „Ignitis grupė“ struktūra

daugiau galios ir pasirinkimo suteikiant vartotojams. Kaip kažkada išnyko „Lietuvos kuro“ arba „Lietuvos telekomo“ monopoliai, taip ir „Lietuvos energijos“ monopolis neturėjo ateities.

„Mes jau neatpažįstamai pasikeitėme, konkuruojame tarptautinėse rinkose, esame pasiruošę rimtai konkuruoti Lietuvoje, todėl turėjome išsivaduoti iš postsovietinio valstybinio monopolinio įvaizdžio. Senasis vardas kėlė sąsajas su valstybiniu monopolium, o jo keitimas įtvirtino pokytį pačios įmonės darbuotojų savimonėje bei mūsų klientų suvokime“, – pasakoja D. Maikštėnas.

Pati žodžio **Ignitis** reikšmė kilusi nuo lotyniško žodžio *uždegti, įžiebt*. Pavadinimu **Ignitis** norima pasakyti, kad grupė įžiebiamą / uždegama naujam ambicingam etapui.

Žmogaus siluetas simbolizuoja ir 1937 m. įkurtos AB „Elektra“ – rankas į viršų iškėlusį moteris, kurios dešinėje – žibintas su elektros lempute. Prie statulos kojų parkritęs elektros šviesos apakintas vyras su deglu rankoje. Ši skulptūra simbolizuoja elektrinio miesto apšvietimo pergalę prieš pasenusį apšvietimo būdą ir naujos eros pradžią. „Ignitis“ taip pat signalizuoja naujos eros pradžią – žalios, išmanios, globalios energetikos.

TECHNINIŲ IR TECHNOLOGINIŲ PERMAINŲ „LIETUVOS ENERGIJOJE“ TRUMPA APŽVALGA

Atgavusi Nepriklausomybę, Lietuva iš sovietmečio paveldėjo gana išvystytą ir tuo laiku gana modernų elektros ūkį.

Lietuvos elektrinė buvo viena iš geriausių šiluminių elektrinių Sovietų Sąjungoje, o iki Ignalinos AE atsiradimo – didžiausia elektros gamintoja Lietuvoje. Pradėjus veikti Ignalinos AE, Lietuvos elektrinės darbo režimas pasikeitė – jai atiteko patikimo avarinio rezervo vaidmuo. Elektrinės blokai dirbo epizodiškai pagal atsiradusius energetikos sistemos poreikius.

1991 m. ekonominė blokada ir 1994 m. mazuto tiekimo iš Rusijos apribojimas vertė ieškoti naujų kuro šaltinių. Vakarų kuro rinkoje pasirodė naujas organinis kuras – orimulsija iš Venesuelos. Juo susidomėjo Lietuvos elektrinės specialistai.

1995 m. gegužės 31 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimu buvo pritarta siūlymui išbandyti naują kurą, o LVES pavesta sudaryti sutartį dėl orimulsijos pirkimo. 1995 m. birželio 23 d. buvo pasirašyta sutartis tarp „Bitor Europe Limited“ ir LVES dėl orimulsijos tiekimo 1995–2012 metais numatytais kiekiais. Orimulsijos deginimui buvo atlikti kelių katilų nežymūs kuro padavimo į degiklius pakeitimai. Orimulsijos panaudojimas Lietuvos elektrinėje visiškai pasiteisino, tačiau Venesuelos vyriausybė

dėl politinių motyvų 2006 m. jos gamybą nutraukė, o tiekimo sutartis buvo anuliuota. 2007 m. priimta paskutinė orimulsijos siunta. Lietuvos elektrinėje buvo sunaudota viso 537819 t orimulsijos.

1990 metų pradžioje dalies Lietuvos elektrinės įrenginių pagal jų įvedimo į eksploataciją pradžią darbo laiko resursas jau artėjo į pabaigą. Todėl 1992 ir 1993 metais pagal gamyklos pasiūlymą kai kurie įrenginiai buvo pakeisti modernizuotais.

Politikams nusprendus uždaryti Ignalinos AE, buvo manoma, kad iki 2010 m. Lietuvos poreikiams pakaks išsaugotos ir modernizuotos Lietuvos elektrinės. Uždarius Ignalinos AE Lietuvos elektrinė turėtų būti jau ne avarinio galios rezervo garantas, bet pagrindinė elektros gamintoja Lietuvoje. Todėl pagal 2002 m. energetikos strategiją iki antrojo Ignalinos AE bloko uždarymo jau AB „Lietuvos elektrinė“ visi 300 MW blokai turėjo būti parengti eksploatacijai. Panaudojant iš Švedijos vyriausybės gaunamą finansinę paramą, Švedijos firma *SwedPower International* 2003 m. paruošė studiją „Lietuvos elektrinės aplinkosauginis ir su juo susijęs techninis modernizavimas“ (angl. *Environmental and Related Technical Upgrading*). Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare ir už Ignalinos AE sustabdymą gavus dalinį finansinį kompensavimą buvo gauta parama šiam projektui. Projektą įgyvendino kelios Vakarų kompanijos. Lietuvos elektrinė Ignalinos AE uždarymą pasitiko kaip šiuolaikinė Vakarų elektrinė. Greta to, įgyvendinant Lietuvos respublikos vyriausybės energetikos strategiją, 2009 m. balandžio 23 d. AB „Lietuvos elektrinė“ generalinis direktorius Pranas Noreika pasirašė sutartį dėl kombinuoto ciklo bloko (KCB) statybos su Ispanijos koncernu „*Iberdrola Ingenieria & Construcción, SAU*“ generaliniu direktoriumi Alberto Sicre Diaz. 2012 m. spalio 15 d. valstybinė komisija pasirašė KCB statybos užbaigimo aktą. KCB naudingo veikimo koeficientas siekia per 58%, žymiai geresnis nei senųjų blokų (ne daugiau 40%). Už Europos Sąjungos paramą KCB turėjo pakeisti neekonomiškus B3 ir B4 blokus, kurie turėjo būti demontuoti 2013–2014 metais. 2014 m. AB „Lietuvos energijos gamyba“ valdyba nusprendė 2015 m. demontuoti B1 ir B2. Dėl sėkmingos elektros rinkos Lietuvos elektrinė dirba retai, nes jos gaminama elektra, deginant importuotą kurą, brangesnė nei didmeninė elektros kaina *Nord PoolSpot* rinkoje.

Paminėtina ir Lietuvos elektrinės 330 kV skirstyklos rekonstrukcija Nepriklausomos Lietuvos metais. Elektrinės skirstykla buvo statoma kartu su elektrinės statyba sovietmečiu nuo 1962 m. Apie 2000 metus, po daugiau kaip 30 metų eksploatacijos, dauguma skirstyklos įrenginių jau buvo susidėvėję, reikėjo keisti orinius jungtuvus, srovės ir įtampos transformatorius, relinės apsaugos ir automatikos sistemas. 1997 m. buvo nuspręsta skirstyklą visiškai rekonstruoti. Elektrinės užsakymu projektą paruošė Rygos „Siltumelektroprojeks“. 2001 m. gegužės 1 d. skirstyklą perdavus AB „Lietuvos energija“, jos rekonstrukcijos organizavimo darbai buvo tęsiami. Faktinė rekonstrukcija

prasidėjo 2003 m. gegužę. Buvo pakeisti visi skirstyklos elementai, schema, įrenginiai, konstrukcijos. Oriniai jungtuvai pakeisti dujiniais, neliko nepatikimų gelžbetoninių atraminių konstrukcijų, atsisakyta lanksčių šynų, kabančių izoliatorių. Reliniai apsaugų ir automatikos įtaisai pakeisti skaitmeniniais. Panaudojus skaitmeninę techniką įdiegtas skirstyklos įrenginių valdymas tiesiogiai iš LITGRID valdymo centro Vilniuje. Tai leido atsisakyti vietinio aptarnaujančio personalo. Rekonstrukcija baigta 2004 m. gruodžio 21. Generalinis rangovas buvo AB „Kauno energetikos remontas“, o subrangovai – UAB „Vetrūna“, UAB „Fima“, AB „Kruonio HAE statyba“, UAB „Hidroelektromontažas“.

Kauno HE pagaminta elektra pagal savo kainą rinkoje konkurencijos neturėjo. Jos gamybą riboja, kaip sako V. Mekas, tik turbinų galia ir Nemuno vanduo. 2000 m. hidroelektrinė buvo dirbusi per 40 metų, todėl iškilo būtinybė elektrinės techninės būklės nuodugnus ekspertinis vertinimas. 2001 m. buvo gautas 2 mln. litų Švedijos vyriausybės finansavimas Kauno HE modernizavimo studijai parengti. Šį darbą atliko Švedijos konsultacinė firma „Swed Power International AB“. Nustatyti trys pagrindiniai uždaviniai: hidroelektrinės rekonstrukcija, valdymo ir reguliavimo procesų pagerinimas bei aplinkosaugos stiprinimas. Iš reikiamų 125 mln. litų Kauno HE modernizavimo projektui įgyvendinti 30 mln. litų paskyrė Europos Sąjungos struktūrinis fondas, o likusią dalį skyrė AB „Lietuvos energija“. Tarptautinį konkursą dėl Kauno HE modernizavimo darbus atlikti laimėjo Švedijos bendrovė „ALSTOM Power Sweden AB“, su kuria AB „Lietuvos energija“ 2005 m. liepos 5 d. pasirašė sutartį. Po rekonstrukcijos Kauno HE tenkina visus ES direktyvų ir Lietuvos statybos techninių reglamentų reikalavimus, techniniu lygiu yra tinkama numatomų Lietuvos ir Europos Sąjungos šalių lygiagrečiais dirbančių energetikos sistemų elektrinėms keliamus reikalavimus.

Kruonio HAE – pirma svarbi elektrinė, pastatyta Nepriklausomoje Lietuvoje ir vienintelė tokio tipo elektrinė Baltijos šalyse. Kruonio HAE agregatai, įjungti siurblio režimu, kelia vandenį iš Kauno marių į viršutinį baseiną, esantį 100 m aukščiau marių vandens lygio. Esant viršutiniam baseinui pilnam, KHAE gali dirbti kaip paprasta hidroelektrinė, tiekdamą elektrą į 330 kV energetikos sistemos tinklą daugiau 12 valandų. Kruonio HAE nuo 1998 m. veikia 4 hidroagregatai, kurių kiekvieno galia siurblio režime buvo 225 MW, o generatoriaus režime – 205 MW. 2004 m. Sankt Peterburgo institutas NPOCKTI ir Charkovo „Elektrotiažmaš“ gamykla su elektrinės personalu atliko hidroagregatų bandymus. Remiantis bandymų rezultatais ir įvertinus sukaupą eksploatacinį patyrimą, hidroagregatų maksimali galia padidinta nuo 205 MW iki 225 MW. Hidroakumuliacinės elektrinės bendra galia padidėjo nuo 820 MW iki 900 MW.

Hidroakumuliacinės elektrinės atsirado kaip priemonė sudaryti šiluminėms elektrinėms lygų apkrovos grafiką ir tuo padidinant jų ekonomiškumą. XX amžiaus antroje

pusėje, kai elektrinėse, ypač atominėse, vieno generatoriaus galia perkopė 500 MW, didelių hidroakumuliacinių elektrinių pagrindinė paskirtis jau buvo jų greitai paleidžiamas galių rezervas. Kruonio HAE planuota galia derinta su Ignalinos AE generatorių galia. Per mažiau kaip dvi minutes automatiškai paleidžiama pilna galia Kruonio HAE galėjo kompensuoti staigų Ignalinos AE vieno generatoriaus atsijungimą. Kaip minėta, tai pirmą kartą buvo pademonstruota jau netrukus po paskutinio, ketvirto, HAE hidroagregato paleidimo – 1998 m. lapkričio 19 d. Kruonio HAE agregatai užtikrina greitą rezervinę galią, tuo leidžia išvengti sisteminių avarijų, padeda jas likviduoti. Kol veikė Ignalinos AE, įprastinėmis sąlygomis Kruonio HAE dalis agregatų stovėjo rezerve, paruošti automatiškai paleisti nuo sistemos priešavarinės automatikos ir operatyviai dengti atsiradusį galios deficitą sistemoje. Dėl Ignalinos AE reaktorių ar generatorių atsijungimų Kruonio HAE 20 kartų buvo automatiškai paleista.

2005 m. Kruonio HAE buvo sumontuotas 800 kW dyzelis generatorius, hidroakumuliacinė elektrinė tapo savalaidė, t. y. galėjo būti pasileisti be pašalinio energijos šaltinio po sisteminės avarijos.

2002–2014 metais atlikta daug darbų tobulinant ir modernizuojant Kruonio HAE įrenginius ir jų valdymą tenkinant IEC ir UPCT reikalavimus.

Lietuvos elektros perdavimo tinklai sovietmečiu buvo Baltijos šalių bendro elektros perdavimo tinklo dalis. Lietuvos 330 kV elektros tinklai keturiomis elektros linijomis sujungti su Latvija, penkiomis su Baltarusija ir trimis su Kaliningrado sritimi. Lietuvos 330 kV elektros linijų bendras ilgis 1565 km, 110 kV – 4946 km. Kiekvienos 330 kV elektros linijos galios pralaidumas yra apie 700–800 MW. Tokių tarp sisteminių elektros ryšių gali pavydėti daugelis valstybių. Deja, Lietuvoje nebuvo nei vienos elektros linijos su Lenkija.

Didelė dalis Lietuvos elektros linijų ir pastočių buvo pastatyta XX amžiaus septintajame ir aštuntajame dešimtmėčiais. Ypač išvystyti buvo skirstomieji elektros tinklai: 6–10 kV elektros linijų bendras ilgis beveik 47 tūkst. km, 0,4 kV – virš 70 tūkst. km. Sparčios elektrifikacijos laikotarpiu Lietuvos elektros linijoms buvo pradėti naudoti vietoje medinių atramų modernesnės gelžbetoninės. Deja, dėl jų blogos kokybės 10 ir 0,4 kV elektros linijų gelžbetoninių atramų amžius nepasiekė medinių. Dėl to pirmaisiais Nepriklausomybės metais, norint užtikrinti pakankamą elektros tiekimo patikimumą ir žmonių saugumą, pirmiausia reikėjo rūpintis skirstomaisiais tinklais, nes jie didele dalimi nulemia elektros tiekimo vartotojams patikimumą. Todėl iki 1997 m. dėl blogos finansinės būklės, dėl dažnų gedimų AB „Lietuvos energija“ didžiausias dėmesys ir lėšos buvo skiriamos 10 ir 0,4 kV skirstomiesiems tinklams atnaujinti.

Lietuvos energetikos sistemos veikimo patikimumui didelę įtaką turi 330 kV tinklai, bet per Nepriklausomybės laikus 330 kV tinkluose pasikeitimų nedaug. Sovietmečiu

buvo suplanuota 750 kV pastotė Jelgavoje ir 330 kV elektros linija Jelgava–Telšiai. Baigiantis sovietmečiui 750 kV elektros linijos statybos buvo atsisakyta dėl visuomenės pasipriešinimo, tačiau 330 kV elektros linija Telšiai–Jelgava buvo pradėta statyti nuo Telšių, pradėta ir Telšių 330 kV pastotė. Tai buvo ir pirmųjų 330 kV tinklų statyba Nepriklausomoje Lietuvoje. Buvo pastatyta Telšių 330 kV pastotė, o 330 kV elektros linija nuo Telšių buvo pastatyta 93,2 km tik iki Meškuičių ir prijungta prie 330 kV elektros linijos Jelgava–Šiauliai 1997 m., nes Jelgava buvo jau nepriklausomoje Latvijoje. Taip atsirado 3 galų 330 kV elektros linija Jelgava–Šiauliai su atšaka į Telšius. Tai pirmą tokia trijų galų 330 kV linija, kaip neužbaigtų projektų rezultatas, vienintelė Baltijos šalyse. Linijų relinei apsaugai buvo pastatyti ABB firmos nauji relinės apsaugos mikroprocesoriniai įrenginiai, pirmieji Lietuvoje tokios įtampos linijose. Nuo pat diegimo pradžios buvo susidurta su praktinės patirties ir metodinės medžiagos stygiu. Tai buvo didelis rūpestis DC Baltija specialistams, nes per metus įvyko 20 atjungimų. Todėl 1999 m. spalį DC Baltija iniciatyva buvo atlikti įvairių trumpųjų jungimų bandymai patikrinti, kaip realiai veikia apsaugos įrenginiai bei taikomos metodikos, kurias vykdė DC Baltija ir AB „Lietuvos energija“ specialistai. Bandymų rezultatai leido išspręsti iškilusias trijų galų linijos relinės apsaugos problemas.

Sovietmečiu pirmą 330 kV pastotę Lietuvoje buvo pastatyta Šiauliuose 1962 metais, vėliau – Kaune. Pastočių sovietiniai įrenginiai nebuvo tobuli, o iki 1990 m. ir paseno. Reikėjo pastotes rekonstruoti ir modernizuoti. 330 kV pastočių rekonstrukcija ir modernizacija prasidėjo nuo Šiaulių 330/110/10 kV pastotės 1996 m. 1997 m. prasidėjo Kauno 330 kV pastotės, o 2003 m. – ir Lietuvos elektrinės 330 kV skirstyklos.

Veikiančių 330 kV pastočių modernizacija ir rekonstrukcija komplikuoja ir gaiši, todėl tęsiasi kelis metus. Rekonstruotos pastotės tapo modernios ir schemomis, ir įrenginiais, kaip ir Europos Sąjungos valstybėse. Didelę svarbą turi šiuolaikinių informacinių technologijų ir telekomunikacijų priemonių panaudojimas jų moderniam valdymui. Dar iki AB „Lietuvos energija“ reorganizacijos jau deramas dėmesys, pagal finansines galimybes, buvo skiriamas informacinių technologijų ir telekomunikacijų plėtrai. Buvo pradėtas kurti šviesolaidinis duomenų perdavimo tinklas, apimantis didžiuosius Lietuvos miestus ir sujungtas su kaimyninėmis šalimis. 10 pav. parodytas AB „Lietuvos energija“ pradėtas kurti didelės spartos šviesolaidinio ryšio tinklas, suteikiantis galimybę teikti ryšio ir duomenų perdavimo paslaugas ne tik energetikos objektų stebėsenai ir valdymui, bet ir parduoti dalį perteklinio pajėgumo paslaugų trečiųjų šalių vartotojams. Modernios informacinės technologijos, telekomunikacijų priemonės leidžia racionalizuoti elektros tinklų priežiūrą, optimizuoti operatyvinį valdymą, veiksmingiau organizuoti elektros tinklų priežiūrą ir eksploataciją, sumažinti pastočių aptarnaujantį personalą.

10 pav. Šviesolaidinis duomenų perdavimo tinklas Lietuvoje 2002 m.

110 kV pastočių rekonstrukcija ir modernizacija vyko gana sėkmingai, dauguma pastočių savo įrenginiais ir valdymu pasidarė modernios, nes seni įrenginiai pakeisti šiuolaikiniais, panaudotos modernios informacinės technikos ir telekomunikacijų technologijos. Tai sudarė prielaidas pereiti prie vakarietiškų elektros tinklų eksploatavimo metodų.

Nepriklausomybės laikais Lietuvos 330 kV elektros tinkluose pasikeitimų buvo nedaug. Tik atsiradus AB LITGRIG, kuri tęsė AB „Lietuvos energija“ pradėtus projektus, 2014 m. rudenį buvo baigta statyti 90 km ilgio elektros linija Telšiai–Klaipėda, būtina Lietuvos elektros jungčiai NordBalt su Švedija, prijungta prie atnaujintos Klaipėdos 330 kV pastotės.

2014 m. gegužės 5 d. Alytaus rajone iškilmingai paskelbta elektros tilto su Lenkija statyba. Tam Alytaus 330 kV pastotė rekonstruota, už 500 m nuo pastotės pastatytas 500 MW nuolatinės srovės keitiklis su 400 kV skirstykla, kurie užima maždaug 12 ha plotą. Čia prasidėjo kita, ne tik Lietuvai, bet ir visam regionui svarbi elektros jungties LitPol Link 400 kV oro linija, jungianti Alytų su Elk Lenkijoje.

Pradėjus veikti jungtims *NordBalt* su Švedija ir *LitPol Link* su Lenkija 2015–2016 metais pagaliau užsidarė elektros tinklų žiedas aplink Baltijos jūrą – įgyvendintas 1996 metų studijos planuotas „*Baltic Ring*“, reikalingas Baltijos jūros regiono bendrai elektros rinkai atsirasti.

Negalima nepaminėti ir Bitėnuose pastatyto 330 kV skirstomojo punkto, kuris atvėrė tiesioginį kelią Lietuvos elektrai į Klaipėdą, neužsukant į Kaliningrado srityje esančią Sovietsko (Tilžės) 330 kV pastotę. Tai svarbus mazgas Lietuvos, Latvijos ir Estijos energetikos sistemoms kartu sinchronizuotis su Kontinentinės Europos elektros tinklais. Tam Lietuvos 330 kV elektros perdavimo tinklai turėtų būti sustiprinti, kaip parodyta 11 pav. Plačiau apie tai www.litgrid.eu.

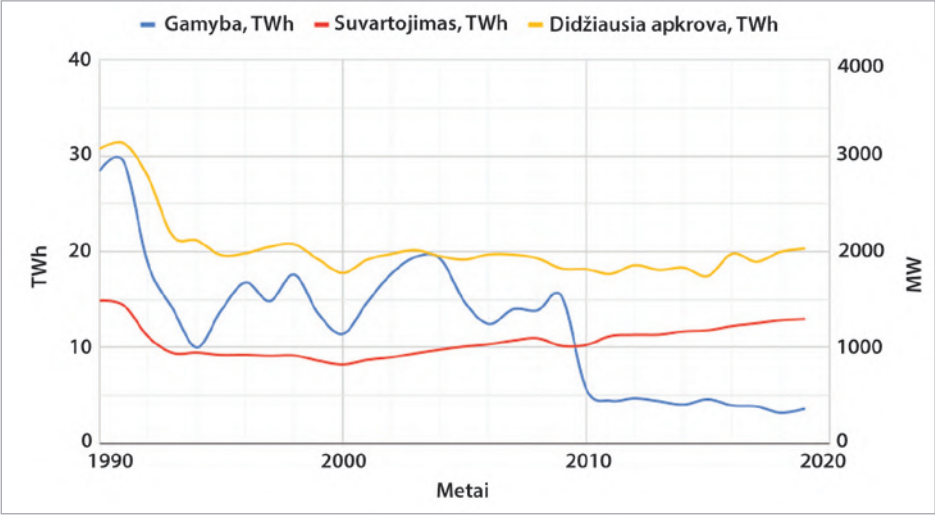
Lietuvos perdavimo tinklų plėtra turi derintis su ENTSO-E kas dveji metai tikslinamais TYNDP planais.

ENTSO-E nariai reguliariai rengia savo šalies energetikos sistemos adekvatumo (tinkamumo) prognozes, t. y. ar šalies elektros perdavimo tinklai ir esamos elektrinės visada užtikrins šalies vartotojų elektros paklausą. Kartu sudaromi ir regionų adekvatumo prognozė.

11 pav. Lietuvos elektros perdavimo tinklai sinchronizacijai su Kontinentinės Europos elektros tinklais

Kaip veikė Lietuvos energetikos sistema 1990–2019 metais, parodo 12 pav. pateikti metinės elektros gamybos (TWh), metinio elektros suvartojimo (TWh) ir kaip kito Lietuvoje kasmetinė didžiausia apkrova MW grafikai.

12 pav. Elektros gamyba (TWh), elektros suvartojimas (TWh) ir didžiausia metų apkrova (MW) Lietuvoje 1990–2019 metais

Kaip matyti iš grafikų, iki 2010 m., t. y. iki Ignalinos AE uždarymo, Lietuvoje elektros buvo gaminama daugiau nei suvartojama – ji buvo eksportuojama. 2009 m. gruodžio 31 d. Ignalinos AE uždarius, Lietuvos elektrinės jau gamino mažiau elektros, nei reikėjo Lietuvos vartotojams. Trūkstama elektra buvo perkama iš kaimynų, nes tai buvo pigiau, nei gaminti savose elektrinėse importiniu kuru. Pirkti elektrą galimybės atsirado dėl jau veikiančių elektros jungčių *NordBalt*, *Estlink1*, *Estlink2* bei *LitPol Link* ir gerai veikiančios Baltijos ir Skandinavijos bendros elektros rinkos. Sinchronizavus Baltijos ir Kontinentinės Europos elektros tinklus turėtume didesnę bendrą elektros rinką, bet sinchronizacijai Baltijos elektros energetikos sistemos kartu turi tenkinti sinchroninio susijungimo sąlygas. Tam reikia Lietuvai, Latvijai ir Estijai ne tik susitarti, bet ir atlikti nemažai suderintų darbų.

Vykdydama Europos Sąjungos energetikos strategiją Lietuva išsikėlė ambicingus tikslus – iki 2030 m. reikalingos elektros pasigaminti vėjo ir saulės elektrinėse 50%, o iki 2050 m. – 100%.

2020 m. sausio 1 d. Lietuvoje vėjo elektrinių įrengta galia buvo 534 MW, saulės – 103 MW, t. y. vėjo elektrinių įrengta galia prilygo penkių Kauno HE, o saulės – vienos

Kauno HE galiai. 2019 m. vėjo elektrinės pagamino 1,45 TWh, saulės – 84 GWh. Tai atrodo veiksminga, nes visos Lietuvos elektrinės tais metais pagamino tik 3,64 TWh. Tuo žiniasklaidoje pasidžiaugiama, bet 2019 m. Lietuvoje bendras elektros poreikis buvo 12,98 TWh. Pasiiekti Lietuvos tikslus apsirūpinti elektra iš vėjo ir saulės elektrinių nėra paprastas uždavinys.

Vėjo ir saulės elektrinės yra patrauklios, nes jos elektrą gamina iš vėjo ir saulės šviesos energijos, jų ištekliai didžiuliai, jos nereikia pirkti, elektra gamina be dūmų, neteršiant aplinkos, tačiau jų elektros gamyba yra blogai nuspėjama. Todėl tokios elektrinės, nors ir patrauklios, kelia rūpesčius energetikos sistemos veikimui. Kaip jau buvo minėta, dėl neprognozuotai vėjo elektrinių generuojamos galios pasikeitimo 2006 m. lapkričio 6 d. buvo sutrikęs UCTE darbas. Tas sutrikimas paskatino atsirasti ENTSO-E. 2015 m. kovo 20 d. įvykęs pilnas saulės užtemimas Kontinentinės Europos energetikos sistemos teritorijoje patvirtino ENTSO-E veiklos reikšmingumą. Pilno saulės užtemimo metu saulės elektrinių generuojama galia per pusę valandos sumažėjo nuo 22 GW iki 14 GW, o po dviejų valandų jų generuojama galia jau buvo 35 GW. Tai milžiniškas trikdys, bet energijos tiekimo sutrikimų nebuvo, nes vadovaujant ENTSO-E energetikos sistemų operatoriai buvo gerai pasiruošę priimti tokį gamtos iššūkį. Jam buvo pradėta ruoštis dar 2014 m. rugpjūtį.

Lietuvoje AB „Lietuvos energija“ vėjo elektrinių nestatė. Jas statė privatūs investuotojai, o suminė jų galia buvo ribojama dėl nepakankamų Lietuvos energetikos sistemos galimybių kompensuoti vėjo elektrinių sukeliama galių nebalansą. Atsiradus UAB „Lietuvos energija“ grupei, ji nupirko pirmuosius vėjo parkus.

Įsisteigus gerai veikiančiai Baltijos ir Skandinavijos elektros rinkai, kai atsirado elektros jungtys su Lenkija, o ypač su Švedija, atsirado ir didesnė galimybė kompensuoti neprognozuotą vėjo elektrinių generuojamų galių pasikeitimą, kad nesutriktų sistemos stabilus veikimas. Tokios galimybes leidžia „Ignitis grupė“ (pasikeitusiai UAB „Lietuvos energija“) pagrįstai planuoti tiek vėjo, tiek saulės elektrinių statybos plėtrą. Lietuvos Vyriausybė patvirtino 700 MW galios vėjo parkų statybą apie 30 km nuo Baltijos jūros pakrantės ties Palanga. Ten iškylančių vėjo elektrinių laukiama 2027 metais. „Litgrid“ numato, kad Lietuvos elektros perdavimo sistema per ateinančią dešimtmetį leis integruoti iki 1500 MW vėjo elektrinių sausumoje.

Antrame vėjo elektrinių parkų plėtos etape, numatomam po 2030 m., į elektros sistema būtų integruojama dar bent 700 MW vėjo parkų. Tuo atveju, „Litgrid“ nuomone, gali pritrūkti elektros linijų Šiaurės Vakarų Lietuvoje ir gali prireikti stiprinti elektros jungtis su Latvija, rekonstruoti 330 kV oro liniją tarp Grobinės Latvijoje ir naujos Darbėnų pastotės. Reikėtų ir pakeitimų Latvijos teritorijoje, su Latvijos „Augstsprieguma Tikls“ pritarimu.

Darbėnų 330 kV pastotės atsiradimą lemia „Harmony Link“ jūros kabelis su Lenkija, būtinai Baltijos energetikos sistemų sinchronizacijai su Lenkijos (Kontinentinės Europos) elektros tinklais.

EPILOGAS

Per Lietuvos nepriklausomybės 30 metų paveldėtas sovietinis elektros ūkis buvo pertvarkytas, nors ir ne iš karto sklandžiai, tapo europietišku, atitinkančiu visus Europos Sąjungos nuostatų reikalavimus. Lietuvoje elektros nepritrūksta, kaip ir Europos Sąjungos valstybėse. Lietuvos energetika išvaduota iš nenatūralių monopolijų. Lietuvoje retai kur užgęsta šviesa. Tai nuopelnas, kaip pažymi AB „Ignitis grupė“ vadovas Darius Maikštėnas, kad „tinklai, gamyba, visa energetika veikia visų žmonių, kurie sėdi ne kabinetuose, dėka“. Pasitikėjimą šiandieninės Lietuvos elektros energetika 2019 m. birželio 27 d. neoficialiai patvirtino ENTSO-E, vienu iš jos 12 valdybos narių išrinkdama Daivį Virbicką, AB „Litgrid“ generalinį direktorių. 2020 m. ENTSO-E sudarė 35 Europos valstybių 42 elektros perdavimo sistemų operatorių bendrovės (www.entsoe.eu). ENTSO-E (Europos perdavimo tinklų sistemų operatorių organizacija – angl. *European Network of Transmission System Operators for Electricity*) įkurta 2008 m. harmonizuoti operatorių veiklą, kuriant bendrą Europos elektros rinką, atstovauti elektros perdavimo sistemų operatorių Europos institucijose. ENTSO-E pagrindiniai siekiai – atsinaujinančių energijos išteklių, vėjo ir saulės elektrinių integracija į elektros energetikos sistemas, suderinta su elektros vidaus rinkos plėtra bei Europos Sąjungos energetikos politikos tikslų įgyvendinimas. ENTSO-E nuo pat savo veiklos pradžios pradėjo rengti Europos dešimties metų elektros perdavimo tinklų plėtos planus TYNDP (angl. *Ten Year Network Development Plan*), periodiškai atnaujinamus bei elektros tinklų kodeksus ir kitas energetikos sistemų veiklos taisykles. Dokumentų rengime dalyvauja visi ENTSO-E nariai, o dokumentų projektai derinami su Europos Sąjungos institucijomis. ENTSO-E dokumentai yra privalomi elektros perdavimo tinklams ir prie jų prisijungiančioms elektrinėms. ENTSO-E pasitikėjimas AB „Litgrid“ vadovu, tuo pačiu tai pasitikėjimas ir visa Lietuvos energetika.

Tikėkime, kad Lietuvos namuose ir įmonėse visada būtų elektra, pagaminta vėjo ir saulės elektrinėse. Čia svarbiausias vaidmuo priklauso „Ignitis grupei“, kurios planuose ne tik patikimas elektros skirstymas vartotojams, bet ir švari elektros gamyba, vėjo ir saulės energijos pavertimas elektra, kuri ne tik švies, bet ir pakeis benzina, dyzeliną, dujas Lietuvos transporte. Yra visos prielaidos tuos planus realizuoti.

Elektros energijos gamyba ir sunaudojimas Lietuvoje 1935–2010 m.

LIETUVOS ELEKTROS ENERGIJOS BALANSAS, TWh (Litgrid) duomenys																			
Metai	1935	1938	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2009	2010	
Elektros energijos gamyba	0,073	0,109	0,119	0,034	0,222	0,574	1,122	3,850	7,360	8,990	11,665	20,94	28,39	13,89	11,42	14,78	15,32	5,70	
Ignalinos AE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9,48	17,03	11,82	8,42	10,34	10,85	-	
Šiluminės elektrinės	-	-	-	-	-	0,563	0,750	3,490	6,940	8,610	11,199	10,91	10,82	1,28	2,26	3,20	3,84	3,63	
Kruonio HAE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,38	0,30	0,37	0,71	0,76	
Hydroelektrinės	-	-	-	-	-	0,011	0,372	0,356	0,427	0,380	0,466	0,39	0,42	0,37	0,34	0,45	0,42	0,54	
Vėjo elektrinės	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,16	0,22	
Kiti atsinaujiantys energijos ištekliai	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,16	0,12	0,04	0,10	0,42	0,54	0,55	
Elektrinių savos reikmės	-	-	-	0,002	0,013	0,036	0,065	0,255	0,428	0,483	0,656	1,60	2,11	1,42	1,37	1,17	1,20	0,37	
Pateikta į tinklą	-	-	-	0,032	0,209	0,538	1,057	3,595	6,932	8,507	11,010	19,34	26,28	12,47	10,05	13,61	14,12	5,33	
Komercinis sistemos balansas (- importas / + eksportas)	-	-	-	-	-	-0,006	-0,008	0,964	2,175	0,514	0,107	6,22	11,98	2,68	1,34	2,96	2,93	-5,99	
Importas	-	-	-	-	-	0,006	0,008	-	-	-	-	-	0,41	0,21	0,14	1,09	0,68	7,13	
Eksportas	-	-	-	-	-	-	-	0,964	2,175	0,514	0,107	6,22	12,39	2,89	1,48	4,05	3,61	1,14	
Bendras elektros energijos poreikis Lietuvoje	-	-	-	0,032	0,209	0,542	1,068	2,642	4,757	7,993	10,901	13,12	14,30	9,79	8,90	10,86	11,20	11,32	
Kruonio HAE užkrovimas	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,54	0,64	0,75	1,01	1,04	
Bendras elektros energijos suvartojimas Lietuvoje	-	-	-	0,032	0,209	0,542	1,068	2,642	4,757	7,993	10,901	13,12	14,30	9,25	8,26	10,11	10,18	10,28	
Tinklų technologinės sąnaudos	-	-	-	0,008	0,038	0,052	0,108	0,382	0,639	0,907	1,371	1,58	1,55	2,45	1,35	1,29	1,02	1,06	
Galutinis elektros energijos suvartojimas Lietuvoje	0,027	0,041	-	0,024	0,170	0,490	0,960	2,260	4,118	7,086	9,530	11,53	12,75	6,80	6,91	8,82	9,16	9,22	
Pramonė	0,017	0,030	-	0,013	0,088	0,309	0,590	1,450	2,537	4,260	5,090	5,97	6,22	3,47	3,27	3,25	2,65	3,07	
Transportas	-	-	-	0,001	0,008	0,014	0,025	0,050	0,107	0,170	0,230	0,15	0,21	0,07	0,07	0,02	0,07	0,08	
Žemės ūkis	-	-	-	0,001	0,002	0,022	0,080	0,270	0,663	1,346	2,400	2,55	2,70	0,52	0,23	0,15	0,16	0,17	
Gyventojai	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,40	1,76	1,49	1,77	2,18	2,75	2,59	
Paslaugos ir kiti vartotojai	0,010	0,011	-	0,009	0,073	0,145	0,260	0,490	0,811	1,310	1,810	1,46	1,85	1,24	1,57	3,22	3,53	3,30	

Elektros energijos gamyba ir sunaudojimas Lietuvoje 2011–2019 m.

Eil. Nr.	Balansas, TWh	Metai								
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1.	Elektros energijos (Neto)	4,45	4,71	4,40	4,05	4,60	3,97	3,87	3,22	3,64
1.1.	Šiluminės elektrinės	2,78	3,04	2,36	1,93	2,32	1,38	0,85	0,61	0,73
1.1.1.	Lietuvos elektrinė	1,10	1,42	1,10	0,84	1,05	0,48	0,14	0,06	0,02
1.1.2.	Vilniaus energija	0,54	0,43	0,43	0,25	0,24	0,00	0,00	0,00	0,00
1.1.3.	Kauno termofikacijos elektrinė	0,37	0,32	0,26	0,16	0,12	0,04	0,00	0,00	0,00
1.1.4.	Panevėžio energija	0,19	0,10	0,07	0,07	0,09	0,09	0,06	0,00	0,00
1.1.5.	Kitos elektrinės	0,59	0,76	0,50	0,61	0,82	0,78	0,65	0,54	0,70
1.2.	Hidroelektrinės	1,05	0,94	1,06	1,08	1,01	1,02	1,15	0,95	0,93
1.2.1.	Kauno HE	0,39	0,33	0,42	0,32	0,28	0,36	0,47	0,36	0,28
1.2.2.	Kruonio HAE	0,57	0,51	0,54	0,68	0,67	0,57	0,57	0,52	0,58
1.2.3.	Mažos hidroelektrinės	0,09	0,10	0,09	0,07	0,07	0,09	0,11	0,07	0,06
1.3.	Vėjo elektrinės	0,47	0,54	0,60	0,64	0,81	1,13	1,36	1,14	1,45
1.3.1.	Perdavimo tinklo vėjo el.	0,38	0,44	0,49	0,52	0,65	0,99	1,19	0,99	1,25
1.3.2.	Skirstomojo tinklo vėjo el.	0,09	0,10	0,11	0,12	0,15	0,14	0,17	0,15	0,21
1.4.	Kiti atsinaujinantys energijos ištekliai	0,15	0,20	0,38	0,41	0,46	0,44	0,52	0,53	0,53
1.4.1.	Elektrinės kūrenamos biomase	0,15	0,20	0,26	0,19	0,22	0,22	0,24	0,24	0,23
1.4.2.	Elektrinės kūrenamos biodujomis	-	-	-	0,06	0,07	0,10	0,13	0,14	0,14
1.4.3.	Saulės energijos elektrinės	0,00	0,00	0,05	0,07	0,07	0,07	0,07	0,08	0,08
1.4.4.	Atliekų deginimo elektrinės	-	-	0,08	0,09	0,09	0,06	0,08	0,07	0,07
2.	Komercinis sistemos balansas (- importas /+ eksportas)	6,74	6,62	6,95	7,62	7,21	-8,27	-8,68	-9,63	-9,34
2.1.	Importas	8,71	8,56	7,61	7,78	7,46	10,10	11,17	12,44	13,39
2.2.	Eksportas	1,97	1,94	0,66	0,16	0,25	1,83	2,49	2,80	4,04
3.	Bendras elektros energijos poreikis Lietuvoje	11,19	11,33	11,34	11,68	11,81	12,25	12,54	12,85	12,98
3.1.	Kruonio HAE užkrovimas	0,80	0,72	0,77	0,96	0,95	0,81	0,82	0,75	0,83
3.2.	Bendras elektros energijos suvartojimas	10,40	10,61	10,57	10,72	10,86	11,43	11,73	12,11	12,15
4.	Perdavimo ir skirstomojo tinklų technologinės sąnaudos	0,94	0,95	0,93	0,87	0,85	0,97	0,97	0,93	1,01
5.	Galutinis elektros energijos suvartojimas	9,46	9,66	9,65	9,84	10,02	10,47	10,76	11,18	11,14
5.1.	Pramonė	3,61	3,70	3,71	3,79	3,91	4,04	4,20	4,28	4,34
5.2.	Transportas	0,10	0,11	0,11	0,10	0,10	0,10	0,10	0,11	0,10
5.3.	Žemės ūkis	0,21	0,23	0,23	0,24	0,23	0,25	0,26	0,26	0,25
5.4.	Gyventojai	2,62	2,64	2,59	2,66	2,66	2,78	2,84	2,98	2,91
5.5.	Paslaugos	2,93	2,97	3,00	3,06	3,12	3,30	3,36	3,54	3,54

LITERATŪRA

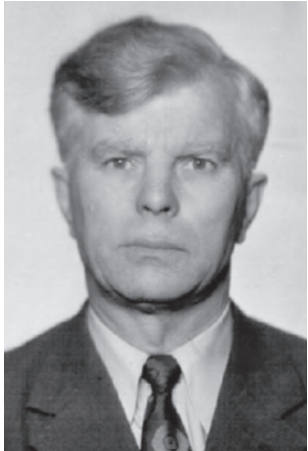
1. Stasys Bilys. Lietuvos elektrifikavimas. Nuo pirmųjų elektrinių iki energetikos sistemos. – Vilnius: Trys žvaigždutės, 2018.
2. Kruonio HAE didybė ir vargai / sudarytojas Algis Kusta. Vilnius: Margi raštai, 1999.
3. Stanislovas Danila. Kruonio HAE: trumpas radimosi metraštis. – Kaunas: Naujasis lankas, 2009.
4. Strategic issues of energy system reforms in Central and Eastern Europe. The East-West Link-up of Electricity Grids. UNESCO Paris 1992.
5. Lietuvos elektrifikavimo istorija. Energetikos objektų statytojų klubo užsakymu išleido leidykla „Sidabrinis trimatis“, 2006 m.
6. Lietuvos elektrifikavimo istorija. Antras tomas. – Vilnius: Trys žvaigždutės, 2013.
7. Jonas Kazlauskas. About the Lithuanian-Polish Power Bridge. fpr.lt › 2015/07 › LFPR-7-Kazlauskas.
8. „Žiburiai“, Lietuvos energetikų laikraštis. 1990–2000 metai.
9. Lietuvos energetika. Pirmas tomas / J. Stankus, J. Jurginis, V. Puronas, J. Martusevičius, A. Žilinskas ir kt. – Vilnius: Mokslas, 1982.
10. Lietuvos energetika. Antras tomas / A. Žilinskas, J. Martusevičius, A. Stumbras ir kt. – Vilnius: Mokslas, 1992.
11. Lietuvos energetika. Penktas tomas. 1990–2014 /sudarytojas Vilius Šaduikis – Vilnius: Trys žvaigždutės, 2015.
12. Lietuvos energetika. Šeštasis tomas. Iki 1944 /sudarytojas Vilius Šaduikis – Vilnius: Trys žvaigždutės, 2017.
13. Lietuvos energetika. Septintasis tomas. 1944–1962 /sudarytojas Vilius Šaduikis – Vilnius: Trys žvaigždutės, 2019.
14. Donatas Kriščiukaitis, Jeronimas Laucius. Juozas Linkaitis: gyvenimas, paskirtas Lietuvos energetikai – Vilnius: Trys žvaigždutės, 2010.
15. Energetikos bendrovių, Lietuvos energetikos muziejaus ir Lietuvos centrinio valstybinio archyvo sukaupta informacija.
16. Lietuvos mokslas. V tomas, 12 knyga. Lietuvos mokslų akademija, 1997 m.
17. Ignalinos AE 25 metai. Visagino poligrafija, 2008 m.

IV DALIS

LIETUVOS ENERGETIKAI, GIMĘ 1920–1930 M.

BIOGRAFIJOS

A

Serafinas ANDRIUŠIS gimė 1922 m. liepos 1 d. pasiturinčio ūkininko šeimoje Kauno apskr. (dabar Kauno r.) Ilgakiemio kaime. Mokytiis tekdavo eiti apie 5 km į Garliavą. Baigęs Garliavos gimnaziją, pasirinko elektriko kelią ir įstojo mokytis į Kauno Aukštesniąją technikos mokyklą, kurią 1944 m. baigė, įgydamas elektrotechniko specialybę. Praslinkus karui, Serafiną paėmė į tarybinę armiją, tarnavo prie Leningrado (Peterburgo) elektros traukinyje. Tarnyba armijoje išgelbėjo artimuosius nuo tremties – visa šeima buvo įtraukta į deportuojamųjų sąrašus, visiems buvo liepta per valandą susiruošti išvežimui, bet karininkas atsitiktinai pamatė Serafino nuotrauką tarybinės armijos kario uniformą ir išvežimą sustabdė. Po tarnybos armijoje sugrįžęs

į Lietuvą, S. Andriušis 1950 m. balandžio mėn. pradėjo dirbti Petrašiūnų elektrinėje būdinčio monterio, vėliau – elektriko-techniko pareigose. 1953 m. įstojo į LŽŪA mechanizacijos fakulteto neakivaizdines studijas. Studijos užtruko 8 metus, tuo metu sukūrė šeimą, gimė du sūnūs. 1961 m. baigė LŽŪA, baigiamojo darbo tema buvo „Jonavos r. Stalino kolūkio elektrifikavimas“. Serafinas gavo inžinieriaus mechaniko diplomą, nes tuo metu LŽŪA elektrikų diplomų paprasčiausiai neteikdavo.

1960 m. pradėjo dirbti Kauno elektros tinkluose vyresniuoju inžinieriumi. 1962 m. gruodžio 1 d. buvo įkurti Alytaus elektros tinklai, kurių vyriausiuoju inžinieriumi buvo paskirtas Serafinas. Dirbo Alytaus ET iki 1967 m. Šiuo laikotarpiu buvo kuriama Alytaus ET bazė, statomos naujos pastotės, sparčiai elektrifikuojami kolūkiai ir kaimo gyvenvietės. Jis nuolat prisimindavo kaip žmonės džiaugėsi, kai namuose atsirasdavo elektra, kai nereikėdavo uždegti žibalinės lempos. 1966 m. Serafinui gimė dukra, todėl 1967 m. jis grįžo dirbti atgal į Kauno ET gamybinio-techninio skyriaus viršininko pareigoms. Šias pareigas ėjo 20 metų iki 1987 m. Dirbant vadovu, jam daug kartų buvo siūloma stoti į komunistų partiją, taip galima buvo kilti karjeros laiptais, tačiau jis principingai atsisakė.

Serafinas buvo labai draugiškas, visada pasirengęs padėti kitiems. Be savo tiesioginių pareigų, jis vadovaudavo studentų praktikoms, geranoriškai padėdavo surinkti medžiagą

baigiamiesiems darbams, recenzuodavo diplominius darbus. Už gerą ir sąžiningą darbą daug kartų buvo skatinamas, apdovanotas garbės ir padėkos raštais.

1987 m. Serafinas perėjo dirbti į Kauno šiluminių tinklų įkurtą Energetikos muziejų, kuriame kartu su muziejaus įkūrėju E. Buinevičiumi tvarkė ir rinko naujus eksponatus, plėtė muziejaus ekspoziciją, rengė ekskursijas energetikos specialybės studentams ir moksleiviams. 2003 m. sustabdžius Kauno šilumos tinklų Energetikos muziejaus veiklą Serafinas aktyviai dalyvavo energetikų veteranų veikloje. Tais pačiais metais kartu su bendraminčiais A. Kriščiukaičiu, A. Špėliu ir kt. įsteigė Kauno energetikos veteranų klubą „Elektra“, rašė straipsnius apie Lietuvos energetikos istoriją į „Kauno dieną“, „Elektros erdves“.

Didelė Serafino aistra buvo sodininkystė – jo užauginti abrikosų sodinukai ir dabar auga buvusių kolegų ir bičiulių soduose. Serafino pėdomis pasuko ir abu jo sūnūs, Algimantas ir Virgilijus, kurie baigė Kauno politechnikos institutą (dabar KTU), įgydami elektros sistemų inžinieriaus elektriko specialybę. Šeimos tradicijas pratęsė ir anūkas Aurimas, taip pat pasirinkęs energetiko specialybę. Jis baigė magistro studijas KTU ir sėkmingai dirba ESO.

Serafinas Andriušis mirė 2014 m. sausio mėn., palaidotas Eigulių kapinėse Kaune.

Parengė Algimantas Andriušis

Aloyzas ASTRAVAS gimė 1928 m. balandžio 19 d. Elzbietytės k., Anykščių r. 1949 m., baigęs Panevėžio I gimnaziją, įstojo į Kauno universiteto Mechanikos fakultetą, kurį baigė 1954 m. su pagyrimu, įgydamas šiluminės energetikos inžinieriaus specialybę ir pradėjo dirbti inžinieriumi valstybiniame projektavimo institute „Lietprojektas“, Kauno skyriuje. 1959 m. perkeltas į Pramonės statybos projektavimo institutą, Šiluminės technikos skyrių. Nuo 1966 m. paskirtas šio skyriaus vyriausiuoju inžinieriumi.

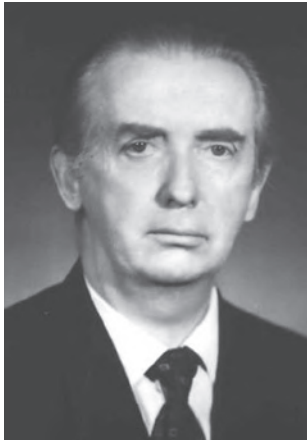
Respublikoje yra mažai stambesnių katilinių, kuriose nebūtų jo rankų ar minties pėdsakų. Daug dėmesio skyrė jaunųjų specialistų kvalifikacijai kelti. Pasižymėjo kaip kūrybiškas ir profesionalus inžinierius, šiluminės energetikos specialistas, buvo žinomas ne tik Lietuvoje, nes ne vienas sudėtingas jo projektas buvo įgyvendintas už respublikos ribų. Nuolat atstovaudavo Pramonės statybos institutą įvairiausiose komisijose ir ekspertizėse kaip instituto vyriausias šilumininkas. Taip pat buvo LTSR energetikos ir elektrotechnikos pramonės termofikacijos sekcijos prezidiumo narys. Nuo 1963 m. vadovavo tuometinio Kauno politechnikos instituto pramonės šiluminės energetikos

specialybių Valstybinei egzaminų komisijai. Daugelį metų konsultavo ir dirbo kaip būsimų inžinierių šilumininkų diplominių darbų vadovas.

Aloyzas Astravas buvo beveik visų sovietiniais metais statytų šiluminių katilinių projektų vadovas arba pagrindinis konsultantas.

Mirė 1982 m. Palaidotas Kaune, Romainių kapinėse.

Parengė Vilius Šaduikis

Algirdas AUGUSTAITIS gimė 1923 m. birželio 12 d. Kaune, Lietuvos universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto profesoriaus Prano Augustaičio šeimoje. 1932 m. įstojo į „Aušros“ berniukų gimnaziją, kurioje mokėsi iki VIII klasės, o nuo 1940 m. – Vilniuje. 1941 m. rudenį A. Augustaitis grįžo į Kauną ir įstojo į Suaugusiųjų institutą. Pasibaigus karo veiksams Lietuvoje, A. Augustaitis 1944 m. įstojo studijuoti į Kauno valstybinio universiteto Technologijos fakulteto Elektrotechnikos skyrių. Dar jo nebaigęs nuo 1948 m. pradėjo dirbti vyresniuoju preparatoriumi universiteto Bendrosios elektrotechnikos katedroje, o 1949 m. buvo perkeltas vyresniuoju laborantu į Elektros stočių ir tinklų katedrą. 1950 m. jis su pagyrimu

baigė Kauno valstybinį universitetą ir buvo paskirtas dirbti į Elektros stočių ir tinklų katedrą vyresniuoju dėstytoju. 1952–1955 m. studijavo Leningrado politechnikos instituto elektros stočių, tinklų ir sistemų specialybės trimetėje aspirantūroje. Mirus jo mokslinio darbo vadovui, A. Augustaitis disertacijos nebaigė rengti, todėl pasiliko dar metams stažuotis.

Grįžęs, A. Augustaitis pradeda dirbti Kauno politechnikos instituto (KPI) Elektros stočių ir tinklų katedroje vyr. dėstytoju ir skaityti elektros stočių, tinklų ir sistemų specialybės studentams „Elektros sistemų pereinamieji procesai“ disciplinos paskaitas. Nors statinis ir dinaminis elektros sistemų stabilumas, trumpieji jungimai tada Lietuvoje atrodė grynai teorinis dalykas, o skaičiavimai labai sudėtingi, nes to meto pagrindinė skaičiavimo priemonė buvo tik logaritminė liniuotė, bet 1955 m. pabaigoje baigus statyti pirmąją Lietuvoje 110 kV elektros liniją Petrašiūnai–Panevėžys–Rėkyva, sujungiančią lygiagrečiam darbui Petrašiūnų ir Rėkyvos rajonines elektrines, elektros sistemos režimų skaičiavimai pasidarė svarbūs. Lietuvos energetikos ūkio valdybos užsakymu A. Augustaitis su studentais atlieka vieną iš pirmųjų KPI ūkiskaitinių tiriamųjų darbų „Lietuvos energetikos sistemos dinaminio stabilumo tyrimai“.

1960 m. susikūrus Lietuvos energetikos sistemai (apjungus 6 elektrines) srautų

pasiskirstymo ir trumpųjų jungimų srovių skaičiavimai, sudėtingi ir gaisūs, pasidarė kasdieniniu energetikos sistemos dispečerių rūpesčiu. Todėl KPI Elektros stočių katedros vedėjas L. Kaulakis iniciatyva 1958 m. katedroje pradėdami kurti tiems skaičiavimams skirti nuolatinės srovės elektros sistemų analizatoriai (modeliai). Pirmąjį tokių analizatorių Lietuvos vyriausiosios gamybinės energetikos ir elektrifikavimo valdybos (VGEEV) užsakymu katedra pagamino jau 1961 m., vėliau pagaminta 12 tokių analizatorių ne tik Lietuvos, bet ir kitoms Sovietų Sąjungos organizacijoms, tarp jų ir Maskvos energetikos institutui. A. Augustaitis buvo ne tik aktyvus analizatorių gamybos organizatorius, bet ir jų panaudojimo metodikų kūrėjas. Jis dar 1962 m. analizatorius pritaikė vandentiekio tinklų skaičiavimui.

Katedros nuopelnai kuriant nuolatinės srovės analizatorius Sovietų Sąjungoje buvo plačiai žinomi ir įvertinti. Analizatoriai buvo eksponuojami SSRS liaudies ūkio pasiekimų parodoje ir 1964 m. L. Kaulakis, A. Augustaitis, M. Bortkevičius ir A. Nargėlas buvo apdovanoti SSRS geriausio mokslinio techninio darbo G. Kržižanovskio konkurso premija bei parodos sidabro medaliu, o 1965 m. ir 1971 m. – bronzos medaliais. 1967 m. jiems už tuos darbus buvo suteikta Respublikinė premija.

A. Augustaičio pastangomis katedros elektros sistemų laboratorijoje atsirado ir kintamos, ir nuolatinės srovės elektros sistemų modeliai, sudarantys geras sąlygas studentams susipažinti su procesais elektros sistemose. Vienu svarbiausiu A. Augustaičio gyvenimo siekiu buvo specialistų ruošimas ir lietuviško elektrifikuoto geležinkelio sukūrimas.

Vyr. dėstytojo A. Augustaičio dėstoma pereinamųjų procesų elektros sistemose disciplina daugeliui studentų buvo nelengvai įsisavinama, jos egzaminai daugumai užsitiesdavo visą dieną ir ilgiau, bet A. Augustaitis rodydavo didelę kantrybę ir geranoriškumą, siekė, kad studentai sudėtingas žinias gerai įsisavintų. A. Augustaitis studentams buvo tolerantiškas ir mandagus, turėjo gerą humoro jausmą, buvo jų mylimas ir gerbiamas. A. Augustaitis 28 metus vadovavo Kauno politechnikos instituto Energetikos ir elektrotechnikos draugijai, aktyviai dalyvavo „Žinijos“ draugijos veikloje.

Algirdo ir Ramintos (Kairiūkštytės) Augustaičių šeima užaugino du sūnus, Rimantą ir Algirdą, ir dvi dukteris, Ingę ir Laimą. Sūnus Rimantas (1949–1977) inžinierius elektrikas, dukra Laima (1955) chemikė, pedagogė, dukra Ingė (1957) inžinierė, sūnus Algirdas (1962) miškotvarkos profesorius. Augustaičiai susilaukė 6 anūkų.

Algirdas Augustaitis mirė 1990-04-09, palaidotas Kaune, Petrašiūnų kapinėse, šeimos panteone.

*Parengė Anzelmas Bačauskas
ir Vytautas Miškinis*

B

Stasys BACIANSKAS gimė 1920 m. sausio 1 d. Papiškių k., Molėtų vls., Utenos apskr., valstiečių šeimoje. 1927 m. pradėjo lankyti Papiškių pradinę mokyklą. 1932 m. įstojo į Giedraičių gimnazijos trečiąją klasę ir 1934 m. baigė keturių klasių kursą. 1935–1936 m. dirbo žemės ūkio darbus tėvo ūkyje. 1937–1938 m. mokėsi Ukmergės gimnazijoje, o 1939 m. įstojo į Kauno aukštesniąją technikos mokyklą, kurią baigė 1946 m. ir įgijo elektrotechnikos inžinierius kvalifikaciją.

1946 m. Ukmergės r. promkombinate S. Bacianskas pradėjo eiti inžinieriaus pareigas. 1948 m. buvo perkeltas į Anykščių rajono promkombinatą ir iki 1952 m. dirbo vyriausiuoju inžinieriumi. 1952–1956 m. dirbo Salų miestelio elektrinės direktoriumi. 1956 m. pradėjo dirbti darbų vykdytoju Antalieptės statybos montavimo valdyboje Nr. 18 ir statė Antalieptės hidroelektrinę. 1959 m. Antalieptės statybos-montavimo valdybą prijungus prie Anykščių statybos-montavimo valdybos toliau dirbo darbų vykdytoju, o vėliau – vyr. darbų vykdytoju. Vadovavo brigadoms, vykdančioms elektrifikavimo darbus Utenos ir Zarasų rajonuose. Buvo kruopštus, energingas, gerai išmanantis savo darbą vadovas, turėjo didelį autoritetą tarp darbuotojų. Apdovanotas Vyriausios gamybinės energetikos ir elektrifikavimo valdybos bei Energetikos statybos tresto garbės raštais.

Su žmona išaugino sūnų Kazį (gim. 1945 m.), dukrą Ritą (gim. 1946 m.), dukrą Nijolę (gim. 1950 m.), sūnų Ričardą (gim. 1951 m., miręs).

Mirė staiga, 1981 m. balandžio 12 d. ekskursijos Armėnijoje metu. Palaidotas Utenos miesto kapinėse.

Parengė Alvydas Bitinas

Stasys BAČKAITIS gimė 1929 m. rugsėjo 10 d. Kaune. JAV nuo 1949 m. Mechanikos inž. bakalauras (1953), automobilių inžinerijos magistras (1955), Ph. D. biomechanikos inžinerija. 1979 registruotas profesionalas inžinierius. 1953–1968 m. inžinierius Chrysler Corp. Tarp 1962 ir 1968 m. vadovavo JAV techninei darbo grupei bendruose planavimo projektuose su Vokietijos karinių pajėgų transporto štabu ir „Alfred Krupp“ koncernu karinės technikos klausimais. Nuo 1968 iki 2007 m. tarnavo JAV Transporto ministe-

rijoje Vašingtone, kaip tarėjas ir vadovaujantis inžinierius dalyvavo rengiant JAV federalinio lygio dokumentus, reguliuojančius žmogaus apsaugą automobilių katastrofose. Autorius virš 40 JAV dokumentų, apimančių automobilių konstrukcijų smūginio sugniužimo mechaniką, žmogaus nuo sužeidimo tolerancijos ribas įvairiakryptinių smūgių poveikyje, elektroninių matavimų pritaikymą duomenų surinkimui ir jų įvertinimą. Jie paskelbti US Code of Federal Regulations CFR 49, Part 571 and Part 572 valstybiniame reguliacijų leidinyje. Yra suorganizavęs ir vadovavęs daugiau nei 20 tarptautinių seminarų ir simpoziumų žmogaus apsaugos automobilinio eismo temomis. JAV automobilių inžinierių sąjungos narys (SAE) ir jos žmogaus apsaugos komiteto ex-pirmininkas. Nuo 1977 iki 2006 m. JAV Transporto mi-

nisterijos žmogaus ir gyvūnų panaudojimo technologiniuose eksperimentuose Etikos ir Aprobacijos komiteto narys. Iki 2007 m. atstovavo JAV Eismo apsaugos administraciją įvairiuose SAE ir ISO/TC22/SC10&SC12 techniniuose komitetuose. SAE technologinių ir mokslinių pranešimų aprobacijos komisijos narys. Parašęs daugiau kaip 50 mokslinių ir virš 20 publicistinių straipsnių žmogaus apsaugos ir energijos generavimo temomis. Autorius 7 knygų biomechanikos ir eismo saugumo klausimais. Redagavo Lietuvių enciklopedijos 37-to papildomo tomo tikslųjų mokslų ir medicinos skyrius. 1972 m. ALIAS suvažiavimo rengimo pirmininkas ir 1974 m. Pasaulio Lietuvių kongreso organizacinio komiteto narys. Paskaitininkas nuo 1968 m. iki 2005 m. Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumuose (PLMKS), 1989 m. Tikslųjų mokslų ir Technologijos sekcijų organizatorius, 2003 ir 2006 m. PLMKS organizacinio komiteto ko-pirmininkas, 2008 m. PLMKS pirmininkas. Buvusio Lietuvos žurnalo „Mokslas ir Technika“ redkolegijos narys ir bendradarbis. Nuo 1970 m. Vašingtone ekonominio ir technologinio tyrimo centro bendradarbis klausimais, liečiančiais Lietuvoje vykstančius pokyčius elektros energijos generavimo sektoriuose. Spausdinosi JAV lietuvių dienraštyje „Draugas“, „Association for the Advancement of Baltic Sciences“ (AABS) ir „Lituanus“ žurnaluose. Bendradarbiavo su KTU Transporto ir elektros inž. katedrų darbuotojais, Sociologijos fakultetu bei Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija (LŠMM). 1992 m. organizavo ir iki 2005 m. vadovavo KTU Administravimo fakulteto JAV Patariamajai tarybai. Priklauso ALIAS, AABS, JAV profesionalų inžinierių sąjungai, 2004 m. išrinktas SAE Fellow. 1995 m. suteiktas KTU garbės daktaro vardas. JAV transporto ministro tris kartus apdovanotas medaliais už išskirtinai aukštus technologinius atsiekimus, taip pat už nuopelnus Lietuvai apdovanotas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Karininko kryžiumi. 1956 m. pagerb-

tas JAV Baltųjų Rūmų priėmimo pas prezidentą D. Eisenhowerį kaip vienas iš labiausiai atsiekimais pasižymėjusių jaunų imigrantų JAV Vidurio regione. Nuo 2000 iki 2012 m. JAV Lietuvių bendruomenės Krašto valdybos vicepirmininkas mokslo reikalams bei JAVLB atstovas LŠMM mokslinių premijų užsienio lietuviams paskyrimo komisijoje. Nuo 2009 m. atstovauja Amerikos lietuvių tarybai Vašingtone „Central and Eastern European Coalition“ (CEEC). Artimai dalyvauja Atlantic Council, Brookings Institution, School for Advanced International Studies of the John Hopkins University, Wilson Institute ir kitų Washington D. C. protinio mąstymo institucijų (Think Tanks) veikloje.

Parengė Anzelmas Bačas

Sebastinas BAGDONAVIČIUS gimė 1929 m. kovo 1 d. Alytaus apskr. Simno km. ūkininkų Povilo Bagdonavičiaus (1893–1974) ir Stefanijos Guževičiūtės-Bagdonavičienės (1903–1994) šeimoje. Be Sebastino dar buvo brolis Kostas (1924–1962).

Sebastinas, baigęs Simno pradinę mokyklą, toliau mokėsi Alytaus gimnazijoje, kurią baigęs 1945 m. įstojo studijuoti į Kauno valstybinio Vytauto Didžiojo universiteto Technologijos fakulteto elektrotechnikos skyrių. 1951 m., jau po universiteto reorganizavimo, baigė Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultetą ir įgijo elektros stočių, tinklų ir sistemų inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. Paskyrimą gavo į Petrašiūnų VRE, kur, dar studijuodamas 1949 m., jau buvo pradėjęs dirbti inžinieriumi konstruktoriumi.

1956 m. Sebastinas pervedamas į naujai organizuotą Kauno hidroelektrinės statybos direkciją, kur rūpinosi elektrinės projektu ir statybos vykdymo kontrole. Ir čia pasireiškė Sebastino darbštumas bei kruopštumas. Apie tai pasakojo pirmasis direktorius V. Stukas: „...Iš statybininkų ir direkcijos darbuotojų ypač pasižymėjo direkcijos inžinierius S. Bagdonavičius. Jis daug prisidėjo prie to, kad Kauno HE, kaip nė vienas kitas respublikos energetikos objektas, buvo pastatyta ir greitai pateikta valstybinei komisijai, kuri priėmė ją eksploatuoti be jokių nebaigtų darbų ar kokių nors defektų.“ Dar statant hidroelektrinę Sebastinui teko užsiimti ir būsimų eksploatacininkų paruošimu Sovietų Sąjungos hidroelektrinėse.

Baigus statybą, 1960 m. spalio 1 d. Sebastinas paskiriamas Kauno HE technikos skyriaus viršininku. Čia jis dalyvauja elektrinės eksploatavimo organizavime ir išskylančių techninių problemų sprendime, vadovauja elektrinės inžinierių techninei tarybai. Pagal jo racionalizacinę pasiūlymą, atlikus eilę tiriamųjų darbų, bendra elektrinės galia

padidinama nuo 90 iki 100,2 MW. Pradėjus statyti Kruonio (Kaišiadorių) HAE, statybos užsakovu paskiriama Lietuvos VRE, kurioje šių funkcijų vykdymui prie Kapitalinės statybos skyriaus komplektuojama specialistų grupė. Į ją, kaip patyręs hidroenergetikos specialistas, pakviečiamas Sebastinas Bagdonavičius ir 1975 m. liepos 1 d. paskiriamas Kapitalinės statybos skyriaus viršininko pavaduotoju Kruonio HAE statybos klausimams. Tuo metu vyko dar tik techninio projekto ekspertizė, derinimas ir jis kartu su projekto vyriausiuoju inžinieriumi G. Avdejevu nuėjo labai sudėtingą kelią iki jo patvirtinimo 1978 m. balandžio 4 d. Tada prasidėjo darbai statybos aikštelėje ir į čia persikėlė Sebastino darbo svorio centras iki jo netikėtos mirties.

Laisvalaikio Sebastinas labai mėgo savaitgaliais su žmona pasivaikščioti gamtoje. Jaunystėje žaidė tinklinį, o vėliau pamėgo tenisą. Daugelį metų jo aistra buvo fotografija. Sulaikė nemažai gamtos ir asmeninio pobūdžio nuotraukų. Rinko ir sistematizavo straipsnius apie mokslo ir technikos naujoves. Buvo didelis operos gerbėjas.

1949 m. Sebastinas vedė našlę Zuzaną Helmienę (Šidlauskaitę), su kuria sulaukė dukros Loretos (1952), dabar Kleizienės, ir sūnaus Romualdo (1955–1998).

Sebastinas Bagdonavičius mirė 1979 m. gruodžio 2 d. Palaidotas Kaune, Eigulių kapinėse.

Parengė Algis Viktoras Mekas

Petras BALAZAS gimė 1922 m. rugsėjo 21 d. Vainute, Tauragės apskr. mažžemių valstiečių Jono ir Onos Balazų šeimoje, kurioje augo penki vaikai – sūnus Petras ir keturios dukros. Tėvui, Jonui Balazui, priklausė tik 5 ha žemės, šeima vertėsi sunkiai. Baigęs pradžios mokyklą, Petras turėjo padėti dirbti tėvams, gimnazijos programą mokėsi tik neakivaizdiniu būdu. Tinkamai pasiruošęs, 1945 m. įstojo į Kauno aukštesniosios technikos mokyklos elektrotechnikos skyrių. Čia baigęs tris kursus, 1948 m. prie Kauno valstybinio universiteto veikiančiuose paruošimo kursuose eksternu išlaikė gimnazijos baigimo egzaminus ir įstojo į Elektrotechnikos fakultetą elektros stočių, tinklų ir sistemų grupę. 1953 m., jau po universiteto reorganizacijos įkurta-

me KPI, apgynė diplominį darbą ir jam buvo pripažinta inžinieriaus elektrotechniko kvalifikacija.

Paskyrimą gavo į Klaipėdos valstybinį rajoninę elektrinę (VRE), kur 1953 m. rugpjūčio 29 d. jis priimamas dirbti budinčiuoju inžinieriumi. Įvertinus pareigingumą ir gamybinę patirtį, 1959 m. kovo 6 d. skiriamas elektrinės budinčių inžinierių vadovu –

vyresniuoju budinčiu inžinieriumi. Ruošiantis pradėti eksploatuoti statomą Kauno HE, 1959 m. rugpjūčio 26 d. P. Balazas iš Klaipėdos VRE perkeliamas į ją vyresniuoju budinčiu inžinieriumi. Čia jis aktyviai dalyvauja pradedant eksploatuoti visus keturis hidroagregatus (1959–11–1960–11). Per šį laikotarpį tenka intensyviai persikvalifikuoti iš šiluminės į hidroenergetiką, įgyjamas naujas patyrimas. Išvykus vyriausiajam inžinieriui A. Masalskiui, P. Balazas nuo 1961 m. kovo 4 d. skiriamas į jo vietą ir šias pareigas eina iki 1970 m. Užbaigiama HE statyba, įdiegiamas vietinis ir automatinis valdymas iš Vilniaus. Atliekami užtvankos hidrauliniai, žemutinio bjefo dugno tvirtinimo ir pralaidų didžiausio debito praleidimo bei kiti bandymai.

Nusistovėjus ramiam ir ritmingam elektrinės darbui, sumažėjus techninių problemų apimčiai, keičiasi organizacinė struktūra. Panaikinus vyriausiojo inžinieriaus pareigybę Petras Balazas 1970 vasario mėn. perkeliamas dirbti į Energetikos tinklų mokslinio tyrimo ir projektavimo instituto Lietuvos kompleksinio projektavimo skyrių. Dirbdamas grupės, sektoriaus vadovu, Kauno politechnikos institute parengė ir Maskvoje G. Kržanovskio energetikos institute 1981 m. apgynė technikos mokslų kandidato (dabar daktaro) disertaciją. Paskelbė daugiau kaip 35 mokslinius darbus ir pranešimus, yra 14-kos išradimų autorius. Apgynęs disertaciją, perėjo į Kauno „Centrolito“ įmonę, kur dirbo iki išėjimo į pensiją.

1953 m. vedė Kauno medicinos instituto absolventę gydytoją stomatologę Janiną Grigaravičiūtę (1926–1997). Janinai Balazienei po sunkios ligos mirus, likęs vienas, 1999 m. susituokė su Virginija Brazauskaite (1938). Mirė Petras Balazas 2015 m., sulaukęs 93 metų amžiaus. Palaidotas Kaune, Šančių kapinėse.

Parengė Algis Viktoras Mekas

Povilas BALČIŪNAS gimė 1927 m. birželio 27 d. Šiauliuose. 1934–1940 m. mokėsi Vinco Kudirkos pradžios mokykloje, 1940–1943 m. mokėsi Šiaulių vidurinėje amatų mokykloje, kurią baigęs įgijo šaltkalvio automechaniko ir elektriko profesijas. 1943–1946 m. dirbo pagal įgytas profesijas. 1946 m. įstojo į Kauno politechnikumą, kurį su pagyrimu baigė 1950 m. ir įgijo techniko elektriko kvalifikaciją. 1950–1951 m. – Klaipėdos valstybinės elektrinės vyresnysis elektromonteris ir budintysis inžinierius stažuotojas.

1951 m. įstojo į Kauno politechnikos institutą, aktyviai dalyvavo studentų mokslinės draugijos veikloje. Su pagyrimu baigęs institutą 1956 m. įgijo elektros stočių ir sistemų specialybės inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. 1951–

1958 m. – fabriko Kauno audiniai budintysis elektrikas, vyresnysis meistras ir pastočių grupės viršininkas. Čia dirbant buvo sukurti pirmieji du išradimai. 1958–1968 m. – Vilniaus lengvosios pramonės projektavimo-konstravimo biuro „Punktukas“ nestandartinių automatikos įrenginių konstravimo skyriaus viršininkas. Tai buvo intensyvios kūrybinės veiklos laikotarpis. Sukurta eilė naujų išradimų, pagal kuriuos pagaminta struktūrinių verpalų mašinų Elastik ir Gofron pirmieji pavyzdžiai.

Dirbdamas Vilniuje mokėsi KPI neakivaizdinėje aspirantūroje (vadovas Petras Basutis). 1968 m. buvo pakviestas dirbti docentu KPI Bendrosios elektrotechnikos katedroje. 1970 m. apgynė technikos mokslų kandidato disertaciją „Puslaidininkinis dažnio keitiklis liuminescenciniam apšvietimui“. Docento vardas suteiktas 1973 m. Sukurtas ir pagamintas pirmasis SSRS eksperimentinis 1050 Hz, 32 kVA aukšto dažnio pramoninio apšvietimo įrenginys. 1980–1985 m. sukurta originali aukšto dažnio kvazistabilios srovės sistema, kuri buvo patentuota SSRS, JAV, Kanadoje, Anglijoje, Prancūzijoje, Švedijoje ir Vokietijoje. 1986 m. sukurta, pagaminta ir pramoninėmis darbo sąlygomis išbandyta 16 kVA 400 Hz kvazistabilios srovės sistemos gatvių apšvietimo įrenginys su natrio lempomis ir su galimybe reguliuoti tų lempų šviesos srautą. 1986 m. bendradarbiaujant su Vilniaus universiteto Kvantinės elektronikos katedra ir Lazerinių tyrimų centru buvo vykdomi tyrimo darbai. Buvo sukurta lazerinių maitinimo šaltinių PLAZMAK-1, -2, -3, -4, -5 modifikacijų gama. Modifikacija 3 (4) naudota Lietuvoje serijomis gamintuose medicininiuose lazeriniuose skalpeliuose-koagulatoriuose MEDULA-3, -4. Kitos modifikacijos naudotos mokslinių tyrimų preciziniams lazeriams.

Per visą veiklos laikotarpį yra sukūręs ir įdiegęs 26 išradimus ir užsienio patentus. 1987 m. apdovanotas SSRS aukštojo mokslo žymūno ženklu ir Liaudies ūkio parodos aukso medaliu. Tais pačiais metais LSSR LŪ parodoje kartu su bendradarbiais įvertintas pirmąja premija. Per kūrybinės veiklos laikotarpį Povilas Balčiūnas parengė habilituoto daktaro disertaciją „Aukšto dažnio įtampos-srovės galios keitiklių sukūrimas ir tyrimas“, kurią apgynė 1994 metais. Profesoriaus vardas jam suteiktas 1995 m. Povilui Balčiūnui vadovaujant buvo apgintos R. Masiulio, G. Petrausko, S. Sakalausko disertacijos. 2000 m. Elektros ir valdymo inžinerijos fakultete buvo įkurtas Atsinaujinančių šaltinių energijos technologijų centras. Povilas Balčiūnas iki 2007 m. buvo jo įkūrėjas, mokslinis vadovas, ir direktorius. 2000 m. įkūrus Lietuvos taikomųjų mokslų akademiją, Povilas Balčiūnas buvo pakviestas dalyvauti jos veikloje. Jis yra daugiau kaip 180 mokslinių straipsnių ir 12 metodinių leidinių autorius ir bendraautoris.

Mirė P. Balčiūnas 2019 m. liepos 5 d. Palaidotas Kaune, Petrašiūnų kapinėse.

Parengė Anzelmas Bačauskas pagal „Elektros inžinerijos katedrai – 90“ ir Vytautas Miškinis

Antanas BARAUSKAS gimė 1924 m. liepos 5 d. Navininkų kaime, Betygalos valsčiuje, Raseinių apskrityje, mažžemio valstiečio šeimoje, kuri vėliau persikėlė į to paties valsčiaus Diržionių kaimą. Pradžios mokyklos 4 skyrius baigė kaimo mokykloje, o 5–6 skyrius lankė Betygaloje, į kurią kiekvieną dieną tekdavo sukarti pėstute po 12 km.

1945 m. baigęs Raseinių gimnaziją, Antanas įstojo į Kauno universiteto Elektrotechnikos fakultetą. O kaime tuo metu vyko siaubingi įvykiai. Pas Antano tėvą Petrą Barauską nuolat lankydavosi partizanai. Kažkas įskundė. Vieną kartą sodybėlę apsupo kareiviai. Per stebuklą, prisidengę nakties tamsa, partizanai pabėgo. Tačiau buvo nušauta mama, sunkiai sužeistas tėtis, kuris netrukus mirė. Antanas liko

be jokios paramos. Apie nelaimę sužinojęs jo buvęs mokytojas, dabar jau matematikos dėstytojas, Jonas Matulionis, pasikvietė jį dirbti matematikos katedroje laborantu, tuo suteikdamas jam galimybę išgyventi ir toliau studijuoti.

Bendrosios elektrotechnikos katedroje Antanas Barauskas pradėjo dirbti 1951 m. asistentu tik gavęs inžinieriaus elektriko diplomą. 1959 m. apgynė technikos mokslų kandidato (dabar – daktaro) disertaciją „Orinių transformatorių analizė“. 1962 m. jam suteiktas docento mokslinis vardas ir tais pačiais metais jis paskirtas naujai sukurtos Taikomosios matematikos katedros vedėju, kuriai vadovavo 12 metų. 1964 m. Antanas tapo Elektrotechnikos fakulteto dekanu. 1967 m. nuo Elektrotechnikos fakulteto atskilo naujas Automatikos fakultetas ir Antanas Barauskas tapo pirmuoju jo dekanu. Šis fakultetas taip išaugo, kad nuo jo 1974 m. vėl atskilo naujas Skaiciavimo technikos (dabar Informatikos) fakultetas ir dekanas postas vėl buvo patikėtas Antanui Barauskui. 1972 m. buvo išleista Antano Barausko ir Vytauto Tėvelio knyga „Kompleksinio kintamojo funkcijos ir operacinis skaičiavimas“. Vėliau, prisidėjęs prof. Zenonui Navickui, ši knyga buvo papildyta ir 1986 m. išleista iš naujo. 1976 m. Antanui Barauskui suteikiamas Lietuvos nusipelnusio inžinieriaus vardas.

Išėjęs į pensiją, jis rašė apie matematikos mokymo priemones, daug ir sėkmingai dirbo Mokslo ir enciklopedijų leidykloje rengiant technikos-matematikos terminų aiškinamąjį žodyną.

Antanas Barauskas užgeso 1999 m. balandžio 4 d. Palaidotas Kaune, Karmėlavos kapinėse. Tiesa, spėjo pasidžiaugti, kad jo sūnui Rimantui, habilituotam daktarui, suteiktas profesoriaus vardas, o sūnus Giedrius, medikas, tap pat tapo profesoriumi.

Parengė Anzelmas Bačasuskas pagal „Elektros inžinerijos katedrai – 90“ ir Vytautas Miškinis

Albinas BARONAS gimė 1926 m. spalio 2 d. Peteliškių km. Krinčino vls., Biržų apskr. ūkininko šeimoje. Mokėsi Krinčino mokykloje, vėliau – Pasvalio gimnazijoje, kurioje baigė keturias klases. 1945 m. buvo pašauktas į karinę tarnybą. 1947 m. demobilizuotas dėl sveikatos būklės. Tais pačiais metais įstojo į Vilniaus valstybinio universiteto parengiamuosius kursus, kartu tęsė ir gimnazijos kursą, kuriuos baigęs 1949 m. įstojo į Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultetą. 1954 m. jį baigęs įgijo inžinieriaus elektrotechniko kvalifikaciją ir buvo paskirtas dirbti į „Lenelektrosetstroj“ Rygos 9-tą mechanizuotą koloną darbų vykdytoju. Dalyvavo tiesiant pirmąją 110 kV įtampų liniją Petrašiūnai–Panevėžys–Šeduva–Radviliškis–Rėkyva. Taip

pat vykdė linijų tiesimo darbus Estijos Respublikos Tartu, Piarnu ir Talino miestuose.

1958 m. buvo perkeltas į Petrašiūnų statybos ir montavimo valdybą aikštelės viršininku. Vadovavo tiesiant 110 kV ETL Klaipėda–Šilutė. Linijose buvo naudojamos medinės atramos su gelžbetonio pakojomis. Gelžbetoninės atramos pirmą kartą buvo panaudotos tiesiant 110 kV ETL Vilnius–Kaunas.

1960 m., organizavus Elektros tiekimo linijų statybos montavimo valdybą, paskirtas vyriausiuoju inžinieriumi, kur dirbo iki 1990 m. Vadovavo 35–330 kV linijų ir pastočių statybos ir montavimo darbams. 1987 m. perkeltas dirbti meistrui. Išėjęs į pensiją dirbo Vilniaus elektros tinkluose.

Už sąžiningą darbą ne kartą buvo apdovanotas garbės ir padėkos raštais, medaliu, 1964 m. jam suteiktas Lietuvos nusipelnusio statybininko garbės vardas. Už cilindrinį polių panaudojimą tiesiant 110 kV oro liniją per Kuršių marias apdovanotas Sąjunginės parodos bronzos medaliu. Pateikė daug racionalizacinių pasiūlymų, kurie įgalino palengvinti darbo sąlygas, sutaupyti gelžbetonio ir metalo konstrukcijų, publikavo keletą straipsnių spaudoje. Aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje.

Žmona Irena dirbo medicinos seserimi Vilniaus Raudonojo kryžiaus ligoninėje. Šiuo metu išėjusi į pensiją. Sūnus Vilius – informacinių technologijų ir kompiuterinių sistemų inžinierius „Ignitis“ grupės (buvusi „Lietuvos energija“) bendrovėje. Dukra Rasa baigė Vilniaus inžinerinio statybos instituto Miestų statybos fakultetą. Šiuo metu yra krovinių pervežimo ir transportavimo logistikos specialistė.

Albinas mirė eidamas 93-ius metus, 2019 m. sausio 16 d., Vilniuje. Palaidotas Liepynės kapinėse.

Parengė Vilius Baronas ir Zenonas Ružinskas

Vytautas BAŠKYS gimė 1927 m. rugsėjo 11 d. Didžia-salio k., Salako vls., Zarasų apskr. amatininko ir mokytojos šeimoje. Tėvas, dar jaunas būdamas, prieš pirmąjį pasaulinį karą buvo išvykęs į Ameriką, kurioje susirado darbo. Dirb-damas įsijungė ir į lietuvių išeivių kultūrinę veiklą – dainavo lietuvių chore „Birutė“. Buvo labai gabus kalboms – mokėjo lietuvių, rusų, estų, lenkų, anglų, vokiečių, prancūzų kalbas. Grįžęs į Lietuvą ėmėsi verslo ir su šeima persikėlė į Žemaiti-ją – Kretingos apskr., Klaipėdos miestą. Motina mokytojavo Grūšlaukio, Darbėnų mokyklose, Kretingoje. Vytautas, bai-gęs pradžios mokyklą, įstojo į Klaipėdos Vytauto Didžiojo gimnaziją, bet vokiečiams užėmus Klaipėdos kraštą, turė-jo skubiai išvykti. Šeimai persikėlus į Kauną, motina ėmė mokytojauti. Vytautas įstojo į Kauno „Aušros“ gimnaziją. 1944 m. Lietuvą okupavus sovietams, be teismo buvo suimtas jo tėvas ir Sibiro lageriuose žuvo. Motina liko viena su 4 vaikais. Nepaisant sunkios materialinės padėties Vytautas 1945 m. baigė gimnaziją ir įstojo į Kauno universitetą. Universitete studijavo labai rimtai, buvo aktyvus sporti-ninkas – vienas iš vadovaujančių studentų sporto draugijai. 1951 m. baigė universitetą su pagyrimu, jau reorganizuotame Kauno politechnikos institute. Įgijo elektros stočių, tinklų ir sistemų inžinieriaus kvalifikaciją. Aukštąjį mokslą įgijo ir Vytauto du broliai ir sesuo.

Vytautas 1951–1955 m. dirbo Elektromontavimo kontoroje darbų vykdytoju, vyresn. inžinieriumi, vadovaudamas kaimo ir miestelių elektrifikavimo darbams. Gerai įsisavinęs praktinį elektrifikavimo darbą, nuo 1955 m. iki 1959 m. ruošė kaimo elektrifikacijos pro-jektus Žemės ūkio projektavimo institute dirbdamas vyresn. inžinieriumi, vyr. projektų inžinieriumi, 1959–1963 m. – Pramoninės statybos projektavimo institute vyr. projektų inžinieriumi. Nuo 1963 m. iki 1992 m. Lietuvos elektros tinklų projektavimo institute vadovavo aukštųjų įtampų 35–110–330 kV linijų ir pastočių projektavimui dirbdamas sektoriaus vadovu, vyr. projektų inžinieriumi. Vadovavo instituto projektų vyriausiųjų inžinierių biurui. Jam tiesiogiai vadovaujant buvo suprojektuotos pagrindinės Lietuvos vakarinės ir centrinės dalies elektros linijos ir pastotės. Daug išradingumo ir ryžtingumo jam teko parodyti projektuojant Neringos elektros tiekimui reikalingas 110 kV elektros linijas, praeinančias per nacionalinį Neringos parką, nepažeidžiant jam taikomų reikala-vimų. Jis vertinamas kaip aukštos kvalifikacijos specialistas, pasižymėjęs principingumu ir organizuotumu. Buvo vienas iš autorių išleisto žemės ūkio elektrifikacijos žinyno. Išau-gino sūnų ir dukrą, kurie irgi baigė Kauno politechnikos institutą. Į pensiją išėjo 1992 m.

Mirė Vytautas Baškys 2010 m. sausio 17 d. Palaidotas Kauno Romainių kapinėse.

Parengė Anzelmas Bačauskas

Henrikas BAVARSKIS gimė 1925 m. sausio 19 d. Plik-šilio km., Užvenčio vls., Šiaulių apskr. Baigęs I Šiaulių ber-niukų gimnaziją, kad išvengtų tarnybos okupantų kariuo-menėje, 1944 m. įsidarbino Šiaulių geležinkelių valdyboje. 1945–1951 m. mokėsi Kauno universitete, o po reformos – Kauno politechnikos institute ir įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. Mokytiis teko sudėtingu pokario metu: bendra-bučių nebuvo, maistui – kortelių sistema.

Gavus diplomą, buvo pasiūlyta (tada buvo sąjunginis skirstymas) važiuoti dirbti į Užkaukazę, bet Henrikui pa-vyko gauti laisvą diplomą ir jis 1951 m. rugsėjo mėn. buvo priimtas darbui „Litovenergo“. Priėmė pats valdybos vyr. inžinierius Antanas Gruodis. Po kelių dienų buvo nukreiptas darbui į Energijos reali-zavimo įmonę (Energosbyt). Pareigos – inspektorius energetinių įrengimų priežiūrai fabrikuose ir gamyklose. Kadangi 1952 metais paleidus TE-2 prasidėjo šiluminių trasų statyba, Henrikui buvo pavesta jų statybos techninė priežiūra. Pasikeitė ir pareigos: vyresn. inžinierius-šilumininkas. 1958 m. įkuriami Vilniaus šilumos tinklai, o Henriką pats J. Nekrašas įtikina tapti naujos įmonės vyr. inžinieriumi.

Henrikas daug prisidėjo prie Vilniaus miesto šilumos ūkio plėtros, kai buvo pradėta centralizuotai tiekti šilumą miesto gyvenamiems namams ir pramonės įmonėms. Jis sukūrė ne vieną centralizuoto šilumos energijos tiekimo schemą, buvo kelių išradimų autorius. Pagal jo paruoštą metodiką buvo skaičiuojami pagamintos bei suvartotos šilumos kiekiai. Darbo apimtys žymiai išaugo, kai Vilniaus šilumos tinklams buvo perduoti visi veikiantys šilumos šaltiniai (išskyrus TE-2). Henrikas buvo aktyvus nau-jovių propaguotojas, visada dalyvaudavo ir ruošdavo pranešimus Mokslinės-techninės draugijos organizuojamose konferencijose ir simpoziumuose. Jis dalyvavo sąjunginėse konferencijose Rygoje, Taline, Kijeve, Maskvoje, Charkove ir kt. 1967 m. buvo išrinktas į Vilniaus miesto deputatų tarybą. Nuo 1985 m. Henrikas išėjo į pensiją ir toliau dirbo Valstybiniame statybos komitete, o jį likvidavus – Statybos ministerijoje, ekspertizės skyriuje. 1999 m. Henriką pėsčiųjų perėjoje partrenkė mašina. Traumos gydymas lovos režimu tęsėsi du metus, o vėliau jis galėjo vaikščioti su lazdele. Net ir tada jis dalyvaudavo susitikimuose Lietuvos energetikos muziejuje.

Už nuopelnus Lietuvos energetikai ne kartą apdovanotas vyriausybiniais garbės raštais ir piniginėmis premijomis. 1957 m. Henrikas vedė. Su žmona Anele Grigonyte (1932–2010) užaugino dukras Viliją (1960) ir Laimutę (1964).

H. Bavarskis mirė 2009 m. rugsėjo 26 d. Palaidotas Vilniuje, Rokantiškių kapinėse.

Parengė Vilius Šaduikis

Enrikas BRASIŪNAS (SAPOŽNIKOVAS) gimė 1929 m. lapkričio 20 d. Alytuje. Buvo jauniausias iš keturių vaikų šeimoje, tėvas – smulkus amatininkas, o motina – namų šeimininkė, kilusi iš bajorų.

1936–1940 m. Enrikas mokėsi Jiezno pradinėje mokykloje. Okupacijos laikotarpiu mokėsi Alytaus gimnazijoje, kur baigė 3 klases. 1944 m. įsikūrus Jiezno gimnazijai, įstojo į 4 klasę ir 1949 m. ją baigė. 1949–1954 m. mokėsi Kauno Politechnikos institute Elektrotechnikos fakultete, kur įgijo inžinieriaus elektrotechniko kvalifikaciją.

1954 m. rugpjūčio mėn. pagal paskyrimą pradėjo dirbti Rėkyvos VRE kadru rengimo inžinieriumi, turbinų cecho viršininko pavaduotoju, būdiniu inžinieriumi ir vyresn. būdiniu inžinieriumi, šiluminio cecho viršininku, o nuo 1964 m. balandžio mėn. – šios elektrinės direktoriumi. Nuo 1967 m. rugpjūčio mėn. paskirtas Šiaulių ET direktoriumi ir šias pareigas ėjo beveik 20 metų. 1986 m. šių pareigų atsisakė ir iki 1989 m. dirbo Šiaulių ET gamybos ir technikos skyriaus vyresn. inžinieriumi.

Už gerą darbą ne kartą apdovanotas vyriausybiniais garbės raštais, medaliais, ordinu. Aktyvus, nuoširdus ir principingas, sąžiningas ir teisingas buvo mėgstamas kolektyve, švenčių, draugų ir giminių susibūrimų siela. Svarbiausias pomėgis – meistrauti, statyti. Pastatė keletą namų ir, kaip aistringas sodininkas, prie visų pasodino sodus, o taip pat buvo žvejys, medžiotojas.

1992 m. pakeitė pavardę į žmonos mergautinę – Brasiūnas. Motyvas – senoji pavardė nesuderinama su tautybe. Nuo 1995 m. gyvena Vilniuje. 2000 m. pripažintas bajoru ir įrašytas į Lietuvos bajorų knygą.

Žmona Sofija Brasiūnaitė-Brasiūnienė (gim. 1927 m.) – gydytoja stomatologė, dirbo Šiaulių ligoninės dantų protezavimo poliklinikoje, vėliau – LVE sistemos stomatologiniame kabinete, dukra Jūratė (gim. 1954 m.) dirbo VGEEV skaičiavimo centre, vėliau – LVE buhalterijoje, sūnus Rimantas Brasiūnas (gim. 1957 m.) kurį laiką dirbo Šiaulių ET. Turi 5 anūkus ir 5 proanūkius.

Parengė Zenonas Ružinskas

Juozas BRAŽUKAS gimė 1924 m. birželio 2 d. Gudelių k., Vilkaviškio r. 1938 m. baigė Ažuolų Būdos pradinę mokyklą, 1942 m. – amatų mokyklą Kaune. 1944–1946 m. dirbo Mauručių geležinkelio stotyje darbininku. 1950 m. baigė Kauno politechnikumą. 1956 m. Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultete įgijo elektros tinklų ir sistemų inžinieriaus elektriko kvalifikaciją.

1949–1957 m. dirbo Miestų ir pramonės statybos projektavimo institute techniku, inžinieriumi, 1957–1958 m. – Liaudies ūkio tarybos Tiekimo valdybos skyriaus viršininku, 1958–1962 m. – Vyriausiosios gamybinės energetikos ir elektrifikavimo valdybos Projektavimo konstravimo biuro viršininku. 1962–1963 m., būdamas Vilniaus elektros tinklų direktoriaus pavaduotoju, organizavo kaimo elektrifikavimo darbus, 1963–1974 m., dirbdamas Lietuvos elektros tinklų projektavimo instituto viršininku, organizavo instituto įkūrimą, dalyvavo renkant projektuotojus, kuriant gamybines ir pagalbines patalpas, poilsiavietę Šventojoje. 1974–1984 m. buvo vyriausiasis projektų inžinierius.

Su žmona Ona išaugino du sūnus ir dukrą.

1984 m. išėjo į pensiją. Mirė 1990 m. liepos 17 d. Palaidotas Kaune, Petrašiūnų kapinėse.

Parengė Leonas Urbonas

Viktoras BUTVILA gimė 1921 m. liepos 15 d. Prano Butvilos (1899–1988) ir Pranės Mickevičiūtės-Butvilienės (1895–1985) šeimoje Krasnojarske (Rusija), kur Butvilos buvo evakuoti I pasaulinio karo metu rusų armijai traukiantis iš Lietuvos. Viktorui gimus, šeima grįžo į Lietuvą ir apsigyveno Kaune. Be Viktoro šeimoje buvo dar trys broliai – Vaclovas, Jonas ir Vytautas.

Viktoras 1928 m. pradėjo lankyti Kauno I pradžios mokyklą, ją baigęs mokėsi „Aušros“ gimnazijoje. Po 6-ių gimnazijos klasių įstojo mokytis į Kauno aukštesniąją technikos mokyklą, kurią baigė 1942 m., įgydamas techniko elektriko kvalifikaciją ir du metus dirbo Lietuvos energijos valdyboje. Karo frontui praėjus į Vakarus, 1944 m. rugpjūčio mėn. priimamas dirbti į Kauno energetinį rajoną Planavimo skyriaus inžinieriumi, o nuo 1945 m. kovo mėn. dirbo būdiniu dispečeriu. 1946 m. liepos mėn. paskiriamas Petrašiūnų VRE Planavimo skyriaus viršininku.

Dirbdamas elektrinėje, 1946 m. įstojo studijuoti į KPI Elektrotechnikos fakultetą, kurį 1951 m. sėkmingai baigė ir įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją.

1953 m. paskiriamas elektros cecho viršininko pavaduotoju, o nuo 1957 m. – elektros cecho viršininku. Darbas buvo įtemptas ir atsakingas. Po sugriovimų atstatymo vyko

tolimesnis elektrinės plėtimas. 1955–1959 m. sumontuojami trys nauji po 12 MW galios turboagregatai, naujos 6 ir 35 kV skirstyklos. 1956 m. Lietuvoje atsiranda nauja 110 kV įtampa: Petrašiūnų elektrinėje sumontuojama 110 kV skirstykla, įjungiamą 110 kV ETL Petrašiūnai–Rėkyva. 1968 m. nusprendžiama statyti Kauno TE, užsakovo funkcijos tenka Petrašiūnų VRE. Elektros cecho viršininkui prasideda naujos užduotys: elektrinės projektinių sprendimų analizė, montavimo darbų kontrolė, naujų įrenginių eksploatavimo įsisavinimas. 1972 m. pabaigoje paleidžiamas pirmasis kompleksas, įmonės pavadinimas pasikeičia iš Petrašiūnų VRE į Kauno TE, elektros cechas aptarnauja abi elektrines. 1975 m. pradedamas eksploatuoti pirmasis (60 MW), 1967 m. – antrasis (110 MW) generatoriai. Visa tai iš elektros cecho viršininko pareikalavo daug triūso ir žinių.

Sulaukęs pensijinio amžiaus, 1981 m. Viktoras Butvila iš cecho viršininko pareigų pasitraukė, tačiau elektromonterio relininko etate šiame ceche dar dirbo iki 1998 m. spalio 1 d.

V. Butvilos gamybinė veikla energetikoje buvo įvertinta daugeliu apdovanojimų: 1975 m. įteiktas LSSR Aukščiausios Tarybos garbės raštas, 1980 m. suteiktas Lietuvos nusipelnusio inžinieriaus garbės vardas, 2002 m. jis gauna LR Seimo pirmininko padėkos raštą.

Laisvalaikio Viktoras daug sportavo, žaidė krepšinį, lauko tenisą. Mėgo keliauti. Apsilankė Kaukaze, Užkarpatėje, eilėje buvusių SSRS respublikų.

1948 m. vedė Jadvygą Radišauskaitę (1922–1972), su kuria išaugino sūnus: Rimą (1949), baigusį KTU statybos fakultetą ir elektriką Algirdą (1956), baigusį Kauno politechnikumą. Sulaukė keturių vaikų. Mirus Jadvygai, Viktoras 1974 m. vedė Vidą Stankevičiūtę (1941).

Viktoras Butvila mirė 2011 m. lapkričio 11 d., palaidotas Kaune, Romainių kapinėse.

*Parengė Algis Viktoras Mekas
ir Vytautas Miškinis*

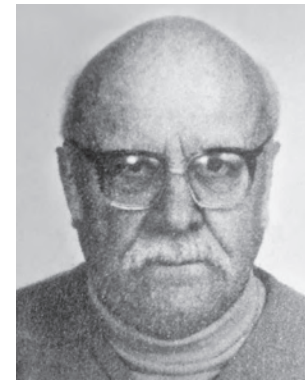
C

Česlovas CEMNOLONSKIS gimė 1927 m. lapkričio 18 d. Vilkalupkos k., Pasvalio vls., valstiečių šeimoje. Mokėsi Pumpėnų pradžios mokykloje, Panevėžio berniukų gimnazijoje, 1946–1950 m. – Vilniaus politechnikume ir įgijo techniko elektrotechniko kvalifikaciją. 1951 m. pradėjo dirbti Vilniaus elektrinėje grupės vadovu. 1959 m. perkeltas į Energetikos ūkio valdybos Centrinę dispečerinę tarnybą budinčiu dispečeriu, vėliau Vyriausiosios energetikos ir elektrifikavimo valdybos Vyriausiosios dispečerinės

Č. Cemnolonskis mirė 2010 m. sausio 15 d., palaidotas Vilniuje, Kairėnų kapinėse.

Parengė Vitulis Valeika

Georgijus CHOROŠEVSKIS gimė 1928 m. vasario 22 d. Vilniuje. 1940 m. baigė Vilniaus 5-ąją pradžios mokyklą, vėliau lankė Vilniaus 5-ąją gimnaziją. Pokaryje tarnavo kariuomenėje ir daug pasidarbavo išminuodamas Vilniaus miestą.

1949–1954 m. studijavo Maskvos valstybiniame Ekonomikos institute ir įgijo liaudies ūkio planavimo specialybės ekonomisto kvalifikaciją. 1954–1968 m. dirbo Lietuvos valstybinio plano komiteto Energetikos ir mašinų skyriaus inžinieriumi ir skyriaus viršininku pavaduotoju, 1968–1990 m. – energetikos skyriaus viršininku. 1974 m. kovo 7 d. kartu su J. Nekrašu patvirtino Vilniaus 3-iosios elektrinės techninį projektą (1977-08-03 projektas pakoreguotas). Nuo 1990 iki 1996 m. G. Choroševskis buvo energetikos ministro patarėjas-padėjėjas, nuo 1996 iki 1999 m. – Ūkio ministerijos energetikos departamento specialistas.

Buvo Lietuvos energetikos mokslinės-techninės draugijos narys. Aktyviai dalyvavo žinių apie energetiką, kurių turėjo daug, skleidime. Išleido knygą „Kuro ir energijos taupymas“ (1984), vienas iš autorių knygos „Ignalinos jėgainės godojimas“ (2007).

1999 m. išėjo į pensiją.

Mirė 2004 m. Palaidotas Vilniuje.

Parengė Vilius Šaduikis

Algirdas CIMERMONAS gimė 1930 m. gegužės 24 d. Vištyčio mstl., Vilkaviškio aps. Baigęs Vištyčio progimnaziją įstojo į Kauno politechnikumą elektrotechnikos skyrių, kurį baigė 1951 m. ir įgijo elektrotechniko kvalifikaciją.

1951 m. pradėjo dirbti Komunalinio ūkio ministerijoje, o 1957 m. perėjo į tuo metu veikusią Energetikos ūkio valdybą. Čia dirbo planavimo skyriuje, vadovavo kapitalinės statybos skyriui. A. Cimermonui vadovaujant Vyriausios energetikos ir elektrifikacijos valdybos kapitalinės statybos skyriui buvo statomi pagrindiniai Lietuvos energetikos sistemos objektai: Lietuvos, Kauno, Vilniaus, Mažeikių elektrinės, Kruonio HAE. Nutiesti visi dabar veikiantys 35–330 kV elektros tinklai, įrengtos jų eksploatavimo bazės, elektrifi-

kuotas Lietuvos kaimas. A. Cimermonas įdėjo daug energijos ir sumanumo plėtojant Lietuvos energetiką. Jis buvo puikaus charakterio – linksmas, sąmojingas, draugiškas.

Žmona Liucina baigė lenkų progimnaziją. Dirbo Komunalinio ūkio ministerijoje, vėliau – Vilniaus kanalizacijos ir vandentiekio valdyboje ir Vilniaus vandenys. Mirė 2014 m. rugsėjo 16 d. Palaidota Sudervės kapinėse. Dukra Vilhelmina mokėsi Vilniaus universiteto Chemijos fakultete. Penkiolika metų dirbo universiteto Chemijos fakulteto katedroje, vėliau – UAB „Respublikos leidiniai“ Vilniaus miesto platinimo tarnyboje.

A. Cimermonas mirė po ilgos ir sunkios ligos 2000 m. vasario 11 d. Palaidotas Vilniuje, Sudervės kapinėse.

Parengė Vitulis Valeika

Č

Antanas ČEPAS gimė 1924 m. spalio 13 d. Vabalių k., Šeduvos vls., Panevėžio aps., ūkininkų šeimoje. 1949 m. baigė Vilniaus politechnikumą ir įgijo techniko elektriko kvalifikaciją. 1949 m. pradėjo dirbti Vilniaus energetikos rajono elektromonteriu. Nuo 1952 m. – relinės apsaugos skyriaus viršininkas, nuo 1960 m. – vyresnysis inžinierius. 1963 m. lapkričio 21 d. paskirtas Vilniaus miesto kabelių linijų rajono viršininku. Nuo 1969 m. – Vilniaus miesto elektros tinklų rajono viršininkas. 1972 m. paskirtas Vilniaus miesto elektros tinklų rajono vyriausiuoju inžinieriumi. Tuo metu Vilniaus mieste augant pramonės įmonėms bei statantis naujiems gyvenamiesiems rajonams sparčiai plėtėsi skirstomasis tinklas, buvo klojamos 0,38–10 kV kabelių linijos, statomi

10 kV skirstomieji punktai, stacionarios transformatorinės, vėliau – komplektinės transformatorinės. Eksploatuojant Vilniaus miesto elektros tinklus didžiausios problemos kildavo dėl didelio 10 kV kabelių linijų avaringumo. Tuo metu buvo naudojami kabeliai su prasta popierine alyvine izoliacija bei nepakankamo mechaninio atsparumo, todėl gedimų skaičius 10 kV kabelių linijose buvo gana didelis, net didesnis negu oro linijose. Pastovus rūpinimasis atliekamų darbų kokybe, naujų medžiagų ir technologijų panaudojimas leido žymiai pagerinti 10 kV kabelių linijų darbo patikimumą. Savo sumanumu A. Čepas mokėjo suburti darbštų kolektyvą, sugebantį patikimai eksploatuoti Vilniaus miesto elektros tinklus.

Vėliau dirbo vyriausiuoju energetiku Vilniaus degtinės gamykloje. Laisvalaikį leisdavo gamtoje, buvo aktyvus medžiotojas, Vilniaus medžiotojų klubo „Energetikas“ narys, mėgdavo ir žvejoti.

Žmona Konstancija Klikūnaitė-Čepienė (1926–2013) – istorikė, dirbo Lietuvos Mokslų akademijos centrinėje bibliotekoje. Duktė Rimantė Čepaitė-Dudienė (gim. 1953 m.) dirbo anglų kalbos mokytoja M. Daukšos vid. mokykloje. Sūnus Andrius Čepas (gim. 1965 m.) dirbo inžinieriumi Vilniaus elektros tinkluose.

Antanas Čepas mirė 2017 m. sausio 6 d., palaidotas Vilniuje, Liepynės kapinėse.

Parengė Zenonas Ružinskas

Vincentas ČEPAS gimė 1928 m. lapkričio 6 d. Panevėžio apskr., Smilgių vls., Kiaužerių k. ūkininkų šeimoje. 1947 m. baigė Šeduvos gimnaziją ir tais pačiais metais įstojo į Kauno valstybinį universitetą, kuris 1950 m. buvo reorganizuotas į Kauno politechnikos institutą. 1952 m. V. Čepas baidė KPI Hidrotechnikos fakultetą ir įgijo inžinieriaus hidrotechniko kvalifikaciją. Paskyrimą gavo į Rusijos Vologdos srities Šekšnos gyvenvietę ir ten dirbo prie statomos užtvankos per Šekšnos upę, aukščiau Čerepoveco HE.

1953 m. grįžo į Lietuvą ir metus dirbo Lietuvos žemės ūkio ministerijos elektrifikavimo valdyboje vyr. inžinieriumi. 1954–1956 m. buvo vykdytoju Mažeikių r. Renavo hidroelektrinės statyboje. 1957 m. V. Čepas pradeda dirbti Antalieptės statybos montavimo valdyboje vyr. darbų vykdytoju ir statė Antalieptės hidroelektrinę. 1959 m.

Antalieptės statybos montavimo valdyba likviduojama ir prijungiamą prie Anykščių statybos montavimo aikštelės, kur V. Čepas toliau dirba vyr. darbų vykdytoju. Baigus Antalieptės hidroelektrinės statybą, su šeima persikelia į Anykščius, kur toliau buvo vyr. darbų vykdytoju iki 1964 m.

1964 m. V. Čepas paskiriamas Utenos elektros tinklų kapitalinės statybos skyriaus viršininku ir persikelia gyventi į Uteną. Šias pareigas ėjo iki 1989 m. Per šiuos 25 darbo metus jis vadovavo statant Utenos elektros tinklų gamybines bazines, gyvenamuosius namus, Dubingių profilaktorių, 0,4 kV ir 10 kV elektros linijas, transformatorines pastotes Lietuvos šiaurės rytų regiono septyniuose rajonuose. 1989–1993 m., jau būdamas pensijinio amžiaus, dirbo topografinių geodezinių darbų matuotoju.

V. Čepas su žmona Angele, pedagoge, lietuvių kalbos mokytoja, užaugino dvi dukras: Audronę, gimusi 1957 m., dirba draudimo srityje ir Rasuolė Berenienė, gimusi 1959 m., Vilniaus dizaino kolegijos dėstytoja.

Vincentas Čepas mirė 1993 m. birželio 17 d. Palaidotas Utenoje, Rašės kapinėse.

Parengė Anzelmas Bačauskas

Stasys ČERNIAUSKAS gimė 1924 m. rugsėjo 10 d. Smilgių mstl. Panevėžio aps. ūkininko šeimoje. Kilus Pirmajam pasauliniam karui, jo tėvas gavo šaukimą į armiją, o 1918 m. grįžo iš Rusijos ir su žmona ir dukrele apsigyveno savo 27 ha ūkyje Smilgių valsčiuje. Susilaukė dar trijų dukrų ir sūnaus Stasio.

Stasys pradėjo lankyti Smilgių pradžios mokyklą. Mokėsi Šeduvos „Saulės“ progimnazijoje, Panevėžio gimnazijoje, o 1944 m. baigė Šeduvos gimnaziją. Padirbėjęs Smilgės kooperatyve prie grūdų supirkimo, 1945 m. gegužės mėnesį pradėjo dirbti Klaipėdos apkoopsajungoje, o rudenį įstojo į Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Technologijos fakulteto Elektrotechnikos skyrių. Karo metu

buvo įstojęs į Plechavičiaus Vietinę rinktinę, vėliau turėjo problemų šį faktą paslėpti, taip pat išvengti šaukimo į kariuomenę. 1949 m. tėvus ištrėmė į Sibirą, Stasys neteko maitintojų.

1951 m. pavasarį, jau naujai įkurtame Kauno politechnikos institute, Stasys, apgynęs diplominį darbą, užbaigė mokslus. Baigęs institutą, jis buvo paskirtas dirbti į tresto „Glavselektro“ Kauno tarprajoninę statybos montavimo kontorą, kuri atliko žemės ūkio elektrifikacijos darbus. Kolūkiams, mašinų traktorių stotims statė hidroelektrines, elektrines su lokomobiliais ir dyzeliais, taip pat montavo vietinius elektros tinklus. Po

kelių mėnesių S. Černiauskas buvo paskirtas darbų vykdytoju. Po metų, padidėjęs darbų apimtims, jis buvo paskirtas vyriausiuoju inžinieriumi.

1958 m. Kaimo elektros statybos valdyba buvo įjungta į Lietuvos energetikos valdybos Energetikos statybos trestą ir pavadinta Kauno statybos montavimo valdyba. Tada pagrindiniai statybos objektai tapo 0,4–10 kV elektros tinklai Kauno regione. Nuo 1956 m. įmonė buvo daug kartų pervadinta ir keistas jos pavaldumas, bet jos vyriausiuoju inžinieriumi S. Černiauskas dirbo iki 1987 m., kol išėjo į pensiją. Už gerą darbą S. Černiauskas ne kartą yra apdovanotas įvairių institucijų garbės ir padėkos raštais.

1958 m. Stasys Černiauskas vedė Aldoną Viršutytę, kuri dirbo buhalterė-kasininke. Stasys ir Aldona Černiauskai išaugino dvi dukras: Daivą, kultūros darbuotoją ir Eglę, ekonomistę, kuri su šeima išvyko į JAV. Susilaukė 2 anūkų. Stasys Černiauskas mirė 2016 m. spalio 19 d., palaidotas Kaune Petrašiūnų kapinių kolumbariume 76.

Parengė Anzelmas Bačauskas pagal KPI 1951 m. absolventų elektrikų leidinį ir Vytautas Miškinis

D

Kemal DEREN gimė 1923 m. rugpjūčio 10 d. Ukrainoje, Simferopolio mieste, tuometinėje Krymo autonominėje respublikoje. Jo tėvas, Osman Deren-Aerly, buvo to meto Krymo žinomas politikas. Mama Aiše Ščiuc-Deren priklausė Lietuvos totorių bajorų Ščiucų šeimai. Iki 1941 m. gyveno Simferopolyje ir Maskvoje, kur ir mokėsi mokykloje. 1929 m. jo tėvas Osmanas buvo suimtas ir įkalintas Solovkų lageryje už antitarybinę veiklą. 1939 m. Kemal įstojo į Maskvos aviacijos technikumą, norėjo tapti lakūnu arba aviacijos konstruktoriumi. Deja, kadangi jis buvo laikomas tautos priešo sūnumi, todėl 1941 m. išbrauktas iš studentų sąrašų. Tik pakeitus pavardę, atsisakius tėvo pavardės dalies -Aerly, jam pavyko užbaigti techninius mokslus. Po karo

motina Aiše grįžo į tėvynę Lietuvą. Po kurio laiko, baigęs tarnybą Sovietų Kariniame Rytų laivynė, į Lietuvą atvyko ir Kemal. 1947 m. pradėjo dirbti Vilniaus elektrinėje elektromonteriu, vėliau – elektros cecho viršininku. 1952 m. buvo perkeltas į Lietuvos energetikos valdybos Šiluminių įrenginių derinimo ir automatikos tarnybą viršininku. Nuo 1963 m. dirbo Šilumos matavimų ir automatikos tarnybos viršininko pavaduotoju,

Metrologijos tarnybos viršininko pavaduotoju. Dirbdamas energetikos sistemoje daugelį kartų kėlė kvalifikaciją. Buvo aktyvus racionalizatorius. Pateikė daugiau kaip 40 racionalizacinių pasiūlymų, įdiegė daugelį naujovių prietaisų eksploatavimo ir remonto gerinimo srityje. Daug kartų buvo skatinamas piniginėmis premijomis, apdovanotas garbės ir padėkos raštais. 1990 m. rugsėjo mėn. išėjo į pensiją.

Žmona – Stasė Derenienė (1930–1988), išsilavinimas aukštasis pedagoginis, dirbo geografijos mokytoja, dainavo „Eglės“ chore. Dukra Ina Deren (1955) baigė Vilniaus universitetą – ekonomistė, dirba VĮ Registrų centras. Anūkė Ina Sofija Deren (1980) baigė Vilniaus universitetą, Romerio universitetą – teisininkė, privatus verslas. Proanūkė Milda Čelkytė (2011) – moksleivė.

Kemal mirė 1994 m. vasario 16 d., palaidotas Rokantiškių kapinėse.

Parengė Ina Deren ir Zenonas Ružinskas

Alfonsas DROBAVIČIUS gimė 1919 m. gegužės 3 d. Telšių apskr., Žarėnų vls., Smilgių k. 1932 m. baigė Smilgių pradinę mokyklą ir įstojo į Plungės valstybinę gimnaziją. Ją baigė 1940 m. birželio 15 d. ir tą patį metų spalio 2 d. įstojo į KVDU Technologijos fakulteto Mechanikos skyrių. Kadangi gerai mokėjo vokiečių, prancūzų ir lotynų kalbas, 1943 m. liepos 10 d. buvo priimtas Metalų technologijos katedros laborantu. Nuo 1944 m. rugsėjo 31 d. iki lapkričio 2 d. dirbo Plentų valdybos Telšių kelių skyriuje inžinieriumi-mechaniku, tada grįžo į Kauną rengti diplominio projekto. 1945 m. birželio 1 d. priimamas į Technologijos fakulteto Šiluminių variklių katedrą laborantu. 1946 m. birželio 28 d., apgynęs diplominį darbą tema: „Šiluminė jėgainė Telšiuose“, baigė universitetą, įgydamas inžinieriaus šilumininko diplomą. Tų patį metų spalio 15 d. priimamas šios katedros asistentu. o nuo 1949 m. sausio 7 d. – vyr. dėstytoju.

1951 m. rugsėjo 1 d. keliamas į KPI Mechanikos fakulteto Šiluminių variklių katedrą vyr. dėstytoju. 1963 m. lapkričio 1 d. priimamas į aspirantūrą, tačiau disertacijos neparengė, todėl vėl grįžo į Šiluminių variklių katedrą. KPI Cheminės technologijos ir Mechanikos fakultetų studentams skaitė šiluminės technikos discipliną, vadovavo kursiniams darbams, vedė šiluminės technikos laboratorinius darbus.

1968 m. parengė spaudai vadovėlio „Bendroji šiluminė technika“ III skyriaus 14 puslapių. Dalyvavo ūkiskaitinėse sutartyse. Viena jų – tiriant Kauno „Dailiosios keramikos gamyklos „Jiesia“ energetinį ūkį“, kurio rezultatus buvo išipareigojęs pateikti kaip kandidatinę disertaciją, tačiau to padaryti nepavyko. 1970 m. leidinyje „Mechanika“

atspausdino straipsnį „Kai kurių mišinių biogazifikacijos procesų našumas“, o 1971 m. leidinyje „Mechanika“ IV atspausdino straipsnį „Stendas hidrodinamikos ir šilumos mainų procesams tirti plokščiame kanale tekant gravitacinei skysčių plėvelei“. Su vyr. dėst. J. Reklaičiu atspausdino 6 mokslinius straipsnius ir buvo 8-ųjų ūkiskaitinių ir biudžetinių darbų dalyvis. Dėstė degimo procesų katilinėse ir pramoninėse krosnyse kursus, vadovavo prie katedros įkurtai Degimo procesų laboratorijai, kurioje buvo atliekami studentų laboratoriniai darbai ir kuro kaloringumo, drėgnumo, peleningumo nustatymo tyrimai pagal įmonių užsakymus.

1987 m. už vadovėlį „Cheminės technologijos procesai ir aparatai“, išleistą 1984 m. leidyklos „Mokslas“, kartu su V. Daumantu ir A. Novodvorskiu gavo respublikinę premiją. 1986 m. birželio 30 d. išėjo į pensiją.

Mirė 1997 m. vasario 4 d.

Parengė Aleksandras Gluosnis

G

Antanas GAIDAMAVIČIUS gimė 1927 m. gegužės 19 d. Mažionių k., Troškūnų vls., Anykščių r., valstiečių šeimoje. 1934 m. pradėjo lankyti Rudžionių pradžios mokyklą, 1938 m. rudenį įstojo į penktą skyrių Troškūnuose. 1941 m. baigus šią mokyklą, įstojo į Anykščių gimnazijos antrąją klasę. Anykščių gimnaziją baigė 1947 m. 1947–1952 m. mokėsi Vilniaus universitete Chemijos fakultete ir įgijo chemiko kvalifikaciją. Buvo paskirtas dirbti SSRS Ščiukino statomoje rudosios anglies dujų rafinavimo gamykloje. Vyriausiojoje gamybinėje energetikos ir elektrifikavimo valdyboje pradėjo dirbti 1954 m. Centrinėje chemijos tarnyboje – vyresniojo inžinieriumi, vėliau – grupės vadovu, laboratorijos viršininku, o nuo 1975 m. – tarnybos viršininko pavaduotoju. Tvarė respublikos šilumos tinklų įmonių vandens paruošimo įrenginių termocheminius bandymus, cheminius valymus. Taip pat nagrinėjo vandens paruošimo, vandens chemijos režimo ir cheminės kontrolės organizavimo schemas bei metodus naujai projektuojamose įmonėse. Buvo iniciatyvus, aukštos kvalifikacijos darbuotojas, ne kartą paskatintas piniginėmis premijomis, apdovanotas garbės raštais. 1987 m. išėjo į pensiją, mėgo dirbti sode, padėjo auginti 6 vaikaičius ir provaikaitę.

Žmona Vanda Stefaniya Kanapkaitė gimė 1928-09-02 Bajorų k., Širvintų r. 1948–

1953 m. studijavo prekių mokslą Vilniaus universitete. 1963 m. pradėjo dirbti Vyriausiojoje energetikos ir elektrifikavimo valdyboje Finansų skyriuje. Buvo pareiginga, reikli darbuotoja, aktyvi visuomeninkė. Buvo paskatinta pinigėmis premijomis, apdovanota garbės raštais. 1983 m. išėjo į pensiją. Mirė 2013 m.

Dukra Rūta Gaidamavičiūtė gimė 1954-09-26 Vilniuje. 1961–1972 m. mokėsi M. K. Čiurlionio meno mokykloje, 1972–1978 m. studijavo Lietuvos konservatorijoje muzikos teoriją. 1978–1981 m. dėstė Konservatorijos fakultetuose Klaipėdoje, nuo 1981 m. dėstė Konservatorijoje Muzikos teorijos katedroje, profesorė. Sūnus Povilas gimė 1958-04-04 Vilniuje. 1976–1981 m. studijavo Vilniaus universitete, Chemijos fakultete.

A. Gaidamavičius mirė 2020 m. sausio 15 d., palaidotas Andrioniškyje, Anykščių r.

Parengė Vitulis Valeika

Vytautas GAIDELIS gimė 1930 m. kovo 23 d. Kaune. Dar Vytautui nepradėjus lankyti mokyklos tėvai Jonas Gaidelis ir Ona Češūnaitė-Gaidelienė persikėlė į Anykščių r. ūkininkauti. Šeimoje Vytautas augo kartu su broliu Algirdu.

1949 m. baigęs Anykščių gimnaziją, studijavo Kauno politechnikos institute, kurį baigė 1954 m. ir įgijo pramonės įmonių elektrinių įrenginių inžinieriaus kvalifikaciją. Po studijų dirbo Rygos montavimo valdyboje inžinieriumi, darbų vykdytoju, 1956–1957 m. – Vilniaus valdybos vyr. darbų vykdytoju. 1957 m. įkūrus Panevėžio elektros tinklus buvo paskirtas šios įmonės padalinio Anykščių elektros tinklų skyriaus viršininku. Dirbdamas Anykščiuose sukūrė šeimą, susituokdamas su Danute Zobarskaite – lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja. Netrukus gimė dukra Daiva.

1964 m. įkūrus Utenos elektros tinklus kaip sumanus ir gabus inžinierius paskiriamas šios įmonės vyriausiuoju inžinieriumi. 1970 m. Vytautui suteikiamas respublikos nuspelniusio inžinieriaus garbės vardas. Vyriausiuoju inžinieriumi jis dirbo iki 1971 m. Tais pačiais metais buvo paskirtas Utenos ET direktoriumi ir šiai įmonei vadovavo iki 1993 m. Vėliau tęsė darbą Utenos elektros tinkluose dirbdamas gamybos dispečerių technikos skyriuje.

Su V. Gaideliu tamptariai susieta 1964 m. pradžioje įkurtų Utenos elektros tinklų istorija, įmonės šuoliai pirmyn, pastatų ir elektros tiekimo linijų statyba, priežiūra ir eksploatavimas, naujų bazių visuose 7 rajonuose, o taip pat gyvenamų namų statyba, pačių atokiausių kaimų elektrifikavimas. „Likimas lėmė su šiuo iškiliumi žmogumi dirbti nuo pat pirmos įmonės įkūrimo dienos, – prisimena pirmoji kadrų inspektorė

Elena Cironkienė. – Visi prisimena Vytautą Gaidelį kaip principingą, reiklų, griežtą, be galo sąžiningą ir teisingą vadovą. Jam rūpėjo kiekvienos šeimos, kiekvieno jauno specialisto gyvenimo sąlygos, jis rūpinosi, kad visi turėtų stogą virš galvos, kad įmonė būtų darbuotojams kaip antrieji namai. Tik nebandyk gudrauti, apsimitinėti ir, gink Dieve, nekilnok stikliuko.“ Jautrus buvo žmonėms ligų ir įvairių sunkių situacijų atveju. Pats patyręs, ką reiškia vežtis namo artimą žmogų, pasmerktą netekčiai, bet pakilusį iš sunkios ligos gniaužtų, mokėdavo raminti ir kitus. Sakydavo: „Mano tėvas pakilo. Nenusiminkite, kartais ir gydytojai apsirinka.“

Nors ir labai reiklus buvo, bet padalinių vadovams neleidavo skriausti savo darbuotojų. Sakydavo: „O jūs auklėkit, mokykit, nurodykit daromas klaidas, o ne pas mane lakstykit. Neįvedinėkit Pinočeto režimo.“ Gėlininkės prisimena, kaip ateidavo į oranžeriją, pasidžiaugdavo jų darbu, bet niekada nėra paėmęs nė vieno žiedelio nemokamai. „O kuo aš skiriuosi nuo kitų?“ – sakydavo. Nors jubiliejams, laidotuviams skirdavo gėles nemokamai. Nesinaudojo privilegijomis ir vykdamas į poilsavietes bei kitais atvejais. Nemėgo tada populiaraus „blato“ kuo nors gauti. Dažnas prisimena, kaip griežtai atkirto tiekimo skyriaus viršininkui, siūliusiam susitarti su rajkoopsajungos vadovu, kad duotų nusipirkti eiliniam žmogui neprieinamą kailinę kepurę. Jau būdamas pensijoje, dar trejetą metų dirbo kitą darbą. Būdavo juokauja: „Žinai, mes dabar jau išlaikytiniai.“ Dar labai pergyvendavo, kad keičiantis laikams viskas sugrius: „Labai nenorėčiau sulaukti ir pamatyti, kaip griūna tas, kas savomis rankomis padaryta.“ Neilgai jam teko pagyventi laisvoje Lietuvoje, bet su entuziazmu palaikė mus, kai vieni iš pirmųjų Utenoje prie elektros tinklų įmonės kėlėme trispalvę, kai iš pagrindų keitėsi gyvenimas.

Mirė 1996 m. gegužės 19 d. Palaidotas Utenoje, Rašės kapinėse.

Parengė Jurgis Dumbrava

Julius GAIDYS gimė 1926 m. vasario 10 d. netoli Švenčionių esančiame Mineliškės k. mažžemių (2 ha žemės) ūkininkų Nikodemo Gaidžio (1886–1934) ir Anelės Baltuševičiūtės-Gaidienės (1892 – 1948) šeimoje, kurioje be Juliaus augo dar keturi vaikai.

1933 m. Julius pradėjo lankyti Milių kaimo pradinę mokyklą, 1939 m. perėjo į Švenčionių mokyklą, 1940 m. įstojo į Švenčionių gimnaziją, kurią 1947 m. baigė ir įstojo į Kauno valstybinio universiteto (nuo 1950 m. Kauno politechnikos institutas) Elektrotechnikos fakultetą. Čia 1952 m. apgynė diplominį darbą ir įgijo elektros stočių ir tinklų inžinieriaus kvalifikaciją.

Buvo pasiūstas dirbti į Baškirijos miestą Salavatą, kur buvo pradėtas statyti didžiulis naftos-chemijos kombinatas ir jo gyvenvietė, statybose daugumoje dirbo kaliniai. J. Gaidys buvo įdarbintas energetiku. Darbovietė buvo NKVD saugomoje izoliuotoje

teritorijoje, „zonoje“. Po keleto metų jis tapo statybinių medžiagų ir konstrukcijų gamybos vyriausiuoju energetiku. Sužinojęs, kad prie Vievio statoma elektrinė, po dešimties metų su šeima grįžo į Lietuvą.

Lietuvos elektrinėje 1962 m. rugsėjį iš karto buvo priimtas budinčių elektrikų pamainos viršininku, aktyviai dalyvavo pirmojo energobloko derinimo bei paleidimo darbuose. Po metų perkeltas į elektros laboratoriją vyresniuoju inžinieriumi. Laboratorija prižiūrėjo elektros įrenginių relinės apsaugos ir automatikos projektavimą ir montavimą, vykdė jų derinimą ir eksploatacinę priežiūrą. Vėliau prasidėjo renovacija – vystantis technikai, relinė aparatūra buvo keičiama skaitmenine. 1984 m. paskiriamas elektros

laboratorijos viršininku ir šias pareigas ėjo iki 1999 m. 2000 m. rudenį išėjo į pensiją.

Už nepriekaištingą darbą Julius Gaidys ne kartą buvo skatintas elektrinės vadovybės ir Vyriausiosios energetikos valdybos padėkomis ir garbės raštais. 2002 m. apdovanotas LR Prezidento Padėkos raštu. Laisvalaikio daug metų dainavo elektrinės vyrų chore. Mėgo ir mėgsta krapštytis remontuodamas buitinius laikrodinius mechanizmus.

1952 m. J. Gaidys vedė Kristiną Gaidienę-Šverinaitę ir rugsėjį jie kartu išvyko į paskyrimo vietą, į Salavatą. Ten 1961 m. jiems gimė sūnus. Vladislovas Gaidys-Gintila 1985 m. baigė Kauno politechnikos institutą, dirba Litgrid sistemoje. A.V. Gintilos seneliams padovanojo 3 anūkus.

Parengė Algis Viktoras Mekas

Michailas GERASIMOVICIUS gimė 1920 m. rugsėjo 15 d. Baltarusijoje, Minsko sr., valstiečių šeimoje. 1936 m. baigė Korsakovo pagrindinę mokyklą, 1939 m. – Borisovo pedagoginę mokyklą. Po to dirbo mokytoju mokykloje. 1939 m. įstojo į Leningrado karinę elektrotechnikos mokyklą, kurią baigė 1941 m. ir tęsė karinę tarnybą. 1945 m. buvo demobilizuotas. 1946 m. pradėjo dirbti Vilniuje, Komunalinio ūkio Liaudies komisariato kuro ir energetikos valdyboje inžinieriumi, vyresniuoju inžinieriumi, vyriausiuoju inžinieriumi. 1957 m. pervestas į naujai įsteigtą Energetikos ūkio valdybos Hidrotechnikos tarnybą l.e.p. viršininku, vėliau – vyresniuoju inžinieriumi. Daug dirbo atstatant karo metu sugriautas elektrines. 1955 m. įstojo ir 1959 m. baigė Vilniaus universiteto Teisės fakultetą ir įgijo teisininko kvalifikaciją. 1963 m. pervestas į Vyriausiosios energetikos ir elektrifikavimo valdybos Centrinę dispečerinę tarnybą dispečeriu. 1970 m. paskirtas Kuro ir transporto tarnybos viršininku. Aprūpino elektrines ir vietines katilines kuru, organizavo transporto ir krovinių gabenimo darbus. 1983 m. išėjo į pensiją.

Per visą darbinę veiklą ne kartą apdovanotas valstybiniais apdovanojimais, garbės raštais bei premijomis. Išėjęs į pensiją dirbo Energetikų darbuotojų mokymo centre meistru ir Vilniaus elektros tinklų Apsaugos tarnyboje. Laisvalaikio pomėgis – sodininkystė.

Mirė 2011 m. sausio 17 d. Palaidotas Vilniuje, Rokantiškių kapinėse.

Žmona Marija Gerasimovič. Baigė Timiriazovo vardo žemės ūkio akademiją, įgijo agronomo kvalifikaciją. Lietuvos Respublikos miškotyros mokslų daktarė, docentė. Dirbo Vilniaus partinėje mokykloje, dėstė žemės ūkio ekonomiką. Į pensiją išėjo 1983 m. Dukra Liudmila baigė Maskvos valstybinį Lomonosovo vardo universitetą Chemijos fakultetą, įgijo chemiko kvalifikaciją. 2004 m. baigė Vilniaus universiteto Teisės fakultetą. Dirbo LR Mokslų akademijos Chemijos ir cheminės technologijos institute, Vilniaus universitete, Biotechnologijos institute. Nuo 1993 m. – personalinės įmonės „Liudmila Gerasimovič, Patentinis patikėtinis“ vadovė.

Parengė Vitulis Valeika

Valentinas GLADČENKO gimė 1928 m. gegužės 3 d. Žitnos k., Ikrianinsko r., Astrachanės sr., Rusija, Nikolaus Gladčenko (1904–1962) ir Marijos Gladčenko-Paškovos (1902–1964) šeimoje, kurioje, be Valentino, buvo dar brolis ir trys seserys.

Valentinas, baigęs devynias dešimtmetės mokyklos klases, 1945 m. įstojo mokytis į Astrachanės upių laivybos technikumą, laivų statybos specialybę. Technikumą baigė 1949 m. įgydamas laivų statybos techniko diplomą su pagyrimu ir pagal paskyrimą pradėjo dirbti techniku Kauno laivų remonto įmonėje. 1953 m. grįžo į Astrachanę ir dirbo Astrachanės laivų remonto įmonėje. 1955 m. persikėlė gyventi į Kauną ir vėl dirbo Kauno laivų remonto įmonėje.

1960 m. perėjo dirbti į Kauno energetikos remonto įmonę katilų cecho meistru, vėliau dirbo šef. meistru, o 1961 m. paskiriamas katilų cecho viršininku. Tuo metu cechas pradėjo remontuoti aukštų ir virškritinių garo parametrų katilus ir tai iš naujo viršininko pareikalavo daug naujų technologinių bei organizacinių sprendimų.

1982 m. V. Gladčenko paskiriamas Kauno energetikos remonto įmonės direktoriu-

mi. Jam vadovaujant įmonė pradėjo naudoti kompiuterinę techniką, buvo tobulinama administravimo ir darbų organizacija, pagerėjo vykdymo disciplina. Nuo 1981 m. įmonė ėmėsi remontuoti Smolensko ir Ignalinos atominių elektrinių įrenginius. Buvo užmegzti tiesioginiai gamybiniai ryšiai su buvusios Vokietijos Demokratinės Respublikos energetikais, įmonė 1989–1990 m., iki VDR žlugimo, dalyvavo Boksbergo elektrinės įrenginių remonto darbuose. 1991 m. V. Gladčenko išėjo į pensiją, tačiau po kurio laiko grįžo į įmonę ir iki 2006 m. dirbo suvirintojų mokymo meistru.

Už gamybinius pasiekimus buvo apdovanotas Garbės ženkle (1966) ir Darbo raudonosios vėliavos (1986) ordinais, eile žinybinių padėkų ir garbės raštų. 1962 m. jis, neatsitraukdamas nuo gamybos, įstojo į Kauno politechnikos institutą ir 1967 m. įgijo inžinieriaus-mechaniko diplomą. Pastoviai sekė techninę ir ekonominę literatūrą. Laisvalaikio pomėgiai buvo kolekcionavimas, ypač filatelija, ir darbas savo sklypelyje kolektyviniame sode.

1952 m. susituokė su Žana Tolstova (1933–1998). Jie išaugino dukrą Tatjaną Marčiulionienę (1955), sūnų Artūrą (1963). Sulaukė anūkės Dijanos (1978) ir anūko Alberto (1982).

V. Gladčenko mirė 2015 m. spalio mėn 11 d. Palaidotas Kaune, Romainių kapinėse.

Parengė Algis Viktoras Mekas

Petras Zigmąs GRĖBLIKAS gimė Rudaminos mstl., Lazdijų r., 1928 m. rugpjūčio 9 d. Petro Grėbliko tėvas gimęs Anglijoje, lietuvių išeivių šeimoje. Motina kilusi iš pasiturinčių ūkininkų šeimos. Grėblikų šeimoje augo šeši vaikai.

Petras 1947 m. baigė Lazdijų gimnaziją ir įstojo į Kauno universitetą (nuo 1950 m. – Kauno politechnikos institutas), pasirinkdamas elektros stočių, tinklų ir sistemų specialybę. Baigęs studijas 1952 m. pradėjo savo veiklą Lietuvos mokslų akademijos Technikos (vėliau pervadinto į Elektrotechnikos) institute mokslinio bendradarbio pareigose. Dirbdamas instituto technikos laboratorijoje, daug darbo ir energijos įdėjo ruošiant Lietuvos elektrifikavimo raidos planus, tyrė mažųjų Lietuvos elektrinių darbo efektyvumą

ir teikė pasiūlymus jų darbui pagerinti. Dalyvavo parenkant atominės elektrinės statybai tinkamą vietą Lietuvoje. Dirbdamas antraeilėse pareigose Lietuvos žemės ūkio projektavimo institute, projektavo skirstomuosius tinklus, taip pat ruošė gyvenviečių bei gamybinių sektorių elektrifikavimo projektus. Kartu su bendraautoriais 1961 m. išleido pirmą knygą lietuvių kalba žemės ūkio elektrifikavimo klausimais „Žemės ūkio elektrifikavimas“. 1964 m. KPI apgynė disertaciją „Žemės ūkio elektros tinklų pralai-

dumo padidinio tyrimas“. Tai buvo pirmoji pokario Lietuvoje apginta disertacija elektros tinklų ir sistemų klausimais. 1965 m. Energetikos ir elektrotechnikos instituto darbuotojų L. Gudelio, M. Lasinsko ir P. Grėbliko paskelbtas darbas buvo reikšmingas Kruonio HAE statybai.

Nuo 1966 m. P. Grėblikas pradeda dirbti KPI elektros sistemų katedroje docentu. Daug bendradarbiavo su Lietuvos pramonės įmonėmis ir teikė pasiūlymus jų elektros tiekimo patikimumui ir efektyvumui padidinti. Atkūrus Nepriklausomybę, buvo vienas iš norminių dokumentų lietuvių kalba ruošimo aktyvių autorių. Jis yra „Elektros įrenginių įrengimo taisyklių“ I, II, V, VI ir VII skyrių, „Elektros įrenginių bandymo normos ir apimtys“ ir „Elektrinių ir elektros tinklų eksploatavimo taisyklės“ VI skyriaus bendraautoris. P. Grėblikas yra 96 mokslinių darbų ir mokslo straipsnių autorius, Lenkijoje išleistos monografijos bendraautoris.

Petras ir Danguolė (architektė) Grėblikai užaugino dvi dukras – architektę ir žurnalistę, turi keturis anūkus ir proanūkę. Šalia profesinės veiklos P. Grėblikui nesvetima buvo ir turistų kuprinė bei baidarė. Su šeima baidarėmis yra apiplaukę Pietų ir Rytų Lietuvos upes ir upelius bei ežerus.

P. Grėblikas mirė 2019 m. liepos 22 d. Palaidotas Kaune, Petrašiūnų kapinių kolumbariume.

Parengė Anzelmas Bačauskas pagal P. Grėbliko pasakojimus ir Vytautas Miškinis

Vladas GRIGARAVIČIUS gimė 1925 m. rugsėjo 22 d. Alešiškių k., Onušio vls., Trakų apskr., ūkininkų šeimoje. 1940 m. baigė Onušio pradžios mokyklą ir tą pačių metų rudenį įstojo į Aukštadvario tuometinę progimnaziją, kurią baigė 1942 m. ir įstojo į Vilniaus aukštesniąją technikos mokyklą. Šioje mokykloje su vienu metų pertrauka mokėsi iki 1944 m. Nuo 1944 m. spalio iki 1945 m. rugsėjo dirbo Valkininkų geležinkelio stotyje. Nuo 1945 m. rugsėjo vėl tęsė mokslą Vilniaus politechnikume, kurį baigė 1947 m. Tais pačiais metais įstojo į Kauno politechnikos instituto Mechanikos fakultetą, kurį baigė 1952 m. ir įgijo inžinieriaus mechaniko kvalifikaciją.

Valstybinės jaunųjų specialistų skirstymo komisijos sprendimu buvo paskirtas dirbti į Petrašiūnų VRE. Nuo 1952 m. rugpjūčio iki 1953 m. birželio dirbo saugumo technikos inžinieriumi, o vėliau, iki 1959 m. – kapitalinės statybos skyriaus viršininku. Nuo 1959-04-01 Liaudies Ūkio Tarybos nutarimu buvo paskirtas

Klaipėdos VRE direktoriumi. 1962 m. perkeltas į Lietuvos Ministrų Tarybos Valstybinę plano komisiją Energetikos ir kuro skyriaus viršininko pavaduotoju, vėliau paskirtas šio skyriaus viršininku.

1968 m. skiriamas dirbti Vyriausiosios energetikos ir elektrifikavimo valdybos viršininko pavaduotoju–Gamybinės šiluminės energijos tiekimo valdybos viršininku, o 1971 m. – Lietuvos VEEV viršininku. Buvo energingas ir sumanus vadovas, daug prisidėjo plečiant ir eksploatuojant energetikos ūkį. Jo viršininkavimo laikotarpiu vyko intensyvi Lietuvos energetikos plėtra: baigta statyti Lietuvos VRE, trys naujos šiluminės elektrinės – Vilniaus 3-ioji, Kauno ir Mažeikių. Visa tai pareikalavo milžiniškų fizinių ir dvasinių pastangų. Gal tai sutrumpino ir jo gyvenimą – sulaukė vos 55-erių metų.

Vladas Grigaravičius buvo ne tik geras vadovas, bet ir taurus, principingas ir jautrus žmogus. Aktyviai dalyvavo visuomeniniame gyvenime, 1960–1961 m. LKP Klaipėdos miesto partinėse konferencijose išrenkamas revizijos nariu, o 1961 m. partinėje konferencijoje – kandidatu į partijos komitetą nariu. 1976 m. buvo LKP XVII suvažiavimo delegatas. 1980 m. išrinktas Lietuvos SSR Aukščiausios Tarybos deputatu. Vyriausybė aukštai įvertino jo nuopelnus. Jam suteiktas Lietuvos nusipelnusio inžinieriaus garbės vardas. Jis apdovanotas Darbo raudonosios vėliavos ordinu.

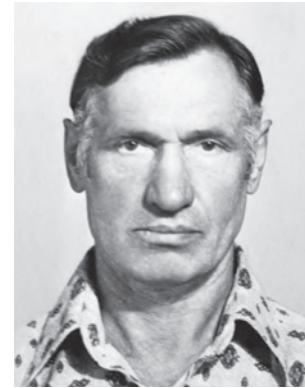
Žmona Marija Grigaravičienė (1928–2000) dirbo Mokslinio tyrimo institute „Termoizoliacija“ vyresn. mokslinė bendradarbe. Sūnus Rimantas Grigaravičius Vilniaus inžineriniame statybos institute įgijo inžinieriaus kvalifikaciją, dukra Aušra Grigaravičiūtė Vilniaus universitete įgijo ekonomisto kvalifikaciją. Kurį laiką dirbo Energijos realizavimo įmonėje.

Vladas Grigaravičius mirė 1980 m. gegužės 9 d. Palaidotas Vilniuje, Antakalnio kapinėse.

Parengė Vitulis Valeika

Juozas GUDELIS gimė 1927 m. lapkričio 3 d. Debeikių miestelyje, Utenos apskr., Juozapo Gudelio (1903–1985) ir Uršulės Žasinaitės (1904–1974) šeimoje. 1941 m. baigė 6-ųjų skyrių pradžios mokyklą, 1945 m. – Panevėžio amatų mokyklą, 1950 m. – Vilniaus politechnikumą ir įgijo elektrotechnikos kvalifikaciją. Vilniaus elektrinės (TE-2) budintis inžinierius-pamainos viršininkas (1950–1997 m.).

Juozas buvo aktyvus sportininkas: jaunystėje aktyviai užsiėmė boksą (1944–1956 m.) vidutinio, pussunkio ir sunkaus svorio kategorijose (50 kovų – 40 pergalių). 1949 m. pussunkio svorio Lietuvos čempionas ir 1956 m. sunkaus svorio prizinininkas. Vėliau visą sielą atidavė motociklų sportui (krosai, daugiadienės, daugiakovė, plento žiedinės lenktynės 1950–1978 m.). Lenktyniavo 350, 500 ir 750 kub. cm motociklų su priekabo-

mis klasėse. TSRS sporto meistras (1967 m.). 97-ųjų įvairaus rango Lietuvos, Latvijos, Baltarusijos, Ukrainos, Rusijos ir Pabaltijo pirmenybių prizinininkas ir nugalėtojas, tarp jų 8 kartus Lietuvos, 2 kartus Baltarusijos ir 4 kartus Pabaltijo čempionas.

Juozas 1947 m. vedė Anelę Jakaitytę ir turėjo 2 sūnus: Juozą (1949) ir Arūną (1960), po to išsiskyrė ir 1964 m. vedė inžinierę ir parašutistę Oną Horodničiūtę: turėjo sūnų Andrių (1966) ir dukrą Ievą (1967).

J. Gudelis mirė 2013 m. vasario 18 d. Palaidotas Vilniuje, Rokantiškių kapinėse.

Parengė Vilius Šaduikis

Leonas GUDELIS gimė 1926 m. rugsėjo 18 d. Rygoje. Tėvas Petras – Lietuvos karininkas, motina Aurelija – mokytoja. Rygoje baigęs lietuvių pradinę mokyklą, 1940 m. persikėlė į Lietuvą. Kaune baigęs „Aušros“ berniukų gimnaziją, 1946 m. įstojo į Vytauto Didžiojo universiteto Technikos fakultetą, o studijas baigė 1951 m. Kauno politechnikos institute, įgydamas elektros stočių, tinklų ir sistemų specialybės inžinieriaus diplomą.

Trejetą metų jam teko dirbti Moldavijoje, Dubosarių hidroelektrinės statyboje. 1955 m. grįžęs į Lietuvą dirbo Kauno elektros tinkluose, o 1957 m. tapo Lietuvos MA energetikos ir elektrotechnikos instituto (dabar Lietuvos energetikos institutas) mokslo darbuotoju. Instituto aspirantūroje vykdytus mokslinius tyrimus apibendrino technikos mokslų kandidato (dabar daktaro) disertacijoje, kurią apgynė 1962 m. Tapęs vyresniojo mokslo darbuotoju, suformavo naują aukštos įtampos skirstomųjų tinklų statybos ir rekonstrukcijos optimizavimo tyrimų kryptį. Remiantis jo rekomendacijomis buvo sudaryta Lietuvos elektros 10 kV tinklų schema.

L. Gudelis įrodė savo analitinius gebėjimus sėkmingai spręsti svarbias energetikos problemas. 1968 m. jam suteiktas vyresniojo mokslo bendradarbio vardas. Jo vadovaujama energetikos vystymo kryptį grupė pradėjo taikyti matematinio modeliavimo metodus, vykdyti kuro ir energijos balanso optimizacinius skaičiavimus, išsamiai aprašant Lietuvos energetikos sistemas, įvertinant jų specifinius ypatumus. Parengtas blokinis energetikos optimizavimo modelis suteikė galimybes atlikti įvairiapusę energetikos plėtros analizę aprašant pagrindinius šalies energetikos objektus, jų tarpusavio ryšius ir

ryšius su ekonomika, kuriant tokiai analizei reikalingą informacinę bazę, rengiant energijos poreikių prognozavimo metodiką bei sudarant atitinkamus algoritmus. Pradėjus statyti Lietuvoje regioninės reikšmės energetikos objektus, L. Gudelio vadovaujama mokslininkų grupė atliko kompleksinius generuojančių šaltinių ir akumuliacinių šilumos vartotojų sistemų tyrimus. Atliktų optimizacinių skaičiavimų rezultatas – naujų energetikos objektų statybos regione tikslingumo analizė, įvertinant tarpsteminis elektros srautus, vartotojų-reguliatorių plėtrą ir akumuliacinių įrenginių panaudojimo ekonominį efektyvumą. Tyrimų rezultatai ir rekomendacijos buvo pateikti Lietuvos Vyriausybei, apsvarstyti buvusios Sovietų Sąjungos MA Kompleksinių energetikos problemų tarybos plenumuose Sankt Peterburge (1984 m.) ir Kaune (1985 m.).

L. Gudelis buvo vienas pagrindinių vykdytojų atliekant tyrimus, vykdytus Lietuvos Vyriausybės ir MA Prezidiumo pavedimu. Buvo sprendžiamos aktualios energetikos problemos, rengiamos kompleksinės mokslo programos, ministerijoms ir žinyboms teikiamos rekomendacijos, formuojančios energetikos politiką. Tarp jų galima paminėti: racionalių naftos produktų atsargų nustatymas ir jų išdėstymas, automobilių kuro degalinių plėtra, ilgalaikė energijos vartojimo efektyvumo didinimo programa ir kt. Labai aktyvi jo pozicija prisidėjo prie pernelyg didelės galios koncentracijos Ignalinos AE ir Kaišiadorių HAE ribojimo.

L. Gudelio veikla buvo labai įvairiapusė. Jis reikšmingai prisidėjo prie Kauno politechnikos institute vykdytų rašto ženklų ir kalbos signalų atpažinimo, algoritmų ir skaitymo automatų kūrimo. Porą dešimtmečių L. Gudelis ėjo Elektrotechnikos fakulteto Valstybinės egzaminų komisijos pirmininko pareigas, pasižymėdamas reiklumu ir tolerancija. Reikšmingai prisidėjo prie Lietuvos MA energetikos ugdymo komisijos veiklos ir pagrindinių jos darbo kryptų formavimo.

Būtina pažymėti L. Gudelio aktyvumą visuomeniniame gyvenime: jis darbavosi instituto profsąjungos komitete, „Žinijos“ draugijos veikloje, buvo renkamas instituto mokslinės techninės draugijos pirmininku. L. Gudelis vienas ir su bendraautorais paskelbė virš 80 mokslinių publikacijų, įvairiose konferencijose ir simpoziumuose perskaitė apie 50 pranešimų. Bendradarbiai ir kolegos žavėjosi jo principingumu, fantazijos turtingumu ir minties veržlumu, kai tekdavo spręsti įvairias dalykines problemas, diskutuoti apie meną, literatūrą, teatrą, istoriją ar net globalias ateities vizijas. L. Gudelio darbų reikšmė išlieka ypač svarbi nuoširdžiai ir principingai ieškant Lietuvai geriausių energetikos plėtros kryptų, giliai ir visapusiškai sprendžiant aktualias šalies energetikos problemas, nuosekliai ir sistemingai buriant kompleksinius energetikos tyrimus vykdančios laboratorijos kolektyvą.

L. Gudelis užaugino penkis sūnus, turi 9 anūkus, 3 proanūkius, 2 proproanūkius.

Parengė Vaclovas Miškinis

Vytautas GUNTA gimė 1929 m. sausio 23 d. Pikelių miestelyje, Mažeikių rajone. Tėvas Stanislovas Gunta buvo miestelio siuvėjas, mama Eleonora Augustauskaitė – namų šeimininkė. V. Gunta Tirkšliuose (Mažeikių r.) po karo baigė septynmetę mokyklą, o 1959 m. – Vilniaus žemės ūkio mechanizavimo technikumą. Kadangi žemės ūkis neviliojo, pasuko į energetiką – Klaipėdos VRE. Dirbo elektros cecho remonto skyriaus meistru. Dirbdamas elektrinėje, 1967 m. baigė mokslus Kauno politechnikos instituto Klaipėdos skyriuje ir įgijo inžinieriaus-elektromechaniko kvalifikaciją.

Įgimtas potraukis elektrai, geras mikroklimatas ceche jį pririšo visai darbinei veiklai tose pačiose pareigose. Būdamas žingeidus naujovėms ir aukštos kvalifikacijos inžinierius, sėkmingai darbavosi eksploatuojant sudėtingą ir labai atsakingą elektros ūkį.

V. Gunta elektrinėje aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje, buvo ilgametis senjorų šokių kolektyvo narys, nepakeičiamas dramos būrelio artistas. Jo skardus tenoras skambėdavo daugelyje Dainų ir šokių švenčių. Apdovanotas Meno saviveiklos žymūno ženkleliu. Su žmona Eugenija užaugino dvi dukras – Ritą ir Ramunę. Jau spėjo užaugti ir du anūkai – Rokas bei Rytis.

Vytautas Gunta mirė 2007 m. gegužės 13 d. Palaidotas Klaipėdoje, Lėbartų kapinėse.

Parengė Ramunė Guntaitė ir Vytautas Puodžiūnas

I

Algimantas INDRIŪNAS gimė 1923 m. rugpjūčio 23 d. Kauno universiteto profesoriaus Juozo Indriūno šeimoje. 1931 m. įstojo į pradinę mokyklą, o 1933 m. – į Kauno „Aušros“ berniukų gimnaziją, kurią baigė 1941 m. Tais pačiais metais įstojo į Kauno valstybinio universiteto Technikos fakultetą. 1943 m. vokiečiams uždarius universitetą, dirbo Sūsio ir Ežerėlio durpynuose darbininku bei „Durpių centre“ braižytoju. Po karo tęsė mokslus KVVU Mechanikos fakultete. Nuo 1944 m. studijuodamas dirbo vyr. laborantu KVVU Šiluminių variklių ir Teorinės mechanikos katedroje, kur vedė ir teorinės mechanikos disciplinos pratybas. 1950 m. balandžio 20 d. apgynęs diplominį projektą tema „Šiluminė jėgainė Gudeliuose“ (vadovas doc. N. Milenskis) šį institutą baigė su pagyrimu, įgijo pramonės šiluminės energetikos inžinieriaus-mechaniko diplomą. Buvo paskirtas į Lietuvos TSR MA Fizikos-technikos MTI, kur nuo 1950 m. spalio mėn. iki

1953 m. spalio mėn. buvo šio instituto aspirantas. 1953 m. lapkričio mėn. liko šiame institute jaunesniuojų moksliniu bendradarbiu. 1955 m. balandžio mėn. apgynė technikos mokslų kandidato disertaciją tema: „Atidirbusio džiovintos agento panaudojimas šiltam linų mirkymui“. 1956 m. gegužės 1 d. paskirtas minėto Fizikos-technikos instituto vyr. moksliniu bendradarbiu. 1957 m. sausio 1 d. pradėjo dirbti LŽŪA Mechanizacijos ir elektrifikacijos mokslinio tyrimo instituto Linininkystės mechanizavimo laboratorijos vedėju. 1958 m. rugsėjo 1 d. perėjo dirbti į KPI Mechanikos fakulteto Braižomosios geometrijos katedrą asistentu. 1959 m. gruodžio 1 d. – Braižomosios geometrijos katedros vyr. dėstytojas, o nuo 1961 m. gegužės 23 d. – ėjo docento pareigas. 1962 m. rotoprintu kartu su doc. V. Sliesoriūnu išleido 42 p. metodinius nurodymus „Braižomoji geometrija“, o 1973 m. – 27 p. „Termodinamikos kursinio darbo užduotys ir metodiniai nurodymai“. 1962 m. vasario 1 d. perkeltas į naujai įkurtą KPI Hidrotechnikos fakulteto Šildymo ir vėdinimo katedrą. 1967 m. spalio 21 d. jam patvirtintas mokslinis docento vardas. Skaitė termodinamikos, šilumos mainų ir šiluminių variklių kursus KPI Santechnikos fakulteto šilumos, dujų tiekimo ir vėdinimo specialybės studentams. Buvo labai tolerantiškas, ramaus ir išlaikyto charakterio, draugiškas, mėgiamas bendradarbių ir studentų.

1973 m. birželio 20 d. apdovanotas Lietuvos TSR Aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerijos garbės raštu. Nuo 1974 m. rugsėjo 1 d. iki gruodžio 31 d. kėlė kvalifikaciją Leningrado inžineriniame statybos institute. 1975 m. skaitė pranešimą „Šildymo prietaisų šiluminių bandymų standas“ Technikos mokslų išvystymo respublikoje rezultatų panaudojimo konferencijoje, kuris atspausdintas konferencijos Šilumos-dujų tiekimo ir vėdinimo sekcijos medžiagoje. 1978 m. kartu su vyr. dėstytoju V. Martinaičiu išleido 27 p. „Techninės termodinamikos ir šilumos mainų laboratoriniai darbai“ metodinius nurodymus rotoprintu, 1977 m. – 50 p. „Techninės termodinamikos kursinio darbo“ metodinius nurodymus. 1988 m. rugsėjo 1 d. perkeltas į KPI Statybos katedrą. 1994 m. kovo 31 d. išėjo į pensiją.

Mirė 2013 m. rugpjūčio 23 d.

Parengė Aleksandras Gluosnis

Antanas IVANAUSKAS gimė 1928 m. sausio 16 d. Troškūnuose, Svėdasų vls. Tėvas – Juozas Ivanauskas, pakinktų meistras, mama – Ona Ivanauskienė-Meškauskaitė, darbininkė.

Antanas 1945 m. baigė Anykščių vidurinę mokyklą. 1951 m. baigė Kauno poli-

technikos instituto Elektrotechnikos fakultetą, specialybė elektros stotys, tinklai ir sistemos ir įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. 1952 m. pasiūstas į Kachovkos (Ukraina) hidroelektrinės statybą. Čia dirbo meistru, darbų vykdytoju, betono centrinio ūkio vyriausiuoju energetiku. 1956 m. grįžo į Lietuvą ir dirbo Kauno HE statyboje. 1957 m. įkūrus Lietuvos Liaudies ūkio tarybą, buvo pakviestas dirbti į jos Gamybos-technikos skyrių vyresniuojų inžinieriumi. Taip jis pateko į tuo metu prasidėjusių Lietuvos energetikos ūkio pertvarkymų verpetą.

1960 m. pradėjus statyti Lietuvos elektrinę, į užsakovo funkcijas vykdančią direkciją priimamas technikos skyriaus viršininku. 1962 m. gruodžio 30 d. pradėtas eksploatuoti pirmasis energetinis blokas, prasideda eksploatacijos problemos: aukštų parametrų energetikos įrenginių įsisavinimas, tobulinimas, ekonominių ir ekologinių režimų paieška, darbo patikimumo priemonių kūrimas. Darbo procese pateikia daug racionalių pasiūlymų, kai kurie sprendimai apiforminti kaip išradimai.

Po daugiau kaip 20 metų darbo Elektrėnuose, pradėjus statyti Vilniaus trečiąją elektrinę (Gariūnai), 1983 m. buvo perkeltas dirbti į Vilniaus elektrinę vyriausiojo inžinieriaus pavaduotoju. Šiai direkcijai priklausė Vilniaus antroji elektrinė ir statoma Vilniaus trečioji. Naujame objekte labai trūko patyrusių aukštų parametrų energetikos įrenginių žinovų. Antano darbo stilius – energija, veržlumas, gamybinių problemų sprendimas minimaliais terminais buvo labai naudingas besiplečiančiai įmonei. 1991 m. paskirtas inžinieriumi technologu. Tas pareigas ėjo iki 1998 m., kol sukako 70 m. Be įvairaus lygio padėkų apdovanotas VLŪP parodos (Maskva) medaliu, LR Prezidento padėkos raštu.

Su žmona Regina Gvazdinskaite-Ivanauskiene (1934) užaugino du sūnus: Arvydą (1959), smulkų verslininką ir Donaldą (1964–2010), inžinierių, buvusį LVRE bloko mašinistą. Sulaukė keturių anūkų. Mirė 2019-01-14. Palaidotas Vilniuje, Kairėnų kapinėse.

Parengė Vytautas Miškinis

J

Zigmąs JACEVIČIUS gimė 1927 m. Telšiuose, tarnautojų šeimoje. Turėjo metais jaunesnį brolį Kazį, kuris išvyko į Kanadą, ten sukūrė šeimą, susilaukė dviejų sūnų. 1930 m., kai Zigmui buvo trys metai, jo tėvas išvyko į Argentiją, Buenos Aires, ir atgal nebegrižo. Zigmo motina, gyvendama su kitu vyru, susilaukė dar keturių dukrų, buvo

išstremta į Sibirą, atlaikė gyvenimo ir tremties sunkumus, sugrįžo į Lietuvą, kur ir buvo palaidota.

Zigmas Telšiuose, baigęs pradinę mokyklą, mokėsi gimnazijoje. 1940 m. šeima persikėlė gyventi į Joniškį, kur Zigmas 1945 m. baigė gimnaziją ir įstojo į Kauno universiteto Medicinos fakultetą. 1946 m. gegužės mėnesį už priešstatinę veiklą buvo suimtas ir, būdamas devyniolikos metų, kaip politinis kalinys nuteistas 15 metų katorgos ir išvežtas į Norilsko lagerius, kur buvo kalinamas aštuonerius savo jaunystės metus. 1954 m., praėjus metams po Stalino mirties, buvo išleistas į laisvę, bet paliktas neterminuotai tremčiai Norilске. Būdamas Norilске dirbo elektriku gamyklose dar aštuonerius metus, 1963 m. buvo paleistas iš tremties. 1961 m., susidarius galimybei, įstojo į Maskvos instituto neakivaizdinį Elektrotechnikos fakultetą. Sugrįžus į Lietuvą 1963 m., apsistojo pas tetą Eleną Jacevičiūtę, kuri buvo viena pirmųjų gydytojų rentgenologų Kaune. Tais pačiais metais buvo priimtas dirbti Kauno elektros tinkluose 330/110 kV pastotėje. Tęsdamas mokslą, Kauno politechnikos institute 1969 m. apgynė diplominį projektą ir įgijo inžinieriaus elektromechaniko kvalifikaciją. Plečiantis elektros tinklams ir statant naujas 330/110 kV transformatorines pastotes, buvo sudaryta 330/110 kV pastočių grupė, kurios vienam iš padalinių, vadovaujant Zigmui, buvo pavesta vykdyti naujų 330 ir 110 kV komutacinių aparatų įrengimo darbus Kauno, Jonavos, Jurbarko, Prienų transformatorinėse pastotėse bei užtikrinti savalaikį ir patikimą remonto ir eksploatacinių darbų atlikimą. Šiais klausimais Z. Jacevičius specializavosi kursuose Maskvoje, Leningrade (Sankt Peterburge).

1965 m. sukūrė šeimą su gydytoja Jadvyga Klibavičiūte, gimusia Sedoje 1937 m. Santuokoje 1966 m. gimė dukra Alma, kuri, baigusi medicinos studijas, įsteigė savo privačią gydymo įstaigą Bابتuose, Kauno r. Du anūkai Lukas ir Jonas. Jonas studijuoja Kauno technologijos universitete robotikos sritį, Lukas dar ieško savo vietos gyvenime.

Zigmas 1997 m. išėjo į pensiją. Per visą ilgalaikį darbą buvo pasiektas patikimas 330 ir 110 kV įrenginių darbas, leidęs be sutrikimų perduoti elektros energiją miestams ir rajonams. Atšventęs savo 90-metį gyvena Kauno r., Bابتuose.

Parengė Boleslavas Paškevičius ir dukra Alma Antanavičienė (Jacevičiūtė)

Juozas JARAMINAS apie save. Gimiau 1925 m. Mekų k., Meškuičių vls., Šiaulių apskr., ūkininko šeimoje. 1941 m. baigęs Meškuičių pradinę mokyklą, įstojau į Šiaulių Amatų mokyklą, kurią baigęs 1945 m. pradėjau mokytis Kauno politechnikume ir 1949 m. gavęs elektrotechniko diplomą pradėjau dirbti Kauno radijo stotyje.

1951 m. persikeldamas gyventi į Vilnių įsidarbinau pradėtoje statyti Vilniaus termofikacinėje elektrinėje (TEC-2), pirmiausia elektrotechniko, vėliau būdinčio inžinieriaus, dar vėliau elektros cecho viršininko pareigose. Siekdamas tobulėti, neatsitraukdamas nuo gamybos pradėjau studijuoti neakivaizdiniame visasąjunginiame politechnikos institute, kurį baigdamas 1968 m. gavau inžinieriaus elektriko diplomą.

Vedžiau 1963 m., žmona Jadvyga – medicinos sesuo, šeimoje du sūnūs: Audrius ir Dainius.

Vilniaus elektrinėje TE-2 dirbau 13 metų. Ypač įsimintinas buvo elektrinės paleidimas 1952 m. žiemą: man teko sinchronizuoti paleidžiamus generatorius jungiant darbui į tinklą. Aktyviai dalyvavau visuomeninėje veikloje ir sporte. Ne kartą gavęs padėkos raštus ir premijas. Be to, 1958 m. Lietuvos Aukščiausios Tarybos pirmininko buvau apdovanotas medaliu „Už šaunų darbą“.

Nuo 1964 m. vasario 1 d. Vyr. Energetikos valdybos viršininko J. Nekrašo įsakymu buvau paskirtas į naujai organizuojamos įmonės Utenos elektros tinklai direktoriaus pareigas. Nauja elektros tinklų įmonė buvo kuriama su tikslu centralizuoti ir paspartinti elektrifikacijos procesą Šiaurės Rytų Lietuvoje, sujungus 7-ių rajonų (Utenos, Ukmergės, Anykščių, Molėtų, Zarasų, Ignalinos ir Švenčionių) vietinius elektros tinklų skyrius į vieną vienetą. Centralizacija pasiteisino ir per trumpą laikotarpį ūkininkai ir gyventojai atsisveikino su žibalinėmis lempomis. Pirmasis elektrifikacijos etapas užbaigtas. Utenos elektros tinkluose dirbau 6,5 metų.

Atsiradus nesutarimams su rajono partijos vadovu, 1971 m. rugpjūčio 4 d. Vyr. Energetikos valdybos sprendimu buvau pervestas į Vilniaus elektros tinklus kapitalinės statybos skyriaus viršininku. Vėliau, 1974 m. balandžio 18 d., paskirtas į gamybinę termofikacijos valdybą viršininko pavaduotoju. 1987 m. sausio 12 d. išėjau į pensiją, bet darbinės veiklos nenutraukiau. Nuo 1988 m. iki 1992 m. dirbau Vilniaus šilumos tinkluose kontrolieriaus-konsultanto pareigose. Vėliau – UAB „Sėklos“ energetiku, sodų bendrijos „Kalorija“ pirmininku.

Mėgstu žaidimą šachmatais, 23 metus praktikavau mėgėjišką medžioklę. Dalyvavau turistinėse kelionėse į Jugoslaviją, Čekoslovakiją, Italiją, Šveicariją (neskaitant Tarybų Sąjungos teritorijų). Nuo 2002 m. iki 2011 m. kas metai, individualios veiklos tvarka, dalyvavau Respublikinio energetikų mokymo centro vykdomose mokymo programose ruošiant atestuotus specialistus šiuolaikinių energetikos įrenginių bei automatikos aptarnavimui.

Parengė Vilius Šaduikis

Vladas JARUTIS gimė 1930 m. birželio 1 d. Kelmės rajone, septynių vaikų šeimoje. Vlado tėvas buvo savamokslis veterinorius, apsėklinantis gyvulius. Mama – valstietė, iš ūkininkų šeimos. Paaugęs pradėjo lankyti Šaukėnų pradinę mokyklą, po to – Kuršėnų vidurinę mokyklą. Baigus mokslą vidurinėje mokykloje buvo pašauktas į kariuomenę. Tarnavo aviacijos aptarnavimo dalinyje. Dėl silpnoko regėjimo neištarnavęs viso priklausančio laiko buvo demobilizuotas. Įstojo į Šiaulių pedagoginį institutą, kur įgijo fizikos-matematikos mokytojo specialybę. Mokytojavo Šiaulių mokyklose, vėliau – Žiežmarių vidurinėje mokykloje. Persikėlus gyventi į Kauną pradėjo dirbti statomoje Kauno hidroelektrinėje, o ją paleidus dirbo šioje elektrinėje

budinčiuoju. Lygia greta mokė fiziką Petrašiūnų vidurinėje mokykloje. Tuo laikotarpiu Lietuva išgyveno entuziastingą elektrifikacijos, energetikos ūkio plėtrą – ši laiko dvasia pagavo ir V. Jarutį. Nors ir būdamas fizikos mokytoju, ambicingai užsimojo įgyti tais laikais labai prestižinę inžinieriaus specialybę. 1959 m. įstojo į Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakulteto vakarinį skyrių, kurį baigė 1965 m. ir įgijo inžinieriaus elektromechaniko specialybę. Nuo 1963 m. pradėjo dirbti Kauno elektros tinklų įmonėje ryšių inžinieriumi, vėliau – Aukštos įtampos pastochių ir linijų tarnyboje meistru, vyr. meistru. 1968 m. įkūrus Linijų tarnybą aukštos įtampos 35 kV, 110 kV ir 330 kV oro linijoms aptarnauti, paskirtas šios tarnybos viršininku. V. Jarutis įveikė nelengvą kelią energetikoje – nuo fizikos mokytojo, eilinio Kauno hidroelektrinės statytojo bei vakarinių studijų Kauno politechnikos institute iki atsakingų Aukštos įtampos linijų tarnybos viršininko pareigų Kauno elektros tinklų įmonėje.

1961 m. vedė Ireną Birutę Buksaitę, gimusią 1933 m. birželio mėn. Šeimoje 1962 m. gimė sūnus Vyturys, 1967 m. – sūnus Marius. Vyturys baigė Vilniaus universiteto Fizikos fakultetą, tačiau pradėjo verstis literatūrine veikla. Marius baigė Žemės ūkio akademiją, miškininkystę, tačiau dirba žmonos versle.

Sūnus Vyturys: „...anuomet žodžiai „tėvelis“ ir „inžinierius“ mums su broliu buvo absoliutūs sinonimai, o tėvelis – absoliutus autoritetas. Juolab kad pagrindiniai tokio tėvelio-inžinieriaus atributai buvo odinis paltas, galife kelnės, kariški aukštauliai batai, planšetė ir tarnybinis „viliukas“, kuriuo trankydavosi po savo plačias aukštos įtampos linijų valdas, aprėpiančias kone trečdalį Lietuvos. Neblėstantis elektriko entuziazmas pasireiškėdavo ne tik tarnyboje. Žmonos gimtinėje Tribarčių kaime netoli Kalvarijos Tėvukas griebėsi įvesti elektrą ir buvo viso projekto „variklis“. Pats projektavo, pats žingsniamačiu matavo žemę, pats organizavo elektros linijų tiesimo darbus. Dar ir

šiandien kaimo žmonės su dėkingumu prisimena, kaip jų trobose pirmą kartą įsižiebė elektros šviesa.“

V. Jarutis mirė 2008 m. spalio 13 d. Jam pageidaujant kremuotas, dalis pelenų išbarstyta Šatrijos kalne, likusi palaidota Romainių kapinėse, Kaune.

Parengė Boleslavas Paškevičius ir sūnus Vyturys Jarutis

Romualdas JUKNEVIČIUS gimė 1930 m. gegužės 28 d. Panevėžyje, Petro Juknevičiaus (1892–1944) ir Stefanijos Kazlauskaitės-Juknevičienės (1899–1982) šeimoje, kurioje augo dar trys broliai: Vladas (1929–2011), Jonas (1931) ir Juozas (1936–2017). Tėvas turėjo individualią kepyklėlę, tačiau materialinė šeimos padėtis nebuvo lengva. Dirbo visa šeima. Jau nuo 8-erių metų Romualdas, būdamas mokinuku, padėjo kepykloje, vežikavo. Pradžios mokyklą lankyti pradėjo 1937 m. Ją baigęs 1942 m. įstojo į Panevėžio vyrų gimnaziją. Būdamas 14-os metų liko našlaitis, materialinė būklė šeimoje dar pasunkėjo, tačiau Romualdas mokslo

nenutraukė ir 1949 m. aukso medaliu baigė Panevėžio vidurinę mokyklą ir įstojo studijuoti į Kauno valstybinio universiteto Elektrotechnikos fakultetą. Iš pradžių pragyventi reikėjo vien iš už pažangias studijas padidintos stipendijos, vėliau padėti palengvindavo papildomos pajamos už darbą Žemės ūkio elektrifikacijos projektavimo institute. Nepaisant užimtumo, aktyviai dalyvavo studentų sportiniame gyvenime. Studijas baigė po universiteto reorganizacijos įsteigtame Kauno politechnikos institute ir, 1954 m. apginęs diplominį darbą, gavo inžinieriaus elektriko diplomą su pagyrimu. Darbu buvo nukreiptas į Šiaulius, į „Lietuvos energijai“ priklausiusią Rėkyvos–Bačiūnų VRE technikos skyriaus inžinieriumi. Tuo metu elektrinė dirbo izoliuotai, o elektros energija aprūpinti reikėjo Šiaulius, Radviliškį, Šeduvą, Panevėžį ir Akmenės cemento gamyklą. Darbo buvo daug, techninių problemų netrūko ir taip prie Romualdo teorinių žinių prisidėjo gamybinis patyrimas. 1957 m. jis paskiriamas technikos skyriaus viršininku. Energetikos ir elektrifikavimo valdyba 1961 m. balandį jį iš Rėkyvos VRE perkelia dirbti direktoriaus pavaduotoju į pradėtą statyti būsimą Lietuvos elektrinę.

R. Juknevičius su šeima persikelia iš jau neblogai sutvarkytos Rėkyvos gyvenvietės į ką tik tuščiose laukuose pastatytą būsimą miesto ketvirtą namą. Tačiau nėra kada pergyventi dėl buitinių problemų, nes jis atsakingas už projektinės dokumentacijos ir įrengimų komplektavimą. Dažnai ir ilgai tenka būti komandiruotėse Maskvoje ir kituose Tarybų Sąjungos miestuose. Pirmasis energetinis blokas sumontuojamas per rekordiniai trumpą laiką ir atiduodamas eksploatuoti 1962 m. gruodžio mėn. 31 d. Vietoje „statybos

direkcija“ atsiranda pavadinimas „Lietuvos VRE“. Toliau darbo pobūdis nesikeičia – sekančių energetinių blokų ir miesto statyba, investicijos. Sėkmingai paleidžiami ir kiti energetiniai blokai, 1972 m. paskutinis – aštuntas. R. Juknevičiaus indėlis į šiuos gamybinius pasiekimus gerai įvertinamas: pradėjus eksploatuoti pirmąjį energobloką apdovanojamas LTSR Aukščiausios Tarybos garbės raštu, elektrinei pasiekus projektinį galingumą 1972 m. jam suteikiamas Lietuvos nusipelnusio inžinieriaus vardas.

1974 m. R. Juknevičius perkliamas dirbti į Vilnių – Vyriausios energetikos ir elektrifikavimo valdybos perspektyvinio vystymo tarnybos viršininku. 1976 m. skiriamas Vilniaus TE-2 direktoriaus pavaduotoju TE-3 statybai. Atsiradus nesutarimams dėl techninių sprendimų, 1979 m. pereina dirbti į Termofikacinę gamybinę valdybą tiekimo skyriaus ekonomistu, nuo 1981 m. – šio skyriaus viršininku. Atsiradus sveikatos problemoms ir vykstant reorganizacijai nuo 1988 m. – Lietuvos valstybinės energetikos sistemos termofikacinės tarnybos I kategorijos inžinierius. 1992 m. išėjo į pensiją.

Romualdas turėjo savų pomėgių: tai žvejyba, grožinė literatūra, filatelija. Turėjo surinkęs gausią ir vertingą pašto ženklų kolekciją, dalyvaudavo filatelistų susitikimuose.

Šeimą sukūrė 1953 m. veddamas našlę Jadvygą Junevičiūtę-Pagareckienę (1919–2004). Romas su Jadvyga užaugino jos sūnų Edvardą (1941–2008) ir dukrą Ireną Paulionienę (1946). Kaip mažesnė daugiausia globojama buvo Irena, kuri tuo pačiu jam atsilygino jo senatvėje.

Romualdas Juknevičius mirė 2012 m. gegužės mėn. 22 d. Palaidotas Elektrėnuose, Sabališkių kapinėse.

Parengė Algis Viktoras Mekas

Alfonsas JUODIKIS gimė 1927 m. birželio 1 d. Rėklių k., Piniavos vls., Panevėžio apskr., ūkininkų šeimoje. 1935–1940 m. mokėsi Bernatonių pradžios mokykloje, 1945–1946 m. – Panevėžio 2-oje geležinkelininkų mokykloje, kur įgijo garvežių mašinisto padėjėjo specialybę ir įsidarbino Šiaulių garvežių depe mašinisto padėjėju. 1948–1949 m. mokėsi Vilniaus geležinkelininkų technikos mokykloje ir įgijo garvežių mašinisto specialybę.

Su tėvais buvo ištremtas į Sibirą, dirbo Malomorsko žuvų fabrike. 1950–1957 m. dirbo Asino (Tomsko sr.) miško apdirbimo kombinate lokomobilio mašinistu, vėliau tapo elektrinės mašinistu. 1964 m. grįžo į Lietuvą. Įstojo į Panevėžio vakarinę neakivaizdinę vidurinę mokyklą, kurią baigė

1969 m. 1964–1967 m. mokymdamasis, kartu dirbo šaltkalviu Panevėžio šilumos tinklų

įmonėje. Nuo 1967 m. dirbo Panevėžio šilumos tinklų rajono vyresnioju meistru. Nuo 1987 m., sulaukęs pensinio amžiaus, dar dirbo šaltkalviu. 1997 m. pabaigė darbinę veiklą SP AB „Panevėžio šilumos tinklai“. Už gerą darbą apdovanotas padėkos raštais, Darbo veterano medaliu.

Su žmona Gene užaugino sūnus Ričardą, Edvardą ir Virgilijų.

Parengė Vilius Šaduikis

Vytautas JUODIS gimė 1930 m. sausio 31 d. Utenoje, tarnautojų šeimoje. 1936 m. pradėjo lankyti Utenos pradžios mokyklą, 1949 m. baigė Ukmergės vidurinę mokyklą. 1955–1957 m. mokėsi Vilniaus technikos mokykloje. Ją baigęs įgijo elektrifikacijos ir radiofikacijos V atskyrio elektromechaniko kvalifikaciją.

1957 m. spalį pradėjo dirbti Vilniuje, Energetikos statybos trešte. Kartu mokėsi Kauno politechnikos instituto Vilniaus filiale. Studijas baigė 1962 m. ir įgijo pramonės įmonių elektrinių įrengimų inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. Nuo 1961 m. dirbo gamybos ir technikos skyriuje vyresniojo inžinieriaus pareigose. 1963 m. pradėjo dirbti VEEV saugumo technikos tarnyboje vyresnioju inžinieriumi. 1975 m. paskirtas šios tarnybos viršininko pavaduotoju. Čia įdėjo daug pastangų, kad sistemoje būtų išvengta sunkių gamybinių traumų. Mokymo centre ir kursuose mokė darbuotojus darbo saugos. Už gerą darbą ne kartą buvo skatinamas įvairiais apdovanojimais. Energetikos statybos trešte ir AB „Lietuvos energija“ išdirbo 42 metus.

1999 m. išėjo į pensiją. Laisvalaikis – poilsis sode, kelionės. Pomėgis – poezija. Rašo eilėraščius. 1996 m. parengė eilėraščių knygėlę „Žydėjimo akimirka“, kurioje patalpinti 1992–1996 m. parašytos eilės.

Žmona Jadvyga, medikė. Užaugino du sūnus ir dukrą.

Parengė Vitulis Valeika

Ksaveras JUŠKAUSKAS gimė 1927 m. lapkričio 22 d. Kairugnų k., Simno vls., Alytaus apskr. Vėliau tėvai su keturiais sūnumis persikėlė gyventi į Simno miestelį. Čia tėvas ilgą laiką dirbo medicinos įstaigų ūkio tarnybose. Tvarkingi ir darbštūs tėvai šias savybes stengėsi perduoti ir savo vaikams. Baigęs Simno pradžios mokyklą ir Kalvarijos progimnaziją, Ksaveras toliau mokėsi Alytaus gimnazijoje. Jis buvo ne tik geras mokinys, bet ir sportininkas: žaidė mokyklos ir miesto futbolo komandose.

Baigęs gimnaziją, 1946 m. įstojo į Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Technologijos fakultetą. Jį baigęs ir gavęs elektros energetiko inžinieriaus diplomą, 1951 m. buvo pasiūstas dirbti į Altajaus kraštą, Ust Kamenogorsko hidroelektrinę. Prieš atiduodant naudoti šią jėgainę, jis 3 mėnesius stažavosi vienoje stambiausių Rusijoje Volgos hidroelektrinėje.

Chruščiovinio atšilimo metais, kai Lietuvos pramonė ir energetika buvo perduodama lietuvių specialistams, į tėvynę Lietuvą grįžo ir K. Juškauskas. Lietuvoje jis tapo besikuriančios energetikos sistemos vyriausios dispečerinių tarnybos viršininko pavaduotoju. Tuo metu prasidėjo spartus jėgainių jungimasis, 1960 m. pradėjo veikti pirmasis tarp sisteminis ryšys. Vėliaus pastatytos ir sujungtos į sistemą Lietuvos, Ignalinos elektrinės, Vilniaus 3-ioji elektrinė, Kruonio hidroakumuliacinė. Labai svarbi ir atsakinga jungtinės sistemos veiklos sritis tapo dispečerinių tarnyba. Čia K. Juškauskas, tarsi karys, nepasitraukdamas iš savo posto, dirbo 42-ejus metus, iki pat savo mirties dienos. Dirbo labai sumaniai, siūlydavo daug novatoriškų projektų.

Dauguma Lietuvos energetikos sistemos darbuotojų jį mena ne tik kaip dalykišką, aukštos kvalifikacijos darbuotoją, bet ir kaip nepaprastai teisingą bei sąžiningą žmogų. Jis labai brangino savo ir kitų žmonių laisvę. Ši nuostata jam neleido stoti į jokias partijas ir siekti karjeros: ištikimybė savo įsitikinimams ir sąžinei jam buvo brangesnė už kitas vertybes. Tai buvo didžioji šio žmogaus išskirtinybė, kuria daugelis žavėjosi ir negalėjo nepripažinti net tie, kurie nemėgsta atvirai sakomos tiesos. Per visus XX amžiaus antrosios pusės Lietuvos istorijos kataklizmus jis praėjo tiesus ir nesvyruodamas, išsaugojęs didžiausią turtą – sąžinę.

Jis būdavo išradingas daugelio visuomeninių renginių organizatorius, dažnai vadovaudavo labai jaukioms bendroms Naujųjų metų sutiktuvėms, vakaronėms, išvykoms, jubiliejų šventėms. O jei kurį iš bendradarbių užklupdavo liga, skausmo ar netekties valanda, jis pirmasis pasisiūlydavo padėti artimiesiems ir organizuodavo bendradarbių pagalbą.

Žmona Ramutė mokėsi Vilniaus universitete, įgijo bibliotekininkės kvalifikaciją. Daug metų dirbo Medicinos darbuotojų bibliotekoje. Užaugino sūnų Tomą. Mirė 2017 m.

Ksaveras mirė staiga, nesirgęs, 1999 m. lapkričio 6 d. Palaidotas Vilniuje, Sudervės kapinėse.

Parengė Vitulis Valeika

K

Petras KAIRYS gimė 1929 m. sausio 19 d. Argentinoje, Rosario mieste. 1932 m. kartu su tėvais grįžo į Lietuvą. 1942 m. baigė Klausučių pradinę mokyklą, 1950 m. – Biržų gimnaziją. 1950 m. įstojo į Kauno politechnikos institutą Elektrotechnikos fakultetą, kurį 1955 m. baigė įgydamas inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. Pagal paskyrimą 1955 m. pradėjo dirbti Kretingos miesto elektrinės direktoriumi, o nuo 1957 m. iki 1974 m. vadovavo Pasvalio elektros tinklų skyriui. 1957 m. reorganizavus energetikos valdymą elektros tinklams buvo perduota daug žemės ūkio bei komunalinių elektros tinklų, kurių dauguma buvo susidėvėję ir nepatikimi. Todėl be naujų tinklų tiesimo buvo remontuojamas ir rekonstruojamas perimtas elektros tinklas. 1959 m. pabaigoje prie energetikos sistemos per 35 kV liniją iš Panevėžio buvo prijungtas Pasvalys. 1960 m. iš Pasvalio į Biržus buvo nutiesta 35 kV elektros tiekimo linija ir Biržuose sumontavus 35/10 kV komplektinę transformatorinę pastotę su 1800 kVA transformatoriumi, Biržai irgi buvo prijungti prie energetikos sistemos tinklų. 1964 m. gruodžio 18 d. buvo baigtas Lietuvos žemės ūkio elektrifikavimo pirmasis etapas: prie energetikos sistemos buvo prijungtas paskutinis – Biržų rajono J. Biliūno vardo kolūkis. Sparčiai plečiantis elektros tinklui nebuvo išvengta ir klaidų, dėl kurių tinkle įvykdavo nemažai gedimų ir sutrikimų, jų savalaikiam pašalinimui tinklus eksploatuojančiam personalui tekdavo dirbti po darbo ir išeiginėmis dienomis. Nuo 1974 m. iki 1994 m. P. Kairys buvo Biržų elektros tinklų rajono viršininku. Daug jėgų, laiko, sumanumo skyrė rajono elektrifikavimui, jaunųjų specialistų ugdymui, elektros tinklų rajono materialinės bazės stiprinimui.

P. Kairys buvo ne tik puikus savo profesijos žinovas, sumanus vadovas, bet ir aistringas medžiotojas, žvejys, šachmatininkas. Už ilgametį ir nepriekaištingą darbą buvo skatinamas įvairių institucijų padėkos raštais kitais apdovanojimais.

P. Kairys kartu su žmona Vitalija užaugino dukteris Loritą, Renatą ir sūnų Ramūną. Mirė 2002 m. balandžio 30 dieną. Palaidotas Biržų katalikų kapinėse.

Parengė Zenonas Ružinskas

Kazimieras KAJUTIS gimė 1930 m. sausio 23 d. Zarasų rajono Degučių kaime, valstiečių šeimoje. Lankė Degučių pradinę mokyklą. Ją baigęs įstojo į Zarasų gimnaziją,

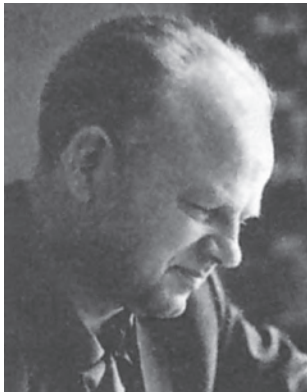

kurią baigė 1949 m. ir tais pačiais metais įstojo į KVU Mechanikos fakultetą. 1954 m. birželio 14 d. apgynęs diplominį projektą tema „Vilnionių audinių fabriko „Lima“ Kaune šiluminio ūkio rekonstrukcija“ įgijo inžinieriaus-mechaniko pramonės šiluminės energetikos diplomą su pagyrimu.

1954 m. rugsėjo 1 d. skiriamas KPI Šiluminių variklių katedros asistentu. K. Kajutis vedė termodinamikos, garo katilų ir garo mašinų pratybas, vadovavo kursiniams projektams. Nuo 1959-09-01 jam suteikiamas vyresniojo dėstytojo vardas. 1959-12-01 K. Kajutis įstojo į KPI Šiluminių variklių katedros trimetę aspirantūrą. 1964 m. apgynė kandidatinę (dabar – daktarinė) disertaciją tema „Nepertraukiamo išleidimo oro paskirstymo kanalų skaičiavimo tyrimas“. Tai pirmoji Lietuvoje apginta disertacija iš šildymo-vėdinimo srities. 1965 m. pradėjo eiti docento pareigas KPI Šiluminės energetikos katedroje. Skaitė termoenergetikos, šilumos tiekimo pramonės įmonėms, oro kondicionavimo, bendrosios šiluminės technikos disciplinas šiluminės energetikos specialybės dieninio ir vakarinio skyriaus studentams, vadovavo kursiniams ir diplominiams projektams.

1974 m. leidykloje „Mintis“ išleistame vadovėlyje „Bendroji šiluminė technika“ parengė garo turbinų skyrių. Nuo 1987 m. skaitė paskaitas kvalifikacijos kėlimo fakulteto „Šilumos tiekimas“ klausytojams. Paskelbė 42 mokslinius straipsnius. Buvo keliolikos ūkiskaitinių darbų vadovu. Skaitė mokslinius pranešimus 27-iose mokslinėse konferencijose, parengė devynis metodinius darbus. 1993 m. leidykla „Mokslas“ išleido 330 p. bendraautorių vadovėlį „Šiluminė technika“. 1993 m. K. Kajutis išėjo į pensiją.

Parengė Aleksandras Gluosnis ir Vytautas Miškinis

Juozas KALINAUSKAS gimė 1928 m. lapkričio 15 d. netoli Pilviškių miestelio, Vilkaviškio apskr. Baigęs progimnaziją, įstojo į Vilkaviškio gimnaziją, kurią baigė 1947 m. Toliau studijavo Kauno politechnikos institute, kurį baigė 1952 m. Paskyrimą dirbti gavo į Donbaso energetikos valdybos (Ukraina) Makejevkos tinklų rajoną. 1957 m. perkeltas į Lietuvos energetikos ūkio valdybą, Centrinę relinės apsaugos, automatikos ir matavimų tarnybą (RAAMT) vyresniuoju inžinieriumi. 1959 m. kovo 1 d. paskirtas šios tarnybos viršininko pavaduotoju, o 1959 m. rugpjūčio 1 d. – tarnybos viršininku. Tas pareigas ėjo iki mirties 1993 m.

Sparčiai plėtojant Lietuvos energetikos sistemą, jo iniciatyva buvo įdiegta daug relinės apsaugos ir automatikos įrenginių, kurių anksčiau nebuvo. Daug dėmesio skyrė šių įrenginių netrikdomam eksploatavimui, saugiam ir patikimam energetikos sistemos darbui, inžinerinių darbuotojų kvalifikacijos kėlimui. Jam vadovaujant RAAMT, Lietuvoje buvo sukurtas vieningas 110–330 kV linijų ir pastočių tinklas, jis sujungtas tarpsisteminėmis 330 kV linijomis su kaimyninių šalių Latvijos, Baltarusijos, Rusijos elektros energetikos tinklais. Pastatytos Kauno HE ir Kauno TE, Lietuvos elektrinė ir Kruonio HAE, Mažeikių elektrinė ir Vilniaus TE-3, Ignalinos AE. Tai reikalavo greitų ir kvalifikuotų sprendimų sisteminėje automatikoje, naujų relinės apsaugos metodų.

Už gerą darbą apdovanotas SSRS Energetikos ministerijos garbės raštais, žymūno ženklų, Liaudies ūkio pasiekimų parodos (LŪPP) (Maskva) bronzos medaliu, įrašytas į Lietuvos energetikos sistemos garbės knygą. Buvo aukščiausios klasės RAA specialistas, geras autoritetingas vadovas, draugiškas ir nuoširdus žmogus. Su žmona Valentina, ilgamete Vilniaus elektros tinklų darbuotoja, užaugino dukrą, gydytoją.

J. Kalinauskas mirė 1993 m. sausio 21 d., palaidotas Vilniuje, Rokantiškių kapinėse.

Parengė Vytautas Miškinis

Vaclovas KANČAS gimė 1928 m. kovo 12 d. Kužių k., Šiaulių vls., ūkininkų šeimoje. 1949 m. baigęs vidurinę mokyklą pradėjo dirbti Kauno elektros tinklų skyriuje elektromonteriu. Dirbdamas studijavo Kauno politechnikos institute Elektrotechnikos fakultete, kurį baigė 1954 m. Nuo 1954 m. sausio mėn. buvo paskirtas Elektros laboratorijos viršininku. Laboratorijoje, jam vadovaujant, buvo įrengta nauja aparatūra ir bandymų standai. Plečiantis darbų apimčiai, įmonėje įkūrus Relinės apsaugos ir automatikos tarnybą, buvo paskirtas šios tarnybos viršininku. Jo iniciatyva 1963 m. Vilijampolės 110/10 kV pastotėje suprojektuota ir įrengta pirmoji Lietuvos energetikos sistemoje telemechanikos aparatūra. Tarnyboje jis sudarė atskirą telemechanikų grupę, kurios uždavinys buvo tobulinti įrenginius ir plėtoti elektros pastočių automatizavimą. Jis noriai dalijosi savo žiniomis ir darbo patirtimi, už tai jį labai gerbė jaunieji specialistai.

Jis noriai dalijosi savo žiniomis ir darbo patirtimi, už tai jį labai gerbė jaunieji specialistai.

Buvo vedęs du kartus. Su pirmą žmona gimęs sūnus Algimantas buvo žymus Kauno architektas, tačiau anksti, eidamas 60-sius metus, mirė. Su antra žmona gimęs sūnus Mindaugas, būdamas 24 metų, neaiškiomis aplinkybėmis tragiškai žuvo „nukritęs“ nuo Panemunės pėsčiųjų tilto per Nemuną.

Kai kuriais klausimais V. Kančas buvo savito būdo, savitos nuomonės ir nuostatų. Prisilaikė sveikos gyvensenos pažiūrų, sveikai maitinosi, vengė alkoholio. Tačiau turėjo nuostatą, kad jo organizmas turi pats įveikti negandas, ligas ir vengė kreiptis į medikus. Tai tapo viena iš pagrindinių jo trumpo gyvenimo priežasčių: pradėjus skaudėti dantį, į medikus nesikreipė iki sutino viena pusė kaklo ir žandas. Tuometė medicina nebepadėjo – buvo jau per vėlu.

Mirė 1979 m. rugpjūčio 17 d. Palaidotas Kaune, Romainių kapinėse.

Parengė Boleslavas Paškevičius

Petras KAZIŪNAS gimė 1929 m. vasario 14 d. Biržų valsčiaus Geidžiūnų kaime ūkininkų šeimoje. Tėvai turėjo 30 ha žemės. Pokario metais, mokydamasis Biržų gimnazijoje, susitikdavo su partizanais, nešdavo jiems žinutes ir dėl to buvo tardomas KGB. 1947 m. baigė Biržų gimnaziją ir išvyko į Kauną studijuoti Kauno universiteto Statybos fakultete hidrotechnikos specialybės. 1948 m. gegužės 22 d. tėvus ištrėmė ir tremtyje jie mirė. Likus vienam, P. Kaziūno pagrindiniu pragyvenimo šaltiniu buvo stipendija, todėl mokslo metais sesijų egzaminus stengdavosi išlaikyti taip, kad gautų padidintą stipendiją. Būdamas trečiame kurse, kad atsikratytų nuo nuožmaus agitavimo stoti į komjaunimą, pasakė komjaunimo sekretoriui apie šeimos tremtį. Sekretoriaus būta gero žmogaus ir jo neišdavė. Ruošiant

diplominį projektą fakulteto dekanas doc. S. Vabalevičius paklausė apie socialinę kilmę ir Petras irgi pasakė apie šeimos tremtį. Dekanas apgailestavo, nes norėjęs pasiūlyti toliau studijuoti aspirantūroje, ir patarė apie savo šeimą pačiam pranešti instituto kadru skyriui. Mandatinėje komisijoje, dekanui užstojus, atsipirko griežtu papeikimu, jo neišmetė iš instituto ir leido mokslus baigti 1952 m. Visa baigusiujų grupė buvo paskirstyta darbui, o P. Kaziūnas, kaip nepatikimas, paskyrimo negavo. Po kiek laiko jį sutiko priimti SSRS Elektrinių ir energetikos ministerija gamybos skyriaus inžinieriumi į Mingėčiauro HE statybą Azerbaidžane. Ten globojamas aukštos kvalifikacijos inžinierių šeimos Mingėčiauro HE statyboje dirbo iki 1954 m. balandžio mėn. 1954 m. grįžęs į Lietuvą dirbo mažųjų hidroelektrinių – Renavos HE, vėliau Antalieptės HE statybos darbu vykdytoju, vyr. darbų vykdytoju, o 1956 m. spalį buvo priimtas į darbą Kauno HE statybos valdybą, iš pradžių darbų vykdytoju, statybos 2-os aikštelės viršininku. Kauno HE statybą užbaiginėjo P. Kaziūno vadovaujama statybos aikštelė.

1962 m. sausyje P. Kaziūnas išvažiavo į Pliavinę dirbti statybos aikštelės vyr. inži-

nieriumi. Tais pačiais metais grįžo į Lietuvą darbui Jonavos chemijos gamyklos statybos valdybos viršininko pareigoms. Nuo 1971 m. buvo Lietuvos VRE statybos valdybos viršininko pavaduotojas, kai buvo statomos Kauno TE, Mažeikių TE, Vilniaus TE-3. Lietuvos VRE statybos valdyba 1977 m. pradėjo Kruonio HAE statybą, kurioje P. Kaziūnas išdirbo 21 metus, paskutinius metus buvo technologijos ir bandymų laboratorijos vedėjas.

P. Kaziūnas buvo vertinamas kaip nepriekaištingas techninis darbuotojas už jo protą, kruopštumą, darbštumą, reiklumą sau ir bendradarbiams. P. Kaziūnas vedė būdamas 41 metų, su žmona gydytoja užaugino dvi dukras. Abi baigė Kauno medicinos akademiją ir išaugino 5 vaikaičius. Buvo nepriekaištingas, rūpestingas šeimos tėvas ir vyras.

1999 m. susirgo sunkia onkologine liga ir mirė 2001 m. rugsėjo 3 d. Palaidotas Petrašiūnų kapinėse, kur jis ir prašė palaidoti ant kalnelio, nuo kurio būtų matyti Kauno hidroelektrinė, apie kurią jis visada pasakodavo su didžiule meile.

Parengė Anzelmas Bačauskas

Teodoras KEINYS gimė 1927 m. rugsėjo 1 d. Nevarėnų mstl., Telšių apskr., aštuonių vaikų ūkininkų šeimoje. 1940 m. mirė tėvas Pranas. Mama Julija, nors ir kamuojiama nepriteklų, sugebėjo leisti vaikams mokytis toliau. Baigęs vidurinę mokyklą, Teodoras 1947 m. įstojo į Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultetą, kurį baigė 1952 m., įgydamas inžinieriaus elektriko kvalifikaciją.

Po studijų baigimo pagal paskyrimą 3 metams turėjo vykti dirbti į Dniepropetrovsko hidroelektrinę Ukrainoje. Po kelių metų susidarė galimybė grįžti į Lietuvą: šalyje vyko vėjus: „Visi į žemės ūkį“. Jis parašė prašymą į Maskvą, kad leistų grįžti į Lietuvą ir dirbti žemės ūkyje. Prašymas buvo patenkintas ir Lietuvos žemės ūkio ministerijoje jis buvo paskirtas dirbti Šaukėnų traktorių stotyje. Po to gana greitai pavyko persivesti į Pavenčių cukraus fabriką elektros inžinieriaus pareigoms. Netikėtai gavo pasiūlymą vykti dirbti į kuriamą Klaipėdos elektros tinklų ir elektrinių rajoną. 1957 m. T. Keinys paskiriamas Telšių elektros tinklų skyriaus viršininku.

Telšiuose tuo metu veikė dyzelinė elektrinė ir 10 kV elektros tiekimo linija su paaukštinančia ir pažeminančia pastotėmis, Varniuose – dyzelinė elektrinė. Netoli Sedos veikė Renavos hidroelektrinė su gerai išvystytu 10 kV tinklu, kuris siekė Sedą. Renavos hidroelektrinė buvo pastatyta 1955 m. ir sėkmingai dirbo iki 1976 m. Elektros tinklų skyrius vykdė elektrinių ir elektros tinklo eksploataciją, rūpinosi elektros tinklo plėtra. 1961 m. birželio mėn., užbaigus Telšių 110/35/10 kV transformatorių pastotės statybą,

ji buvo prijungta prie energetikos sistemos tinklų ir Telšių dyzelinė elektrinė baigė savo darbą. 1960 m. prasidėjo nuoseklus žemės ūkio centrų ir gamybinių objektų elektrifikavimas. Į elektros tinklų įmonės balansą buvo priimta daug žemės ūkio bei komunalinių elektros tinklų, kurie veikė nepatikimai, o dalis jų buvo netinkami naudojimui. Todėl be priimtų tinklų atstatymo ir rekonstrukcijos buvo vykdomas spartus naujų skirstomojo tinklo linijų tiesimas. Laikui bėgant buvo keliami vis didesni reikalavimai tiekiamos elektros energijos patikimumui ir kokybei. Todėl daug dėmesio ir lėšų buvo skiriama skirstomojo tinklo automatizavimui ir televaldymui.

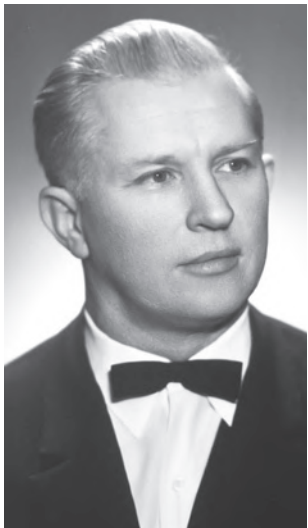
1980 m. už nuopelnus energetikos ūkiui ir naujos technikos diegimą skirstomajame elektros tinkle Telšių ETR viršininkui T. Keiniui suteikiamas Lietuvos nusipelnusio inžinieriaus garbės vardas. Vėliau už gerą darbą jis ne kartą buvo skatinamas padėkos raštais ir kitais apdovanojimais.

Teodoras savo geriausius metus ir energiją atidavė savo krašto elektrifikavimui. Būdamas išmintingas ir tolerantiškas, jis didelį dėmesį skyrė personalo kvalifikacijai, jo problemoms ir socialinėms reikmėms tenkinti.

T. Keinys 1992 m. išėjo į užtarnautą poilsį. Su žmona Benjamina, dirbusia medike, užaugino sūnų Evaldą, kuris, baigęs KTU automatikos ir telemechanikos specialybės studijas, dirba ESO.

T. Keinys mirė 1997 m. liepos mėn. 15 d., palaidotas Telšių miesto centrinėje kapinėse.

Parengė Zenonas Ružinskas ir Evaldas Keinys

Zenonas Albinas KĖKŠTAS gimė 1926 m. kovo 1 d. Biržuose, tarnautojo šeimoje. Baigęs Biržų gimnaziją, 1942 m. įstojo mokytis į Vilniaus industrinį technikumą. Vokiečiams jį uždarius, Biržuose dirbo kinomechaniku. Nuo 1944 m. dirbo Šiaulių, vėliau Panevėžio karo sugriautų geležinkelių elektros objektų atstatyme elektromonieriu. Pasibaigus karui, nuo 1945 m. rudens tęsė anksčiau pradėtus mokslus Vilniuje, vakarais dirbo kinomechaniku. 1947 m. baigė technikumą ir įgijo techniko-elektriko kvalifikaciją. 1947 m. Vilniaus energijos rajono elektros tinklų skyriaus kabelių ir transformatorių eksploatacijos brigadoje pradėjo dirbti elektromonieriu, vėliau – brigadininku, meistru. 1948 m., po energetinių sistemų dispečerių kursų baigimo Maskvoje, paskirtas dirbti Vilniaus energorajono operatyvines tarnybos būdinčiuoju dispečeriumi, o nuo

1950 m. – šios tarnybos viršininku. 1951 m. pervestas dirbti į Litovenergo dispečerinę tarnybą vyresniuoju dispečeriumi.

Per visą darbo veiklą Z. Kėkštas labai gerai pažino darbo specifiką. Jis visada pasižymėjo novatoriškumu ir išradėjo savybėmis. Centrinės dispečerių tarnybos pirmajame valdymo pulte Vilniuje dispečerinis skydas su energetikos sistemos schema ir valdymo skydas buvo jo pagaminti. Telematavimų, juo labiau televaldymo įrenginių nebuvo, valdymas vyko telefonu. Ypač sudėtinga buvo valdyti lygiagrečiai dirbančias Vilniaus pirmąją ir naujai pastatytą antrąją elektrines, sinchronizuojamas per pakankamai ilgas 6 kV linijas. Padėtis šiek tiek pagerėjo įjungus 35 kV liniją iš TE-2 į Šiaurinę pastotę, tačiau TE-1 liko dirbti per 6 kV tinklus. Galios srauto kontrolė tarp TE-1 ir Šiaurinės tapo esmine, nes persikrovus linijoms galėjo būti sutrikdytas lygiagretus elektrinių darbas. Z. Kėkštas pagamino impulsinį prietaisą, kuris priklausomai nuo linijos apkrovos siųsdavo atitinkamą impulsų skaičių, jie buvo siunčiami tomis pačiomis telefono linijomis. Tokiu būdu dispečeris galėjo valdyti elektrinių darbą, išvengiant 6 kV linijų perkrovimo. Didėjant įtampoms ir stambėjant pastotėms, buvo labai aktualu sudaryti ir kuo racionalesnes pastočių schemas. Jis sukuria taip vadinamą daugiakampio schemą. SSRS valstybinis išradimų ir atradimų komitetas 1985 m. sausio 3 d. Z. Kėkštui išduoda pažymėjimą Nr. 1153782, patvirtinantį, kad išradimas „Paskirstymo įrenginys“ užregistruotas valstybiniame išradimų rejestre. 1993 m. lapkričio 3 d. Lietuvos Respublikos patentų biuras išdavė patentą Nr. 2084 „Aukštos įtampos paskirstymo įrenginys“.

Z. Kėkštas tobulinosi Leningrado, Maskvos ir Rygos dispečerių kvalifikacijos kėlimo kursuose. Yra išspausdinęs straipsnių leidinyje „Žiburiai“ ir žurnale „Mokslas ir technika“. Siekdamas paskatinti jaunimą studijuoti energetikos specialybės iniciavo V. Kvarcevo knygos „Didžiųjų lygčių paslaptys“ išleidimą 1978 m. lietuvių kalba. 1998 m. buvo atliekama AB „Lietuvos energija“ VDT dispečerinio pulto patalpų rekonstrukcija ir Z. Kėkštas buvo laikinai, iki 2000 m. gegužės mėn., priimtas dirbti dispečerio darbui su rangovais. Apdovanotas įvairiais pagyrimo raštais, LR Prezidento V. Adamkaus padėkos raštu.

Jaunystėje mėgo buriavimo sportą, akordeono muziką ir spinningavimą. Žmona Genovaitė (1930) mokėsi Utenos gimnazijoje, vėliau tęsė mokslus Vilniaus akušerių mokykloje. Daugelį metų iki išėjimo į pensiją dirbo Vyriausiosios energetikos ir elektrifikavimo valdybos raštinės vedėja. Už gerą darbą skatinta garbės raštais ir padėkomis. Mirė 2018-03-29. Palaidota Vilniuje, Rokantiškių kapinėse.

Jie abu labai rūpinosi vaikų auklėjimu. Užaugino sūnus Vidminą, Gintautą ir dukrą Dalią. Vaikai mokėsi Vilniaus 7-oje vidurinėje mokykloje, vėliau mokslus tęsė Vilniaus universitete. Vienas sūnus dirbo Vilniaus koncertų ir sporto rūmuose režisieriumi ir akustikos aparatūros techniku. Abu mėgo muzikuoti ir buvo muzikinio roko ansamblio „Favoritai“ gitaristai. Vidminas ir Gintautas turi po sūnų, o Dalia – dukrą.

Z. Kėkštas mirė 2018 m. gegužės 3 d. Palaidotas Vilniuje, Rokantiškių kapinėse.

Z. Kėkšto brolis Konradas Brunonas Vasilis-Vasiliauskas (1909–1964) daug jėgų ir energijos skyrė Lietuvos energetikai, 1957–1958 m. dirbo Vyriausiosios energetikos ir elektrifikavimo valdybos viršininko pavaduotoju.

Parengė Vitulis Valeika

Antanas Algirdas KIRLYS gimė 1929 m. liepos 16 d. Kuosų k., Rokiškio apskr., tarnautojo Petro ir Elenos Kirlių šeimoje. Tėvai kartu su dukra Giedre 1949 m. buvo ištremti į Sibiro Irkutsko sritį, kur dirbo vergišką darbą kertant taigą būsimai Bratsko hidroelektrinei.

A. Kirlys 1946 m. baigė Rokiškio Juozo Tumo-Vaižganto vidurinę mokyklą ir įstojo į Kauno valstybinį universitetą (vėliau KPI). 1951 m. jam buvo suteikta inžinieriaus elektriko kvalifikacija. Dar studijuodamas, 1949 m. pradėjo dirbti Lietuvos žemės ūkio akademijos matematikos katedroje vyr. laborantu. 1952 m. nukreipiamas sąjunginės Elektrinių ministerijos žinion ir paskiriamas į Kazachstane statomą Ust Kamenogorsko hidroelektrinę. Ten dirbo būdinčiuoju inžinieriumi, vyresniuoju būdinčiuoju inžinieriumi, eksploataavimo skyriaus viršininku. 1955 m. perkliamas į statomą Kuibyševos hidroelektrinę. Iš elektrinės buvo tiesiamos pirmosios Sąjungoje labai ilgos super aukštos įtampos linijos. Hidroelektrinė praktiškai buvo tapusi didžiuliu bandymų poligonu. A. Kirlys joje dirbo iki 1957 m. vyr. meistrų, dalyvavo dinamiškai išbandant unikalius hidroagregatus, 380 kV įtampos elektros tiekimo linijas, atliekant natūrinius statinio ir dinaminio stabilumo bandymus, montuojant ir eksploatuojant 220 kV įtampos kabelines linijas. Šių kabelinių linijų eksploatacijos profesines žinias tobulino kabelių gamykloje Prancūzijoje.

A. Kirlys 1957 m. grįžta į Lietuvą ir skiriamas dirbti naujai kuriamos Lietuvos liaudies ūkio tarybos Energetikos ūkio valdyboje. Energetikos sistemoje ėjo įvairias pareigas: kapitalinės statybos skyriaus viršininko, energetikos plėtros tarnybos viršininko, projektavimo ir konstravimo biuro vyriausiojo inžinieriaus, AB „Lietuvos energija“ viršininko (generalinio direktoriaus) padėjėjo, Teisės ir valdymo biuro vedėjo bei referento. Jis betarpiškai dalyvavo elektrifikuojant Lietuvos kaimą, techniškai ir ekonomiškai pagrindžiant stambiausių elektros energijos generavimo šaltinių – Lietuvos elektrinės, Ignalinos atominės elektrinės, Kruonio hidroakumuliacinės elektrinės, termofikacinių elektrinių reikalingumą, elektros energetikos sistemos pagrindinių tinklų formavimo, centralizuoto miestų šilumos tiekimo sistemų plėtros būtinumą. Buvo skaičiavimo tech-

nikos panaudojimo elektros energetikos sistemoje pradininkas. Didelę reikšmę elektros energetikos sistemos pažangai turėjo gelžbetoninių atramų įdiegimas. Po 1991 m. nemažai prisidėjo pertvarkant elektros energetikos ūkio valdymą naujomis ūkininkavimo sąlygomis. Kūrė AB „Lietuvos energija“, dalyvavo jos kapitalo akcionavimo procese. 2000 m. gruodį išėjo į pensiją.

Be savo tiesioginio darbo, ėjo įvairias visuomenines pareigas, buvo aktyvus „Žinijos“ draugijos energetikos sekcijos narys. Už pasiektus laimėjimus, vystant energetiką ir elektrifikuojant respublikos kaimus, apdovanotas Aukščiausios Tarybos garbės raštu. Su žmona Aldona užaugino sūnų Algirdą (gim. 1959 m.), inžinierių elektriką, dabar dirbantį Sakartvele ir dukrą Rasą (gim. 1963 m.), medicinos gydytoją. Anūkas Šarūnas Kirlys (gim. 1996 m.) – inžinierius elektros energetikas, dirba AB ESO.

Parengė Saulius Kutas

Apolinaras KLUPŠAS gimė 1926 m. rugpjūčio 21 d. Mėdginų k., Joniškio vls., Šiaulių apskr., ūkininkų šeimoje. 1936 m. pradėjo lankyti Mielaičių kaimo pradžios mokyklą, vėliau tęsė mokslą Joniškio ir Šiaulių gimnazijoje. 1947–1952 m. mokėsi Kauno politechnikos institute, Elektrotechnikos fakultete ir įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją.

Darbinę veiklą pradėjo 1952 m. Maskvos trese „Centro elektrosetstroj“ meistrų. Teko tiesti 110 kV linijas iš Muro mo į Kavrovą, iš Kaširos į Kaganovičių ir kt. Mechanizacijos buvo nedaug, duobių kasimas buvo vykdomas rankiniu būdu, pamatus metalinėms atramoms teko betonuoti vietoje ir daugelis kitų darbų buvo vykdomi rankiniu būdu. 1954 m. buvo pervestas į „Lenelektrosetstroj“ montavimo skyrių Nr. 2 Rygoje. Montavo 110 kV linijas Estijoje, vėliau – 110 kV liniją Kaunas–Šiauliai, kurią užbaigus į bendrą tinklą buvo įjungtos Petrašiūnų ir Rėkyvos elektrinės. Tai buvo Lietuvos energetikos sistemos kūrimosi pradžia. 1956 m. persikėlė į Šiaulių elektros tinklus, dirbo elektromonteriu, 1957 m. – technikos skyriaus viršininku, 1961 m. – vyriausiuoju inžinieriumi, 1970 m. – technikos tarnybos viršininku. Dirbant Šiaulių elektros tinkluose daug prisidėjo vystant ir plėtojant elektros tinklą. Išaugo 35–110 kV linijų ir pastočių skaičius, išsiplėtė 10 kV tinklas, įvesta 330 kV linija ir pastotė. Daug nuveikė mažosios mechanizacijos srityje kuriant įvairias priemones ir mechanizmus 10 kV linijų remonto darbams; kai kurie projektai eksponuoti Maskvoje LŪP parodoje. Ruošė aukštos įtampos, paskirstymo tinklų bei kitų tarnybų brigadas profesinėms varžyboms ir tarp Lietuvos energetikos sistemos elektros įmonių dažnai laimėdavo prizines

vietas. 1984 m. SSRS energetinių sistemų profesinėse varžybose Orenburge Šiaulių ET brigada pelnė pirmąją vietą.

1987 m., Šiaulių elektros tinklų įmonėje atidirbęs 31 metus ir sulaukęs pensinio amžiaus, išėjo į pensiją. Jis ir toliau savo žinias dar panaudojo dirbdamas Šiaulių vaistų sandėlio laboratorijoje „Galen“ iki 2002 m.

1954 m. sukūrė šeimą, kurioje užaugino dukrą Ireną ir du sūnus – Gintautą ir Liną. Žmona, Bronė Baranuskaitė-Klupšienė – provizorė, baigusi KMI Farmacijos fakultetą. Dukra Irena (1956) baigė KMI gydomąjį fakultetą ir gyvena Kaune. Sūnus Gintautas (1960) baigė KPI santechnikos fakultetą, sūnus Linas (1969) baigė KPI Šiaulių skyriaus mechanikos fakultetą. Turi penkis anūkus. Vyriausias anūkas Julijus (1984) baigė KPI elektrotechnikos fakultetą, Kaune sukūrė šeimą ir augina du Apolinaro proanūkius Arną ir Rusnę. Anūkė Vaiva (1986) studijuoja Suomijoje, Vaazos universitete. Anūkė Dovilė (1989) baigė KTU chemijos inžinerijos fakultetą, įgijo daktaro laipsnį, gyvena ir dirba Kaune. Anūkė Ligita (1994) baigė Vilniaus dailės akademiją, Telšių skyrių, įgijo juvelyrės specialybę. Anūkė Gintarė (1997) studijuoja Kauno M. Riomerio universitete teisę.

Nueitas nemažas gyvenimo kelias su džiugiomis ir kartais liūdnomis akimirkomis. Nepaisant to, Apolinaras džiaugiasi, kad gyvenimas praėjo prasmingai.

Parengė Zenonas Ružinskas

Jonas KNIUKŠTA gimė 1925 m. rugsėjo 14 d. Erlėnų k., Salantų vls., Kretingos apskr., ūkininkų šeimoje. Baigęs Salantų gimnaziją, kurį laiką dirbo mokytoju. 1947 m. įstojo į Kauno politechnikos institutą, Elektrotechnikos fakultetą. Studijas baigė 1952 m. įgydamas Elektros stotys, tinklai ir sistemos specialybę, inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. Tuomet pradėjo dirbti Klaipėdos VRE inžinieriumi, vėliau tęsė darbą Klaipėdos elektros montavimo valdybos Nr. 7 viršininku. 1957-07-31 įsakymu Nr. 252 įkuriamas Klaipėdos elektros tinklų ir elektrinių rajonas (toliau – ETER), kurio direktoriumi paskiriamas sumanus ir gabus inžinierius J. Kniukšta. ETER atiteko visi tuo metu buvę Klaipėdos

miesto ir 16 Žemaitijos administracinių rajonų elektros tinklai bei vietinės elektrinės. Visoje aptarnaujamoje zonoje veikė 143 mažo galingumo elektrinės, tiekiančios energiją pramonės, žemės ūkio ir komunalinio ūkio vartotojams. Bendras elektrinių galingumas buvo 4307 kW. Perėmus iš kitų žinybų esamą elektros tinklų ir elektrinių ūkį, teko rūpintis jo remontu, techninės būklės gerinimu, tolimesne plėtra ir vystymu.

1960 m. pastačius ir įjungus Klaipėdos 110/35/10 kV pastotę bei nutiesus 110 kV

ETL Šilutė–Sovetskai–Nemanas Klaipėdos elektros tinklai sujungiami su Lietuvos ir Kaliningrado energetikos sistemomis. Nutiestos ir įvestos į eksploataciją 35 kV ETL Klaipėda–Gargždai ir Tauragė–Šilalė, sumontuotos dvi 35/10 kV transformatorių pastotės, demontuota 18 smulkių DES.

1961 m. nutiesta 159 km ilgio ETL Šiauliai–Klaipėda, pastatytos Telšių 110/35/10 kV, Plungės 110/10 kV transformatorių pastotės. Klaipėdos 110/35/10 kV pastotėje sumontuotas antras 15000 KVA transformatorius. Metų pabaigoje dirbo trys DES ir dvi HES, o 18 smulkių neekonomiškų kaimo elektrinių likviduota. Toliau plečiantis perdavimo tinklui 1971 m. nutiesta ir pradėta eksploatuoti 330 kV ETL Sovetskai–Klaipėda, sumontuota 330/110 kV pastotė „Klaipėda“, nutiestos ir pradėtos eksploatuoti 110 kV ETL Klaipėda–Palanga bei kitos 110 kV ir 35 kV ETL. 1973 m. sumontuotos ir pradėtos eksploatuoti Mosėdžio 35/10 kV, Endriejavo 110/10 kV pastotės, nutiestos 35 kV ETL Pagėgiai–Vilkyškiai ir Salantai–Mosėdis.

1973 m. pabaigoje J. Kniukšta, 16 m. vadovavęs įmonei, perėjo dirbti į įmonės Gamybinės techninės tarnybos viršininko pareigas ir dirbo iki 1987 m., iki išėjimo į pensiją. Už gerą darbą bei didelį indėlį plėtojant ir vystant Klaipėdos krašto energetikos ūkį J. Kniukšta buvo apdovanotas įvairių institucijų padėkos raštais ir kitomis dovanomis.

Su žmona Danute Antanina Kniukštiene (Žvinklytė) užaugino dvi dukras – Viliją ir Rasą.

Jonas Kniukšta mirė 1992 m. vasario 27 d., palaidotas Klaipėdos Lėbartų kapinėse.

Parengė Zenonas Ružinskas ir Vilija Vaičienė

Semionas KOMSA gimė 1924 m. vasario 26 d. Bakštų k., Gardino sr., Baltarusijoje, valstiečių šeimoje.

1967 m. baigė Vilniaus universitetą ir įgijo juristo kvalifikaciją. Lietuvos energetikos sistemoje dirbo nuo 1950 m. buhalteriu-revizoriumi. 1951 m. paskirtas energetikos sistemos vyriausiuoju buhalteriu. Iki 1964 m. vadovavo energetikos įmonėms ir organizacijoms (sprendė finansinius klausimus). Daug dirbo Lietuvos energetikos sistemoje diegiant 1962 m. skaičiavimo mašinų stotį. Atliko didelį paruošiamąjį darbą buhalteriniams uždaviniams skaičiuoti įvedant elektroninę skaičiavimo mašiną „Minsk-22“.

Ne kartą buvo paskatintas piniginėmis premijomis, apdovanotas garbės raštais. 1996 m. išėjo į pensiją. Žmona Ana (1922) daug metų dirbo ekonomiste iš pradžių VEEV, po to Gamybinėje termofikacijos valdyboje iki išėjimo į pensiją. Vėliau išvyko gyventi į Bulgariją pas dukrą. Užau-

gino dukras Galiną (1952–2016) ir Reginą (1953). Regina mokėsi Vilniaus universitete, įgijo biochemikės kvalifikaciją. Ji yra šaudymo mažojo kalibro šautuvu sporto meistrė. Iškovojo Lietuvos SSR ir SSRS čempionės vardą. Gyvena Bulgarijoje ir dirba Pleveno Medicinos universiteto Chemijos ir biochemijos katedroje. Biochemijos profesorė.

S. Komsa mirė 2009 m. sausio 12 d. Palaidotas Vilniuje, Kairėnų kapinėse.

Parengė Vitulis Valeika

Povilas KOSTRAUSKAS gimė 1927 m. spalio 25 d. Šėkščiuose, Kuršėnų vls. Kuršėnų geležinkelio stoties pradinėje mokykloje pažino pirmuosius švietimo daigus, 1945 m. baigė Raseinių valstybinę gimnaziją ir tais pačiais metais įstojo į Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Technologijos fakultetą, po kurio reorganizacijos nuo 1947 m. gruodžio 9 d. studijavo Elektrotechnikos fakultete. Dar studijuojant jau 1947 m. rugsėjo 1 d. jis buvo paskirtas Aukštosios matematikos katedros vyresniuoju preparatoriumi, o 1949 m. liepos 1 d. – vyresniuoju laborantu.

Po universiteto reorganizavimo į Kauno politechnikos ir medicinos institutus 1951 m. sausio 1 d. jis buvo paskirtas Aukštosios matematikos katedros vyresniuoju laborantu. Apgynus diplominį projektą 1951 m. balandžio 15 d. P. Kostrauskui buvo suteiktas elektros stočių, tinklų ir sistemų specialybės elektros inžinieriaus kvalifikacija ir jis buvo paskirtas Aukštosios matematikos katedros asistentu, nuo 1953 m. balandžio 15 d. – šios katedros vyresniuoju dėstytoju.

Nuo 1953 m. lapkričio 1 d. P. Kostrauskas mokėsi aspirantūroje, o ją baigęs 1958 m. apgynė daktaro disertaciją „Mažos galios sinchroninių mašinų švytavimo klausimai“. 1962 m. jam buvo pripažintas mokslinis docento vardas. 1970 m. P. Kostrauskas įrodė, kad kintamosios srovės elektros mašinų oro tarpo magnetinis laukas yra nestacionarus ir jis gali būti aprašytas banginėmis diferencialinėmis lygtimis. (Šį faktą pakartotinai įrodė prof. F. Olendorf 1975 m.). 1974 m. birželio 30 d. jis apgynė habilituoto daktaro disertaciją „Vienfazių ryškiapolių su viena žadinimo apvija asinchroninių mikrovariklių tyrimas“. 1978 m. gruodžio 1 d. jam buvo suteiktas mokslinis profesoriaus vardas. 1982 m. liepos 1 d. P. Kostrauskas buvo išrinktas Elektros mašinų katedros vedėju ir šias pareigas ėjo iki 1987 m. rugpjūčio 29 d., po to dirbo šioje katedroje profesoriumi. Nuo 1995 m. – Kauno technologijos universiteto Elektros ir valdymo inžinerijos fakulteto Elektros sistemų katedros profesorius.

Nuo 1962 m. P. Kostrauskas buvo Lietuvos SSR Aukštųjų mokyklų Mokslo darbų moksliniu sekretoriumi, o nuo 1966 m. – vyriausiuoju redaktoriumi. 1977–2001 m.

jis taip pat buvo Lietuvos Aukštųjų mokyklų mokslo darbų „Elektrotechnika“ redakcijos nariu. 1966–1976 m. P. Kostrauskas buvo KPI Mokslinės tarybos disertacijoms ginti moksliniu sekretoriumi, 1976–1990 m. – KPI, vėliau KTU Specialiosios tarybos disertacijoms ginti narys, nuo 1976 m. – KPI Elektrotechnikos fakulteto tarybos sekretorius, o nuo 1982 iki 1989 m. – KPI Tarybos narys. P. Kostrauskas 1994 m. buvo išrinktas Tarptautinės inžinerijos akademijos ekspertu, o 1996 m. – šios akademijos nariu korespondentu. 2002 m. jis buvo išrinktas Tarptautinės elektrotechnikos mokslų akademijos tikruoju nariu (akademiku).

P. Kostrauskas kartu su bendradarbiais sukūrė daug mažos galios asinchroninių elektros variklių, kurie buvo patentuoti ne tik Sovietų Sąjungoje, bet ir JAV, Italijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje bei Japonijoje. Šių variklių metinė gamybos apimtis Lietuvoje, Rusijoje, Ukrainoje, Baltarusijoje siekė milijonus vienetų.

Kartu su bendradarbiais P. Kostrauskas paskelbė 260 mokslinių straipsnių ir konferencijų pranešimų. 1968 m. jam buvo suteiktas Lietuvos Respublikos nusipelnusio išradėjo vardas. 1995 m. buvo išleista jo monografija „Vienfaziai ryškiapoliai asinchroniniai varikliai“, 1995, 1996 ir 2004 m. vadovėlis „Asinchroninės elektros mašinos“, 2001 ir 2002 m. buvo išleistas jo vadovėlis „Sinchroninės elektros mašinos“. Išleistos ir mokomosios knygos: „Elektromagnetinių laukų analizė“, „Elektros mašinos (Transformatoriai)“, „Sinchroninės elektros mašinos“ ir „Nuolatinės srovės elektros mašinos“.

P. Kostrauskas buvo išrinktas buvusios Sovietų Sąjungos Elektrotechnikos ministerijos Mažos galios elektros mašinų kokybės komisijos pirmininko pavaduotoju bei šios ministerijos Mažos galios elektros mašinų tarybos nariu, taip pat Mažos galios elektros mašinų mokslinio tiriamojo instituto Vilniaus filialo techninės tarybos nariu. Jis su pranešimais dalyvavo net 16 šalių tarptautinėse mokslinėse konferencijose.

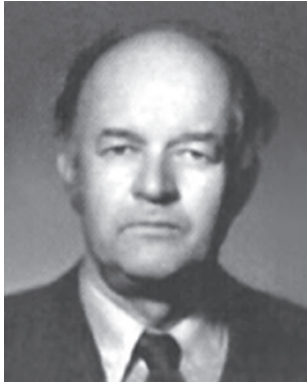
P. Kostrauskas dalyvavo ir visuomeninėje veikloje. Jis buvo renkamas KPI Išradėjų ir racionalizatorių draugijos tarybos pirmininku, taip pat šios draugijos Kauno miesto tarybos nariu. 1978–1987 m. buvo Lietuvos SSR Aukštojo ir vidurinio mokslo ministerijos metodinės komisijos išradybės sekcijos pirmininku.

P. Kostrauskas užaugino dukrą Liudmilą, kuri baigė KPI, apsigynė daktaro disertaciją ir dirbo elektros sistemų katedros docente, bei sūnų Viktorą.

Mirė P. Kostrauskas po sunkios ligos 2005 m. spalio 20 d. Palaidotas Kaune, Eigulių kapinėse.

Parengė Anzelmas Bačauskas pagal Elektros sistemų katedros medžiagą ir Vytautas Miškinis

Donatas KRIŠČIUKAITIS gimė 1927 m. gegužės 11 d. Kaltinėnų mstl. Šilalės r. mokytojų šeimoje. 1934 m. baigęs Kaltinėnų pradžios mokyklos 4 skyrius, namuose pasimokęs, peršoko 4 ir 5 skyrius. Reikėjo toliau mokytis, tačiau artimiausia progimnazija

buvo už 18 km Šilalėje. Tėvai nutarė iš Kaltinėnų persikelti į Kauną ir jau 1938 m. apsigyveno Kaune. 1938 m. Donatas įstojo į Kauno „Aušros“ gimnaziją. Norėdamas kuo greičiau įsigyti specialybę, jis iš gimnazijos perėjo mokytis į Kauno aukštesniąją technikos mokyklą, pasirinkdamas labiausiai patikusią elektriko specialybę. 1945 m. baigė Kauno aukštesniąją technikos mokyklą ir pradėjo dirbti Kauno elektros tinkluose elektromonteriu, techniku, Petrašiūnų elektrinėje budėtoju valdymo pulte. Dirbdamas, 1945 m. įstojo į Vytauto Didžiojo universiteto Technologijos fakultetą, kurį, jau pavadintą Kauno politechnikos institutu, 1951 m. baigė su pagyrimu, įgydamas elektros tinklų ir sistemų inžinieriaus kvalifikaciją.

1951–1957 m. dirbo Petrašiūnų statybos montavimo valdyboje elektromontavimo darbų vykdytoju, vykdė elektros įrenginių montavimo darbus Petrašiūnų, Rėkyvos ir Klaipėdos elektrinėse ir Elektros tinkluose. 1957–1963 m. dirbo LŪT Valstybiniame moksliniame technikos komitete ir Valstybiniame mokslinių tyrimo darbų koordinavimo komitete vyriausioju specialistu elektros tinklų ir energetikos sistemos plėtros klausimais, buvo Nuolatinės energetikos ugdymo komisijos narys. Atliktų darbų įvertinimui ir pasiūlymų pateikimui prie VMTK buvo sukurta visuomeniniais pagrindais veikianti komisija, kurios tikslai buvo panašūs, kaip ir 1936 m. Lietuvoje sukurto Lietuvos energijos komiteto. Vienais iš svarbiausių darbų buvo: naujų stambių elektrinių Lietuvoje statybos variantinių vietų parinkimas, metodinių nurodymų, kaip vykdyti pilną kaimo ir miestelių elektrifikaciją 1958–1980 m. paruošimas; pasiūlymų, kaip iš esmės pakeisti oro linijoms taikomas atramas – vietoje medinių atramų naudoti ilgaamžes gelžbetonines atramas. Buvo ruošiami pasiūlymai, kaip planingiau plėsti miestus, ribojant Lietuvos stambių miestų augimą ir ugdant mažus miestus. Šios veiklos dėka buvo pasiekta, kad Lietuvoje energetikos ir pramonės plėtra vyko teisinga kryptimi, kurios dėka gyventojų imigracija iš Rusijos buvo žymiai mažesnė. Tai buvo pats kūrybingiausias laikotarpis. Deja, 1965 m., pasikeitus Sovietų Sąjungos vidaus politikai, ši komisija buvo likviduota.

1963–1992 m. D. Kriščiukaitis buvo Lietuvos elektros tinklų projektavimo instituto Energetinių sistemų projektavimo sektoriaus vadovu, vyriausioju specialistu, dalyvavo sudarant Lietuvos ir atskirų miestų elektros tinklų plėtros schemas. Teko organizuoti energetinių sistemų projektavimo sektorių, kuriame buvo ruošiami elektros tinklų priešprojektiniai darbai, nustatoma elektros tinklų statybos būtinumas, projektuojamų elektros linijų ir elektros pastorių pagrindiniai parametrai. Šiame sektoriuje dirbo iki 30 specialistų. Remiantis paruoštomis schemomis buvo projektuojamos ir statomos visos 35–110–330 kV elektros linijos ir pastotės Lietuvoje.

1968–1972 m. D. Kriščiukaitis skaitė paskaitas Kauno politechnikos institute, dalyvavo Lietuvos energetikos mokslinės techninės draugijos veikloje, parašė daugiau kaip 30 mokslinių straipsnių. 1992 m. išėjęs į pensiją ir toliau atlikdavo mokslinius tyrimo darbus elektros tinklų ir energetikos sistemos plėtros srityje bei dalyvavo visuomeninėje veikloje – Kauno klube „Elektra“ ir saviveikliniuose choruose „Cantate“ ir „Perkūnas“. Su žmona Ina užaugino sūnų Algimąntą, mokslų daktarą. Susilaukė 2 anūkų.

Donatas Kriščiukaitis mirė 2018 m. sausio 23 d. Palaidotas Kaune, Petrašiūnų kapinėse.

*Parengė Anzelmas Bačauskas
pagal „Per gyvenimo audras į mokslo šviesą (KPI-1951 m. energetikų laidos atsiminimai)“
ir Vytautas Miškinis*

Vytautas KRUKONIS gimė 1929 m. sausio 22 d. Kaune. 1935 m. įstojo į Kauno 20-ąją pradinę mokyklą, kurioje baigė 4-is skyrius, 1939 m. priimamas į Kauno 6-ąją berniukų gimnaziją, po metų pradėjo lankyti Alytaus valstybinę gimnaziją, kurią baigė 1948 m. Grįžo į Kauną ir įstojo į Kauno Valstybinio universiteto Mechanikos fakultetą. 1949 m. rugsėjo 1 d. įsidarbino laborantu, vėliau – vyr. laborantu. 1951 m. rugsėjo 29 d. įgijo inžinieriaus-mechaniko pramonės šiluminės energetikos specialybės diplomą.

Tais pačiais metais buvo priimtas į Maskvos Molotovo vardo energetikos instituto aspirantūrą. 1956 m. birželio 1 d. apgynė technikos mokslų kandidato disertaciją. 1956 m. rugsėjo 1 d. skiriamas asistentu į KPI Šiluminių variklių katedrą, vėliau – vyr. dėstytoju, o 1957 m. lapkričio 1 d. – docentu. 1962 m. skiriamas KPI Mechanikos fakulteto prodekanu, dirbo iki 1964-01-01. 1963 m. gruodžio 16 d. pradėjo eiti KPI Metalų technologijos katedros vedėjo pareigas. 1974 m. liepos 1 d. keliamas į KPI Šiluminės energetikos katedrą docento pareigoms.

1980 m. su šeima išvyko į Tuniso respubliką Gebėso Aukštąją inžinierių mokyklą. Skaitė chemijos pramonės mašinų ir įrengimų, termodinaminių procesų, termodinamikos kursus, vedė bendrosios chemijos laboratorinius darbus, vadovavo diplominiams darbams. Parengė mokymo priemonių, albumus „Vidaus degimo varikliai“, „Krosnys“, „Garo turbinos“. Iš Tuniso grįžo 1983 m. Dirbdamas šiluminės energetikos katedroje docentu, skaitė šiluminių variklių, šiluminių elektrinių, šiluminės technikos disciplinas, vadovavo kursiniams darbams ir diplominiams projektams, buvo vadovėlio „Bendroji šiluminė technika“ (1974) bendraautoris, parengė „Vidaus degimo varikliai“ poskyrį.

Įvairiuose leidiniuose paskelbė 80 mokslinių straipsnių. Buvo vadovėlio „Šiluminė technika“ (1993) bendraautoris.

Ne kartą apdovanotas KPI rektoriaus, ministerijos padėkos raštais, AT prezidiumo garbės raštu, medaliu „Už šaunų darbą“. Su žmona Galina užaugino dukrą Ingridą (1955). 1993 m. birželio 30 d. išėjo į pensiją. Mirė 2009 m. sausio 24 d.

Parengė Aleksandras Gluosnis, Vytautas Miškinis

Vladas KUČINSKAS gimė 1925 m. balandžio 3 d. Kaune, darbininkų šeimoje. Mokėsi Kauno „Aušros“ gimnazijoje, nuo 1941 m. – Kauno aukštesnioje technikos mokykloje. Besimokydamas nuo 1942 m. pradėjo dirbti Kauno energijos rajone monteriu, dispečeriu, vyresniuoju monteriu, techniku laborantu. Baigęs 1945 m. Kauno aukštesniąją technikos mokyklą dirbo Petrašiūnų elektrinėje būdinčiuoju inžinieriumi. Dirbdamas toliau siekė mokslo – 1945 m. įstojo į Vytauto Didžiojo universiteto Technologijos fakultetą, kurį, jau reorganizuotą į Kauno politechnikos institutą, baigė 1951 m. įgijęs elektrinių, elektros tinklų ir sistemų inžinieriaus elektriko kvalifikaciją.

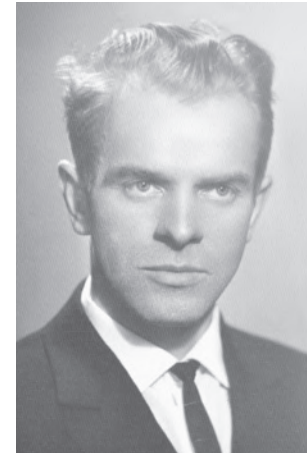
Nuo 1951 iki 1960 m. dirbo vadovaujantį darbą įvairiose organizacijose Vilniuje ir Kaune, buvo Kauno miesto vykdomojo komiteto pirmininku. 1960 m. gruodžio mėn. buvo paskirtas Petrašiūnų elektrinės direktoriumi, o nuo 1973 m. iki 1983 m. gruodžio 26 d. buvo Kauno termofikacinės elektrinės direktoriumi. 1975 m. jam buvo suteiktas nusipelnusio inžinieriaus garbės vardas, o už Kauno termofikacinės elektrinės statybą ir pridavimą į eksploataciją 1981 m. jam buvo skirta valstybinė premija. Išėjęs į pensiją pasiliko dirbti įvairius darbus elektrinėje.

Mirė 1993 m. gegužės 25 d. savo darbo vietoje. Palaidotas Kaune, Petrašiūnų kapinėse.

Parengė Anzelmas Bačauskas

Vladas KULBIS gimė 1927 m. rugpjūčio 12 d. Spirakių k., Panevėžio vls., ūkininkų šeimoje. Mokėsi Spirakių pradinėje mokykloje, vėliau – Panevėžio berniukų gimnazijoje. Baigęs gimnaziją, mokėsi Kauno aukštesniojoje technikos mokykloje ir 1949 m. įgijo techniko elektriko kvalifikaciją.

1951 m. pradėjo dirbti Vilniaus TE-2 katilų cecho pamainos viršininku, 1954–1969 m. – būdinčiuoju inžinieriumi ir vyr. būdinčiuoju inžinieriumi. Kartu mokėsi Kauno politechnikos instituto Vilniaus filiale, kurį baigęs 1962 m. įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. 1969–1974 m. buvo Vilniaus šilumos tinklų dispečerių tarnybos

viršininku. Vėliau dirbo projektuotoju Pramonės statybos projektavimo institute. 1975 m. rudenį pradėjo dirbti Polimerinių dirbinių gamyklos energetikos baro viršininku. Nuo 1976 m. Gamybinėje termofikacijos valdyboje pradėjo eiti vyr. inžinieriaus inspektoriaus pareigas. Už gerą darbą ne kartą apdovanotas garbės raštais bei pinigėmis premijomis.

1987 m. išėjo į pensiją. Laisvalaikio pomėgis – turistinės kelionės, kelionės dviračiais po Lietuvą ir Vilniaus apylinkes. Domėjosi Lietuvos istorija bei pasaulio istorija ir naujaisiais įvykiais.

Žmona Aldona (1931), istorikė. Jiedu užaugino sūnų Marių (1958). Sūnus baigė Vilniaus valstybinį dailės institutą. Vladas Kulbis turi 2 vaikaičius ir 1 provaikaitį.

Mirė 2016 m. kovo 18 d. Palaidotas Vilniuje, Sudervės kapinėse.

Parengė Vitulis Valeika

L

Vytautas LAURINAITIS gimė 1928 m. gruodžio 12 d. Tauragės apskr., Eržvilko vls., Gabiškių k., valstiečių šeimoje. 1936 m. Pradėjo mokytis Rudkiškių pradinėje mokykloje, vėliau – Tauragės, Skaudvilės ir Eržvilko gimnazijose. 1948 m. baigęs Eržvilko gimnaziją dirbo mokytoju Tauragės apskr. Pagėgių r. 1953 m. V. Laurinaitis pradėjo dirbti Lietuvos statybos ir montavimo trešte dešimtininku, o nuo 1956 m. – Antalieptės statybos ir montavimo valdybos Nr. 18 dešimtininku, vėliau meistru. 1959 m. Antalieptės statybos ir montavimo valdyba Nr. 18 likviduojama ir prijungiama prie Anykščių statybos ir montavimo valdybos. Jam buvo patikėtos meistro pareigos, vėliau dirbo darbų vykdytoju ir

vyr. darbų vykdytoju statant elektros perdavimo linijas bei montuojant transformatorines pastotes Dusetų, Zarasų, Rokiškio, Utenos, Ukmergės, Anykščių, Molėtų, Ignalinos ir kituose rajonuose. Vadovavo elektrikų brigadoms, statančioms ir 110 kV elektros tiekimui linijas iš Ignalinos atominės elektrinės. Pasižymėjo kaip kompetentingas, mokantis

gerai organizuoti pavestą darbą, turėjo autoritetą tarp darbuotojų. Aktyviai dalyvavo bendrovės kultūriniame gyvenime, buvo vyrų choro dainininkas. Apdovanotas Vyriausios gamybinės energetikos ir elektrifikavimo valdybos, Energetikos statybos tresto garbės raštais.

Žmona Laima Laurinaitienė gimusi 1930 m., sūnus Algirdas (1957) – inžinierius, dukra Eglė (1963) – prekybininkė. 1989 m. V. Laurinaitis išėjo į pensiją.

Mirė V. Laurinaitis 1992 metais. Palaidotas Anykščių miesto naujose kapinėse.

Parengė Zenonas Ružinskas

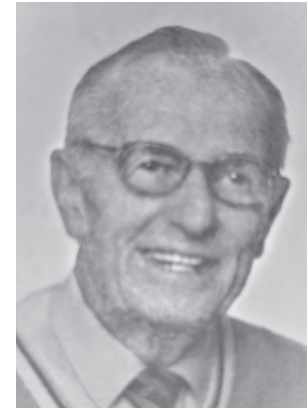
Vytautas LIUBINAS gimė 1920 m. lapkričio 26 d. Ukmergėje. Jo tėvai – Antanas Liubinas (1885–1967) ir Teofilė Blažytė (1885–1956). Vytautas 1938–1943 m. studijavo Vytauto Didžiojo universiteto Technologijos fakulteto elektrotechnikos skyriuje. 1950 m. baigė jau Kauno universiteto Elektrotechnikos fakultetą ir jam buvo suteikta inžinieriaus elektriko kvalifikacija.

1944–1953 m. dirbo Petrašiūnų elektrinėje, Kauno energetikos rajone, energetikos traukinio Nr. 60 viršininku. 1953–1959 m. dirbo Klaipėdos VRE vyriausiuoju inžinieriumi, 1959–1990 m. – Lietuvos žemės ūkio mechanizacijos ir elektrifikacijos mokslinių tyrimų institute pašarų ruošimo elektromechanizacijos skyriaus vedėju, gyvulininkystės mechanizavimo sektoriaus vedėju įdiegimo skyriuje. 1972 m. apgynė disertaciją ir įgijo technikos mokslų kandidato laipsnį (nostrifikuotas daktaru 1993 m.). Nuo 1978 m. – vyresnysis mokslinis bendradarbis. 1944–1952 m. Kauno politechnikos institute dirbo pedagoginį darbą – skaitė bendrosios elektrotechnikos ir pramonės įmonių elektros įrengimų kursus. Kurį laiką buvo Kauno energetikos muziejaus vadovu. 1999 m. gruodžio 31 d. išėjo į pensiją.

Paskelbė vienas ir su bendraautorais daugiau kaip 130 straipsnių moksline ir gamybine tematika. Parašė (kartu su kitais) mokymo priemonių, vadovėlių, žinytų. Svarbesnieji iš jų: „Elektros variklių pastatymas ir sujungimas su mašinomis“ (1962 ir 1966 m.), „Stacionarių žemės ūkio mašinų elektrifikavimo albumas (1963 m.), „Kaimo elektromonterio žinynas“ (1968 m.), „Kaimo elektriko žinynas“ (1989 m.). 10 išradimų (iš jų 3 su kitais) autorius.

Su žmona Halina Kavaliauskaite (1923–2010) užaugino dvi dukras: Juditą Slivinskienę (1945) ir Jurgitą Rotamskienę. Mirė Vytautas Liubinas 2007-03-12 Kaune.

Parengė Vytautas Miškinis

Napoleonas LIUTIKAS gimė 1928 m. rugsėjo 5 d. Plungėje, tarnautojų šeimoje. 1934 m. pradėjo lankyti Vilniaus miesto 1-ojoje berniukų gimnazijoje. Čia baigęs 4-ias klases, įstojo į Vilniaus politechnikumą. 1947 m. jį baigė, įgydamas techniko-mechaniko kvalifikaciją. Tais pačiais metais įstojo į Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Mechanikos fakultetą. 1952 m. baigė KPI šiluminės energetikos specialybę, įgijo inžinieriaus-mechaniko kvalifikaciją.

Baigęs KPI, skiriamas Šiluminių variklių katedros vyr. laborantu, nuo rugsėjo 1 d. – šios katedros asistentu. 1955 m. rugsėjo 1 d. skiriamas KPI Braizomosios geometrijos katedros vyr. dėstytoju. 1956 m. rugsėjo 1 d. grįžo į Šiluminių variklių katedrą vyr. dėstytoju. 1960 m. lapkričio 1 d. priimamas į Šilumos variklių katedros aspirantūrą. Baigus aspirantūrą, skiriamas į KPI Šiluminės energetikos katedrą vyr. dėstytoju.

1964 m. kovo 1 d. priimamas antraeilėms jaunesniojo mokslinio bendradarbio pareigoms į LTSR MA Fizikinių-techninių energetikos problemų institutą. Čia iki 1967 m. atliko disertaciniam darbui reikiamus eksperimentus, parengė technikos mokslų kandidato disertaciją. 1970 m. apgynė kandidatinę (dabar daktaro) disertaciją tema „Kintamų fizinių savybių įtaka į šilumos mainus plokščiame kanale tekant klampiam skysčiui“. Dirbant Šiluminės energetikos katedroje docentu skaitė šilumos perdavimo, šiluminės technikos, termohidromechanikos disciplinas, vadovavo kursiniams ir diplominiams projektams, studentų moksliniams darbams. Skaitė paskaitas KPI Mokslinio tyrimo sektoriaus „Vibrotechnika“ darbuotojams, įmonių inžinierių kvalifikacijos kėlimo kursų klausytojams. Vadovėlio „Bendroji šiluminė technika“ (1974) II skyriaus II ir X poskyrio autorius. Kartu su bendraautorais paskelbė 20 mokslinių straipsnių. Dalyvavo rengiant 10 mokslinio biudžetinio darbo ataskaitų. Dviejų išradimų bendraautoris.

60-mečio proga 1988 m. apdovanotas veterano medaliu bei LSSR Švietimo ministerijos garbės raštu. Išėjęs į pensiją kartu su doc. Juozu Gudzinsku rengė, o 2001 m. KTU išleido vadovėlį „Termohidromechanika“, už kurį 2006 m. Lietuvos aukštojo mokslo vadovėlių komisija jiems paskyrė antrąją premiją. Mirė 2008 m. rugsėjo 14 d.

*Parengė Aleksandras Gluosnis
ir Vytautas Miškinis*

Vladas LUKOŠEVIČIUS gimė 1924 m. balandžio 21 d. Kauno r., Girstupio k., valstiečių šeimoje. Sunkiomis sąlygomis baigė amatų mokyklą, o 1947 m. baigė Kauno politechnikumo elektrotechnikos skyrį ir įgijo techniko elektriko kvalifikaciją. 1941–

1949 m. dirbo Lietuvos energijos realizavimo įmonėje elektromonteriu, techniku. 1944 m. rugpjūčio–gruodžio mėn. dalyvavo atstatant Kauno centrinę dyzelinę elektrinę. Nuo 1947 m. studijavo Kauno politechnikos institute, Elektrotechnikos fakultete, dieniniame skyriuje, kur pasižymėjo kaip ypatingų gabumų ir darbštumo studentas. 1952 m. baigęs studijas įgijo elektrinių, elektros tinklų ir sistemų specialybės inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. 1951–1959 m. dirbo Lietuvos liaudies ūkio tarybos Energetikos ūkio valdybos Petrašiūnų statybos ir montavimo valdyboje meistru, darbų vykdytoju, vyresniuoju darbų vykdytoju. Dalyvavo plečiant Petrašiūnų, Rėkyvos ir Klaipėdos elektrines, vadovavo pirmųjų 1956 m. Lietuvoje 110/35/6 kV transformatorių pastochių Petrašiūnų ir Rėkyvos elektrinėse montavimo darbams. 1959 m. Petrašiūnų SMV elektros įrenginių montavimo kolektyvas perduotas į Sąjunginio tresto „Elektrocentromontaz“ montavimo aikštelę Nr. 6, kuri vykdė darbus Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir Kaliningrado srityje. V. Lukoševičius paskiriamas vyresniuoju darbų vykdytoju darbams Lietuvoje. Jam vadovaujant 1962 m. buvo sumontuota pirmoji Lietuvoje 330/110/10 kV transformatorinė pastotė Šiauliuose. 1963 m. visas montuotojų kolektyvas įjungtas į Elektros tiekimo linijų statybos ir montavimo valdybą. 1963–1980 m. V. Lukoševičius dirbo Elektros tiekimo linijų statybos ir montavimo valdyboje vyresniuoju darbų vykdytoju, vadovavo transformatorių pastochių montavimo, o taip pat elektros įrenginių elektrinėse montavimo darbams. Už gerą darbą apdovanotas Garbės ženkle ordinu, 1970 m. jam suteiktas Lietuvos nusipelnusio statybininko garbės vardas. 1984 m. išėjo į pensiją.

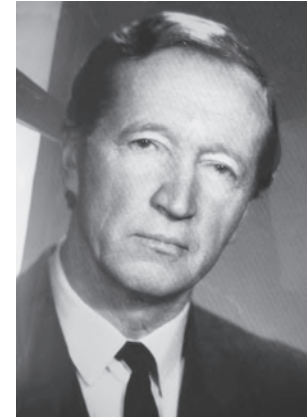
Vadas Lukoševičius domėjosi radiotechnika, buvo aktyvus radijo mėgėjas, mėgo vokiečių kalbą.

Mirė 2010 sausio 31 d., palaidotas Kauno miesto antrose Romainių kapinėse.

Parengė Zenonas Ružinskas ir Leonardas Lukoševičius

M

Bronius MAKŠTUTIS gimė 1929 m. gegužės 6 d. Pakašavo k., Ūdrijos vls., Alytaus apskr., ūkininkų Prano Makštučio (1896–1967) ir Viktorijos Pačėsaitės-Makštutienės (1901–1997) šeimoje, kurioje be Broniaus buvo dar du broliai ir dvi seserys.

Bronius 1937–1941 m. mokėsi Ūdrijos pradinėje mokykloje, vėliau – Alytaus gimnazijoje. Ją baigęs, 1948 m. įstojo į Kauno valstybinio universiteto Elektrotechnikos fakultetą. 1950 m. universitetas buvo reorganizuotas į KPI, kuriame Bronius 1953 m. baigė studijas ir apgynęs diplominį darbą įgijo elektros stočių, tinklų ir sistemų inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. Pagal absolventų paskirstymą nukreiptas dirbti į Šiaulius, į Rėkyvos–Bačiūnų VRE.

Rėkyvoje 1953 m. rugpjūčio mėn. priimamas elektros cecho meistru, 1954 m. balandžio mėn. jis jau elektros cecho viršininko pavaduotojas. 1958 m. rugpjūčio mėn. skiriamas būdinčiuoju inžinieriumi. Tai pareikalauja praplėsti inžinieriaus energetiko akiratį. Greta techninės literatūros studijavimo 1959 m. neakivaizdiniu būdu baigė Maskvos energetikos instituto diplomuotų inžinierių kvalifikacijos kėlimo fakultetą. 1959 m. – vyresnis budintysis inžinierius, 1960 m. balandžio mėn. – šilumos cecho viršininko pavaduotojas, nuo spalio mėn. – vyresnis meistras, 1961 m. kovo mėn. – gamybinio-techninio skyriaus viršininkas. 1963 m. rugpjūčio 16 d. paskiriamas Rėkyvos VRE vyriausiuoju inžinieriumi. Nuo 1968 m. sausio 10 d. Rėkyvos VRE, o nuo 1978 m., pasikeitus įmonės pavadinimui – Šiaulių šilumos tinklų direktorius. Jam vadovaujant įmonė keitėsi ir augo. Sumažėjo Rėkyvos VRE vaidmuo tiekiant elektros energiją, tačiau 1963 m. jai buvo pavestas centralizuotas šilumos tiekimas Šiaulių miestui, o 1974 m. – ir visai zonai. Buvo išplėstos ir pastatytos naujos katilinės ir šilumos tinklai Šiauliuose, perimti eksploatuoti Mažeikių ir Radviliškio šilumos ūkiai. Direktoriumi dirbo iki 1990 m. kovo mėn. 1 d. Sulaukęs pensinio amžiaus perėjo į lengvesnį darbą ir dar dirbo iki 2000 m. rugsėjo 1 d.

B. Makštučio indėlis į energetikos išvystymą buvo aukštai vertinamas. 1969 m. apdovanotas AT garbės raštu, 1970 m. – medaliu „Už šaunų darbą“, 1971 m. – Garbės ženkle ordinu, 1984 m. – Darbo veterano medaliu. Kaip sėkmingai veikiančios įmonės vadovas eilę kadencijų buvo Šiaulių miesto darbo žmonių tarybos deputatu.

Turėjo savus pomėgius: grojo akordeonu, žaidė šachmatais, meškeriojo, buvo fotografijos mėgėjas, daug laisvalaikio skyrė sodininkystei.

Šeimą sukūrė 1954 m., vedė elektrinėje dirbusią Bronę Mackevičiūtę (1933). Jie kartu išaugino tris sūnus: Virginijų (1955), Romualdą (1956) ir Gintarą (1966). Sulaukė vaikų: Lino (1982), Ramunės (1986) ir Indrės (1984).

Mirė Bronius Makštutis 2019 m. gegužės mėn. 5 d., palaidotas Šiaulių miesto K. Donelaičio kapinėse.

Parengė Algis Viktoras Mekas

Mykolas MANKEVIČIUS gimė 1929 m. spalio 5 d. Baltarusijoje, Vitebsko sr. 1935 m. pradėjo lankyti pradžios mokyklą. 1941 m., prasidėjus karui, mokslus teko nutraukti. Tėvai karo metais Vilniaus krašte buvo nužudyti ir sudeginti nacistinių baudėjų, o jis pats glaudėsi partizanų būryje. Sergijus Baublys – puikus pedagogas, inžinerinės grafikos specialistas, labai humaniškas žmogus – padėjo našlaičiui M. Mankevičiui siekti mokslo. 1944 m. jis pradėjo lankyti Vilniaus geležinkelių technikos mokyklą, ją baigęs mokėsi Kauno politechnikume ir Politechnikos institute, kurį baigė 1956 m. ir įgijo inžinieriaus radiotechniko kvalifikaciją. 1956–1960 m. dirbo partinį darbą.

1960–1992 m. buvo Kauno HE direktorius. Jam vadovaujant elektrinės įranga buvo pastoviai tobulinama, buvo pakeistos turbinų darbo ratų kameros, rekonstruoti generatoriai bei kitos sistemos ir tai leido elektrinės galingumą padidinti iki 100,8 MW. Už gerą darbą daug kartų buvo apdovanotas garbės ir padėkos raštais.

1993 m. išėjo į pensiją. Mirė 2010 m.

Parengė Zenonas Ružinskas

Algimantas MARGIS gimė 1928 m. rugpjūčio 15 d. Uvainių k., Pandėlio vls., Rokiškio apskr., valstiečių šeimoje. Tėvai tuo metu turėjo 12,5 ha žemės.

1939 m. baigė pradžios mokyklą, po to porą metų mokėsi Kazliškio šešiametėje mokykloje. 1947 m. baigė Rokiškio gimnaziją, 1953 m. – Kauno politechnikos institutą, kur įgijo elektros tinklų ir sistemų inžinieriaus kvalifikaciją. 1953–1959 m. dirbo Žemės ūkio projektavimo institute, 1959–1963 m. – Pramonės statybos projektavimo institute inžinieriumi, grupės vadovu, vyriausiuoju specialistu. 1963–1992 m. buvo Lietuvos elektros tinklų projektavimo instituto Elektros tiekimo linijų sektoriaus vadovas, vyriausiasis specialistas. Jo vadovaujami darbuotojai išmoko

projektuoti 110 ir 330 kV linijas. 1964 m. pirmą kartą Lietuvoje suprojektavo 110 kV oro liniją, 1967 m. – 330 kV oro liniją, 1979 m. – pirmąją 110 kV kabelinę liniją.

Šeimą sukūrė 1957 m. Su žmona Aldona užaugino sūnų. 1992 m. išėjo į pensiją.

Mirė 2004 m. liepos mėn., palaidotas Garliavos kapinėse.

Parengė Leonas Urbonas

Tadas MASIULIS gimė 1924 m. Kaune Petro Masiulio, Lietuvos kariuomenės pulkininko leitenanto, šeimoje. 1919–1920 m. dalyvavęs kovose prieš bolševikus ir bermon-tininkus, tėvas turėjo ne tik karinį, bet ir techninį išsilavinimą, daug kartų kėlė kvalifikaciją Vakarų Europos karinėse žinybose, turėjo aukštą valstybinių apdovanojimų. Tado mama, Marcelė Janušauskaitė-Masiulienė, buvo kvalifikuota medicinos seselė. Šeimoje augo jaunesnis brolis Jurgis.

Inteligentiška šeima daug dėmesio skyrė vaikų lavinimui, mokė užsienio kalbų. Tadas 1934–1940 m. mokėsi Kauno Marijos Pečkauskaitės gimnazijoje, o nuo 1940 m. – Vilniaus valstybinėje gimnazijoje. 1941–1943 m. studijavo fiziką Vil-

niaus valstybiniame universitete. 1943 m. gyveno kaime pas gimines, mokytojavo. 1944 m. grįžo į Vilnių ir tęsė mokslus universitete. 1946 m. buvo areštuotas už antisovietinę veiklą. Suimtas ir jo tėvas Petras Masiulis. Karinis tribunolas nuteisė Tada aštuoneriems metams, o jo tėvą – dešimčiai metų pataisos darbų kalėjimo. Tadas kurį laiką kalėjo Rasų pataisos darbų stovykloje Vilniuje, kaip kalinys dirbo „Elfos“ ir „Žalgirio“ gamyklose. 1948 m. kartu su kitais politiniais kaliniais išvežtas į Mordoviją, kur dirbo statybininku, o 1951 m. jį perkėlė į Karagandos stovyklą. Kadangi Tado motina daug kartų teikė apeliacijas, kaltinimą sušvelnino. 1955 m. Tadas įstojo į Karagandos politechnikos institutą, kurį labai gerai pažymiais baigė 1959 m., įsigydamas elektromechanikos inžinieriaus specialybę. Valstybinė plano komisija leido T. Masiuliui pasirinkti darbo vietą, tad jis grįžo į Lietuvą ir, padedant to meto Lietuvos energetikos projektavimo ir konstravimo biuro vadovams, įsidarbino šiame biure inžinieriumi. Čia jis dirbo inžinieriumi iki 1986 m. (27 metus). 1970 m. Tadas buvo paskirtas elektros tinklų inžinierių grupės, kuri projektavo Lietuvos elektros linijas bei pastotes, vadovu. Visus darbus jis atlikdavo itin kruopščiai ir kokybiškai. Gabus ir darbštus inžinierius buvo gerbiamas bendradarbių ir vadovų, tačiau dėl buvusio teistumo už pasipriešinimą sovietų valdžiai didesnio paaukštinimo tarnyboje tais laikais tikėtis negalėjo. Mokėjo prancūzų, anglų ir rusų kalbas, mėgo sportą, puikiai žaidė šachmatais. Buvo didelis teatro gerbėjas, bendravęs su daugeliu to meto aktorių.

1986 m. T. Masiulis perėjo į Energetikų mokymo centrą, kuris tuo metu buvo Lietuvos energetikos sistemos dalis, dirbo jame elektros energetikos specialistu ir dėstytoju dar 12 metų. Pasirodė kaip puikus darbo organizatorius ir kursantų itin mylimas pedagogas.

Su žmona teisininke Janina išaugino du sūnus: Petras užima aukštas pareigas Tele2 bendrovėje Europos mastu, o Rokas du kartus dirbo ministru skirtingose LR ministerijose.

Mirė 1998 m. savo darbo kabinete, palaidotas Vilniuje, Saltoniškių kapinėse.

Parengė Laimė Valotkienė

Povilas MATELIONIS gimė 1929 m. vasario 10 d. Ukmergės apskr., Balninkų vls., Antanavos k., ūkininkų šeimoje. 1939 m. baigė Laičių pradinę mokyklą ir įstojo į Alantos pradinę mokyklą, vėliau – į Utenos gimnaziją. Nuo 1946 m. mokėsi Rokiškio vidurinėje mokykloje, kurią baigė 1949 m. 1950–1953 m. tarnavo kariuomenėje. 1953 m. įstojo į Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultetą. Institutą baigė 1958 m. ir įgijo elektros stočių ir sistemų specialybės inžinieriaus elektriko diplomą.

1958 m. P. Matelionis pradėjo dirbti Antalieptės statybos-montavimo valdybos Nr. 18 gamybinio-techninio skyriaus inžinieriumi, vėliau – meistru, darbų vykdytoju.

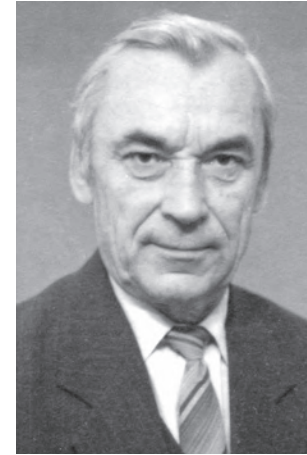
1959 m. likvidavus Antalieptės statybos-montavimo valdybą Nr.18 ir prijungus ją prie Anykščių statybos-montavimo valdybos, pradėjo dirbti gamybinio-techninio skyriaus viršininku. Eidamas šias pareigas, P. Matelionis užsirekomendavo kaip gabus, darbštus ir sąžiningas darbuotojas. 1964 m. jis paskiriamas eiti Anykščių statybos montavimo valdybos vyriausiojo inžinieriaus pareigas. Pavestą jam darbą atlikdavo gerai, kruopščiai, daug prisidėjo prie šiaurės-rytų Lietuvos elektrifikavimo. Nuo 1971 m. P. Matelionis dirbo Anykščių specializuotos kilnojamosios mechanizuotos kolonos viršininko pavaduotoju. Už gerą ir sąžiningą darbą ne kartą apdovanotas Vyriausios gamybinės energetikos ir elektrifikavimo valdybos, Energetikos statybos tresto garbės raštais.

Žmona Angelė Matelionienė, gimusi 1933 m., ekonomistė, sūnus Saulius, gimęs 1962 m., inžinierius, duktė Skaistė, gimusi 1973 m., lituanistė.

1989 m. P. Matelionis išėjo į pensiją. Mirė 2001 m. lapkričio 7 d. Palaidotas Anykščių miesto naujosiose kapinėse.

Parengė Alvydas Bitinas

Pranas MATUKONIS gimė 1928 m. rugpjūčio 14 d. Noragėlių k., Seirijų vls., Seinų (Lazdijų) apskr., valstiečių šeimoje. Tėvai buvo darbštūs, pasiturintys ūkininkai, turėjo 12,9 ha žemės. Augo septynetas vaikų (du sūnūs ir penkios dukterys). 1938 m. baigė 4-ius skyrius Noragėlių pradžios mokykloje, 1940 m. – 6-ą skyrių Seirijų mokykloje. 1940 m. įstojo į Alytaus gimnaziją, kurią sėkmingai baigęs, 1946 m. pradėjo studijuoti Kauno valstybiniame Vytauto Didžiojo universitete. 1951 m. baigė institutą ir įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją ir pagal paskyrimą dirbo inžinieriumi Baltarusijos aukštosios įtampos tinkluose. 1952 m. grįžo į Lietuvą ir pradėjo dirbti Klaipėdos VRE būdinčiuoju inžinieriumi, vėliau – mašinų cecho viršininko pavaduotoju, šiluminės laboratorijos viršininku, vyriausioju inžinieriumi. 1962 m. buvo įkurta Alytaus elektros tinklų įmo-

nė ir jos direktoriumi buvo paskirtas P. Matukonis. Alytaus elektros tinklai įsikūrė Alytaus dyzelinės elektrinės patalpose. Prasidėjo sunkus įmonės kūrimo laikotarpis. Tuo metu nemaža dalis elektros ūkio priklausė įvairioms organizacijoms ir ūkiams. Elektros vartotojams daugeliu atveju elektra buvo tiekama iš vietinių elektrinių. Iš kolūkių ir tarybinių ūkių priėmus jų balanse buvusius susidėvėjusius tinklus reikėjo rekonstruoti ir tik tada jungti prie energetinės sistemos. Tuo metu žemosios įtampos oro linijos buvo pastatytos naudojant medines atramas, tik vėliau, įsisavinus gelžbetoninių atramų gamybą ir įsigijus reikiamus mechanizmus, visų linijų tiesimui buvo naudojamos tik gelžbetoninės atramos. Tai leido gerokai paspartinti elektrifikavimo darbus.

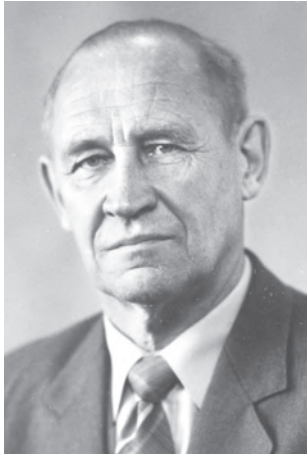
Kas metai Alytaus elektros tinkluose buvo nutiesiama apie 750 km naujų elektros tiekimo linijų, sumontuojama virš šimto transformatorių ir elektrifikuojama keli šimtai gamybinių centrų ir privačių sodybų. Kaip gabus ir turintis turtingą gamybinio darbo patirtį, 1969 m. P. Matukonis perkeltas dirbti į Vyriausiąją gamybinę energetikos ir elektrifikavimo valdybą (VGEEV) vyriausiojo inžinieriaus pavaduotoju. 1971 m. paskirtas VGEEV viršininko pavaduotoju. Jam teko rūpintis naujos modernios automatizuotos dispečerinės valdymo sistemos su skaičiavimo centru kūrimu, kuri padėjo patikimai valdyti visą Lietuvos energetinį ūkį ir išvengti daugelio skaudžių avarių. Jam vadovaujant buvo sudaromi perspektyviniai elektrifikavimo plėtros planai. P. Matukonis už nuopelnus plėtojant krašto energetinį ūkį ne kartą buvo apdovanotas Vyriausybės, jam suteiktas Lietuvos nusipelnusio inžinieriaus garbės vardas. Buvo ne tik sumanus vadovas, bet ir nuoširdus, draugiškas žmogus, jautrus pavaldiniams. Labai mylėjo savo kraštą – dainingąją Dzūkiją, dažnai ten leisdavo atostogas. Žvejai jį pažinojo kaip patyrusį žveją, o medžiotojai – kaip taiklų šaulį.

Žmona Aldona Čyžaitė-Matukonienė gim. 1934 m., mokytoja-ekspertė, sūnus Tautvydas Matukonis, gim. 1969 m. lapkričio 4 d. – teisininkas.

Pranas Matukonis mirė po sunkios ligos 1988 m. lapkričio 4 d., palaidotas Vilniuje, Antakalnio kapinėse.

Parengė Zenonas Ružinskas

Algis Viktoras MEKAS, žymus Lietuvos inžinierius energetikas, Lietuvos nusipelnęs inžinierius gimė 1928 m. liepos mėn. 6 d. Biržuose Jono ir Vandos Mekų šeimoje. Tėvas buvo Biržų žemės ūkio draugijos reikalų vedėjas (direktorius), Lietūkio valdybos, Pienocentro tarybos narys, turėjo 28 ha šeimos ūkį. Jonas Mekas 1939 m. apdovanotas

Gedimino penkto laipsnio ordinu. Tėvai 1949 m. kartu su dukterimis Irena ir Birute buvo ištremti į Sibirą, Irkutsko sritį. Tėvai su dukra Birute iš tremties grįžo 1956 m.

1946 m. A. V. Mekas aukso medaliu baigė Biržų gimnaziją. 1946–1951 m. studijavo Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultete, jį su pagyrimu baigė, įgydamas inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. Studijų metais dirbo laborantu, 1952–1957 m. dirbo Rėkyvos elektrinėje Technikos skyriaus viršininku. 1957 m. paskiriamas naujai sukurtų Šiaulių elektros tinklų vyriausiuoju inžinieriumi.

1961 m. pradėjo dirbti statomos Lietuvos elektrinės vyriausiuoju inžinieriumi. Tuo metu nebuvo nei elektrinės, nei Elektrėnų miesto, nei Elektrėnų marių. Reikėjo suburti didžiulį įvairių specialybių inžinierių ir kvalifikuotų darbininkų kolektyvą, intensyviai dirbti su projektavimo, montavimo, derinimo organizacijomis, įrenginių gamyklų inžinieriais, ieškoti optimaliausių techninių sprendimų, vėliau nuolat tobulinti aukštų slėgio ir temperatūrų katilų, turbinų, aukštos įtampos ir didelės galios turbogeneratorių, kitų elektros įrenginių režimus, konstrukcijas, siekti kuo mažesnių kuro sąnaudų energijai gaminti, įgyvendinti įvairias gamtosaugos ir įrenginių darbo patikimumo priemones. Tai galėjo atlikti ir atliko gerai organizuota techninė tarnyba ir jos vadovas – įmonės vyriausiasis inžinierius. Lietuvos elektrinė išstis dešimtmečius, iki Ignalinos atominės elektrinės paleidimo, buvo didžiausia Lietuvoje (4 blokai po 150 MW + 4 blokai po 300 MW, viso 1800 MW galia, kuras – gamtinės dujos ir mazutas), patikimai užtikrinusi elektros energijos generavimą Lietuvos energetikos sistemai. Elektrinės vyriausiojo inžinieriaus pareigas (vėliau pavadintas technikos direktorius) A. V. Mekas ėjo iki 2010-10-29 (tai yra 49 metus).

Eilės straipsnių, publikuotų energetikos techniniuose žurnaluose (Električeskije stanciji, Energetik), bendraautoris. Eilės išradimų, tobulinančių virškritinių parametrų energetikos įrenginius, bendraautoris. Leidinio „Lietuvos energetika“ V (2015 m.), VI (2016–2017 m.), VII (2018 m.) redkolegijos narys ir bendraautoris. Aktyvus Lietuvos energetikų senjorų klubo tarybos narys.

Turi vyriausybinių apdovanojimų: Garbės ženkle ordinas 1971 m., Darbo raudonosios vėliavos ordinas 1986 m. 1967 m. A. V. Mekui suteiktas Lietuvos Respublikos nusipelnusio inžinieriaus garbės vardas. 1978 m. TSRS energetikos ministro įsakymu suteiktas energetiko garbės vardas. Apdovanotas eile Lietuvos vyriausybės ir ministrų garbės ir padėkos raštų. Su žmona Aldona (1930–2016) išaugino dukterį Jūratę (1951), filologę germanistę; sūnų Gintarį (1960), inžinierių elektriką. Susilaukė 4 anūkų ir 6 proanūkių.

Parengė Vytautas Miškinis

Viktoras MEŠKAUSKAS gimė 1922 m. rugsėjo 14 d. Bachmatų k., Zarasų apskr., miškininko šeimoje. 1932 m. baigęs Bachmatų pradžios mokyklą įstojo į Zarasų gimnaziją, kurią baigė 1940 m. 1950 m. baigė Kauno valstybinį universitetą, kuriame įgijo elektros įrenginių ir pramonės inžinieriaus kvalifikaciją.

1950–1963 m. dirbo Miestų ir pramonės projektavimo institutuose inžinieriumi, vyriausiuoju elektriku. Šiuose institutuose jam teko vadovauti techninei politikai projektuojant miestų ir pramonės įmonių elektros ūkį. Lietuvos elektros tinklų projektavimo institute dirbo nuo pat jo įkūrimo 1963 m. vyriausiuoju inžinieriumi. Jam teko organizuoti tuo metu visai naujų projektų rengimą – 110 ir 330 kV oro linijų bei pastochių projektavimą. Aktyviai dalyvavo rengiant pasiūlymus Lietuvoje taikyti gelžbetonines atramas ir konstrukcijas elektros linijų ir pastochių statybos srityje, dalyvavo žinybinėse mokslinėse techninėse tarybose. Yra parašęs mokslinių straipsnių, vienas iš elektrotechnikos žinyno autorių. Į pensiją išėjo 1983 m.

Mirė 1992 m. balandžio 24 d. Palaidotas Kauno rajono Paštuvos kapinėse.

Parengė Leonas Urbonas

Povilas MIKALAJŪNAS gimė 1921 m. gegužės 26 d. Kriaušgalio k., Troškūnų vls., Panevėžio apskr., valstiečių šeimoje. 1929 metais pradėjo mokytis Andrioniškio pradinėje mokykloje. 1937 m. įstojo į Panevėžio amatų mokyklos elektrotechnikos skyrių. 1941 m. įstojo ir 1946 m. baigė Vilniaus žemės ūkio technikumą elektrotechnikos skyrių ir pradėjo dirbti Vilniaus konditerijos treste inžinieriumi energetiku. Nuo 1948 m. dirbo Utenos rajono elektromechaninėse dirbtuvėse (dabar UAB „Anykščių energetinė statyba“) darbų vykdytoju. 1954–1956 m. vadovavo Eišiškių HES statybai. 1956–1983 m. dirbo meistru, darbų vykdytoju ir vadovavo elektros perdavimo linijų statybai Rokiškio, Biržų, Kupiškio, Vilniaus, Utenos, Anykščių rajonuose.

Ne kartą skatintas piniginėmis premijomis, apdovanotas garbės raštais. Buvo bendrovės vyrų choro dainininkas. Žmona Emilija Mikalajūnienė gim. 1921 m., duktė Laima gim. 1945 m., sūnus Vidmantas gim. 1948 m., sūnus Romualdas gim. 1957 m.

1983 m. P. Mikalajūnas išėjo į pensiją.

Mirė 2006 m. lapkričio 3 dieną. Palaidotas Anykščių miesto kapinėse.

Parengė Alvydas Bitinas

Povilas MIKALAJŪNAS gimė 1926 m. sausio 22 d. Šileikonų k., Vaškų vls., Biržų apskr., valstiečių šeimoje. 1941 m. Vaškų pradžios mokykloje baigė 6 skyrius. 1942–1945 m. mokėsi Panevėžio amatų mokyklos elektrotechnikos skyriuje, 1945–1949 m. – Vilniaus politechnikumo elektrotechnikos skyriuje, kurį baigęs įgijo techniko elektriko kvalifikaciją. 1949 m. rugpjūčio mėn. pradėjo dirbti Vilniaus elektrotechnikos gamykloje „Elfa“ inžinieriumi konstruktoriumi, vėliau – techninės kontrolės skyriaus viršininku. Nuo 1954 m. gruodžio mėn. dirbo Lietuvos energetikos valdybos relinės apsaugos, automatikos ir matavimų tarnybos inžinieriumi. 1956 m. liepos mėn. paskirtas Antanavo HE statybos techniniu vadovu. Antanavo HE buvo statoma dešiniajame Šešupės

krante, Kazlų Rūdos rajone. Jos instaliuota galia – 400 kW. Pagal projektą hidroelektrinė turėjo aukštą automatizacijos laipsnį, t. y. turbinų valdymas, apkrovimo reguliavimas, sinchronizavimas, stabdymas esant normaliam režimui ir avariniais atvejais buvo atliekamas automatiškai. HE statyba prasidėjo 1954 m. ir buvo baigta 1957 m. rugsėjo mėn. Pastačius ir pradėjus eksploatuoti Antanavo HE, prie jos bazės buvo įkurtas Kauno ET Kazlų Rūdos skyrius ir jo viršininku paskirtas P. Mikalajūnas. Kazlų Rūdos skyrius apėmė Kazlų Rūdos miestą, Pilviškius su 120 kW galios hidroelektrine ir 19 kolūkių Kazlų Rūdos, Kapsuko (dabar Marijampolės) ir Vilkaviškio rajonuose. Nuo 1962 m. gruodžio 22 d. šis skyrius tapo Alytaus ET padaliniu. 1969 m. rugsėjo 1 d. P. Mikalajūnas paskirtas Alytaus ET direktoriaus pavaduotoju. Dirbant šiose pareigose teko rūpintis įmonei reikalingų medžiagų bei įrengimų aprūpinimu, įrengimų remonto cecho, autotransporto ir mechanizacijos tarnybos bei kitų įmonės padalinių veikla. 1986 m. vasario mėn. P. Mikalajūnas išėjo į pensiją. Bet dar iki 2003 m. gruodžio 31 d. dirbo Alytaus 330 kV pastotės būdiniu elektromonteriu, archyvaru. Už gerą darbą ne kartą buvo skatinamas įvairiais apdovanojimais.

Didžiausias laisvalaikio pomėgis buvo darbas kolektyviniame sode, jo kūrybiškai puoselėjamas sklypas nuolat buvęs pavyzdiniu ir eilę metų sodų sklypų apžiūros konkursuose užimdavo prizines vietas.

Žmona, Valerija Mikalajūnienė, 39 metus dirbo Alytaus ET Kazlų Rūdos skyriuje. Sūnūs – Egidijus ir Evaldas, keturi anūakai. Sūnus Egidijus energetikos sistemoje dirbo 41 metus, anūkas Mantas irgi energetikas, šiuo metu vadovauja gamtinių dujų preky-

bos ir tiekimo bendrovei „Lietuvos dujų tiekimas“, priklausančiai valstybės valdomai „Lietuvos energijos“ įmonių grupei.

P. Mikalajūnas mirė 2010-04-24, palaidotas Panevėžio Šilaičių kapinėse.

Parengė Zenonas Ružinskas

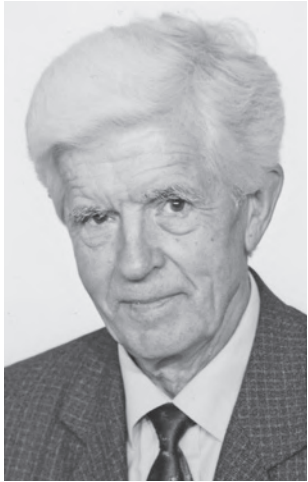
Algirdas MILEVIČIUS gimė 1926 m. birželio 3 d. Naceliškių k., Pabaisko vls., Ukmergės apskr. Jis iš keturių šeimos vaikų buvo jauniausias. Tėvai turėjo stambų žemės ūkį Naceliškių kaime. Algirdas mokėsi Ukmergėje. 1941 m. birželio 14 d. pirmuoju tremtinių ešelonu su motina ir broliu ištremtas į Altajaus krašto Smolenskojės rajoną, tėvas – į Rešotų lagerį Krasnojarsko krašte; ten jis netrukus mirė.

1942 m. vasarą motina su vaikais iš Altajaus krašto ištremta į Jakutiją, Laptevų jūros link. Galutinio taško Lenai užšalus tremtiniai nepasiekė – buvo išlaipinti Lensko rajone, Turuktos kaime. Algirdas čia dirbo miško kirtimo darbus. 1943 m. tremtiniai perkeliama į kitą miško kirtimo padalinį – Saldykiolį. Čia Algirdas dirbo miško kirtimo bei plukdymo brigadose. Vyresniajam broliui mirus, teko vienam rūpintis savimi ir jau tapusia nedarbinga motina. 1948 m. į miško kirtavietes atsiųsta elektrinių pjūklų. Už gerą ir pavyzdingą darbą tokį pjūklą vienas iš pirmųjų gavo ir Algirdas. Atlyginimas padidėjo. Kitais metais, surentęs mamai namelį, nupirkęs karvę, pats išvyko į Jakutską mokytis. 1953 m. baigė technikumą su pagyrimu ir gavo teisę be stojamųjų egzaminų mokytis institute. Nuo 1954 m. mokėsi Tomsko politechnikos institute, Elektrotechnikos fakultete.

1957 m. vasarą A. Milevičius atvyko į Lietuvą pasižvalgyti ir pamėgino stoti į Kauno politechnikos institutą. Buvo priimtas į ketvirtą kursą. 1959 m. baigė KPI ir pradėjo dirbti inžinieriumi Kauno HE. 1962 m. paskirtas Petrašiūnų elektrinės Ryšių ir telekomunikacijos skyriaus viršininku. Vėliau šis skyrius perkeliama į Kauno elektros tinklus. 1972 m. skiriamas Pastočių tarnybos viršininku. Reikėjo užsiimti Kauno regiono 330–35 kV rajoninių pastočių eksploatacija, remontu, naujų ir plečiamųjų pastočių statybos priežiūra. 1987 m. perkeliama į tos pačios įmonės Kapitalinės statybos skyrių inžinieriumi. Jis nuolat rūpinosi aukštosios įtampos pastočių tinklo plėtra, jų įrenginių kompleksinio remonto organizavimu. Kauno elektros tinkluose dirbo iki 1996 m.

Visą gyvenimą A. Milevičius pasižymėjo ypatingu veržlumu, pareigingumu, darbštumu, padorumu. Aktyviai sportavo, priklausė sveikuolių klubui. Mirė 2000 m. rugsėjo 22 d. Palaidotas Kaune, Petrašiūnų kapinėse.

Parengė Vytautas Miškinis

Vytautas MONKEVIČIUS gimė 1930 m. sausio 1 d. Šiauliuose mokytojų Povilo Monkevičiaus (1897–1978) ir Joanos Monkevičienės-Gedaminaitės (1898–1965) šeimoje. Be Vytauto dar augo jaunesnis brolis Algirdas (1934–2001) ir jauniausia sesuo Angelė (1937). Vytautas nuo 1936 m. lankė pradinę mokyklą, o 1942 m. buvo priimtas į Šiaulių berniukų gimnazijos III klasę. 1944 m. Monkevičių šeima persikėlė į Telšius, Vytautas 1945 m. sausio mėn. pradėjo mokytis Telšių J. Žemaitės gimnazijos 5-je klasėje, ją baigė 1948 m. Karinis komisariatas buvo numatęs siųsti jį į karo mokyklą, tačiau jis suspėjo įstoti į Kauno valstybinio universiteto Medicinos fakultetą. Po pirmo semestro perėjo į elektrotechnikos fakultetą, o 1953 m. baigė elektrinių, elektros tinklų bei sistemų kursą ir įgijo inžinieriaus elektriko

kvalifikaciją. Paskyrimą gavo į „Lietuvos energiją“, kuri jį pasiuntė į Rėkyvos–Bačiūnų VRE Šiauliuose. Čia dirbo elektrinės būdinčiuoju inžinieriumi. 1955 m., sukūręs šeimą, dėl buitinių problemų išvyko gyventi į Klaipėdą. Negavęs darbo elektrinėje, 1955–1956 m. dirbo silkų žvejybos Valdyboje mechaniku, 1956–1958 m. – Baltijos laivų statykloje inžinieriumi elektriku, 1958–1961 m. – žvejybos laivyno projektavimo instituto Klaipėdos skyriaus laboratorijoje vyresniuoju inžinieriumi.

1961 m. V. Monkevičius priimamas vyresn. inžinieriumi į statomos Lietuvos VRE direkcijos kapitalinės statybos skyriaus įrenginių komplektavimo grupę. Ruošiantis paleisti pirmąjį energobloką, 1962 m. pradžioje paskiriamas elektrinės būdinčiuoju inžinieriumi. 1963 m. pervedamas elektros cecho viršininko pavaduotoju, atsakingu už LE elektrinės dalies įrengimų operatyvinį aptarnavimą, elektrotechnikos būdinčio personalo paruošimą, lavinimą ir darbo organizavimą. Vėliau, keičiantis elektrinės valdymo struktūrai, keitėsi pareigų pavadinimai, tačiau iki pat išeinant 2010 m. į pensiją pareigų esmė liko ta pati. Dirbdamas, pastoviai gilino savo technines žinias, sekė techninę literatūrą. Baigė SSRS Energetikos ministerijos vadovaujančių darbuotojų kursus Maskvoje: 1978 m. – blokinių elektrinių elektros įrenginių eksploatacija ir remontas, 1985 m. – energetikos valdymas, ekonomika ir naujos technologijos. Jo darbas įvertintas eile padėkų ir garbės raštų. Laisvalaikio pomėgis – slidžių sportas, kelionės, knygų, ypač istorinių, skaitymas. Atkuriant Lietuvos nepriklausomybę aktyviai dalyvavo Sąjūdyje, dvi kadencijas buvo Trakų rajono tarybos narys.

Žmona Sofija Monkevičienė-Mockaitytė (1935–2015). Šeimoje užaugo dukra Rūta (1956) ir sūnus Gintaras (1959), sulaukė 4 anūkų ir 3 proanūkių.

Parengė Algis Viktoras Mekas

Albertas MORKŪNAS gimė 1926 m. sausio 3 d. Biržų apskr., Joniškėlio vls., Valdeikių k., valstiečių šeimoje. 1933 m. pradėjo mokytis Valdeikių pradinėje mokykloje, o ją baigęs nuo 1937 m. mokėsi Joniškėlio gimnazijoje. 1942 m. įstojo į Joniškėlio žemės ūkio mokyklą ir 1944 m. ją baigė.

Nuo 1949 m. A. Morkūnas pradėjo dirbti elektromontieri Utenos rajono elektromechaninėse dirbtuvėse. 1956 m. paskiriamas elektromontierių brigados brigadininku ir vykdė statybos darbus Druskininkų mieste bei Baltosios Ančios hidroelektrinės statybose. 1958 m. paskiriamas meistru ir statė Pabradės 35 kV elektros perdavimo liniją. 1959 m. paskiriamas darbų vykdytoju ir statė 35 kV elektros perdavimo liniją Panevėžys–Pasvalys bei 35 kV transformatorinę pastotę Pasvalyje. Nuo 1968 m. dirbo meistru Ukmergėje, o nuo 1978 m. – Anykščiuose. Buvo veiklus, aukštos kvalifikacijos darbuotojas, turėjo autoritetą Utenos elektros tinklų darbuotojų tarpe. Daug kartų skatintas piniginių premijomis, apdovanotas garbės raštais. Buvo įmonės vyrų choro dainininkas.

Žmona Danutė Morkūnienė (1931), duktė Vita (1957), sūnus Rytis (1964).

1984 m. A. Morkūnas išėjo į pensiją.

Mirė 1985 m.. Palaidotas Anykščių miesto kapinėse.

Parengė Zenonas Ružinskas

N

Justinas NEKRAŠAS gimė 1927 m. spalio 2 d. Kaune, Šančiuose, pasiturinčio miško medienos verslininko Motiejaus (1874–1951) ir Rozalijos (buvusios Rimaitės, 1886–1961) Nekrašų šeimoje. Turėjo seserį Levosę (1929–2013). Baigęs Šančių pradžios mokyklą, mokėsi Kauno 6-ojoje gimnazijoje. 1943 m., baigęs keturias gimnazijos klases, įstojo į Kauno aukštesniąją technikos mokyklą, Elektros energijos tiekimo skyrių. 1945 m. ši mokykla buvo reorganizuota ir pavadinta Kauno politechnikumu.

1947 m. baigęs Kauno politechnikumą, J. Nekrašas pradėjo dirbti atstatomojoje Petrašiūnų elektrinėje inžinieriumi. 1949 m. pradėjo studijuoti Kauno politechnikos institute ir tuo pat metu toliau dirbo Petrašiūnų VRE būdinčiuoju inžinieriumi (1947–

1953), inžinieriumi inspektoriumi, katilų cecho viršininko pavaduotoju (1953–1955). 1955 m. J. Nekrašas baigė Kauno politechnikos institutą. Jaunas ir gabus 28 metų specialistas, turintis darbo patirtį, 1955 m. paskirtas Rėkyvos VRE direktoriumi. Čia laukė atsakingi ir Lietuvoje dar nauji darbai, nes buvo rengiamasi sujungti Petrašiūnų ir Rėkyvos VRE lygiagrečiam darbui. 1956 m. lapkričio 11 d. buvo įjungta pirmoji Lietuvoje 110 kV elektros tiekimo linija Petrašiūnų VRE–Panevėžys–Rėkyvos VRE. Petrašiūnuose, Panevėžyje ir Rėkyvoje pradėjo veikti pirmosios 110 kV pastotės. Pradėta kurti Lietuvos energetikos sistema.

1957 m. J. Nekrašas keturis mėnesius dirbo Šiaulių miesto Vykdomojo komiteto pirmininku. 1957 m. buvo nutarta, kad sėkmingam Lietuvos elektrifikavimui reikia sukcentruoti energetikos ūkį į vienas rankas, todėl buvo sukurta Lietuvos TSR Liaudies ūkio tarybos Energetikos ūkio valdyba, kuri perėmė visą Lietuvos energijos rajoninės valdybos, Komunalinio ūkio ministerijos ir dalį Žemės ūkio ministerijos energetikos ūkio. Energetikos statybos darbus iki tų metų vykdė apie 20 respublikinių ir sąjunginių statybos organizacijų, kol jas irgi perėmė Energetikos ūkio valdyba, ir 1958 m. gegužės 17 d. jos buvo sujungtos į Energetikos statybos trestą. Vyko pirmojo Lietuvos elektrifikavimo etapo darbai. 1957 m. J. Nekrašas buvo paskirtas naujai įkurtos Lietuvos TSR Liaudies ūkio tarybos Energetikos ūkio valdybos pirmuoju viršininko pavaduotoju, o 1958 m. gegužės 4 d. tapo Liaudies ūkio tarybos Energetikos ūkio valdybos viršininku. Organizaciniu laikotarpiu buvo labai svarbu parinkti tinkamus esamų ir naujai steigiamų energetikos įmonių vadovus. J. Nekrašas sugebėjo surasti ir paskirti vadovais vietinius gabius specialistus, įgijusius išsilavinimą Lietuvoje, kurie sėkmingai vykdė jiems patikėtas užduotis. 1962 m. Energetikos ūkio valdyba buvo reorganizuota į Vyriausiąją energetikos ir elektrifikacijos valdybą prie Lietuvos TSR Ministrų Tarybos. 1964 m. gruodžio 18 d. prie energetikos sistemos tinklo buvo prijungtas paskutinysis ūkis – Biržų r. Jono Biliūno kolūkis. J. Nekrašas sukūrė stiprią ir puikiai veikiančią energetikos sistemą, išugdė nacionalinį aukštos kvalifikacijos specialistų tinklą, rūpinosi jų tobulėjimu, drąsiai skyrė aukštas pareigas jaunimui. Jis aktyviai dalyvavo tarptautinėje energetikų veikloje, entuziastingai diegė pažangias naujoves Lietuvos energetikoje. Daug nuveikė kurdamas tuo metu itin novatorišką centralizuoto šilumos tiekimo sistemą Lietuvoje. Jis rūpinosi ir energetikos sistemos darbuotojų poilsiu: Šventojoje ant jūros kranto buvo pastatyta vasaros poilsio stovykla, Abromiškėse – reabilitacijos centras.

Už nuopelnus elektrifikuojant Lietuvą J. Nekrašui 1964 m. suteikiamas Lietuvos nusipelnusio inžinieriaus vardas. Kaip puikų organizatorių ir aukštos kvalifikacijos specialistą J. Nekrašą pastebėjo to meto vadovai Maskvoje. 1971 m. jis buvo paskirtas TSRS Energetikos ministerijos ministro pavaduotoju. Devynerius metus jam teko spręsti visos Tarybų Sąjungos energetikos problemas, vadovauti didžiulei ir labai svarbiai ūkio šakai. Maskvoje jis buvo vertinamas kaip sumanus, kultūringas ir labai taktiškas vadovas. J. Nekrašas niekada neužmiršo ir savo Lietuvos: tarpininkavo statant, aprūpinant statybinėmis medžiagomis bei geriausia tiems laikams įranga Lietuvos VRE, Ignalinos AE, Vilniaus TE-3, Kauno HE, Kruonio HAE ir kitus svarbius energetikos objektus. 1972–1986 m. jis buvo sąjunginio techninio žurnalo „Energetika“ (Energetik) vyriausiasis redaktorius.

1980 m. J. Nekrašas sugrįžo dirbti viršininku į Lietuvos vyriausiąją gamybinę energetikos ir elektrifikacijos valdybą. Jis toliau daug dirbo stiprindamas ir tobulindamas Lietuvos energetiką, rūpindamasis personalo techninio lygio kėlimu. Už gyvenamųjų namų, kultūros ir buitinių socialinių objektų projektavimą bei statybą Elektrėnuose 1982 m. tapo TSRS Ministrų Tarybos premijos laureatu. 1987 m. buvo komandiruotas į Kubą, kur dirbo Kubos pramonės ministro konsultantu-patarėju energetikos klausimais. 1988 m. pavasarį sugrįžo į Lietuvą, tapo pensininku.

J. Nekrašas buvo Lietuvos TSR Aukščiausios Tarybos deputatu 1963–1971 m., 1985–1988 m. Už gerą darbą buvo apdovanotas keturiais TSRS ordinais ir kitais vyriausybiniais apdovanojimais, jam suteiktas TSRS energetiko garbės vardas.

Laisvalaikiu domėjosi filatelija, buvo aistringas medžiotojas, labai mėgo gamtą. Su žmona Janina Beržinskaite-Nekrašiene (1921–2008) užaugino dukrą Kristiną (1954), gydytoją, ir sūnų Egidijų (1956), vadybininką. Turi du anūkus.

J. Nekrašas 1997 m. spalio mėnesį su energetikos veteranais atšventė savo septyniasdešimtmetį. Mirė po sunkios ligos 1997 m. lapkričio 10 d. Palaidotas Vilniuje, Antakalnio kapinėse.

Parengė Laimė Valotkienė

Viktoras NEMUNIS gimė 1920 m. birželio 2 d. Rukuižių k., Žagarės vls., Šiaulių apskr. Tėvas Juozas – ūkininkas, Nepriklausomoje Lietuvoje ilgą laiką buvo Žagarės seniūnas, todėl pokariu rusų okupantai jį ištremė į Rusijos Šiaurę. Grįžo gyvas. Garsėjo kaip geras aludaris, to amato išmokęs iš Boriso Dauguviečio, su kuriuo eilę metų bendravo. Mama Pranciška buvo Žagarės kooperatyvo darbuotoja. Viktoras mokėsi Žagarės progimnazijoje, o 1941 m. baigė Kauno aukštesniąją technikos mokyklą (politechnikumą), įgijo techniko mechaniko specialybę.

Lietuvos energetikos sistemoje dirbo nuo 1945 m. Dalyvavo Klaipėdos elektrinės, Petrašiūnų elektrinės atstatymo darbuose, o 1953–1980 m. dirbo Vilniaus elektrinės Remonto cecho viršininko pavaduotoju, cecho viršininku. Buvę bendradarbiai charakterizuoja V. Nemunį kaip sumanų vadovą, gerą darbų organizatorių.

Su žmona gydytoja Aldona Liucija Pranckevičiute (1923–1987) V. Nemunis užaugino du vaikus: sūnų Viktorą (1951), techniką elektriką, ir dukterį Virginiją (1952), buhalterę.

Mirė 1997 m. liepos 12 d. Palaidotas Vilniuje, Sudervės kapinėse.

Parengė Vytautas Miškinis

Antanas NEMURA gimė valstiečio šeimoje 1927 m. rugpjūčio 6 dieną Skaisčiūnų k., Marijampolės vls. Antano tėvas, buvęs besikuriančios Lietuvos kariuomenės karys, gavo 6 ha.

1934 m. pavasarį Antanas pradėjo lankyti Ožkasvilių pradžios mokyklą, o 1939 m. tapo žymiosios Rygiškio Jono Marijonų gimnazijos gimnazistu. Ją baigęs, 1944 m. stojo į Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Technologijos fakulteto Elektrotechnikos skyrių. Vyresniuose kursuose studentai pasidalino į tris grupes – stotininkus, pramonininkus ir radistus. Antanas pasirinko pramonės elektros įrengimų specialybę. Studijuodamas išitraukė į studentų mokslinės draugijos veiklą.

Tik apsigynęs diplominį darbą, nuo 1951 m. birželio 1 d. Antanas pradėjo dirbti KPI Elektros pavarų katedroje laborantu, o po trijų mėnesių buvo paskirtas asistentu. Mokslų kandidato (dabar – daktaro) disertaciją apgynė 1957 m.

1956 m. buvo įsteigtas Lietuvos SSR Mokslų akademijos Energetikos ir elektrotechnikos institutas. Jo direktorius Algirdas Žukauskas pakvietė A. Nemurą dirbti steigiamos Automatikos ir telemechanikos laboratorijos vadovu. Nuo tada mokslinis darbas tapo pagrindiniu jo užsiėmimu. 1960 m A. Nemura tapo instituto direktoriaus pavaduotoju. 1963–1966 m. palaipsniui buvo atsisakyta darbų tekstilės bei popieriaus pramonei, pradėta plėtoti sistemų matematinio modeliavimo, identifikavimo bei adaptyvaus valdymo metodų tyrimus.

1966 m. reorganizuojant institutą į Fizikinių techninių energetikos problemų ins-

titutą (FTEPI), Automatikos ir telemechanikos laboratorija buvo pavadinta Adaptivių sistemų laboratorija. 1970–1990 m. čia buvo plėtojami tikimybiniai-statistiniai energetikos objektų ir sistemų modeliavimo, identifikavimo ir adaptyvaus valdymo metodai, o nuo 1993 m. buvo kuriami ir tiriami elektros energetikos sistemų (EES) modeliai bei valdymo algoritmai, paremti neraiškiomis aibėmis. Vis daugiau dėmesio buvo skiriama sudėtingų EES parametų ir būsenos įvertinimui pagal diskretinius atitinkamų EES kintamųjų dydžių (srovės ir įtampos modulių, aktyviosios ir reaktyviosios galių srautų) matavimo duomenis. Tyrimų eigoje buvo sukurti identifikavimo ir adaptyvaus valdymo algoritmai ir programinės priemonės, skirtos galingų energetinių blokų, plazmatronų, aerodinaminių vamzdžių, elektros perdavimo linijų valdymo sistemoms. Šių tyrimų pagrindu 1973 metais A. Nemura apgynė technikos mokslų daktaro (dabar – habilituoto daktaro) disertaciją. Tyrimų rezultatai su bendraautoriais buvo paskelbti keturiose „Techninės kibernetikos“ monografijų serijos knygose. Už svarbiausių darbų visumą A. Nemurai kartu su bendraautoriais V. Kaminsku ir J. Dulevičiumi 1980 m. buvo paskirta Lietuvos SSR Respublikinė mokslo ir technikos premija.

A. Nemurai teko daugelį metų dirbti mokslo organizacinį darbą: Valstybiniame mokslo ir technikos komitete pirmininko pavaduotoju (1957–1959), FTEPI direktoriaus pavaduotoju ir techninės kibernetikos mokslinės krypties vadovu (1960–1994). Nemažai laiko teko skirti ir redaguojant monografijų seriją „Techninė kibernetika“, kurioje 1974–1988 m. rusų kalba buvo išleistos 7 knygos. A. Nemura vienas ir su bendraautoriais paskelbė apie 290 mokslinių straipsnių. Jam vadovaujant parengta ir apginta 18 daktaro disertacijų, o du mokiniai apgynė habilituoto daktaro disertacijas, daugiau kaip 20 metų jis vadovavo Kauno miesto „Žinijos“ draugijai. A. Nemura 1976–1990 m. vadovavo Lietuvos SSR MA ir FTEPI mokslinių tyrimų automatizavimo taryboms. Nuo 1994 metų pabaigos profesorius A. Nemura – pensininkas, tačiau mokslinį darbą toliau dirbo LEI, vadovavo doktorantams.

1951 m. liepos 21 d. vedė stomatologę Genutę Daškevičiūtę (mirė 1994). Po metų gimė dukra Linutė, 1955 metais – sūnus Donatas, 1956 metais – sūnus Kęstutis.

Mirė A. Nemura 2011 m. gruodžio 26 d. Palaidotas Kauno Karmėlavos kapinėse.

*Parengė Anzelmas Bačauskas
ir Vytautas Miškinis*

Pranas NOREIKA gimė 1927 m. spalio 15 d. Aukštelkų k., Radviliškio r. Mykolo Noreikos (1888–1944) ir Emilijos Urbaitytės-Noreikienės (1898–1984) šeimoje. Kartu augo vyresnis brolis Zigmas (1926–2019) ir jaunesnė sesuo Mikalina (1932–2013).

Pranas 1938 m. baigė Aukštelkų pradžios mokyklą. Dėl lėšų trūkumo toliau mokyklos lankyti nebegalėjo, 5-tą ir 6-tą skyrių, kaimo mokytojai padedant, baigė savarankiškai.

1942 m. įstojo į Šiaulių vidurinės amatų mokyklos elektromechanikos skyrių. Mokėsi iki 1944 m. vasaros. 1945 m. pradėjo dirbti Radviliškio garvežių depe elektromonteriu ir vakarinėje gimnazijoje baigė penktą klasę. 1946 m. įstojo į Kauno politechnikumą. 1950 m. gavęs techniko-elektriko diplomą su pagyrimu buvo paskirtas dirbti į Petrašiūnų VRE, pradėjo budinčiu elektromonteriu. 1951 m. įstojo studijuoti į Kauno politechnikos institutą, kur, neatsitraukdamas nuo darbo elektrinėje, 1955 m. įgijo inžinieriaus elektriko (specialybė – elektros sistemos ir tinklai) diplomą su pagyrimu. Elektrinėje 1953 m. skiriamas pamainos viršininku, 1955 m. – aukštosios įtampos įrengimų remonto meistru. Aktyviai dalyvavo kolektyvo visuomeninėje gyvenime, buvo įmonės profsąjungos komiteto pirmininku.

1957 m. P. Noreika pakviečiamas dirbti referentu į Lietuvos Ministrų Tarybos Reikalų valdybą. Vyko Lietuvos energetikos ūkio valdymo pertvarkymas, spartus elektrifikavimo vystymas. Statant Kauno HE jam teko organizuoti ir kontroliuoti Kauno marių dugno paruošimo darbus, dalyvauti 1958 m. pavasario potvynio praleidime. Dar nebaisus Kauno HE statybos, iškilo sekančio galingo elektros energijos šaltinio – šiluminės elektrinės poreikis. Čia tenka aktyviai dalyvauti ir P. Noreikai. 1960 m. balandžio 5 d. priėmus Lietuvos vyriausybei nutarimą statyti Lietuvos VRE, jo vykdymas pavedamas Energetikos ūkio valdybai. Į ją P. Noreika pereina dirbti vyresniuju inžinieriumi ir jam pavedami su Lietuvos elektrinės statyba susiję klausimai. Įsteigus statomos Lietuvos VRE direkciją, 1960 m. rugpjūčio mėnesį P. Noreika skiriamas jos direktoriumi. Taip prasideda jo ilgas, kūrybingas ir vaisingas 50 metų darbo etapas. 1960 m. liepos mėn. prasideda statyba. Direktorius reikliai, sumaniai ir energingai koordinuoja statybinių bei montavimo organizacijų darbą. Būsimų šeiminių jėgomis organizuojama kruopšti darbų kokybės kontrolė, įrengimų revizija prieš juos montuojant, metalo ir suvirinimo darbų kontrolė. Sukomplektuojamas ir paruošiamas naujausių energetinių įrenginių valdymui lietuviškas (daugiau kaip 80%) personalas. Ir taip pirmasis 150 MW galios energoblokas per rekordiškai trumpą laiką – 28 mėnesius nuo darbų statybos aikštelėje pradžios – pradėjo veikti 1962 m. gruodžio mėn. 30 d. Toliau elektrinės darbas ir statyba įgauna ritmą, projektinė 1800 MW galia pasiekama 1972 m., paleidus aštuntą bloką.

1974 m. pagal P. Noreikos pasiūlymą Lietuvos elektrinei buvo pavestos Kruonio hidroakumuliacinės elektrinės statybos užsakovo funkcijos. Rūpesčiai pasikartojo: šių funkcijų vykdymo komandos ir būsimos elektrinės personalo komplektavimas, techninio projekto paruošimas ir patvirtinimo spartinimas, rangovų organizavimas, žemės sklypo

skyrimas HAE statybai ir t. t. Statybvietėje darbai prasidėjo 1977 m. vasarą, tačiau ir toliau reikėjo spręsti daug išskylančių techninių bei organizacinių problemų. 1982 m. HAE pradėjo veikti ir tapo atskira įmone.

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, prasidėjo kuro tiekimo blokada. P. Noreikos iniciatyva buvo surastas, išbandytas ir 1992 m. pradėtas naudoti alternatyvus kuras – Venesuelos orimulsija. Ryšium su tuo buvo pastatyti pirmieji dūmų valymo įrenginiai.

Ruošiantis Ignalinos atominės elektrinės stabdymui ir gavus dalinę ES paramą atliktas įrengimų atnaujinimas ir modernizacija: pakeisti susidėvėję mazgai, įdiegtos skaitmeninės valdymo sistemos, 7-am ir 8-tam energoblokams sumontuoti dūmų valymo įrenginiai, įgalinantieji deginti sieringą kurą be aplinkosaugos reikalavimų pažeidimo. Sumontuojamas modernus, 30% ekonomiškėnis, 415 MW galios kombinuoto ciklo 9-tas energoblokas.

Kartu su elektrinės statybos pradžia prasidėjo ir naujos gyvenvietės, skirtos personalo apgyvendinimui, statyba, kuriai P. Noreika skyrė daug dėmesio bei kūrybinių pastangų. Tuščiuose laukuose išaugo miestas su visa infrastruktūra. Elektrėniečiai džiaugiasi dirbtinio ledo čiuožykla, plaukiojimo baseinu, vandens sporto kompleksu, sporto salėmis, reabilitacine ligonine, atrakcionų parku ir pan. Ne be elektrinės pagalbos pastatyta bažnyčia. Elektrinei aktuali problema buvo kvalifikuotų specialistų komplektavimas. Tam, kad nekviesti jų iš sąjunginių elektrinių, P. Noreika organizavo ir eilę metų Elektrėnuose veikė KPI filialas bei Vakarinis energetikos technikumas, Elektrėnų profesinio mokymo centras.

P. Noreikos nuoširdus darbas ir jo rezultatai įvertinti daugeliu apdovanojimų. Tarp jų: 1965 m. LSSR nusipelnęs inžinierius, 1966 m. Socialistinio darbo didvyris, 2000 m. Elektrėnų garbės pilietis, 2001 m. LDK Gedimino ordino Riterio kryžius, 2008 m. ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Komandoro kryžius, 2007 m. LR Ūkio ministerijos medalis „Už nuopelnus verslui“, 2007 m. LTOK Olimpinė žvaigždė. 1975–1980 m. buvo LSSR AT, nuo 1979 m. – SSRS AT deputatas.

Laisvalaikio pomėgiai – gamta, sodas, ypač bitės, sportas. Jaunystėje dalyvaudavo dviračių lenktynėse, žaidė tinklinį, krepšinį. Elektrėnuose vasaros metu daug slidinėdavo vandens slidėmis. Palaikė Elektrėnų sportininkus, ypač ledo ritulininkus. Daug bendradarbiavo su žiniasklaida, parašė atsiminimus apie atskirus gamybinės veiklos periodus.

Šeimą sukūrė Vilniuje 1958 m. su jauna farmacininke Darata Vendelyte (1934–1987). Vos pastatius pirmuosius namus, jauna šeima persikėlė į būsimus Elektrėnus, kur D. Noreikienė organizavo pirmąją vaistinę. Dukros – Vilija Grinevičienė (1961) baigusi Kauno medicinos institutą dirba Santaros klinikų vaikų skyriuje gydytoja, Eglė (1965) baigė Vilniaus statybos institutą, dirba finansininke. Džiaugsmą teikia trys vaikaičiai ir du provaikaičiai.

Algimantas NORUŠIS gimė 1928 m. rugsėjo 2 d. Kalnių k., Kalvarijos saviv., Vinco Norušio (1900–1976) ir Marijos Norušienės-Laigonaitės (1905–1996) šeimoje. Be Algimanto, augo dar 6 vaikai. Algimantas 1935 m. pradėjo lankyti Būdviečio pradžios mokyklą, kur baigė 2 skyrius, Meškučių pr. mokykloje baigė dar 2 skyrius ir 1940 m. Kaune – penktą skyrių. Toliau mokytis tėvai nebeleido, nes reikėjo darbo rankų dideliame ūkyje. Tik 1944 m. savarankiškai pasiruošęs išlaikė šešių skyrių egzaminus ir įstojo mokytis į Marijampolės gimnaziją, kurią baigė 1949 m. ir dirbo Lazdijų r. Žemaitkiemio pr. mokyklos vedėju. 1950 m. buvo pašauktas į tarybinę armiją. Demobilizuotas 1953 m. apsigyveno Tauragėje. Dirbti pradėjo rajono Plano komisijoje ekonomistu, o metų pabaigoje buvo paskirtas šios

komisijos pirmininku. Vėliau išrinktas Tauragės miesto vykdomojo komiteto pirmininku. Dirbdamas Tauragėje įstojo į Vilniaus universiteto ekonomikos fakultetą, kur neakivaizdiniai studijuodamas 1961 m. įgijo ekonomisto diplomą ir persikėlė į Vilnių, dirbo skyriaus viršininku baldų pramonės eksperimentiniame biure. 1962 m. gegužės mėn. 2 d. A. Norušis pradėjo dirbti besikuriančios Lietuvos VRE planavimo skyriaus viršininku. Pradžia buvo nelengva, reikėjo susipažinti su energetikos ekonomikos specifika, organizuoti ir paruošti skyriaus darbuotojus. Siekiant sumažinti darbo sąnaudas ir padidinti darbuotojų atlyginimus buvo įdiegtas uždarbčio fondo naudojimas pagal taip vadinamą „Ščiokino chemijos kombinato pavyzdį“. Pastačius elektrinę ir jai pasiekus pilną projektinį galingumą buvo pastebėta, kad jos darbo efektyvumą ėmė varžyti esama valdymo organizacija. Bendradarbiaujant su institutais paruošta ir ministerijai pasiūlyta funkcinė (necechinė) elektrinės organizacinė struktūra, kuri, kaip bandomoji, buvo priimta ir 1974 m. įdiegta. Abi šios iniciatyvos buvo eksponuojamos Visasąjunginėje liaudies ūkio pasiekimų parodoje Maskvoje, už jas A. Norušis buvo apdovanotas VLŪPP bronzos ir sidabro medaliais.

Kai iškilus savų kvalifikuotų kadrų poreikiui P. Noreika Elektrėnuose organizavo Vakarinį energetikos technikumą, jo direktoriumi antraeilėms pareigoms paskiriamas A. Norušis. Technikumas veikė 1965–1975 m.

Vienas iš Algimanto pomėgių – gamta. Jo siūlymu prie statomo miesto dirvonuojančioje žemėje buvo organizuotas pirmasis kolektyvinis sodas. Aktyviai dalyvavo vyrų chore. Apdovanotas LR Vyriausybės padėkos raštu. Į pensiją išėjo 2004 m.

1953 m. vedė mokytoją Angelę Kičaitę (1929–1974). Norušiai užaugino tris sūnus: Artūrą (1955), kuris baigė KPI automatikos fakultetą, Audrūną (1956) – baigė

Vilniaus GTU ir Dainių (1965) – baigė Vilniaus politechnikumą. A. Norušis džiaugėsi šešiais vaikaičiais ir penkiais provaikaičiais. Visi mokosi ir dirba Lietuvoje.

Mirė A. Norušis 2020 m. vasario mėn. 27 d. Palaidotas Marijampolės senosiose kapinėse.

Parengė Algis Viktoras Mekas

P

Juozas PALTANAVIČIUS gimė 1929 m. lapkričio 3 d. Judrarūdės k., Kazlų Rūdės vls., Marijampolės apskr., ūkininkų šeimoje. Tėvai: Jonas Paltanavičius (1872–1950), Agota Urbaitytė-Paltanavičienė (1888–1964). Šeimoje buvo trys vaikai: dvi seserys – Jadzė (1922–2010) ir Juzė (1925–2010) bei Juozas – jauniausias.

1947 m. baigęs Višakio Rūdės progimnaziją, Juozas įstojo į Kauno politechnikumo stiprių elektros srovių skyrių. Dar besimokydamas ketvirtame kurse pradėjo dirbti Petrašiūnų elektrinėje elektromonteriu. 1952 m. baigęs Kauno politechnikumą buvo paskirtas Rėkyvos elektrinės technikos skyriaus inžinieriumi konstruktoriumi, o po metų – šios elektrinės būdinčiuoju inžinieriumi (pamainos viršininku). 1956 m. Leningrade baigė būdinčių inžinierių tobulinimo kursus. Vėlesniais metais (1971 m.) profesines žinias atnaujino, baigė panašius kursus ir Maskvoje.

1957 m. ėjo Respublikos katilų priežiūros inspekcijos inspektoriaus pareigas, o nuo 1958 m. pradėjo dirbti Vilniaus elektros tinklų Centrinėje dispečerinėje tarnyboje. Iš pradžių buvo režimų inžinierius, o 1960–1985 m. – šios tarnybos vadovas. Tai buvo elektros tinklų audringo vystymo laikotarpis, kėlęs daug naujų problemų personalui, tame tarpe ir operatyviniam. 1964 m. įstojo į Kauno politechnikos instituto Vilniaus filialo elektrotechnikos fakultetą, kuris vėliau buvo reorganizuotas į Vilniaus inžinerinį statybos institutą. 1970 m. jį baigė įgydamas inžinieriaus elektriko kvalifikaciją.

1985 m. pervestas dirbti į „Lietuvos energijos“ Vyriausiąją dispečerinę tarnybą būdinčiuoju dispečeriu, kuriuo dirbo iki išeinant į užtarnautą poilsį 2000 m. Tai gabus, reiklus darbuotojas. Jo nurodymai pavaldžiam personalui visada būdavo apgalvoti ir aiškūs. Daugelį metų Vilniaus politechnikumo vadovybė J. Paltanavičių kviesdavo būti egzaminų komisijos referentu. Jis buvo ilgametis „Lietuvos energijos“ mokymo kombinato (vėliau – Mokymo centro) dėstytojas.

1965 m. vedęs Adelę Bakutytę (1942–2006), bendramokslę, susilaukė dviejų sūnų: 1967 m. Ryto, tapusio inžinieriumi radiotechniku, o 1971 m. Vytauto, vėliau baigusio filosofijos ir teisės mokslus. Yra dvi anūkės ir vienas anūkas.

Parengė Vytautas Miškinis

Algirdas PATKAUKA gimė 1927 m. spalio 1 d. Biržų vls., Gajūnų k., ūkininko šeimoje. 1937 m. baigė Laužadiškio pradinę mokyklą, 1947 m. – Biržų vidurinę mokyklą. Tais pačiais metais įstojo į Vytauto Didžiojo universitetą (nuo 1950 m. KPI), jį baigė 1952 m., įsigydamas inžinieriaus elektrotechniko-energetiko kvalifikaciją. Gavo paskyrimą, pagal sovietiniais laikais egzistavusią tvarką buvo pasiųstas į Omsko naftos perdirbimo gamyklos statybą. 1953 m. A. Patkauka grįžo į Lietuvą ir Žemės ūkio ministerijos buvo paskirtas dirbti tuometinio Dotnuvos rajono Bartkūniškio MTS vyriausiuoju inžinieriumi. 1956 m. pradėjo dirbti Lietuvos energetikos sistemoje, Antalieptės HE statyboje.

Vėliau buvo paskirtas Žemės ūkio ministerijos Lietuvos kaimo energetikos valdybos „Selektro“ vyriausiuoju inžinieriumi. 1958 m. buvo perkeltas į naujai organizuojamą Energetikos statybos trestą, jame dirbo daugiau kaip 30 metų: 12 metų tresto valdytoju, 13 metų – valdytojo pavaduotoju, 5 metus – skyriaus viršininku. Jam vadovaujant trestas atliko pirmąjį Lietuvos kaimo (ir ne tik kaimo) elektrifikavimo etapą (1958–1964 m.). Per tą laiką buvo pastatytos Vilniaus ir Kauno (Petrašiūnų) gelžbetonio atramų gamyklos, Šiaulių eksperimentinė elektros konstrukcijų gamykla, kurių produkcija paspartino Lietuvos kaimo elektrifikavimo darbus. Be to, A. Patkauka daug prisidėjo prie tokių objektų, kaip Vilniaus TE-3, Mažeikių TE, Kruonio HAE statybos.

Kasdieniniame energetiko-statybininko darbe jis buvo darbštus, visada jautė atsakomybę, su pavaldiniais buvo labai taktiškas. Dirbdamas valdytojo pavaduotoju tiekimo-komplektavimo reikalams, visada rėmėsi projektine dokumentacija ir skaičiavimais. Sunkiausia būdavo „pramušti“ materialinių resursų fondus Sovietų Sąjungos Energetikos ir elektrifikavimo ministerijoje. Lietuvos atstovus Maskvos ministerijos valdininkai vadindavo „šimtaprocentiniais“ prašytojais. Energetikos trestui pavaldžios įmonės, norėdamos išlaikyti pastovų gamybos ritmą, stengėsi sukaupti medžiagų atsargas. Atsargų likučiai atspindėdavo metinėse ataskaitose, o tai tuometinio visuotinio deficito sąlygomis labai kenkdavo materialinių resursų skiriamiems dydžiams.

A. Patkaukos šeima: žmona Marija Simonaitytė-Patkaukienė, gimusi 1921 m. – akušerė, įdukra Rūta Vaitiekaitytė-Žukauskienė (1956–2017) – gydytoja genetikė, jos

sūnus – Patkaukos anūkas Edvardas (1972), baigęs Prekybos technikumą, dirba virėju. A. Patkauka apdovanotas įvairių institucijų garbės ir padėkos raštais, jam suteiktas nusipelnusio inžinieriaus Garbės vardas.

Parengė Viktoras Merkys

Vytautas PAZNANSKIS gimė 1930 m. vasario 9 d. Zarasų r., Politiškių k., mokytojo šeimoje. Tėvams persikėlus į Panevėžį mokėsi Panevėžio pradinėje mokykloje, vėliau – Šeduvos vidurinėje mokykloje ir Panevėžio 1-oje vidurinėje mokykloje (dabar J. Balčikonio gimnazija).

1950–1955 m. studijavo Kauno politechnikos institute, kur įgijo hidrotechninės statybos inžinieriaus specialybę. 1955 m. pradėjo dirbti Kauno statybos-montavimo valdyboje meistru, vėliau – darbų vykdytoju, vadovavo Biržuvėnų HE prie Virvytės upės statybai. Po to įsidarbino Panevėžio statybos-montavimo valdyboje darbų vykdytoju į Motiejūnų HE statybą prie Širvintos upės, toliau dirbo vyresniuoju darbų vykdytoju tiesiant 10 kV linijas Panevėžio statybos-montavimo valdybos aptarnaujamoje zonoje, kurią sudarė apytikriai 6–8 rajonai.

1957 m. sukūrė šeimą. Žmona, Marytė Mačytė, dirbo provizore, išaugino tris vaikus: sūnus Vaidotą, kelių inžinierių, Vytautą, žirginio sporto trenerį bei dukrą Gintarę – ekonomistę. Šiuo metu Poznanskių šeima turtinga penkiais anūkais ir dviem proanūkiais.

1962 m. V. Paznanskis buvo paskirtas naujai steigiamos Klaipėdos statybos-montavimo valdybos viršininku. Sukūręs pajėgų kolektyvą, vykdė Žemaitijos elektrifikavimo darbus. 1966 m. buvo perkeltas į Energetikos statybos trestą Vilniuje valdytojo pavaduotoju ekonomikai. 1984 m. buvo paskirtas Kruonio HAE statybos valdybos viršininku. Čia teko vykdyti didžiulės apimties ir dar nematyto objekto statybos darbus, kurie buvo nauji ne tik Lietuvoje. Jose išryškėjo V. Poznanskio, kaip inžinieriaus ir vadovo, organizaciniai gabumai, pasirengimo tokiai statybai lygis. Devintojo dešimtmečio pabaigoje Lietuva gyveno istorinio perversmo dvasia, kartu tai buvo didžiulės psichologinės įtampos metai. Mūsų visuomenėje iškilo įvairios prieštaringos nuomonės dėl Kruonio HAE reikalingumo. Statybos teritorijoje įvyko keli mitingai, kurie sutrukdė vandens keliais atplukdytų svarbių HAE įrenginių iškrovimą. Po mitingų, kuriuose dalyvavo ir studentai, Maskva žymiai sumažino statybos finansavimą, statyba ėmė lėtėti. Tačiau keli tūkstančiai statybininkų tęsė savo darbą, nepasidavę šios elektrinės reikšmės nesu-prantančios visuomenės spaudimui. Iki 1994 m. buvo sumontuoti ir pradėjo dirbti trys Kruonio HAE hidroagregatai.

1994 m. V. Paznanskis išėjo į pensiją. Jo darbo biografijoje tik viena sritis – energetika. Vytautas vykusiai derino darbą ir savo pomėgius. Jaunystėje sportavo, dalyvavo meno saviveikloje. Vėliau pomėgius lėmė ir hidrotechniko specialybė – jis pamėgo žūklę. Po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dalyvavo Vytautų klubo veikloje. Jo pomėgiai – sodyba Balsių mikrorajone, sodininkystė, bitininkystė. Vytautas apdovanotas įvairių valstybės institucijų garbės ir padėkos raštais, už nuopelnus jam suteiktas nusipelnusio statybininko garbės vardas.

V. Paznanskis mirė 2017 m. spalio 28 d. Palaidotas Saltoniškių kapinėse.

Parengė Viktoras Merkys

Alfredas PETRAVIČIUS gimė 1927 m. lapkričio 1 d. Juknėnų k., Daugailių vls., Utenos apskr., ūkininkų šeimoje. Tėvas Kazimieras Petravičius (1886–1974), prasi-dėjus karui, pasitraukė į Sovietų Sąjungą, į Lietuvą grįžo tik karui pasibaigus. Be tėvo paauglys Alfredas tapo ūkio „gaspadoriumi“ ir patyrė daug vargo. Tuo metu Lietuva buvo okupuota vokiečių, ūkininkai kentėjo nuo mokes-čių, pyliavų ir kitokių rekvizicijų. Alfredo talkininkės buvo mama (1890–1981) ir sesė Teklė (1925–2014). Iš to paties Juknėnų kaimo buvo kilę poetas Antanas ir literatas Mo-tiejus Miškiniai. A. Petravičius mokėsi Juknėnų pradžios mokykloje, toliau iki 1947 m. – Utenos gimnazijoje, tada įstojo į Vytauto Didžiojo universitetą (nuo 1950 m. KPI), kuriame 1952 m. įgijo inžinieriaus elektrotechniko kvalifikaciją ir buvo paskirtas dirbti inžinieriumi-inspektoriumi Energijos realizavimo įmonės Šiaulių skyriuje.

Gyvendamas Šiauliuose vedė Genovaitę Čiužaitę (1925–2004), Amato mokytojų instituto absolventę (1947). Už ryšius su pokario Lietuvos partizanais ir pagalbą jiems Genovaitė buvo ištremta 25 metams ir į Lietuvą sugrįžo tik po Stalino mirties.

1959 m. A. Petravičius paskiriamas dirbti į Energetikos statybos tresto Panevėžio statybos-montavimo valdybą vyriausiuoju inžinieriumi. 1960 m. tampa šios valdybos viršininku, o 1962 m. – Energetikos statybos tresto vyriausiuoju inžinieriumi. Po ligos 1988 m. A. Petravičius buvo paskirtas šio tresto vyriausiojo inžinieriaus pavaduotoju.

A. Petravičiaus darbo aktyvios veiklos laikotarpiu Lietuvoje vyko dideli energetikos, tuo pačiu ir elektrifikavimo statybos-montavimo darbai. Tiesiant elektros energijos tiekimo linijas pereita nuo medinių prie gelžbetoninių atramų. Tai pareikalavo daug sumanumo, organizuotumo, inžinerinės minties ir žmogiškos energijos. Reikia pri-pažinti, kad A. Petravičius buvo naujovių ir eksperimentų entuziastas. Pavargęs nuo

įtempto protinio darbo atgaivai mėgo žvejoti spinningu arba sužaisti biliardo partiją. Jis kaligrafiškai rašė, neblogai piešė bendradarbių šaržus, tapė portretus, o iš sudaužytų bei sumaltų porceliano lėkščių išliedavo bareljefus. Jo giminaičiai pasakojo, kad pokario metais A. Petravičius pagamino nemažai suklastotų dokumentų, kurie išgelbėjo daugelį jaunų vyrų. Už ilgametį sąžiningą ir pasiaukojantį darbą A. Petravičius apdovanotas Valstybinių institucijų garbės ir padėkos raštais, jam suteiktas nusipelnusio inžinieriaus garbės vardas.

Genovaitė ir Alfredas Petravičiai išaugino dukrą Giedrę (1955), kuri tapo architekto, šiuo metu gyvena Čikagoje, turi vaikus Tomą ir Eglę. Sūnus Audrius (1961) tapo techniku technologu, gyvena Vilniuje, turi vaikus Vaidą ir Rasą.

A. Petravičius mirė 1988 m. rugsėjo 14 d., palaidotas Vilniuje, Rokantiškių kapinėse.

Parengė Viktoras Merkys

Vytautas PETRULIS gimė 1930 m. rugpjūčio 18 d. Kupiškio vls., Slavinčiškio k., smulkaus ūkininko Povilo Pet-rulio šeimoje. Motina Emilija Apšegaitė-Petrulienė buvo namų šeimininkė. Šeimoje augo trys sūnūs: vyresnis Al-fonsas ir jaunesnis Bronislovas. Mokėsi Kupiškio pradžios mokykloje, gimnazijoje, kurią baigė 1948 m. Įstojo į Kauno Vytauto Didžiojo universiteto (vėliau KPI) Elektrotechnikos fakultetą. Mokėsi elektros stočių, tinklų ir sistemų grupėje. 1953 m. paruošė ir apgynė diplominį darbą „110 KV pastotė Jonavoje“. Jam buvo pripažinta inžinieriaus elektrotechniko kvalifikacija ir išduotas diplomas su pagyrimu. Paskirtas dirbti Lietenergo valdyboje, iš kur buvo nukreiptas į Klai-pėdos VRE. 1953 m. rugpjūčio 28 d. buvo paskirtas saugumo technikos inžinieriumi. 1954 m. balandžio 5 d. pervestas elektros cecho meistro, o 1956 m. spalio d. 10 d. – elektros laboratorijos viršininko pareigoms. 1959 m. kovo 1 d. paskirtas elektros cecho virši-ninku. Tas laikotarpis buvo ypač sunkus Klaipėdos VRE, nes vartotojų poreikiai elektros energijai sparčiai augo, trūko elektrinės pajėgumų. Buvo atgabentas energotraukinys, kurį skubiai teko prijungti ir tinkamai panaudoti. 1960 m. vasario 8 d. Klaipėdos VRE susijungė lygiagrečiam darbui per elektros tinklą 110 KV pastotę su Lietuvos energetine sistema. 1962 m. rugpjūčio 27 d. paskirtas Klaipėdos VRE direktoriumi.

Elektrinė sparčiai keitė veiklos kryptį persiorientuodama į šilumos tiekimą miesto poreikiams. Buvo keičiama kuro rūšis, atsisakoma anglies ir pereinama į mazuto ir gam-tinių dujų naudojimą. 1964 m. buvo rekonstruotos turbinos Nr. 1 ir 2, o vėliau ir kitos darbui pablogintu vakuumu ir pritaikytos termofikacinio vandens šildymui. Keičiant

kurą buvo rekonstruoti garo katilai ir statomi vienas po kito trys vandens šildymo katilai po 50 Gcal/h. Sukurtas šilumos tinklų padalinys organizavo magistralinių šilumos tinklų statybą, jų eksploataciją, o taip pat miesto savivaldybės ir pramonės įmonių pastatytų šilumos tinklų priežiūrą bei vartotojų prijungimo priežiūrą ir jų kontrolę. Kadangi VRE šilumos pajėgumų trūko, pramonės zonoje buvo pastatyta rajoninė katilinė, kuri buvo sparčiai plečiama ir 1983 m. tapo galingiausia katiline Lietuvoje. Pagal miesto termofikacijos lygį Klaipėda nuolat pirmavo Lietuvos didžiųjų miestų tarpe. Nuo 1968 m. VRE perima šilumos tiekimą Tauragėje, o 1976 m. – Palangoje. 1987 m. VRE tampa Klaipėdos šilumos tinklais. Klaipėdoje 1989 m. pradėjo veikti trečias šilumos šaltinis – Lypkių RK.

V. Petrulis be gamybos daug dėmesio skyrė darbuotojų buičiai ir poilsiui. Visų Klaipėdos energetikų poreikiams buvo pastatyti 8 daugiabučiai namai, sporto salė, baseinas, dvi valgyklos. Visų Lietuvos energetikų poilsiui Nidoje, o vėliau Šventojoje įrengta 1000 vietų poilsiavietė mediniuose nameliuose ir 300 vietų profilaktorius. 1994 m. gegužės 27 d. V. Petrulis išėjo į pensiją, bet 1995 m. sausio 2 d. vėl pakviestas dirbti generalinio direktoriaus padėjėju. Dirbo iki 2009 m. gruodžio. Vienoje įmonėje – Klaipėdos VRE ir ŠT V. Petrulis dirbo 56 metus, iš jų 32 m. – direktoriumi. Už nuopelnus darbe apdovanotas dviem ordiniais, trim medaliais, jam suteiktas Lietuvos nusipelnusio inžinieriaus vardas, Lietuvos Energetikos garbės ženklas, Lietuvos Prezidento V. Adamkaus, Seimo pirmininkų, miesto vadovų padėkos.

1958 m. vedė Marytę Tumasonytę, gim. 1932 m., inžinierę tekstilininę, dirbusią „Gulbės“ fabrike ir daug metų vyr. dėstytoja KPI Klaipėdos fakultete. 1986 m. Marytė Petrulienė susirgo smegenų vėžiu ir po metų mirė. Šeimoje išaugo dukros Daiva Kakerienė (1959), dirbanti finansininkė Socialinio aprūpinimo ministerijoje ir Asta Petrulė (1962), juvelyrė. Šeimose išaugo keturi anūkai, kurie jau augina tris proanūkius.

Aktyviai dalyvavo Klaipėdos kupiškėnų klubo „Sėliai“ veikloje, dabar yra Klaipėdos Vytautų klubo narys, kaupia klubo veiklos foto ir vaizdo medžiagą, padėjo išleisti 20-mečio veiklos metraštį. Būdamas jaunesnio amžiaus daug keliavo, tiek su šeima automobiliu, tiek po užsienio šalis su turistinėmis grupėmis. Laisvalaikiu mėgsta žaisti šachmatais, spręsti „Sudoku“, kiek leidžia sveikata, darbuojasi kolektyviniame sode.

Parengė Vytautas Petrulis ir Vilius Šaduikis

Vytautas Narimantas PIESLEKAS gimė 1929 m. gegužės 20 d. Pavytinės k., Gelvonų vls., Ukmergės apskr. Vaclovo Piesleko (1903–1987) ir Onos Lanskoronskytės-Pieslekienės (1899–1987) šeimoje. Tėvai gyveno Narimanto senelio Aleksandro Piesleko (1872–1950) 38 ha ūkyje, kurį jis 1908 m., sugrįžęs iš Amerikos, nusipirko. Tėvas Vaclovas Pieslekas dirbo Pienocentro Bagaslaviškio pieninės vedėju. Motina – mokytoja. Šeimoje augo sesuo Irena Danutė (1935–2016) ir brolis Algis (1939–1943).

Narimantas pradėjo lankyti Kulniškių kaimo pradžios mokyklą. Čia 1938 m. baigė keturis skyrius ir perėjo į Gelvonų pradžios mokyklą, kurioje 1940 m. baigė šešis skyrius. Toliau mokėsi Kauno IX vidurinėje mokykloje. Kilus karui persikėlė arčiau namų – į Ukmergės pirmąją berniukų gimnaziją, kurią baigė 1946 m. su aukso medaliu.

1946 m. įstojo į Kauno universiteto Technologijos fakulteto elektrotechnikos skyrių. Aktyviai dalyvavo studentų mokslinės draugijos veikloje ir studentų meno saviveikloje. Besimokant antrame kurse, 1948 m. į Igarką buvo ištremta jo šeima: tėvas, motina, sesuo ir senelis. Narimantas liko, kadangi trėmimo metu jo tėviškėje nebuvo. Sužinojus apie šeimos išvežimą jį norėta pašalinti iš universiteto, tačiau išgelbėjo fakulteto dekanas prof. K. Baršauskas. Netekus tėvų paramos, materialinė padėtis buvo sunki, gelbėjo tik padidinta pirmūno stipendija ir atsitiktiniai uždarbiai, tačiau jis sėkmingai tęsė studijas. 1951 m. apgynė diplominį darbą ir gavo inžinieriaus elektriko diplomą su pagyrimu.

1952 m. pradžioje pagal paskyrimą nuvyko į Lietuvos energijos rajoninę valdybą, kur buvo paskirtas dirbti į relinės apsaugos ir automatikos tarnybą. 1956 m. skiriamas techninio skyriaus viršininko pavaduotoju. Sprendžiamų problemų ratas išsiplėtė, dar labiau išryškėjo jo sugebėjimai. Taip, pavyzdžiui, susidarius Kėdainių miesto aprūpinimo elektros energija krizinei situacijai, jis paruošė vyriausiojo inžinieriaus A. Stumbro pasiūlytą laikino supaprastinto pastotės prijungimo prie pro miestą praeinančios naujos 110 kV ETL įvykdymo dokumentaciją, kurią peržiūrėjo ir be pastabų patvirtino TSRS elektrinių ministerijos vyriausiasis elektrikas A. Syromiatnikovas.

1958 m. N. Pieslekas skiriamas Vilniaus ET vyr. inžinieriumi. Čia jam tenka dirbti su kurso draugu E. Stankumi, kuris pakeitė į Vyr. valdybą išėjusį direktorių A. Stumbrą. Pradžia buvo sunki. Trūko kvalifikuoto personalo, aptarnaujamuose padaliniuose trūko energetikams reikiamos drausmės. Priimtuose rajonuose elektros energijos tiekimas daugumoje buvo labai silpnas ir tik tamsiu paros laiku. Dirbo dyzelinės ir smulkios hidroelektrinės. Išėitis tebuvo viena – būtinai skubiai statyti oro linijas ir jungti prie bendros elektros sistemos. Lygiagrečiai vyko ir kolūkių elektrifikavimas. Buvo diegiamos naujos valdymo formos. Didelę įtaką įmonės darbo pagerinimui ir elektros energijos tiekimui patikimumo padidinimui turėjo centrinės remonto mechanizuotos stoties organizavimas.

Pagal savo charakterį Narimantas niekada nebuvo užsidaręs siaurame interesų rate. Dar mokykloje užsiiminėjo pašto ženklų kolekcionavimu, mėgo skaityti knygas, paliko neblogų gimnazistiškų eilėraščių. Vėliau įsitraukė į aviamodeliavimą ir parašiutizmą.

Studijų laikotarpio KPI bendramoksliai prisimena jį kaip dėl ūgio (196 cm) nepakeičiamą centrinių gaidžių tautiniame šokyje „Gaidys“.

Daug pergyveno dėl tėvų šeimos. Tėvas už politiką buvo nuteistas 10 m kalėti. Tik Narimanto materialinės paramos dėka sesuo Irena Danutė galėjo 1955 m. baigti Krasnojarsko medicinos mokyklą, o atvažiavusiai į Lietuvą jis išsirūpino leidimą jai čia likti ir sudarė sąlygas studijuoti Vilniaus universiteto medicinos fakultete, kuriame ji 1961 m. įgijo gydytojos diplomą. Ištekėjo 1961 m. liepos mėn. už inžinieriaus Romualdo Tarasevičiaus, išaugusio iki „Prammontažo“ tresto vadovo, o nepriklausomoje Lietuvoje – ministro pavaduotojo.

Narimantas vedė 1961 m. Dalią Šidlauskaitę (1936–2012). Ji baigė 1959 m. Vilniaus pedagoginį institutą, dirbo Vilniaus mokyklose.

Mirė N. V. Pieslekas 1965 m. lapkričio 29 d. netikėtai, būdamas tik 36 m. amžiaus. Liko pradėti, bet nebaigti darbai, neišsipildžiusios jaunų dienų svajonės. Palaidotas Vilniuje, Saulės kapinėse.

Parengė Algis Viktoras Mekas

Algirdas Kazys PILKIS gimė 1929 m. Rečionių k., Žaslių vls., Kaišiadorių apskr., ūkininkų šeimoje. 1937–1940 m. mokėsi Kurniškių pradinėje mokykloje, 1942–1948 m. – Kaišiadorių gimnazijoje. Ją baigęs, 1948 m. pradėjo studijuoti Vytauto Didžiojo universitete Kaune, Elektrotechnikos fakultete. Tapo pagrindinės studentų grupės „Laisvės švyturys“ nariu. Su draugais leido ir platino pagrindinę spaudą, palaikė ryšius su partizanais. 1950 m. sovietinis saugumas organizaciją išaiškino ir Algirdas Kazys Pilakis už antitarybinę veiklą ir dalyvavimą pagrindinėje studentų organizacijoje buvo nuteistas 25 metus kalėti be teisės baigti universitetą. Pateko į Vorkutos lagerius, dirbo elektriку anglių kasyklose, tiltų statybose.

Grįžęs į Lietuvą 1957 m. bandė mokytis Kauno politechnikos institute, bet buvo išaiškintas ir jam neleido studijuoti. Pradėjo dirbti tuometinėje Kauno elektrifikavimo kontoroje elektromonteriu. Keitėsi įmonės pavadinimai – Kauno MK, SKMK, SMV, bet darbai buvo tie patys – žemės ūkio elektrifikavimas. Nuo 1958 m. buvo meistras, vėliau – darbų vykdytojas, o nuo 1964 m. – vyr. darbų vykdytojas, Prienų aikštelės viršininkas. 1959–1964 m. studijavo neakivaizdiniu būdu Vilniaus žemės ūkio mechanizacijos technikume ir jį baigė. Vykdamas elektrifikavimo darbus dirbo daugelyje Lietuvos rajonų, taip pat Baltarusijoje. Buvo žmonių gerbiamas ir vertinamas. Po Lietuvos nepriklausomybės

atkūrimo rūpinosi žuvusių gimtojo krašto partizanų atminimo įamžinimu. Daug kartų apdovanotas įvairiais garbės raštais, o už visuomeninę veiklą – ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ medaliu, jam suteiktas Laisvės kovų dalyvio statusas.

Žmona Anelė Stučkaitė (1928–2006) – lietuvių kalbos mokytoja, dukra Laima gim. 1963 m., baigusi Vilniaus universiteto Fizikos fakultetą, sūnūs Giedrius ir Saulius, gimę 1965 m., baigę Kauno politechnikos institutą.

A. K. Pilakis mirė 2014 m. rugsėjo 26 d., palaidotas Rečionių kapinėse, Kaišiadorių r.

Parengė Zenonas Ružinskas

Vytautas POCIUS gimė 1925 m. lapkričio 27d. Telšių apskr., Pasrojės k., ūkininko šeimoje. Baigęs gimnaziją, mokytojų Telšiuose, o pasibaigus karui įstojo į Vytauto Didžiojo universitetą Mechanikos fakultetą. 1948 m., būdamas trečio kurso studentas, Tarybų valdžios kartu su tėvu, broliu ir seserim buvo ištremtas į Krasnojarsko kraštą, Tiličeto gyvenvietę. Mama ir viena sesuo liko Lietuvoje.

Pirmi metai Sibire buvo itin sunkūs. Paskyrė dirbti miško darbus, apgyvendino žeminėje. 1950 m. vedė Birutę Balsytę. Pasistatė mažą namelį, pradėjo auginti gyvulius. 1951 m. gimė sūnus Romualdas, o 1953 m. – kitas sūnus – Vygantas. 1957 m. valdžia leido persikelti į Krasnojarską.

Kartu su kitais tremtiniais organizavo statybininkų brigadą, dirbo neskaiciuodami laiko, visiems reikėjo maitinti šeimas. Bet svajonė tapti inžinieriumi jo niekuomet neapleido ir 1958 m. rudenį jis įstojo į Krasnojarsko politechnikos instituto vakarinį skyrių. Studijuodamas pradėjo dirbti Krasnojarsko elektros tinkluose relinės apsaugos, automatikos ir telemechanikos tarnyboje. Buvo sunku derinti darbą ir mokslus. Tačiau atkaklumas nugalėjo ir 1963 m. Vytautas Pocius baigė institutą, buvo paskirtas meistru, po to tarnybos viršininko pavaduotoju, tarnybos viršininku.

Į Lietuvą pavyko grįžti 1968 m. Reikėjo susirasti darbą bei butą. Vyriausias sūnus Romualdas ir žmona liko Krasnojarske. Įsidarbinti pavyko Kaune elektros tinklų projektavimo institute. Dirbo relinės apsaugos, automatikos ir telemechanikos skyriuje, iš pradžių inžinieriumi, vėliau – grupės vadovu. Šias pareigas ėjo iki pat pensijos. 1999 m. atliekant aukštos įtampos pastochių projektavimo darbus, glaudžiai bendradarbiavo su Elektros tinklų bei Lietuvos energetinės sistemos vadovaujančiais specialistais. Už nuopelnus vystant Lietuvos energitinį ūkį apdovanotas garbės raštais.

Užaugino du sūnus. Džiaugėsi būriu anūkų bei proanūkų.

1997 m. mirė žmona Birutė. Vytautas iki pat mirties 2015 m. lapkričio mėn. gyveno vienas, prižiūrimas vaikų ir anūkų. Palaidotas Kauno Karmėlavos kapinėse, šalia žmonos.

Parengė Vilius Šaduikis

Vytautas Vladas PORUTIS gimė 1930 m. rugsėjo 23 d. Kėdainių r., netoli Dotnuvos esančioje Akademijos gyvenvietėje. Tėtis Vladas Porutis dirbo Žemės ūkio akademijoje raštininku. Mama Ona Sologubaitė buvo Dotnuvos miestelio pradinės mokyklos mokytoja. Šeima turėjo du sūnus. Brolis – Vincentas Algirdas Porutis (1934–2007).

Vytautas Vladas 1937 m. pradėjo mokytis Akademijos pradinėje mokykloje. Patarnaudavo Akademijos bažnyčioje, buvo skautas. 1944 m. įstojo į Akademijos progimnaziją. Mokykloje domėjosi gamtos mokslais ir matematika, eksperimentuodavo su elektra. 1946–1948 m. gyveno ir tęsė mokslus pas giminaičius Rokiškyje. 1949 m. pradėjo studijas Kauno valstybinio universiteto Elektrotechnikos fakultete.

1952–1954 m., būdamas studentas, dirbo respublikinėje

Kino mechanikų mokykloje dėstytoju. 1954 m. baigė KPI pramonės įmonių elektrinių įrenginių specialybės kursą ir įgijo elektromechanikos inžinieriaus kvalifikaciją. 1954–1957 m. dirbo Klaipėdoje, Žvejybos laivyno projektavimo institute, iš pradžių elektro-radio sektoriaus inžinieriumi, o vėliau – vyr. inžinieriumi. Tuo laiku susidomėjo ir pamėgo būriavimą. Dalyvavo regatose Baltijos jūroje. 1957–1958 m. – Kauno ET elektros laboratorijos inžinierius, 1958–1959 m. – Petrašiūnų VRE budintysis inžinierius. 1959 m. pradėjo dirbti Kauno HE ir 1959 m. lapkričio 5 d. buvo pamainos, kuri paleido pirmąjį Kauno HE hidroagregatą, budintis inžinierius. Apie šiuos įvykius Vytautas pasakojo dokumentiniame filme „AB Lietuvos Energija. Kauno Hidroelektrinė“ (2005 m., rež. Raimundas Banionis). 1961–1967 m. Kauno HE vyresnysis budintysis inžinierius, 1967–2003 m. – elektrotechnikos laboratorijos viršininkas. 1967 m. užregistravo savo autorinį išradimą, skirtą aptikti elektrinių įrenginių apvijų defektus.

2003–2006 m. – Kauno technikos kolegijos dėstytojas. Paskelbė straipsnių spaudoje apie elektrinę. Už gerą darbą daug kartų apdovanotas padėkos ir garbės raštais. Dainavo chore. Mėgo sportą, ypatingai būriavimą, lauko ir stalo tenisą, slidinėjimą. 1978–1985 m. buvo Kauno jachtklubo „Žalgiris“ narys.

1974 m. vedė. Žmona Stasė. Sūnus Tomas (1975), psichologas. Anūkai Agnė ir Simonas.

Vytautas mirė 2016 m. gruodžio 7 d., palaidotas Kauno r. Neveronių kapinėse.

Parengė Tomas Porutis ir Zenonas Ružinskas

Algimantas PRANCKŪNAS gimė 1929 m. gegužės 30 d. Alytaus apskr. Simno vls., Zalivkų k. 1935 m. pradėjo lankyti Riečių pradžios mokyklą, kurioje mokytojavo tėvas. 1939 m. įstojo į Gudelių pradinės mokyklos šeštąjį skyrių. Jį baigęs, 1940 m. įstojo į Alytaus gimnaziją. 1947 m. ją baigęs, įstojo į Kauno Valstybinio universiteto Mechanikos fakultetą. 1952 m. įgijo inžinieriaus, mechaniko-šiluminių ninko diplomą.

1952 m. rugsėjo 1 d. A. Pranckūnas skiriamas Šiluminių variklių katedros asistentu. Nuo 1955 m. rugsėjo 1 d. – vyr. dėstytoju. Dėstė pramoninės termoenergetikos disciplinas. 1959 m. išvyksta į Maskvos energetikos instituto (MEI) aspirantūrą. Savo disertaciniame darbe nagrinėjo atominių

elektrinių šiluminės dalies problemas. 1962 m. grįžo į Lietuvą ir buvo paskirtas Šiluminių variklių katedros asistentu. 1963 m. MEI mokslinėje taryboje apgynė technikos mokslų kandidato (dabar – daktaro) disertaciją. 1963 m. rugsėjo 1 d. skiriamas minėtos katedros vyr. dėstytoju, 1964 m. – docentu. Skaitė pramoninių krosnių, garo generatorių, šilumą išnaudojančių įrenginių kursus pramonės šiluminės energetikos specialybės studentams, vadovavo kursiniams ir diplominiams projektams. Parengė metodinius nurodymus (56 p.) garo generatorių kursiniams projektams atlikti bei garo generatorių laboratorinių darbų aprašymus, vadovavo studentų mokslinio tyrimo darbams. 1974 m. išleistame vadovėlyje „Bendroji šiluminė technika“ parengė IV skyrių „Katilinės“, kurį sudaro 11 poskyrių (306–412 p.), dalyvavo vykdant mokslinio tyrimo ir ūkiskaitinius darbus. Buvo dar 8 vadovėlių ir mokyimo priemonių bendraautoris. Viso paskelbė 32 mokslinio tyrimo darbus. Kartu su doc. V. Lukoševičiumi ir doc. P. Samoška parengė 103 p. ataskaitą „Lietuvos VRE katilų degimo proceso optimizavimas išplėstame apkrovimų diapazone mažinant žalingų medžiagų susidarymą“.

Apdovanotas ministerijos ir KPI garbės raštais, darbo veterano medaliu. 1988 m. birželio 23 d. išleidžiamas į pensiją. 1988–1992 m. buvo pakviestas dirbti docento pareigoms 0,5 etato. Vadovėlio „Šiluminė technika“ (1993, 330 p.) bendraautoris. 1994 m. leidykla „Technologija“ išleido mokyimo priemonę „Garo ir vandens katilų konstrukcijos“, (72 p.). 1993 m. gruodžio 25 d. mirė dėl išėminės širdies ligos.

*Parengė Aleksandras Gluosnis
ir Vytautas Miškinis*

Bronius (iki 1949 m. Heincas) PRESAS gimė 1923 m. gruodžio 20 d. Bajėnų k., Pagėgių r., ūkininko Makso Preso šeimoje. 1933 m. baigęs Piktupėnų pradinę mokyklą

lą įstojo į Pagėgių gimnaziją. 1939 m., Vokietijai užėmus Klaipėdos kraštą, mokytis persikėlė į Palangos, o 1941 m. – į Tauragės gimnaziją, kurią baigė 1942 m. Tais pačiais metais įstojo į Kauno universiteto Elektrotechnikos fakultetą. Dėl karo sąlygų studijos vyko su pertraukomis. 1949 m. apgynė diplominį projektą ir įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją (absolventų sąrašė įrašytas Heinco vardu).

Tais pačiais metais pradėjo dirbti Kauno energetikos remonto įmonės elektros ceche iš pradžių meistrui, o po metų paskiriamas šef. inžinieriumi. Pokario sąlygomis remontininkų darbas buvo nelengvas ir sudėtingas, objektuose, nutolusiuose nuo įmonės, dirbti reikėjo savarankiškai ir todėl prie teorinių žinių greitai prisidėjo praktiniai įgūdžiai.

1954 m. Bronius tampa elektros cecho viršininku. Atsistatant ir augant Lietuvos energetikai augo ir elektros mašinų, generatorių bei transformatorių remonto poreikiai, radosi naujos techninės problemos. Vadovaudamas cechui Bronius pasireiškė kaip iniciatyvus ir kvalifikuotas specialistas, geras ir reiklus vadovas. Jaunas cecho viršininkas 1958 m. skiriamas Kauno energetikos remonto įmonės vyriausiuoju inžinieriumi. Jam vadovaujant techninės tarnybos įsisavino pažangius remonto metodus, pradėjo rekonstruoti energetinius įrenginius, o 1965 m. ėmėsi kompleksinių blokinių energetinių įrenginių remontų. Diegiant naujas technologijas ypač didelės reikšmės turėjo jo progresyvi ir bekompromisė pozicija. Jis visada palaikydavo jaunus specialistus. Taip buvo įgyvendintos jo ir bendradarbių idėjos: organizuoti pastoviai veikiantys kursai suvirintojams, kurių respublikoje labai trūko, įkurtas padalinys suvirinimo darbų technologiniams klausimams spręsti, sukurta suvirintų siūlių tikrinimo neardančiais metodais grupė, vėliau virtusi laboratorija, padaryti pirmieji žingsniai įsisavinant darbus atominės elektrinėse, atlikta įmonės valdymo reorganizacija. Daug pastangų pareikalavo ir naujos modernios remonto bazės statyba bei jos techninis apginklavimas. Per šį laikotarpį išugdoma nauja aukštos kvalifikacijos energetikų remontininkų karta. Bronius išskylančias problemas sprendė kvalifikuotai, buvo kūrybingas, reiklus sau ir savo pavaldiniams, turėjo autoritetą. Už sąžiningą darbą ne kartą buvo vadovybės skatinamas, buvo Visasąjunginės liaudies ūkio pasiekimų parodos dalyvis, jam suteiktas TSRS energetikos ir elektrifikavimo žymūno vardas.

Vis nauji darbo iššūkiai reikalavo pastovaus žinių gilinimo. 1949 m. Leningrado generatorių gamykloje baigė 3-jų mėn. elektros mašinų projektavimo ir remonto kursus, o 1950 m. – tokios pat trukmės transformatorių remonto kursus prie Maskvos transformatorių gamyklos. 1958 m. baigė TSRS Energetikos ir elektrifikacijos ministerijos

vadovaujančių darbuotojų kvalifikacijos kėlimo kursus. Sekė ir naudojosi naujausia technine informacija. Mokėdamas kalbą daug pasinaudojo ir vokiškomis knygomis, ypač remontuojant elektros įrenginius pokario Rytprūsioose.

Vedė, žmona (g. 1924) dirbo technologe Kaune, mašinų statybos gamykloje. Sulaukė sūnaus (1952) ir dukros (1953). B. Presui mirus, šeima išsikėlė gyventi į užsienį (į Vakarų).

Mirė 1979 m. būdamas tik 55 m. amžiaus ir palikdamas daug neįgyvendintų idėjų. Palaidotas Kaune, Romainių kapinėse.

Parengė Algis Viktoras Mekas

Algirdas PUODŽIUKYNAS gimė 1924 m. rugsėjo 13 d. Marijampolės apskr., Višakio Rūdos vls., Gulioniškio k. Augo devynių vaikų šeimoje, buvo vyriausias. Mama dirbo namuose – namų šeimininke. Tėvas Juozas buvo savanoris, apdovanotas dviem Vyčio kryžiais, tarnavo LDK Algirdo II pėstininkų pulke. 1935 m. tėvai persikėlė gyventi į Kretingą. Algirdas mokėsi ir baigė Kretingos pradinę mokyklą, o 1944 m. – Kretingos gimnaziją. 1944–1945 m. dirbo Kretingos apskrities švietimo skyriuje. 1945 m. įstojo į Kauno Vytauto Didžiojo universitetą (vėliau KPI), kurį 1951 m. baigė, įgijęs elektros stočių ir tinklų inžinieriaus specialybę.

Baigęs dirbo Lietuvos energetikos ir elektrotechnikos moksliniame institute Bendrosios energetikos sektoriuje moksliniu bendradarbiu. Nuo 1960 m. iki 1964 m. buvo Kėdainių chemijos gamyklos vyriausiasis energetikas. 1964 m. pabaigoje konkurso tvarka pradėjo dirbti Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakulteto Elektros sistemų katedros vyresniuoju dėstytoju ir daug prisidėjo kuriant bei stiprinant katedros mokomąsias laboratorijas, rengiant metodines mokymo priemones. Visas savo pareigas fakultete A. Puodžiukynas atliko labai stropiai, su jam būdingu atkaklumu. Jis aktyviai dalyvavo visuomeniniame darbe: buvo IV kurso metodinės komisijos pirmininko pavaduotojas, Elektrotechnikos fakulteto šefavimo komisijos pirmininkas, kuratorius, daug metų Jurbarko rajono Mičiurino medelyne vadovavo studentų talkoms, už ką gavo medelyno direktoriaus padėką. Metodinio darbo srityje vyr. dėstytojas A. Puodžiukynas, kaip bendraautoris, dalyvavo išleidžiant katedros kolektyvinį leidinį „Diplominis projektavimas (metodiniai nurodymai elektroenergetinėms specialybėms)“. Paruošė ir išleido leidinį „Elektros energijos tiekimas pramonės įmonėms“. 1974 m. „Minties“ leidykla išleido jo ir kitų bendra autorių knygą „Sutartiniai ženklai ir žymėjimai elektrotechnikoje, radiotech-

nikoje ir automatikoje“. Kaip pramonės įmonių elektrifikavimo laboratorijos vadovas daug pasidarbavo rekonstruojant ir perkeltant iš KPI I rūmų į naujus Statybos rūmus katedros mokomąsias laboratorijas. 1975 m. A. Puodžiukynas Maskvos energetikos institute baigė dėstytojų kvalifikacijos kėlimo fakultetą. Per visą savo darbo laikotarpį buvo apdovanotas: 1953 m. LTSR MA padėka už gerą ir sąžiningą darbą; 1963 m. LSSR Aukščiausios Tarybos prezidiumo garbės raštu; 1966 m. Kauno politechnikos rektoriaus padėka už gerą pedagoginį darbą.

1986 m. išėjo į pensiją. 1991 m. rugpjūčio 21 d. (pučo dienomis) A. Puodžiukynas prie Aukščiausiosios Tarybos rūmų užsirašė savanoriu ir prisiekė Lietuvos Respublikai. Būdamas solidaus amžiaus, nenusileido jauniems savanoriams, dalyvavo lauko pratybose, sąžiningai vykdė visas užduotis.

Mirė 1997 m. liepos 15 d., palaidotas Zapyškio kapinėse.

Parengė Anzelmas Bačauskas

R

Vytautas RAGELIS gimė 1930 m. kovo 6 d. Rokiškyje. Tėvas Juozas Ragelis dirbo Rokiškio dyzelinėje elektrinėje, mama Marija – namų šeimininkė. 1949 m. Vytautas baigė Rokiškio Juozo Tumo-Vaižganto gimnaziją kartu su būsimu Vilniaus vyskupu Juozu Tunaičiu (1928–2012), Pram-projekto instituto vadovu Algimantu Bučiu. 1954 m. baigė Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultetą, įgydamas inžinieriaus elektriko kvalifikaciją.

Pagal paskyrimą 1954–1955 m. dirbo Ufos Elektros linijų statybos trešte darbų vykdytoju. 1955–1957 m. buvo Lietuvos žemės ūkio ministerijos Kaimo energetikos priežiūros inspekcijos vyresnysis inžinierius, 1957–1962 m. – Lietuvos profsąjungų tarybos saugos skyriaus technikos inspektorius, 1962–1964 m. – Santechnikos darbų tresto vyriausiasis energetikas. 1964–1965 m. dirbo Lietuvos energetikos ir elektrifikacijos valdybos vyresniuoju inžinieriumi, o 1965–1972 m. – Vilniaus elektros tinklų dispečeriu, Vilniaus miesto dispečerinės tarnybos viršininku. 1972–1991 m. V. Ragelis dirbo SSRS energetikos ministerijos Energetikos sistemų eksploatavimo inspekcijos Lietuvos skyriaus inspektoriumi, grupės vadovu. Iki išėjimo į pensiją 1999 m. – AB „Lietuvos energija“ Patikimumo ir saugumo technikos

tarnybos vadovaujantysis inspektorius. Darbe Vytautas Ragelis išsiskyrė taktiškumu, nuoseklumu.

Su žmona Irena (1933) užaugino dvi dukras: Jūratę (1962), architektę ir Neringą (1969), gydytoją. Susilaukė keturių anūkų. Vytautas Ragelis mirė 2019 m. liepos 2 d., palaidotas Vilniuje, Karveliškų kapinėse.

Parengė Vytautas Miškinis

Jonas RANDAKEVIČIUS gimė 1922 m. birželio 24 d. Dovainonių k., Rumšiškių vls., Kaišiadorių apskr., mažazeimių ūkininkų Igno Randakevičiaus ir Marijos Randakevičienės (Diemedžiūnaitės) šeimoje. Jonuko vaikystė buvo pakankamai sunki. Kai šeimoje jau buvo trys vaikai, Jonas iš jų vyriausias, tėvas Ignas išvyko į Ameriką uždarbiauti. Daug šeimos rūpesčių, tapus šeimos galva, gulė ant Jonuko pečių. Joną, kaip vyriausią šeimoje, baigus kaimo pradinę mokyklą, leido mokytis į Kaišiadorių gimnaziją. Ją baigus, 1940 m. įstojo į Kauno aukštesniąją technikos mokyklą, kurią baigė 1945 m. 1944 m., dar besimokydamas, pradėjo dirbti Kauno energijos rajone projektavimo sektoriaus techniku. Vėliau dirbo Kauno elektros tinkluose budinčiu elektromonteriu, budinčiu dispečeriu, 1953–1955 m. – Kauno elektros tinklų skyriaus viršininko pavaduotoju, 1955–1957 m. – skyriaus viršininku. 1955 m. įstojo į Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakulteto vakarinį skyrių, kurį baigęs 1963 m. įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. 1957 m. buvo paskirtas Kauno elektros tinklų direktoriumi ir šias pareigas ėjo iki 1985 m. Dar jaunystėje Jonas užsikrėtė ir susirgo tuberkulioze. Besigydamas tuberkuliozės dispanseryje, susipažino su ten dirbusia jauna stomatologe Ona Šliumpaite ir 1951 m. ją vedė.

J. Randakevičiaus vadovavimo laikotarpiu buvo pastatytos ir eksploatuojamos transformatorinės pastotės ir elektros linijos nuo 0,4 iki 330 kilovoltų įtamos, elektrifikuoti visi Kauno elektros tinklų regione esantys vartotojai, buvo priimtas į darbą ir apmokytas personalas visa tai prižiūrėti ir remontuoti, sukuriant įmonėje tam reikalingus padalinius, pastatytos Kaune ir elektros tinklų rajonuose gamybinės bazės bei gyvenamieji namai darbuotojams gyventi. Už darbą elektrifikuojant Lietuvą J. Randakevičius buvo apdovanotas garbės raštais, medaliais ir ordiniais. 1970 m. jam buvo suteiktas Lietuvos nusipelnusio inžinieriaus vardas. Nuo 1956 iki 1985 m. J. Randakevičius buvo Kauno miesto Tarybos deputatu, 1968–1975 m. – Vykdomojo komiteto nariu.

Šeimoje 1953 metais gimė dukra Dalia, 1958 m. – Vida. Dalia, baigusi Kauno medi-

cinios institutą, gyvena ir dirba Vilniuje. Vienas anūkas, pagal studentų mainų programą baigęs Italijoje Milano universiteto architektūros studijas, gyvena Zalcburge, kitas anūkas, baigęs medicinos studijas, gyvena Anglijoje. Dukra Vida, baigusi studijas Kauno politechnikos instituto Chemijos fakultete, gyvena Kaune.

1985–1995 m. J. Randakevičius dirbo Gamybinės tarnybos inžinieriumi. Mirė 1995 m. balandžio 9 d., palaidotas gimtinėje Kauno r. Rumšiškių kapinėse.

Parengė Boleslavas Paškevičius ir Ona Randakevičienė

Jonas REKLAITIS gimė 1924 m. rugsėjo 18 d. Alytaus apskr., Alovės vls., Jonapilio k. 1931 m. pradėjo lankyti Alovės pradinę mokyklą, kurią baigė 1936 m. 1937 m. pavasarį dirbant prie akselinės jam buvo sutraiškyti dešinės rankos pirštai. Nuo 1938 m. Alovėje lankė penktąjį ir šeštąjį mokyklos skyrius. Toliau mokslą tęsė Alytaus gimnazijoje, kurią baigė 1947 m. ir įstojo į Kauno valstybinį universitetą. 1952 m. baigė jau Kauno politechnikos institutą, įgydamas inžinieriaus-mechaniko pramonės šiluminės energetikos kvalifikaciją.

Tais pačiais metais pradėjo dirbti Akmenės kalkių fabrike meistru, vėliau – Degimo cecho viršininku, įmonės vyriausiuoju inžinieriumi iki 1957 m. gruodžio mėn. 1957 m. įsteigus Valstybinį mokslo ir technikos komitetą, Energetikos skyrių, jame lapkričio 25 d. pradėjo dirbti J. Reklaitis.

J. Reklaičio darbų paskirtis buvo suformuluoti užduotis projektavimo darbams, nurodant reikaujamą energetinio įrenginio galią, jo parametrus, naudotiną kurą. Pirmaisiais tokiais įrenginiais buvo: Lietuvos valstybinė šiluminė elektrinė (Elektrėnuose), Kauno elektrinė ir kiti objektai. Nuo 1961 m. lapkričio 1 d. vienerius metus dirbo LSSR MT Valstybinio mokslinių darbų koordinavimo komiteto skyriaus vyriausiuoju specialistu. 1961 m. parengė referatą apie avarijas Lietuvos katilinėse, galimo centralizuoto šilumos tiekimo pagrindimą. 1962 m. lapkričio 1 d. perėjo dirbti į Liaudies ūkio tarybos Šiluminių įrengimų laboratoriją (įkurta prie KPI Šiluminių variklių katedros) jaunesniuoju moksliniu bendradarbiu. 1963 m. sausio 1 d. keliamas į šios katedros vyr. dėstytojus. KPI Ekonomikos fakulteto studentams dėstė bendrosios šiluminės technikos discipliną, o šiluminės energetikos specialybės studentams – šilumos masės mainų, energetinių įrenginių darbų saugos disciplinas, vedė kursinius ir vadovavo diplominiams projektams. 1986 m. birželio 30 d. išėjo į pensiją ir pradėjo dirbti Jonavos trąšų gamykloje „Azotas“

inžinieriumi konstruktoriumi. Projektavo įmonės šiluminius įrenginius, analizavo šilumos tiekimo procesus bei jų veiklą. 2005 m. baigė aktyvią veiklą.

1954–1957 m. buvo Akmenės DŽD Tarybos deputatu ir Liaudies teismo tarėju. 1955 m. vedė. 1956 m. gimė sūnus Jonas, 1958 m. – sūnus Česlovas, 1960 m. dvyniai Algirdas ir Kęstutis. Lankantis pas J. Reklaitį, kuriam buvo 92-ji metai, nuostabą kėlė tai, kad jis turėjo nuostabią atmintį, tvarkingai sutvarkytus šeimos nuotraukų albumus, pradedant vaikyste baigiant 7-iais anūkais ir viena anūke bei 5 proanūkais, KPI studijų draugų albumą su visų grupės draugų portretinėmis nuotraukomis, jų vardais, pavardėmis ir gimimo datomis.

*Parengė Aleksandras Gluosnis
ir Vytautas Miškinis*

Kostas RIEKUMAS gimė 1924 m. balandžio 29 d. Žeimelio mstl., Šiaulių apskr., ūkininkų šeimoje. Eidamas 15-uosius metus neteko abiejų tėvų, kurie tragiškai žuvo. Liko jis vienas su trimis jaunesniais broliais. Nesutriko, siekė mokslo. 1939 m., baigęs pradžios mokyklą ir 4 gimnazijos klases, įstojo į Kauno aukštesniąją technikos mokyklą, kurią baigė 1944 m.

Dirbo Panevėžio elektrinėje, vėliau – Šiaulių elektrinėje techniniu vedėju. 1945 m. persikėlė į Kauną, dirbo Kauno energetikos rajone ir kartu mokėsi Kauno politechnikos institute, kurį baigė 1951 m., įgydamas inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. Po dviejų metų perkeliamas dirbti į Klaipėdos elektros tinklų skyrių. LTSR LŪT Energetikos ūkio valdybos 1957-10-21 įsakymu naujai įkurto Klaipėdos elektros tinklų ir elektrinių rajono (ETER) vyriausiuoju inžinieriumi paskiriamas K. Riekumas. Klaipėdos ETER buvo pavesta eksploatuoti aukštos ir žemos įtampos elektros tinklus, vietines dyzelines ir hidroelektrines, esančias Klaipėdos mieste ir 16-oje administracinių rajonų. Teko perimti iš komunalinio, žemės ūkio ir kitų žinybų esamus elektros tinklus ir elektrines, kurių techninė būklė reikalavo neatidėliotino remonto ar rekonstrukcijos. Visos žemos ir aukštos įtampos linijos buvo sumontuotos ant medinių neimpregnuotų atramų. Remontuojant ir statant naujas 10 kV elektros tiekimo linijas pradėdama naudoti medines atramas su gelžbetonio pakojomis. Vėliau, įsisavinus gelžbetoninių atramų gamybą Lietuvoje ir įsigijus reikiamus mechanizmus, visų linijų tiesimui buvo naudojamos tik gelžbetoninės atramos. Tai leido pagerinti elektros tiekimo linijų darbo patikimumą, ilgaamžiškumą ir sumažinti eksploatacines sąnaudas. 1960 m. prasidėjo spartus žemės

ūkio elektrifikavimas. Pirmasis žemės ūkio elektifikavimo etapas Klaipėdos ET zonoje užbaigtas 1964 m. Toliau vyksta sparti 35–110 kV elektros tinklo plėtra, sumontuotos ir pradėtos eksploatuoti 110 kV Klaipėdos ir Tauragės rajoninės pastotės, 110 kV ETL Šilutė–Sovetskai–Nemanas, Pagėgiai–Tauragė. Taip Klaipėdos miestas buvo sujungtas su Lietuvos ir Kaliningrado energetikos sistemomis. Toliau plečiantis elektros perdavimo tinklui, 1971 m. nutiesta ir pradėta eksploatuoti 330 kV ETL Sovetskai–Klaipėda, 1976 m. – 330 kV linija Klaipėda–Liepoja, sujungusi Klaipėdą su Latvijos energetikos sistema. K. Riekumas pastoviai rūpinosi elektros tinklų plėtros ir eksploatacijos darbų eiga ir jų kokybe. 1974 m., atidirbęs 17 metų vyr. inžinieriaus pareigose, toliau tęsė darbą Linijų tarnybos viršininko pareigose. 1990 m. išėjo į pensiją. K. Riekumas buvo plačios erudicijos žmogus. Visuose postuose jis buvo sumanus, principingas vadovas, sąžiningas, kruopštus darbuotojas.

K. Riekumas buvo vedęs. Žmona, Marija Riekumienė – nusipelnusi Klaipėdos medikė, kone visą gyvenimą dirbusi Klaipėdos medicinos įstaigose. Užaugino du vaikus – dukrą Redą ir sūnų Dalių. K. Riekumas buvo aistringas žvejys ir rūpestingas sodininkas.

Mirė 1991 m. rugsėjo 10 d., palaidotas Klaipėdoje.

Parengė Zenonas Ružinskas

Leonas RINKŪNAS gimė 1927 m. kovo 7 d. Molėtų r., Baltadvario k., valstiečių šeimoje, tėvas – Kostas Rinkūnas (1899–1988), motina – Zofija Aleksejūnaitė (1901–1969). Šeimoje dar buvo dvi seserys – Milda ir Danutė bei brolis Eugenijus. Žmona – Aldona Misiūnaitė (1926–2003) gydytoja pediatrė, sūnūs – Rimgaudas (1952) fizikos matematikos mokslų daktaras ir Antanas Gediminas (1963) inžinierius elektronikas, verslininkas.

Leonas Rinkūnas 1938 m. pradėjo mokytis Videniškių kaimo pradžios mokykloje ir joje baigė 4 skyrių kursą. 6 skyrius baigė 1941 m. Molėtų progimnazijoje, o 1941–1944 m. mokėsi Ukmergės gimnazijoje, kurią baigė 1944 m. 1944–1945 m. Kaližių pradžios mokyklos mokytojas, o

1945–1946 m. – Ažuozėrių pradžios mokyklos mokytojas ir jos vedėjas.

1946 m. L. Rinkūnas įstojo į Kauno valstybinio universiteto Statybos fakulteto Hidrotechnikos skyrių, kurį baigė 1951 m. ir po paskirimo dirbo „Volgabaltgidrostroy“ Volgodos srityje Novinkų statybos rajono gamybinio techninio skyriaus, vėliau – techninės dokumentacijos skyriaus inžinieriumi. Tais pačiais metais, susirgęs tuberkulioze, gavo leidimą grįžti į Lietuvą.

1952–1958 m. L. Rinkūnas dirbo Kaune Žemės ūkio statybos projektavimo institute vyresniojo inžinieriaus konstruktoriaus, grupės vadovo, projektavimo sektoriaus viršininko, hidrotechnikos sektoriaus viršininko ir vyriausiojo hidrotechniko pareigose. Pasirodė gabiu, iniciatyviu inžinieriumi, sąžiningu, darbščiu, jautriu ir principingu vadovu. Dirbdamas antraeilėse asistento pareigose 1953–1958 m. dėstytojavo Kauno politechnikos institute. L. Rinkūnas buvo Hidrotechnikos ir melioracijos mokslinio tyrimo instituto mokslinės tarybos narys, Žemės ūkio statybos projektavimo instituto techninės tarybos narys. Aktyviai dalyvavo mokslinių techninių draugijų veikloje.

L. Rinkūnas 1958 m. pervedimo tvarka skiriamas dirbti Valstybinio mokslinio tyrimo darbų koordinavimo komiteto Energetikos skyriaus vyriausiuoju specialistu vandens ūkiui. Energetikos skyriaus viršininkas J. Linkaitis L. Rinkūnui pavedė rūpintis naujų energetinių ir stambių, daug energijos vartojančių, įmonių statybų klausimais. 1965 m. lapkričio mėn., panaikinus Valstybinį mokslinio tyrimo darbų koordinavimo komitetą, L. Rinkūnas pradeda dirbti Ministrų tarybos Valstybinėje plano komisijoje užimdamas Mokslo ir technikos skyriaus, Perspektyvinių mokslo ir technikos problemų poskyrio, Teritorinio planavimo skyriaus vyriausiųjų specialistų pareigas. 1973 m. gruodžio mėn. L. Rinkūnas pradeda dirbti Liaudies ūkio planavimo ir ekonomikos mokslinio tyrimo instituto Gamybos išdėstymo ir miestų vystymo skyriuje užimdamas sektoriaus, skyriaus vedėjo pareigas. 1989 m. gruodžio mėn. institutas tampa Lietuvos ekonomikos institutu, kuriame L. Rinkūnas iki 1992 m. dirba Kompleksinio teritorinio vystymo programos temos vadovu. Vėliau jis dirbo Ekonomikos ir privatizacijos institute Regiononės ekonomikos skyriaus vedėju.

Didžiulis L. Rinkūno asmeninis indėlis, rengiant pasiūlymus dėl elektrinių ir magistra-
linių elektros tinklų statybos 1968–1980 m. Jis buvo vienas iš Kruonio hidroakumuliacinės elektrinės reikalingumą ir visapusišką pagrįstumą įrodančių dokumentų autorius. Po rekordiškai didelio 1958 m. Nemuno potvynio, kai tik skubiai paauskštinus užtvartą buvo išvengta Kauno HE statybos daubos užtvindymo, L. Rinkūnas parengė darbą „Apie Kauno hidromazgo pralaidumo didinimo skaičiavimo patikslinimą ryšium su 1958 m. potvynių debitu“. Tuo pagrindu buvo pavesta KHE projektavusiam institutui „Gidroenergoprojekt“ ir institutui „Mosgidep“ atlikti skaičiavimus ir projekto korekcijas. Išsprendus KHE potvynių pralaidumo klausimus, buvo padidintas Kauno HE ir Kauno miesto saugumas.

Jau nepriklausomoje Lietuvoje L. Rinkūnas buvo Lietuvos Respublikos administracinio teritorinio suskirstymo reformos koncepcijos parengimo projekto vadovas, Lietuvos gamybinių jėgų išvystymo ir išdėstymo schemos laikotarpiui iki 2005 m. projekto rengimo dalyvis. 1980 m. birželio mėn. Ukrainos mokslų akademijos taryboje apgynė ekonomikos mokslų kandidato (dabar daktaro) disertaciją tema „Gyvenviečių sistemos tobulinimas sąjunginėje respublikoje (Lietuvos pavyzdžiu)“.

L. Rinkūnas 1989–2002 m. išleido 11 knygų, tarp jų apie gimtąjį kraštą, jo istoriją ir žmones.

L. Rinkūnas mirė 2016 m. birželio 13 d.

Parengė Saulius Kutas

Juozas RYMEIKIS gimė 1924 m. balandžio 19 d. Kaune, tarnautojų šeimoje. Mokėsi Prienuose, Kaune, Klaipėdoje. 1944 m. baigė Kauno aukštesniąją technikos mokyklą, elektrotechnikos specialybę. Po baigimo pradėjo dirbti Kauno energijos rajono vyresnioju techniku, vėliau – inžinieriumi elektriku, o 1948–1958 m. dirbo Petrašiūnų VRE eksploatavimo skyriuje inžinieriumi konstruktoriumi, vyresnioju inžinieriumi, inžinieriumi inspektoriumi, turbinų cecho viršininko pavaduotoju, gamybos ir technikos skyriaus viršininku. Kartu mokėsi ir 1950 m. baigė Kauno universiteto Elektrotechnikos fakultetą.

1950–1952 m. kaip antraeilininkas dėstytojavo Kauno universiteto Elektrotechnikos fakultete. 1958–1960 m. dirbo Petrašiūnų elektrinės vyriausioju inžinieriumi. 1960–1965 m. buvo gamybos ir technikos skyriaus viršininkas, 1965–1973 m. – Petrašiūnų VRE vyriausiasis inžinierius, 1973–1982 m. – Kauno TE vyriausiasis inžinierius, 1982–1984 m. – gamybos ir technikos skyriaus viršininkas, 1984–1997 m. – šio skyriaus inžinierius.

Juozas buvo puikus techninis vadovas, sugebantis operatyviai spręsti iškilusias problemas, negailėjo jėgų, energijos ir pasišventimo mėgstamam darbui. Už nuopelnus Lietuvos energetikai 1967 m. jam suteiktas Lietuvos nusipelnusio inžinieriaus garbės vardas.

Buvo vedęs: pirmoji žmona Danielė Rymeikienė (1924–1971), stomatologė, antroji žmona Genovaitė Majauskaitė-Rymeikienė (1935–2008), baigusi KPI dirbo statybos inžiniere.

1997 m. gegužės 30 d. išėjo į pensiją. Mirė 2001 m. kovo 16 d., palaidotas Kaune, Romainių kapinėse.

Parengė Zenonas Ružinskas

Jonas RUDOKAS gimė 1923 m. birželio 24 d. Kaune. Šeimai persikėlus į Kėdainius, čia baigė pradinę mokyklą, o 1938 m. įstojo į Kėdainių gimnaziją, kur baigė 4-ias klases ir įstojo į Kauno aukštesniąją technikos mokyklą, kurią baigė 1943 m. įgydamas šiluminės energetikos mechaniko diplomą. Tais pačiais metais pradėjo lankyti Suaugusiųjų institutą, vėliau – Kauno Vytauto Didžiojo universitetą, toliau teko slapstyti Skuode,

tačiau vokiečiai traukdamiesi susekė ir išsivežė jį į Klaipėdą darbams, o vėliau – į Karaliaučių. Užėjus Raudonajai armijai dalyvavo mūšiuose su vokiečiais, o vėliau – prieš japonus Tolimuosiuose Rytuose. Buvo apdovanotas „Pergalės prieš Vokietiją“ ir „Pergalės prieš Japoniją“ medaliais. 1945 m. lapkričio mėnesį – demobilizuotas. 1946 m. įstojo tęsti mokslą į KVDU antrąjį kursą. 1945 m. lapkričio 23 d. skiriamas Šiluminių variklių katedros vyresnioju preparatoriumi, o 1949 m. rugpjūčio 1 d. – keliamas į Durpių technologijos katedrą vyresnioju laborantu. 1950 m. kovo 8 d. baigė KPI Mechanikos fakultetą ir apgynęs diplominį darbą tema: „Angliarūgšties fabriko Kaune rekonstrukcija“, įgydamas mechaniko šiluminės energetikos inžinieriaus diplomą. 1950 m. kovo 15 d. skiriamas Mašinžinystės katedros asistentu, o tų pačių metų rugsėjo 1 d. – KPI Braižomosios geometrijos katedros asistentu. 1950 m. lapkričio 1 d. priimamas į aspirantūrą, kartu leidžiant dirbti 0,5 etatu Šiluminių variklių katedroje.

1954 m. birželio 29 d. apgynė technikos mokslų kandidato disertaciją tema „Aukšto suspaudimo vidaus degimo variklio T-62 pritaikymas generatorinėms dujoms, gautomis iš vietinio kuro“. Nuo tų pačių metų rugsėjo 1 d. skiriamas KPI Šiluminių variklių katedros vyr. dėstytoju. 1955 m. lapkričio 21 d. Vyriausioji atestacinė komisija patvirtino jam technikos mokslo kandidato laipsnį (dabar daktaro). 1956 m. spalio 1 d. išrenkamas eiti KPI Šiluminių variklių katedros docento pareigas. 1956–1957, 1957–1958, 1958–1959 m. buvo KPI Tarnautojų vietos komiteto pirmininku. 1959–1960 m. leidžiama dirbti Pramprojekte antraeilėse pareigose. 1959 m. rugsėjo 30 d. VAK įsakymu jam suteiktas docento vardas. 1964 m. liepos 1 d. pakartotinai išrenkamas KPI Šiluminės energetikos katedros docentu. 1971 m. nuo vasario 18 d. iki gegužės 18 d. stažavosi Jonavos azotinių trąšų gamykloje, kartu atliekant pedagoginį darbą. 1974 m. baigė KPI Oratorinio meno fakultetą. Šaldytuvų ir kompresorių bei pramoninės šiluminės energetikos specialybės studentams skaitė „Kompresorių, siurblių ir ventiliatorių“, „Bendrosios šiluminės technikos“, „Pramoninės energetikos“ disciplinas, įkūrė „Kompresorių-ventiliatorių“ laboratoriją.

Nuo 1978 m. vasario 15 d. iki birželio 15 d. kėlė kvalifikaciją Saratovo politechnikos instituto Kvalifikacijos tobulinimo fakultete. Buvo vadovėlio „Bendroji šiluminė technika“, išleisto 1974 m., VI skyriaus autoriumi.

Nuo 1985 m. liepos 5 d. – pensininkas. Mirė 2002 m. balandžio 11 d.

Parengė Aleksandras Gluosnis

Kazimieras SADŪNAS gimė 1927 m. vasario 1 d. Ružampolio k., Giedraičių vls., Ukmergės apskr., pasiturinčių valstiečių šeimoje. Šeimoje augo trys sūnūs, kuriems tėvai skiepijo darbštumo, sąžiningumo, meilės artimam ir gimtinei idėjas. Kazimieras, baigęs vietinę pradinę mokyklą, kurį laiką mokėsi Giedraičių gimnazijoje, vėliau, 1945–1948 m., tęsė mokslus Vilniaus politechnikume. Čia įgijo elektrotechniko specialybę. Paskirtas dirbti į Lietuvos energetikos valdybą, dirbo šiluminių matavimo prietaisų techniku, nuo 1950 m. – centrinės dispečerių tarnybos dispečeriu. 1951 m. rudenį SSRS ginkluoti kareiviai suėmė Kazimierą, įsodino

į gyvuliams gabenti skirtą vagoną ir išvežė į Sibirą. Vieno eilinio stabtelėjimo metu Rusijoje geležinkelio stoties perone atsitiktinai pamatė savo brolių, kuris su metaliniu kibirėliu skubėjo vandens, nes kito traukinio vagone jo laukė senutė motina ir neįgalus brolis. Traukinio viršininkas, sužinojęs, kad perone susitiko tremiami du vienos šeimos nariai, leido visai šeimai susijungti ir toliau vežė visą mėnesį. Kadangi Sadūnų šeima nepasirašė dokumentų, kad vyksta į Sibirą „savo noru“, todėl jai nebuvo leista pasiimti jokių asmeninių daiktų. Šeima buvo ištremta į Tomsko sritį, Čiajos rajoną. Tolimąjį Sibirą šeima pasiekė beveik po mėnesio. Iš geležinkelio visi keturi šeimos nariai buvo perkelti į baržą, kuri dar tris paras plukdė upe. Išlaipino Tomsko srityje ant Obės upės kranto. Sadūnų šeima buvo atvežta į vietinį miškų tvarkymo ūkį. Du jauni darbingi broliai buvo išvaryti į miško kirtimo darbus. Kadangi to darbo abudu nemokėjo, iš pradžių net maistui negalėjo užsidirbti, nes visi uždirbti pinigai buvo išskaičiuojami už drabužius ir instrumentus. Į darbo vietą 30 km reikėdavo nueiti ir pareiti pėsčiomis bei kiekvieną dieną registruotis, kad nepabėgtų. Pirmieji tremties metai buvo labai sunkūs, palaužė sveikatą, tačiau nepalaužė ryžto vėl pamatyti tėvynę. Vėliau atsirado šiek tiek lengvesnio darbo. Kazimieras dirbo Čiajos rajoninės elektrinės elektromechaniku. Teko dirbti ir darbų vykdytoju elektrifikuojant miško punkto gyvenvietę. Sibire Kazimieras vedė tremtinę Leokadiją Sipavičiūtę. 1958 m. po paskelbtos reabilitacijos jis su šeima sugrįžo į gimtinę ir pradėjo dirbti Vilniaus elektros tinkluose. Pirmus 7-erius metus dirbo relinėje tarnyboje meistru. 1967 m. baigė Kauno politechnikos instituto Vilniaus filialą ir įgijo inžinieriaus elektromechaniko kvalifikaciją. Dirbo inžinieriumi, vyr. inžinieriumi, vykdė Šiaurinės, Šalčininkų, Vievio, Verkių, Salotės, Riešės, Vilnios ir kitų rajoninių pastochių relinės apsaugos ir automatikos derinimo ir techninės priežiūros darbus. Diegė naują techniką, teikė racionalizacinius patobulinimus, rengė savarankiškam darbui kitus inžinierius ir elektromonterius.

Kazimieras visą gyvenimą buvo labai kuklus, tvarkingas, netgi pedantiškas, disciplinuotas, principingas žmogus. Vėlesniuose gyvenimo etapu labai susidomėjo istorija, politika, tapo nuosaikiu Lietuvos patriotu, labai mylėjo gyvenimą, gamtą, žmones, knygas, rūpinosi prosenelių kapų tvarkymu, jų atminimo puoselėjimu.

Mirė 2012 m. kovo 13 d. Palaidotas Vilniuje, Rokantiškių kapinėse.

Parengė Zenonas Ružinskas ir Rita Sadūnaitė

Antanas SARAPAS gimė 1929 m. rugsėjo 3 d. Linkavičių k., Šiaulių r. 1950–1955 m. mokėsi Kauno politechnikos institute, Mechanikos fakultete šilumininko specialybės, 1955 m. apgynė diplominį darbą „Kauno fabriko „Silva“ šiluminis ūkis“ ir įgijo inžinieriaus mechaniko kvalifikaciją.

Nuo 1955 m. technikas šilumininkas, nuo 1957 m. vyr. mechanikas, nuo 1958 m. valdytojas Vilniaus pirčių ir skalbyklų treste. Nuo 1960 m. inžinierius metodistas Liaudies ūkio tarybos mokymo kombinate. Nuo 1964 m. Komunalininkų mokymo kombinato direktorius, nuo 1981 m. inžinierius konstruktorius „Vilmos“ gamybiniame susivienijime, nuo 1982 m. Vilniaus šilumos tinklų Naujosios Vilnios katilinės viršininkas. Čia pasižymėjo kaip geras specialistas, reiklus vadovas. Daug nuveikė termofikuojant Antakalnio ir Naujosios Vilnios rajonus.

1994 m. išėjo į pensiją ir dirbo Vilniaus šilumos tinkluose projektuotoju iki 2002 m. Žmona Nijolė – energetikė, dirbo Vilniaus šilumos tinkluose 1958–1993 m.

A. Sarapas mirė 2010 m., palaidotas Kairėnų kapinėse.

Parengė Vilius Šaduikis

Bronius SIMNIŠKIS gimė 1921 m. vasario 1 d. Jono Simniškio ir Kotrynos Simniškienės šeimoje Seivų vls., Suvalkų apskr., Šaltėnų k. netoli Punsco miestelio, dabartinėje Lenkijos teritorijoje. Tėvas Jonas Simniškis buvo vidutinis ūkininkas, valdęs apie 30 ha žemės. Mama Kotryna Juchnevič buvo lenkė, namuose nusistovėjo lietuviška aplinka. Bronius buvo tarp savo brolių Juozo, Kosto ir Aneliaus vyriausiasis sūnus. Į mokyklą pradėjo eiti sulaukęs 7-erių.

1939 m. rudenį gavo pasiūlymą vykti į Lietuvą mokytis Žemės ūkio mokykloje. Nelegaliai su keletu draugų kirtęs sieną 1939 m., Bronius mokėsi Jiezno žemės ūkio mokykloje. Tuo metu prasidėjo karas, Bronius su keletu draugų nutarė pasitraukti į Vilnių ir toliau mokytis. Pasirinkę elektrotechnikos specialybę, keli jaunuoliai iš Punsco

kartu su Broniu įstoja į Vilniaus amatų mokyklą. Pradėjus mokslus ir įgijus elektrotechnikos žinių, jau prasidėjo pirmieji elektromonterio darbai.

1941 m. pavasarį Broniaus tėvai po Sovietų Sąjungos ir Vokietijos tarpusavio sutarties buvo repatrijuoti iš Lenkijos į okupuotą Lietuvą. Iki karo pabaigos Simniškių šeimai teko patirti kelis prievartinius perkėlimus. Pagaliau ilgesniam laikui Broniaus tėvai įsikūrė Karužių kaime netoli Nedzinių miestelio.

1943 m. Bronius įstojo į Vilniaus politechnikumą, kur tęsė mokslus iki 1944 m. vasario mėn., kai bėgo nuo prievartinių perkėlimų į kaimą. 1945 m. rudenį grįžo į Vilnių, kur dirbo įvairiose įstaigose elektriku, taip pat tęsė mokslą politechnikume, kurį 1948 m. baigė (stiprių srovių techniko specialybė). Pirmąją paskyrimą gavo į Raseinių komunalinės tarnybos vyresniojo elektromonterio pareigas. Baigiamasis darbas buvo „Raseinių miesto elektros tinklas“. Jį apsigynė 1949 m. pavasarį, kai dirbo jau naujoje darbovietėje Ukmergėje.

1950 m. buvo pašauktas karinei tarnybai. Po jos Bronius apsigyveno Vilniuje, 3 metus dirbo Energetikos valdybos Izoliacijos tarnyboje. Vėliau Bronius Simniškis dirbo Vilniaus elektros tinklų Izoliacijos ir relinės apsaugos tarnyboje inžinieriumi, tarnybos viršininko pavaduotoju, o nuo 1968 m. – ir Izoliacijos tarnybos viršininku. 1961 m. nutarė mokytis ir 1967 m. baigė KPI Vilniaus vakarinio filialo elektros pavarų specialybę. Izoliacijos tarnybos viršininku Bronius Simniškis dirbo iki 1981 m. Išėjęs į pensiją, dirbo tarnyboje inžinieriumi iki 1996 m.

1954 m. Bronius vedė Valeriją Dobkevičiūtę, su ja susilaukė dviejų sūnų: Rimantas (1955), radioelektronikos inžinierius, valstybinės premijos laureatas ir Gediminas (1958), statybos inžinierius, roko propaguotojas ir muzikantas. Simniškių šeimą papildė 3 anūkai ir 3 proanūkiai.

Bronius buvo socialiai aktyvus žmogus, mėgo organizuoti įvairius renginius ir burtis į bendraminčių grupes. Mėgo dainuoti choruose: dainavo Vilniaus mokytojų namų ir Profsąjungos kultūros rūmų chore „Ainiai“.

B. Simniškis mirė 2007 m. lapkričio 24 d. Vilniuje, palaidotas Rokantiškių kapinėse.

*Parengė sūnus Rimantas Simniškis,
Vytautas Narušis ir Vytautas Miškinis*

Juozas SIMONAITIS gimė 1921 m. kovo 7 d. Stebeikėlių k., Pumpėnų vls., Panevėžio apskr., ūkininkų šeimoje. 1933 m. baigė Rinkūnų pradžios mokyklą. 1939 m.

įstojo į Panevėžio pirmąją amatų mokyklą, metalininkų skyrių, kurį baigė 1942 m. Tais pačiais metais įstojo į Vilniaus aukštesniąją technikos mokyklą, statybos skyrių (1947 m. suteiktas Vilniaus politechnikumo vardas), kurį baigus buvo paskirtas dirbti techniku Vilniaus universiteto technikos skyriuje. 1946 m. įstojo į Vilniaus universiteto Fizikos ir matematikos fakultetą. Baigęs pirmą kursą, persikėlė į Kauno politechnikos institutą, Hidrotechnikos fakultetą, kurį baigė 1951 m. 1952–1957 m. pagal paskyrimą dirbo Kuibyševo HE statyboje vyresniuoju darbų vykdytoju. 1957 m. grįžęs į Lietuvą nuo gruodžio 2 d. iki 1984 m. gegužės 16 d. dirbo

VGEEV hidrotechnikos ir elektrinių eksploatavimo, remonto tarnybose. Teko rūpintis HE priežiūra, eksploatacija ir remontu. Tekdavo tirti gedimus ir avarijas įvykusias HE. Viena iš tokių avarių, įvykusi 1958 m. vasario 16 d. Baltosios Ančios HE, kuomet jam kartu su kolegomis apžiūrint elektrinę, būnant mašinų salėje, staiga dingio šviesa ir pasigirdo pašaliniai garsai – vandens čiurkšlė tryško per gumines tarpines į lubas mašinų salėje. Tai buvo hidraulinio smūgio, susidariusio žemėms užvertus nuvedamąjį kanalą, padariniai. Per keletą sekundžių teko išbėgti iš mašinų salės ir laiptais pakilti ant užtvankos. Pasirodo, dalis aukštutinio užtvankos šlaito nušliaužė į tvenkinį, užtvankos griuvimo priežastis buvo statybos metu suplonintas ekrano priemolio sluoksnis ir nekokybiškai atliktas prizminis drenažas. Užtvanka buvo rekonstruota ir atstatyta 1961 m., laikantis visų reikalavimų.

1958 m. balandžio 12 d., intensyviai tirpstant sniegui Eišiškių HE vandens pralaidos nespėjo praleisti pritekančio vandens ir jo lygis pakilo iki avarinio lygio, iškilo pavojus užtvankos pastovumui. Teko organizuoti užtvankos sutvirtinimo darbus, čia be vietinio personalo buvo pakviesti kareiviai, buvo prikirsta ir panaudota daug eglių, 2000 smėlio maišų ir per keletą dienų pavojus užtvankos sugriuvimui buvo pašalintas.

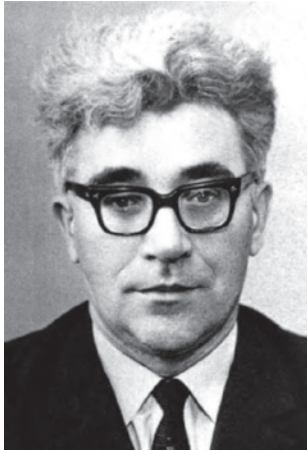
J. Simonaitis, dirbdamas VGEEV, įdėjo nemažą indėlį užtikrindamas įmonių pastatų ir hidrotechninių įtvartų gerą būklę. Atskirais techniniais klausimais yra pateikęs eilę racionalizacijos pasiūlymų. Už gerą darbą ne kartą buvo apdovanotas padėkos raštais ir piniginėmis premijomis.

Žmona – Janina Simonaitienė (1927–1992), dukra – Rūta Simonaitytė (1953–2015-12-05), sūnus – Vytautas Simonaitis (1957-04-04–2015-01-23).

J. Simonaitis mirė 2014 m. gruodžio 2 d. Palaidotas Vilniuje Rokantiškių kapinėse.

Parengė Zenonas Ružinskas

Ivan SOLDATOV gimė 1929 m. liepos 15 d. Rusijoje, Saratovo sr. Petrovsko r., Mokroje k., tėvas – Grigorij, gimęs 1899 m. Šeimoje dar buvo dvi seserys. 1947 m. Ivan

baigė vidurinės mokyklos 10 klasių kursą. Nuo 1947 m. iki 1952 m. studijavo Kijevo inžineriniame statybos institute. Baigęs institutą įgijo inžinieriaus statybininko kvalifikaciją. I. Soldatov nuo 1952 m. lapkričio mėn. iki 1960 m. gruodžio mėn. dirbo Tomske, įmonėje p/d 153, nuo 1960 m. gruodžio mėn. iki 1967 m. sausio mėn. – Kirovo srities Čepeco chemijos gamykloje (įmonė p/d 20). 1967 m. sausyje paskiriamas Leningrado atominės elektrinės direktoriaus pavaduotoju kapitalinei statybai.

1976 m., įsteigus statomos Drūkšių atominės elektrinės direkciją, tų pačių metų sausio 18 d. I. Soldatov paskiriamas statomos atominės elektrinės direktoriaus pavaduotoju kapitalinei statybai. Iki 1976 m. balandžio mėn. kartu ėjo ir direktoriaus pareigas. Iki 1976 m. kovo mėn. 23 d. statomos Drūkšių atominės elektrinės darbuotojai buvo įtraukti į Leningrado atominės elektrinės darbuotojų sąrašus, todėl pirmaisiais mėnesiais I. Soldatov dirbo dviem frontais – baigė tvarkyti reikalus Leningrado AE po pirmojo bloko paleidimo ir rūpinosi naujos statybos organizavimu. Vėliau elektrinės pavadinimas buvo pakeistas į Ignalinos atominę elektrinę. IAE statyba priklausė SSRS Vidutinių mašinų ministerijai.

Nuo pirmųjų veiklos šiose pareigose dienų I. Soldatov stengėsi užmegzti ir palaikyti kuo geresnius santykius su Lietuvos energetikais. Jau turėdamas didelę praktinę statybos darbų organizavimo patirtį, sumaniai vadovavo koordinuojant IAE projektavimo ir statybos darbus, dalykiškai bendradarbiavo su vietos organizacijomis, projektuotojais ir rangovais.

Žmona Anastasija, gim. 1926 m., dėstytoja. Šeima išaugino dvi dukras Niną, gim. 1955 m. ir Iną, gim. 1960 m. bei sūnų Volodiją, gim. 1961 m.

I. Soldatov mirė 1981 m. lapkričio 29 d. Palaidotas Visagino kapinėse.

Parengė Saulius Kutas

Petras STROLIA gimė 1929 m. gruodžio 24 d. Nagurdiškių k., Anykščių vls., Utenos apskr., ūkininkų šeimoje. 1937 m. pradėjo mokytis Vaišviliškių pradžios mokykloje. 1949 m. baigė Anykščių gimnaziją ir vienus metus mokytojavo Didžiakaimio pradžios mokykloje. 1950–1953 m. tarnavo kariuomenėje. 1953–1958 m. studijavo Kauno politechnikos instituto Mechanikos fakultete, kurį baigęs įgijo inžinieriaus mechaniko kvalifikaciją. 1959 m. paskirtas Liaudies ūkio tarybos Energetikos ūkio valdybos Gamybinių techninės tarnybos inžinieriumi, 1960 m. – vyresniuoju inžinieriumi, vėliau Energetikos vystymo tarnybos inžinieriumi. Tais pačiais metais, po reorganizacijos,

toliau dirbo Vyriausiojoje energetikos ir elektrifikavimo valdyboje. 1967 m. paskirtas Ūkio tarnybos viršininku. Sumaniai vadovaudamas, sėkmingai sprendė ūkinius, finansinius ir kitus klausimus. Po reorganizacijos 1977 m. pervestas į Kuro-transporto tarnybą viršininko pavaduotoju. 1988 m. paskirtas Transporto ir mechanizacijos tarnybos vadovaujančiu inžinieriumi.

P. Strolia nuo studijų laikų domėjosi fotografija, o vėliau susidomėjo filmavimu, mėgo keliones po Lietuvą ir užsienį. Dar iki nepriklausomybės atgavimo organizavo keliones automobiliais po Latviją, Estiją ir Vokietijos DR. Buvo aktyvus etnografinio ansamblio „Riduola“ dalyvis. 1989 m. paskirta pensija. Jis ir toliau dirbo Vilniaus elektros tinklų, Vyriausiosios gamybinės energetikos ir elektrifikavimo valdybos apsaugos padalinuose. Laisvalaikio pomėgis: bitininkystė ir darbas bei poilsis sode.

Žmona Aldona studijavo Vilniaus pedagoginiame institute vokiečių kalbą. Pedagogė. Ilgus metus dirbo Vilniaus 16-oje vidurinėje mokykloje. 2009 m. išėjo į pensiją. Aktyvi Vilniaus mokytojų namų choro „Versmė“ ir ansamblio „Prisiminimai“ dalyvė. Sūnus Vaidas baigė Vilniaus Gedimino technikos universitetą ir įgijo mašinų gamybos technologijos inžinieriaus kvalifikaciją. Mėgsta keliones ir aktyvų laisvalaikį: slidinėja, plaukioja jėgos aitvarais. Dukra Vilmantė mokėsi Balio Dvariono muzikos mokykloje, vėliau studijavo Vilniaus universitete ir įgijo informatikės kvalifikaciją.

P. Strolia mirė 2006 m. birželio 6 d., palaidotas Vilniuje, Kairėnų kapinėse.

Parengė Vitulis Valeika

Algirdas STUMBRAS gimė 1927 m. rugsėjo 24 d. Kaune, operos režisieriaus Juozo Stumbro šeimoje. Mama Elena taip pat dainavo Juozo Naujalio, o vėliau Karmelitų bažnyčios choruose, siuvo skrybėles teatro spektakliams. Pats Algirdas irgi vaidino scenoje, lankė baleto studiją. Tačiau, baigęs progimnaziją, 1942 m. įstojo į Kauno aukštesniąją technikos mokyklą ir ryžtingai pasirinko elektrotechniką. Šiam pasirinkimui liko ištikimas jau daugiau kaip 70 metų. 1946 m. baigė Kauno politechnikumo elektrotechnikos skyrių ir įstojo į Kauno politechnikos institutą, kur mokėsi iki 1951 m. Tėvams persikėlus į Vilnių, toliau mokslus tęsė Maskvos sąjunginio politechnikos instituto neakivaizdiniame skyriuje kurį, parengęs ir apgynęs diplominį darbą „100 MW galios Tytuvėnų šiluminė elektrinė durpių rajone“, 1954 m. baigė ir įgijo inžinieriaus energetiko specialybę.

1944 m. gruodžio 14 d. A. Stumbras pradėjo dirbti Kauno elektros tinklų avarinės brigados elektromonteriu, vėliau – Petrašiūnų elektrinės būdinčiuoju inžinieriumi.

1946 m. balandžio mėn. įkuriamą Kauno energetikos rajono dispečerinę tarnybą ir jis tampa dispečeriu. 1948 m. rugpjūčio mėn. pervedamas dirbti Petrašiūnų elektrinės būdinčiuoju inžinieriumi. 1951 m. persikėlus į Vilnių jis dirba Centrinėje energetikos dispečerių tarnyboje, o nuo 1954 m. vadovauja šios tarnybos darbui. Elektrinės sujungus lygiagrečiam darbui, dispečerinio valdymo svarba nepaprastai išaugo, todėl dispečerių tarnybos ugdymas, jos teritorinių ir funkcinių padalinių steigimas bei aprūpinimas buvo labai svarbūs. Algirdo Stumbro ir vėliau jį pakeitusio Juozo Martusevičiaus pastangomis ši tarnyba nuolat stiprėjo.

1957 m. rugpjūčio 1 d., kartu su dar 4 teritorinėmis elektros tinklų įmonėmis, įkuriami Vilniaus elektros tinklai.

Vilniaus elektros tinklų direktoriumi paskiriamas A. Stumbras, o 1958 m. jis tampa Energetikos valdybos vyriausiuoju inžinieriumi – viršininko pavaduotoju. Energetikoje, kaip techniškai sudėtingoje ir potencialiai pavojingoje pramonės šakoje, vyriausiojo inžinieriaus įgaliojimai ir atsakomybė buvo nepalyginamai didesnė negu, sakykime, lengvosios pramonės įmonėse vyriausiųjų specialistų. Svarbiausiais techniniais ir operatyvinio valdymo klausimais vyriausiasis inžinierius yra aukščiausia instancija. Dažniausiai vyriausiasis inžinierius būdavo direktoriaus ar viršininko pirmasis pavaduotojas. Keitėsi valdymo struktūros, įstaigų pavadinimai, tačiau pareigų esmė ir atsakomybė energetikos sistemoje išliko.

A. Stumbro 34 metų darbo stažą toje pačioje darbovietėje ir tose pačiose pareigose galima laikyti pastovumo ir ilgaamžiškumo pavyzdžiu. 1957–1961 m. jis aktyviai dalyvavo gelžbetoninių atramų gamybos sukūrimo Lietuvoje ir plataus jų panaudojimo elektros tinklų statyboje darbuose. Pažymėtini didžiuliai A. Stumbro nuopelnai pagrindžiant ir įdiegiant žemės ūkio objektuose šilumos tiekimą, naudojant naktinę elektros energiją. 1988–1992 m. aktyviai gynė nuo nepamatuotų kaltinimų Kruonio HAE. Taigi visiškai pelnytai kaip tik A. Stumbras pasuko pirmojo KHAE agregato paleidimo raktą. Nuo 1992 m. kovo mėn. A. Stumbras dirbo Lietuvos energijos Technikos ir informacijos skyriaus vadovaujančiu inžinieriumi, Pramonininkų konfederacijos konsultantu, Valstybės konsultantu.

A. Stumbras aktyviai dalyvavo įgyvendinant svarbiausius energetikos plėtros projektus, jis apie 30 metų, pačiu audringiausiu Lietuvos energetikos vystymo laikotarpiu, buvo Lietuvos energetikos sistemos Technikos tarybos pirmininkas. Lietuvos energetikos sistemos kūrimas, jungiant lygiagrečiam darbui elektrines, žemės ūkio elektrifikavimas, galingos šiluminės elektrinės Elektrėnuose statyba, termofikacinių elektrinių Vilniuje,

Kaune ir Mažeikiuose statyba, Kruonio hidroakumuliacinės elektrinės pagrindimas ir statyba bei eksploatacija buvo jo nuolatinis rūpestis. Be A. Stumbro dėmesio neapsėjo ir Ignalinos atominės elektrinės projektuotojai, statytojai ir operatoriai. Reikėtų pažymėti išskirtinį A. Stumbro bruožą – sugebėjimą labai aiškiai argumentuoti savo poziciją, nenukrypti į smulkmenas, jausti strateginę kryptį. Energetikos įmonių specialistų rengimas, mokymo bazės kūrimas, Lietuvos mokslo institucijų įtraukimas į energetikos problemų sprendimą, energetikos statybos organizavimas ir industrializavimas neginčijamai padėjo užtikrinti nuoseklią energetikos sistemos plėtrą ir patikimą darbą.

A. Stumbras yra žinomas kaip aktyvus energetikos populiarintojas, jį daug kas pažįsta iš televizijos ekranų, radijo laidų ir spaudos puslapių. Daugelį metų jis vadovavo Energetikų mokslo ir technikos draugijai, Pasaulio energetikos tarybos Lietuvos komiteto narys, vienas iš Lietuvos narystės, nutrūkusios okupacijos metais, šioje taryboje atstatymo 1992 m. iniciatorių, dalyvavo daugelyje tarptautinių renginių, skaitė pranešimus konferencijose, susipažino su užsienio šalių energetikos įmonių darbu, priiminėjo užsienio šalių delegacijas. Nuo 1996 m. iki 2010 m. jis vadovavo Lietuvos energetikų senjorų klubui, apie savo gyvenimą ir darbą energetikoje parašė ir 2007 m. išleido knygą „Prisiminimai“.

Žmona Jolanta (1929–2018) baigusi Vilniaus universitete biologijos mokslus, daugelį metų dirbo VU Botanikos sode ir Inžinerinių tyrimų institute. Sūnus Algirdas, gimęs 1955 m., transporto inžinierius, mirė 2009 m. Duktė Daiva, gimusi 1962 m., statybų inžinierė, ištekdėjo ir gyvena Olandijoje.

Parengė Saulius Kutas

Bronius STUNDYS gimė 1928 m. vasario 24 d. Mišniūnų k., Šešuolėlių vls., Ukmergės apskr. Baigęs Šešuolėlių pradžios mokyklos 6 skyrius, toliau mokėsi Ukmergės ir Vilniaus gimnazijose. Kadangi pokario metais tėvams buvo sunku paremti sūnų, 1945 m. ėmė dirbti įvairiose įstaigose Vilniuje. Kartu tęsė ir mokslą. 1950 m. baigė Vilniaus politechnikumą ir įgijo statybos techniko specialybę.

Nuo 1950 m. iki 1959 m. dirbo Komunalinio ūkio ministerijoje. Dirbdamas, 1958 m. įstojo į Kauno politechnikos instituto Vilniaus filialo vakarinį skyrių. Jį baigęs 1962 m., gavo inžinieriaus statybininko diplomą. Lietuvos energetikos sistemoje pradėjo dirbti nuo 1959 m. Pirmiausia VEEV kapitalinės statybos skyriaus inžinieriumi, vėliau – skyriaus viršininko pavaduotoju, nuo 1979 m. – pastatų ir statinių eksploatavimo tarnybos viršininku. Pagaliau tapo valdybos socialinių klausimų grupės darbuotoju. Išėjęs į pensiją, dirbo Apsaugos skyriuje.

Savo darbo energetikos sistemoje metu daug jėgų bei energijos atidavė gyvenamųjų namų ir poilsio bazių statybos plėtrai. Už gerą darbą ne kartą buvo skatinimas įvairiais apdovanojimais. Lasvalaikio pomėgis – sodininkystė.

Žmona Gražina mokėsi Vilniaus universitete ir įgijo ekonomistės kvalifikaciją. Mirė 2016 m. spalio 13 d. Palaidota Vilniuje, Rokantiškių kapinėse. Dukra Violeta Kurilienė mokėsi Vilniaus finansų ir kredito technikume, įgijo buhalterinės apskaitos specialybę. Nuo 1969 m. pradėjo dirbti Vyriausioje energetikos ir elektrifikavimo valdyboje Ūkio skyriuje, vėliau – Technikos ir informacijos skyriaus kopijavimo bare, raštinėje. Į pensiją išėjo 2006 m.

B. Stundys mirė 2013 m. vasario mėn. 4 d. Palaidotas Vilniuje, Rokantiškių kapinėse.

Parengė Vitulis Valeika

Algirdas SVYLAS gimė 1921 m. birželio 9 d. Kaune, Lietuvos kariuomenės kūrėjo savanorio, pirmo laipsnio Vyčio kryžiaus ordininko, 9 pėstininkų pulko vado Aleksandro Svylo (1893–1936) ir Marijos Urbonaitės-Svylienės (1900–1989) šeimoje. Be Algirdo šeimoje augo sūnus Kęstutis (1926–1946) ir duktė Jūratė (1922–2012). Tėvas 1936 m. netikėtai mirė. Mama ir sesuo 1944 m. pasitraukė į Vakarus.

Mokytiis Algirdas pradėjo Kaune, kur 1931 m. baigė II pradžios mokyklą. 1933 m. šeimai persikėlus į Marijampolę, perėjo į Marijampolės Rygiškių Jono gimnaziją, kurią baigė 1939 m. ir pradėjo studijuoti Kaune, VDU Technologijos fakultete. Dėl problemų karo metu studijų baigti nepavyko. 1945 m., vėl derindamas mokslą su darbu, tęsė studijas. 1951 m. baigė KPI ir gavo inžinieriaus elektriko diplomą.

1944 m. rugpjūčio mėn. atkuriamoje Lietuvos energijos valdyboje pradėjo dirbti techniku, o nuo lapkričio mėn. – techninio skyriaus inžinieriumi. 1945 m. lapkričio mėn., organizuojant „Litenergo“ centrinę dispečerinę tarnybą, skiriamas vienu iš pirmųjų trijų dispečerių. 1945 m. nuo gruodžio mėn. skiriamas į Aleksotą atvežto 1000 kW galios energetinio traukinio budinčiu inžinieriumi. 1948 m. A. Svylo pervedamas dirbti į Petrašiūnų elektrinę vyresniuoju techninio skyriaus inžinieriumi. 1958 m. paskiriamas techninio skyriaus, o 1961 m. – planavimo skyriaus viršininku.

1962 m. A. Svylo iš Petrašiūnų VRE perkeltas į Lietuvos VRE techninio skyrių viršininko pavaduotoju. Čia, organizuojant naujausių aukštų ir virškritinių garo parametrų energetinių blokų eksploataciją, atsiskleidžia jo gamybinis patyrimas ir aukšta inžinerinė kultūra. 1975 m. jis tampa vyriausiuoju bendrastotinių įrenginių specialistu.

Pradėjus eksploatuoti Kauno termofikacinę elektrinę, 1986 m. perėjo dirbti į jos techninį skyrių. Į pensiją, energetikoje atidirbęs daugiau nei 50 m., išėjo 1997 m.

A. Svylo nuoširdus darbas energetikoje įvertintas eile žinybinių garbės raštų ir padėkų. 1965 m. jis apdovanojamas SSRS energetikos ir elektrifikacijos žymūno ženklu, 1981 m. – Darbo veterano medaliu, 1991 m. – LR Seimo padėkos raštu. Bendradarbių tarpe Algirdas Svylo pasižymėjo santūrumu ir taktiškumu, plačia erudicija. Mokėjo lotynų, prancūzų, vokiečių, rusų kalbas, domėjosi mokslo naujienomis. Keliaudavo po Lietuvą, fotografuodavo, domėjosi gimtinės kraštotyra. Jaunystėje pamėgęs buriuoti, su bendradarbiais džiaugėsi naujai sukurtais Kauno mariomis.

Šeimą Algirdas sukūrė 1950 m. su KMI baigusia farmacininke Danute Glodaite (1928–2013). D. A. Svylo užaugino 4 vaikus: Jūratę Karaliūnienę (1950–2013) – inžinierę elektrikę, Liliją Morkevičienę (1952) – architektę, Gintaras (1959) – technikas mechanikas, Saulius (1959) – pedagogas. Sulaukė penkių anūkų.

Mirė A. Svylo 2003 m. gegužės 30 d. Palaidotas Kaune, Karmėlavos kapinėse.

*Parengė Algis Viktoras Mekas
ir Vytautas Miškinis*

Š

Antanas ŠAKALYS gimė 1929 m. sausio 1 d. Antazavės mstl. Zarasų apskr., mažžemių valstiečių šeimoje. 1942 m. baigė Antazavės pradžios mokyklos 6 skyrius, 1948 m. – Dusetų gimnaziją, 1953 m. – Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultetą ir įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. 1953 m. paskiriamas dirbti į Klaipėdos valstybinę rajoninę elektrinę Gamybos ir technikos skyriaus inžinieriumi, o vėliau – budinčiuoju inžinieriumi. Tuo metu ši elektrinė buvo viena iš stambiausių Lietuvoje. 1958 m. birželio mėn. 25 d. perėjo dirbti į neseniai įkurtus Klaipėdos elektros tinklus Gamybos ir technikos skyriaus viršininku. Jo vadovaujamas skyrius projektuodavo įmonei reikalingus nestandartinius įrengimus, organizuodavo jų gamybą, projektuodavo elektros tiekimo linijas, organizuodavo jų tiesimą, rengė įmonės energetinių objektų remonto, rekonstrukcijos ir naujos statybos planus, rengė darbuotojų pareigines ir įrenginių aptarnavimo instrukcijas. Teko aktyviai dalyvauti elektros

tinklų plėtroje. 1960 m. prasideda spartus pramonės ir žemės ūkio elektrifikavimas. Pastačius ir įjungus Klaipėdos 110/35/10 kV rajoninę pastotę ir nutiesus 110 kV ETL Šilutė–Sovietskai–Nemanas, Klaipėdos elektros tinklai sujungiami su Lietuvos ir Kaliningrado energetikos sistemomis. Statomos naujos 35 kV ir 110 kV ETL bei rajoninės pastotės. 1971 m. nutiesta ir pradėta eksploatuoti 330 kV ETL Sovietskai–Klaipėda, sumontuota 330/110/10 kV rajoninė pastotė „Klaipėda“, nutiestos ir pradėtos eksploatuoti 110 kV ETL Klaipėda–Palanga ir kitos. 1973 m. gruodžio 28 d. A. Šakalys paskiriamas Klaipėdos elektros tinklų direktoriumi, teko rūpintis Klaipėdos miesto ir rajono, Kretingos, Plungės, Skuodo, Šilutės, Šilalės, Tauragės, Palangos, Pagėgių, Gargždų ir Telšių administracinių rajonų tinklais. 1976 m. buvo nutiesta 330 kV linija Klaipėda–Liepoja, sujungusi Klaipėdos elektros tinklus su Latvijos energetikos sistema. 1985 m. nutiesta 110 kV ETL Klaipėda–Juodkrantė. Perėjimas per marias buvo atliktas unikaliomis 80 m aukščio metalinėmis atramomis. 1991 m. nutiesta 330 kV ETL Klaipėda–Šiauliai ir sumontuota 330/110/10 kV Telšių rajoninė pastotė. Be tinklo plėtos ir patikimo elektros tiekimo vartotojams daug dėmesio buvo skiriama personalo darbo ir buities sąlygų gerinimui. Visuose elektros tinklų rajonuose ir skyriuose buvo pastatytos gamybinės bazės, 1984 m. buvo pastatytas 5 aukštų administracinis laboratorinis korpusas, kuriame buvo įrengti kabinetai, laboratorijos, buitinės patalpos, valgykla, slėptuvė ir kitokios paskirties patalpos. Tiek Klaipėdoje, tiek aptarnaujamuose rajonuose buvo statomi gyvenamieji namai, monteriniai punktai, bendrabučiai, kuriuose buvo apgyvendinami įmonės darbuotojai. A. Šakalio vadovaujami Klaipėdos elektros tinklai lenktyniavo su giminėmis įmonėmis – Šiaulių elektros tinklais ir Latvijos Pietiniais elektros tinklais (Jelgava), dalindavosi darbo patirtimi ir naujovėmis. Todėl A. Šakalys buvo kviečiamas pasidalinti darbo patirtimi į kitas tuometinės sąjungos energetikos įmones. Su pranešimais teko dalyvauti Maskvoje, Kolomnoje, Kostromoje, Irkutske, Kišiniove (Moldavija) ir kitur. Už gerą darbą ir nuopelnus Klaipėdos krašto energetikos ūkiui A. Šakalys apdovanotas Garbės ženkle ordinu, medaliu už šaunų darbą, dviem Energetikos ir elektrifikacijos žymūno ženklais, įvairių institucijų garbės raštais ir kitomis dovanomis. 1991 m. lapkričio 16 d. A. Šakalys, aštuoniolika metų vadovavęs įmonei, išėjo į užtarnautą poilsį.

A. Šakalys išaugino du sūnus. Abu baigė aukštuosius mokslus. Sūnus Laimis – radioelektronikas, Audris baigęs Pedagoginio instituto fizikos specialybę. Turi du anūkus ir du proanūkius. Šiuo metu gyvena Klaipėdoje.

Parengė Zenonas Ružinskas

Vaclovas ŠIAUČIŪNAS gimė 1928 m. rugsėjo 9 d. Panevėžyje, darbininkų Juozo (1902–1966) ir Viktorijos (1900–1983) šeimoje. 1936–1948 m. mokėsi Panevėžio berniu-

kų gimnazijoje, 1948–1953 m. studijavo Kauno universitete, įgijo inžinieriaus mechaniko kvalifikaciją.

1953–1963 m. dirbo Durpių pramonės treste vyriausiuoju inžinieriumi. 1963 m. buvo paskirtas Panevėžio šilumos tinklų įmonės direktoriumi. Pirmaisiais įmonės gyvavimo metais vadovui teko suburti personalą, skubiai pradėti eksploatuoti naujai sukurto įmonės materialinę bazę. Netrukus pradėtoms Panevėžio miesto katilinių ir šilumos tinklų statyboms taip pat vadovavo direktorius. Jo darbštumo bei žinių kasmet reikalavo ir besiplečianti miesto centralizuotos šilumos tiekimo sistema. V. Šiaučiūno vadovavimo metu Panevėžio šilumos tinklų įmonė „užaugo“ – prisijungė Kėdainių, Utenos, Rokiškio šilumos ūkiai. Novatoriški sprendimai, drąsus požiūris į naujų technologijų diegimą buvo panaudoti gaminant ir tiekiant šilumą miestų ir rajonų vartotojams.

Už nuoširdų darbą, puikų vadovavimą, sėkmingai dirbančią įmonę, Lietuvos energetikos tradicijų puoselėjimą apdovanotas 3 medaliais, 10 padėkos raštų. 1983 m. suteiktas nusipelnusio inžinieriaus garbės vardas. Sulaukęs pensinio amžiaus, nuo 1992 m. dirbo Kapitalinės statybos skyriaus inžinieriumi.

Su žmona Vladislava (1934–2016) užaugino sūnus Vaidotą, Raimundą ir dukrą Jolantą.

Mirė 1997 m. Palaidotas Panevėžyje, Šilaičių kapinėse.

Parengė Vilius Šaduikis

Jonas Vladas ŠIMKUS gimė 1915 m. rugpjūčio 20 d. Latvijoje, Rygoje. Tėvas – Panevėžio, vėliau Jonavos geležinkelio stoties viršininkas, motina – mokytoja. Jono tėvo brolis prof. Jonas Šimkus, chemikas (1873–1944), buvo tarpukario Lietuvoje ministru, karininkų Aukštųjų kursų steigėju, pirmuoju Lietuvos universiteto rektoriumi.

Jonas Vladas mokėsi Panevėžio berniukų gimnazijoje, ją baigė 1933 m. 1944 m. baigė Kauno universiteto Cheminės technologijos fakultetą ir įgijo inžinieriaus chemiko technologo specialybę.

Nuo 1948 m. vasario 9 d. iki 1959 m. rugpjūčio 1 d. dirbo Kauno energetikos rajono Petrašiūnų šiluminėje elektrinėje chemijos cecho viršininku. 1959 m. persikėlė į Vilnių ir iki 1961 m. birželio 1 d. dirbo Energetikos ūkio valdyboje šiluminės tarnybos vyres-

niuojų inžinieriumi. Jau dirbdamas Petrašiūnų elektrinėje, tapo vertingu konsultantu kitų Lietuvos energetikos objektų inžinieriams. Nuo 1961 m. birželio 1 d. iki 1975 m. rugpjūčio 20 d. dirbo Vyriausiosios gamybinės energetikos ir elektrifikacijos valdybos Chemijos tarnybos viršininku. Teko sukurti centrinę chemijos laboratoriją, ugdyti naujus chemijos specialistus Lietuvos energetikai, nuolat kelti jų kvalifikaciją atsirandant vis aukštesnių parametrų energetikos objektams, tarp jų ir Lietuvos elektrinei Elektrėnuose. Tarnyba kuravo Lietuvos elektrinių ir katilinių chemijos ūkį, sudėtingiausius bandymus atlikdavo savo chemijos laboratorijoje.

Su žmona Ksavera Kavarskaite-Šimkienė (1919–2009), chemike laborante, užaugino keturis vaikus. Sūnus Henrikas Regimantas (1943) tapo inžinieriumi šilumininku, sūnus Jurgis (1944) – radijo inžinieriumi, duktė Violeta (1946–2013) – chemike laborante, sūnus Jonas (1951) – inžinieriumi kelininku. Jonas ir Ksavera Šimkai paliko 9 anūkus ir 9 proanūkius.

Mirė staiga 1986 m. balandžio 4 d. Palaidotas Vilniuje, Rokantiškių kapinėse.

Parengė Vytautas Miškinis

Pranas ŠIMKUS gimė 1921 m. spalio 27 d. Tarailių k., Tauragės vls., Tauragės apskr., ūkininkų Augustino Šimkaus ir Agotos Valantiejtės šeimoje. 1928 m. pradėjo mokytis pradinėje mokykloje, kurią baigęs įstojo į Tauragės gimnaziją. 1940 m., baigęs gimnaziją, įstojo į Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Technologijos fakultetą. Mokėsi karo ir pokario metais, todėl ne kartą teko pėsčiomis eiti iš Kauno į Tauragę ir atgal. 1947 m. baigęs VDU, įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją.

Grįžęs į Tauragę metus dirbo pramonės kombinato vyriausiuoju inžinieriumi. 1949 m. rugpjūčio 9 d. Šiaulių energorajono direktoriaus Bairikovo įsakymu buvo paskirtas Šiaulių elektros tinklų rajono viršininku. Jis buvo pirmas diplomuotas inžinierius Šiaulių elektros tinkluose. Tuo metu sparčiai vystėsi elektros tinklai. 1957 m. įmonės aptarnaujamoje teritorijoje jau veikė Šiaulių, Radviliškio, Pakapės, Kuršėnų ir Naujosios Akmenės 35/6 kV transformatorių pastotės, šešios 35 kV ETL ir viena 110 kV ETL Rėkyva–Panevėžys. Buvo įsteigtas aukštos įtampos skyrius, kurio viršininku paskirtas Pranas Šimkus. Nuo 1962 m. dirbo gamybinio-techninio skyriaus viršininku. Teko rūpintis elektros tinklų plėtra, derinti projektus, ruošti technines sąlygas, rengti tinklų rekonstrukcijos ir naujos statybos planus. Nuo 1974 m. tęsė darbą centrinėje dispečerinėje tarnyboje vyresniojo inžinieriaus pareigose. 1992 m. kovo 31 d. išėjo į pensiją.

Apdovanotas energetikos ir elektrifikacijos žymūno ženklu, Lietuvos VGEEV garbės raštu. Žmona Irena Bruklytė, tos pačios specialybės, dirbo Miestų statybos projektavimo institute grupės vadove. Šeimoje gimė du sūnūs: Pranas ir Sigitas. Nuo 2000 m. gyveno Vilniuje.

Mirė 2007 m. sausio mėn. 4 d.

Parengė Zenonas Ružinskas

Simonas ŠIMKŪNAS gimė 1930 m. sausio 19 d. Anykščių r., Liepdegėnų k., ūkininkų Liudos ir Juozo Šimkūnų šeimoje. Užaugo keturi vaikai: du sūnūs ir dvi dukros. Simonas baigė Dabužių pradinę mokyklą, o 1946 m. – keturias Anykščių gimnazijos klases.

Patriotiškai prieškarinės mokyklos ir lietuviškos šeimos išauklėtas berniukas per pirmuosius pokario sovietų okupantų suorganizuotus rinkimus kartu su dviem draugais suplėšė raudoną vėliavą ir rinkimų biuletenius. Už tai mėnesį žiemos metu teko praleisti nekūrenamuose rūsiuose Anykščių ir Utenos daboklėse. Paauglys patyrė sovietinių saugumo darbuotojų bauginimus bei kankinimus. Vėliau, kai tėvas nuvežė pareigūnams krūvas kaimo gėrybių, jis, kaip mažametis, buvo paleistas. Tačiau ir šiandien to skausmo bei pažeminimo, kai nuo tų įvykių praėjo daugybė metų, Simonas negali be jaudulio prisiminti.

1946 m. jaunuolis pradėjo mokytis Vilniaus politechnikume, po metų perėjo į Kauno politechnikumą, kurį labai gerais pažymiais baigė 1951 m. Technikume Simonas aktyviai sportavo – boksavosi, dalyvavo kulkinio šaudymo varžybose. Mokydamasis teknikume Simonas dirbo Kauno Petrašiūnų elektrinės valdymo pulto budinčiuoju monteriu, nes šeimos finansinė padėtis buvo nelengva.

1951 m. S. Šimkūnas įstojo į Minsko (Baltarusija) politechnikos institutą. Ten studijų metai buvo trumpesni negu Lietuvos aukštosiose mokyklose. Iš pradžių turėjo sunkumų dėl rusų kalbos, bet 1956 m. institutą baigė su pagyrimu, Energetikos fakultete įsigydamas inžinieriaus energetiko diplomą. 1957 m. grįžo į Lietuvą ir pradėjo dirbti Vilniaus miesto elektrinės inžinieriumi, nuo 1960 m. – Lietuvos Ministrų tarybos referentu energetikos klausimais. 1965–1975 m. S. Šimkūnas dirbo Energetikos statybos tresto Elektros tiekimo linijų statybos-montavimo valdybos viršininku, o nuo 1975 m. iki 1992 m. buvo Lietuvos energetikos statybos tresto valdytojas. Treste tuo metu dirbo apie 10 tūkstančių žmonių. S. Šimkūno vadovaujamam trestui teko dalyvauti tokių stambių objektų, kaip Vilniaus 3-oji termofikacinė elektrinė, Kruonio hidroakumuliacinė elekt-

rinė statybose, užsiimti elektros tiekimo linijų tiesimu Lietuvoje, dalyvauti Ignalinos atominės elektrinės statyboje.

Nuo 1992 m. iki 2007 m. S. Šimkūnas dirbo Lietuvos ir Lenkijos UAB „Toris“ generaliniu direktoriumi. Atkaklus, darbštus vadovas buvo gerbiamas bendradarbių, turėjo autoritetą tarp to meto energetikos sistemos vadovų. S. Šimkūnui buvo suteiktas Lietuvos nusipelnusio inžinieriaus garbės vardas (1981 m.), jis buvo pagerbtas ir kitais valstybiniais bei žinybiniais apdovanojimais.

Su žmona Alma Povilėnaite, žurnaliste bei vertėja, užaugino sūnų ir dukterį.

Visą gyvenimą S. Šimkūnas aktyviai sportavo, buvo Lietuvos laisvųjų imtynių rinktinės narys, keletą kartų tapo Lietuvos čempionu sunkaus svorio kategorijoje, dalyvavo pirmojoje ir antrojoje SSRS tautų spartakiadose Maskvoje ir daugelyje to meto varžybų. Baigęs aktyvią sportinę karjerą, S. Šimkūnas ir toliau savo laisvalaikį skyrė imtynių sportui, teisėjaudamas Lietuvos ir tarptautiniuose čempionatuose, daug metų buvo Lietuvos imtynių federacijos prezidentas.

Parengė Laimė Valotkienė

Vytis ŠLEKYS gimė 1929 m. vasario 8 d. Biržuose mokytojų Elenos ir Viliaus Šlekių šeimoje. Vytis ir jo sesuo Jūratė augo ir mokėsi Biržų mieste.

1948 m. Vytis baigė Biržų gimnaziją ir įstojo į Kauno universitetą, kuris 1950 m. buvo reorganizuotas į Kauno politechnikos institutą. 1954 m. V. Šlekys baigė Hidrotechnikos fakultetą ir įgijo inžinieriaus hidrotechniko kvalifikaciją. Tais pačiais metais pagal paskyrimą jaunas inžinierius pradėjo dirbti Anykščių elektromontažo kontoroje Druskininkų HE statybos darbų vykdytoju. 1956 m. Anykščių elektromontažo kontora pakeitė pavadinimą ir tapo Anykščių statybos montavimo valdyba. V. Šlekys buvo paskirtas valdybos vyriausiuoju inžinieriumi. Įmonė dalyvavo Antalieptės, Godingos ir Baltosios Ančios hidroelektrinių

statybose, statė užtvanką ant Šventosios upės, atstatinėjo komunalinės energetikos objektus. Kaip perspektyvus darbuotojas, V. Šlekys 1962 m. buvo paskirtas Anykščių rajono Vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotoju-Plano komisijos pirmininku. 1967 m. V. Šlekys buvo paskirtas Energetikos statybos tresto Vilniaus mechanizuotos kolonos viršininku. Šias pareigas jis ėjo 16 metų. 1983 m. V. Šlekys tapo Lietuvos vyriausiosios gamybinės energetikos ir elektrifikacijos valdybos Kapitalinės statybos skyriaus virši-

ninko pavaduotoju, o nuo 1992 m. – AB „Lietuvos energija“ filialo „Tena“ vyresniojo inžinieriumi. 1993 m. išėjo į pensiją.

V. Šlekys buvo aktyvus visuomenininkas, biržiečių klubo „Krivulė“ narys.

Su žmona Ale (1938), istorike, užaugino sūnų Liną (1959), istoriką, ir dukrą Snieguolę (1963), architektę.

V. Šlekys mirė 2005 m. Palaidotas Vilniaus Kairėnų kapinėse.

Parengė Laimė Valotkienė

Jonas ŠLIOGERIS gimė 1926 m. gegužės 23 d. Virsnio k., Panevėžio r., valstiečių šeimoje. 1945 m. Panevėžio amatų mokykloje įgijo 4-os kategorijos elektromechaniko kvalifikaciją. 1949 m. baigė Vilniaus politechnikumo Elektrotechnikos skyriaus stipriųjų srovių technikos specialybės kursą ir įgijo techniko elektriko kvalifikaciją. Tais pačiais metais pradėjo dirbti Vilniaus elektromechanikos gamykloje „Elfa“ inžinieriumi, 1951 m. – Vilniaus elektrinėje būdiniu elektrotechniku. 1958 m. buvo paskirtas Šiaulių ET vyresniojo inžinieriumi-inspektoriumi, o vėliau Elektromechaninio cecho viršininku. Nuo 1964 m. pradėjo dirbti Vyriausios energetikos ir elektrifikavimo valdybos Dispečerinėje tarnyboje inžinieriumi, vėliau – būdiniu dispečeriu. Buvo gerai įsisavinęs operatyvinį

darbą, gerai žinojo sistemą, įnešė nemažą indėlį pildant gamybinius planus, taupant kurą. Už gerą darbą buvo ne kartą skatinamas piniginėmis premijomis ir garbės raštais. Laisvalaikiu mėgo darbuotis sode, išvykas į gamtą.

Žmona Regina baigė buhalterių kursus. VEEV pradėjo dirbti 1964 m., buvo priimta į Ryšių tarnybą montuotoja. 1966 m. pervesta į telefoninės pareigas. 1992 m. išėjo į pensiją. Mirė 2010 m. Dukra Aušra baigė Vilniaus inžinerinį statybos institutą, įgijo inžinieriaus kvalifikaciją. Sūnus Gediminas baigė Vilniaus Dailės akademiją, įgijo dizainerio kvalifikaciją.

1996 m. gruodžio 31 d. J. Šliogeris išėjo į pensiją. Mirė 2002 m., palaidotas Vilniuje, Sudervės kapinėse.

Parengė Vitulis Valeika

T

Kazys TAMULEVIČIUS gimė 1921 m. balandžio 21 d. Kaune Lietuvos kariuomenės kapitono Viktoro Tamulevičiaus (1884–1931) ir Izabelės Tamulevičienės-Koronkevičiūtės (1888–1951) šeimoje. Tėvas dalyvavo nepriklausomybės kovose su lenkais, bolševikais bei bermontininkais. Be Kazio, šeimoje augo vyresnis brolis Vytautas (1919–1964).

Kazys 1937 m. baigė Kauno Jėzuitų gimnaziją ir įstojo į VDU technologijos fakultetą. 1940 m. motina nustojo gauti Lietuvos kariuomenės karininko našlės pensiją ir, baigus tris kursus, Kaziui studijas teko nutraukti. Pradėjo dirbti „Metal“ fabrike sąskaitininku. 1941 m. birželio mėn. da-

lyvavo sukilėlių grupėje, veikusioje Kaune. Nutraukus sukilėlių veiklą, vėl grįžo dirbti į „Metal“ fabriką, buvo paskirtas cecho viršininku. 1944 m. liepos mėn. Kazys traukėsi į Vakarų, bet buvo sulaikytas, grįžo į Kauną, kur klinikose pragulėjo iki 1946 m. balandžio mėn. Pasveikęs, dėl darbo kreipėsi į Energetikos valdybą, kuri jį nusiuntė dirbti į Rėkyvos–Bačiūnų elektrinę.

1946 m. atvykęs K. Tamulevičius paskiriamas katilų cecho viršininku. Reikėjo užtikrinti maksimaliai patikimą katilų darbą, jų remontus, gerinti budinčio ir remontinio personalo kvalifikaciją. Elektrinė buvo plečiama, atitinkamai plėtėsi ir katilinė. Darbas pasidarė ramesnis, kai 1956 m. Rėkyvos VRE buvo sujungta lygiagrečiam darbui su Petrašiūnų VRE.

1959 m. Kazys grįžta į Kauną ir pradeda dirbti Kauno energetikos remonto (KER) įmonės Techniniame skyriuje (TS) vyresn. inžinieriumi, nuo 1960 m. – TS viršininku. Šias pareigas jis ėjo iki 1976 m. Vėliau 7 metus dirbo TS viršininko pavaduotoju, vienerius metus (1982–1983 m.) vėl viršininku ir toliau, būdamas jau pensinio amžiaus, gamybinio apmokymo meistru. Dirbdamas KER įmonėje, savo žinias ir energiją skyrė energetikos įrenginių remonto aprūpinimui technine dokumentacija, remonto procesų tobulinimui. Buvo atsakingas už aplinkos ir sveikatos apsaugos sistemos organizavimą įmonėje, dalyvavo specialistų apmokyme. 1968–1971 m., neatsitraukdamas nuo darbo, KPI tęsė karo metu nutrauktas studijas ir įgijo inžinieriaus mechaniko diplomą. Į pensiją išėjo 1990 m.

LR Prezidento dekretu 2002 m. K. Tamulevičius apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu, jam paskirta pirmojo laipsnio valstybinė pensija. Ilgametis sąžiningas darbas energetikoje įvertintas eile padėkų ir diplomų. Jo laisvalaikio pomėgiai – automobilizmas, kelionės, grožinė literatūra.

Šeimą su medike Jone Daunoravičiūte (1923–1999) sukūrė 1948 m. Jonė ir Kazys Tamulevičiai išaugino dvi dukras – Giedrę (1949) ir Aušrą (1957), abi biologės, baigusios Vilniaus universitetą. Sulaukė keturių vaikų.

Mirė K. Tamulevičius 2008 m. sausio mėn. 28 d. Palaidotas Kaune, Panemunės kapinėse.

*Parengė Algis Viktoras Mekas
ir Vytautas Miškinis*

Bronislovas TARULIS gimė 1925 m. spalio 24 d. Užėniškių k., Degučių vls., Zarasų apskr. Tėvai – Dominikas Tarulis (1894–1965) ir Teklė Tarulienė-Vaitkevičiūtė (1900–1985). Be Bronislovo, šeimoje dar augo sesuo Veronika (1923–1995) ir brolis Petras (1929–1993).

Bronislovas 1932 m. pradėjo lankyti Trinkuškių pradžios mokyklą. Toliau mokytis reikėjo Salako pradžios mokykloje. Nepaisant sunkumų, 1938 m. baigė šeštą pradinės mokyklos skyrių. 1940 m. įstojo į Zarasų gimnaziją. Baigęs tris klases 1943 m. išvažiavo mokytis į Vilniaus aukštesniąją technikos mokyklą. 1947 m. mokykla buvo pavadinta politechnikumu, kurį jis 1949 m. sėkmingai baigė ir gavo techniko mechaniko diplomą su pagyrimu.

Dar ruošiant diplominį darbą buvo priimtas dirbti garo katilo kūriku energetiniame traukinyje Nr. 60. Gavęs diplomą buvo priimtas garo turbinų mašinistu į atstatytą Vilniaus senąją centrinę elektrinę (dabar muziejus), o vėliau vėl grąžintas, jau budinčiu inžinierium, atgal į energetinį traukinį. 1951 m. traukinys išvažiavo, Bronislovas priimamas katilų cecho pamainos viršininku į statomą Vilniaus termofikacinę elektrinę (TE-2). Nuo 1952 m. – katilų cecho viršininko pavaduotojas, nuo 1953 m. – turbinų cecho viršininkas. Reikėjo įvaldyti naujus įrengimus, mokytį personalą, organizuoti remontus. Žinių pagilinimui, neatsitraukdamas nuo darbo, 1956 m. įstojo studijuoti į KPI Vilniaus filialą ir 1962 m. įgijo inžinieriaus elektriko diplomą.

1962 m. ruošiantis paleisti į darbą statomos Lietuvos elektrinės pirmąjį energetinį bloką, komplektuojant personalą, pakviečiamas B. Tarulis ir skiriamas turbinų cecho viršininko pavaduotoju. Čia vėl kartojasi darbo TE-2 istorija: nauji įrengimai, personalo ruošimas, pirmieji energetinių blokų paleidimai į darbą, įrengimų derinimas, pomontажiniai defektai, bemiegės naktys... Tik masteliai kiti. Su laiku pareigų pavadinimai keičiasi, darbo pobūdis – nedaug. 1962–1965 m. – turbinų cecho viršininko pavaduotojas, 1965–1975 m. – katilų-turbinų cecho viršininkas, 1975–1988 m. – eksploatacijos

tarnybos viršininko pavaduotojas. 1988 m., būdamas jau 63 m. amžiaus, perėjo į lengvesnį darbą – buvo paskirtas darbų saugos ir darbo patikimumo vyr. inspektoriumi. Į pensiją išėjo 2000 m. sulaukęs 75 m. amžiaus.

Dėstė Elektrėnų energetikų mokykloje, kurios užsakymu parašė 2 leidinėlius: „Garų ir hidroturbinų teoriniai pagrindai“ (1987) ir „Garų turbinų ir jos pagalbinių įrengimų konstrukcija“ (1990). Jo gamybinės veiklos sėkmę ir rezultatus lėmė pareigingumas, darbštumas, žinios bei nuoširdumas. Už gerą darbą apdovanotas Darbo raudonosios vėliavos ordinu, eile Aukščiausios Tarybos, Energetikos ministerijos ir vyr. valdybos garbės raštų, Lietuvos Respublikos Prezidento padėka.

Buvo Vilniaus, vėliau Elektrėnų miestų tarybų narys. Organizavus Elektrėnų vyrų chorą – ilgalaikis jo dalyvis. Tarp jo pomėgių – turistinės kelionės, automobilizmas, sodininkystė. Mėgsta poeziją, pradedant nuo pradžios mokyklos laikų rašinėja eilėraščius. Šeimą sukūrė 1956 m., veddamas Vladę Kucevičiūtę (1930). Taruliai išaugino du sūnus: Gražvydą (1961) ir Deimantą (1966), kuris 1991 m. baigė Vilniaus pedagoginį universitetą. Sulaukė dviejų anūkių ir anūko.

*Parengė Algis Viktoras Mekas
ir Vytautas Miškinis*

Antanas TAUTKUS gimė 1930 m. gruodžio 1 d. Žemontiškių k., Krekenavos vls., Panevėžio apskr. Tėvai, Aleksandras ir Adelė Tautkai, buvo vidutiniai ūkininkai (valdė 20 ha žemės). Šeimoje užaugo šeši vaikai: dvi dukterys ir keturi sūnūs. Antanas mokėsi Papalčių pradžios mokykloje, vėliau – Kėdainių gimnazijoje, o vidurinę mokyklą 1951 m. baigė Krekenavoje. Tais pačiais metais įstojo į Kauno politechnikos institutą, kurį baigė 1956 m. kaip 6-sios laidos absolventas, įgydamas elektros stočių, tinklų ir sistemų specialybės inžinieriaus kvalifikaciją. Buvo paskirtas dirbti į Leningrado (dabar Sankt Peterburgas) laivų statybos instituto Klaipėdos filialą projektuotoju. Projektavo laivų elektrotechninę dalį. Laivų statybos pramonei buvo keliami

ypač dideli darbų patikimumo, medžiagų kokybės ir pan. reikalavimai. Antanas, būdamas iš prigimties stropus, gavo gerą pirmojo darbo patirtį.

1958 m. A. Tautkus pradėjo dirbti Energetikos statybos tresto Panevėžio elektromontavimo valdyboje vyr. darbų vykdytoju. Kai buvo įsteigta Energetikos tresto Vilniaus statybos montavimo valdyba, A. Tautkus buvo perkeltas dirbti į ją, o nuo 1963 m. paskirtas dirbti į tresto projektavimo-sąmatų grupę (skyrių). Čia jis pasireiškė kaip gabus

ir kūrybingas inžinierius. A. Tautkus nuolat tobulino šią sritį, tai žymiai pagerino visų tresto organizacijų darbų kokybę, kėlė darbo našumą, užtikrino darbų saugumą. Jis buvo nenuilstantis naujovių ieškotojas ir jų diegėjas į gamybą. Trys labai svarbūs elektros montavimo darbų prietaisai buvo pripažinti išradimais: 1964 m. – „Nagės lipti į gelžbetonines atramas“, 1965 m. – „Laidų ant atramų su smaiginingais izoliatoriais montavimo prietaisas“, 1974 m. – „Skyriklio pavaros mechaninė blokuotė“. 1978 m. A. Tautkus perėjo dirbti į Statybos ministerijos tresto „Orgtechstatyba“ vyr. inžinieriumi, o nuo 1980 m. dirbo spec. darbų skyriaus viršininku. Už aktyvią veiklą darbų kokybės kontrolės grupėje ir visuomeninę veiklą apdovanotas garbės raštais. 1987–1990 m. A. Tautkus buvo nuolat skiriamas į gyvenamųjų namų ir kitų socialinės paskirties objektų priėmimo eksploatuoti valstybines komisijas.

1989 m. dalyvavo Baltijos kelyje, 1991 m. budėjo prie Seimo. A. Tautkui suteiktas nukentėjusio per 1991 m. sausio įvykius statusas. Jo sūnus, gimęs 1970 m., žuvo 1991 sausio 30 d., nušautas sovietų kareivių kaip prieš laiką pasitraukęs iš sovietų armijos, palaidotas Antakalnio kapinėse kartu su kitais žuvusiais 1991 sausio 13 d.

Antanas Tautkus mirė 2018 m. vasario 17 d., palaidotas Vilniaus Antakalnio kapinėse.

Parengė Alfonsas Kraujelis

Stasys TIMINSKAS gimė 1924 m. gegužės mėn. 8 d. Stačiūnų vls., Šiaulių apskr. Tėvai Ignas Timinskas ir Jadvyga Timinskienė dirbo savo ūkyje. 1941 m. baigė 6-ųjų skyrių pradžios mokyklą Lygumų miestelyje, 1944 m. – Šiaulių Amatų mokyklą. 1945 m. atvyko gyventi į Klaipėdą, kur, gelbėdamas nuo gresiančios tremties, parsivežė ir savo tėvus.

S. Timinskas buvo pirmasis darbininkas elektrikas, priimtas nuolatiniam darbui Klaipėdos VRE atstatymui 1945 m. kovo 9 d. Jis pasikvietė į Klaipėdą savo bendramokslis V. Antanavičių, S. Bugailą, H. Gudelį ir dar kelius, dirbusius Šiauliuose, kuriems patiko geras elektrikų kolektyvas. Dauguma jų dirbo Klaipėdos VRE ne vieną dešimtmetį. Abu Stasiai – Timinskas ir Bugaila ėmėsi sudėtingiausių darbų – sukūrė elektros laboratoriją ir joje dirbo ilgus metus. Elektros laboratorijos vadovas Vytautas Petrulis, daug metų kartu dirbęs, yra įsitikinęs, kad jie labai atsakingai vykdė visus jiems pavestus darbus.

S. Timinskas būdamas labai darbštus, dirbdamas elektrinėje, 1967 m. baigė mokslus Kauno politechnikos instituto Klaipėdos skyriuje ir įgijo inžinieriaus elektromechaniko kvalifikaciją. 1968 m. jis buvo pervestas elektrinės pamainos viršininku ir šias pareigas ėjo

iki 1984 m., kol išėjo į užtarnautą poilsį. Už puikų savo pareigų vykdymą daugelį kartų buvo premijuotas, pareikštos padėkos, apdovanotas garbės raštais. Su žmona Antanina, pedagoge, užaugino sūnų Valdą ir dvi dukras – Violetą ir Lionę. Sūnus Valdas gydytojas, dukra Violeta – prekybininkė, Lionė – pedagogė. Sulaukė penkių anūkų.

S. Timinskas mirė 2005 m. liepos mėn. 17 d. Palaidotas Klaipėdoje, Lėbartų kapinėse.

Parengė dukra Lionė Timinskaitė-Navakauskienė ir Vytautas Petrulis

Juozas TUNKEVIČIUS gimė 1927 m. spalio 27 d. Daukų k., Šimonių vls., Panevėžio apskr., ūkininkų šeimoje. Turėjo du brolius ir dvi seseris. Daukuose baigęs pradinę mokyklą, 1941 m. įstojo į Kupiškio gimnaziją, kurioje mokėsi iki 1947 m. 1947–1952 m. studijavo KPI Elektrotechnikos fakultete, specialybė – elektros stočių, tinklų ir sistemų elektrotechnikos inžinierius.

Gavo paskyrimą dirbti į Sibirą – Novosibirsko srities Barabinsko miestą. Kelis mėnesius padirbęs meistru tresto „Kuzbasstroj“ aukštos įtampos elektros linijų montažo valdyboje, buvo perkeltas į inžinieriaus pareigas (1953–1955 m.). 1955–1956 m. dirbo vyresniuoju darbų vykdytoju Omsko mieste, 1956–1957 m. ten pat vyriausiuoju inžinieriumi. 1957 m. grįžęs į Lietuvą, J. Tunkevičius įsidarbino Projektavimo institute „Lietprojektas“ vyriausiuoju inžinieriumi. 1959 m. reorganizuojant institutą buvo pervestas į Pramprojekto Vilniaus filialą, kuriame dirbo aukštos įtampos elektros tinklų vyr. specialistu.

1964 m. Juozas pradėjo vadovauti Vilniaus elektros tinklų Gamybinei technikos tarnybai turėdamas didelę patirtį tiek elektros tinklų statybose, tiek projektavime. Tas pareigas ėjo iki 1997 m., daug dėmesio skyrė elektros tinklų vystymui. Jis kiekvienais metais pagal tinklų apkrovimo maksimumo metu išmatuotus rodmenis sudarydavo 35–110 kV įtampos Vilniaus zonos elektros tinklų plėtros perspektyvinį planą. Pagal jo sukurtas metodikas kiekvienais metais buvo nagrinėjamas Vilniaus miesto 10 kV kabelių darbo patikimumas, 110 kV įtampos jėgos transformatorių automatinį įtampos reguliatorių darbas.

J. Tunkevičius 1953 m. vedė Eleonorą Ščerbinskaitę, kuri buvo baigusi Vilniaus Dailės institutą. Šeima užaugino tris vaikus: Mariją, Oną, Vytautą.

Yra gavęs daugybę paskatinimų, garbės raštų, kelis medalius. Nuolat rašė mokslinius straipsnius į to meto Sovietų Sąjungos techninius mokslinius žurnalus, kūrė įvairias techninių uždavinių sprendimo metodikas. Išėjęs į pensiją Juozas dar kurį laiką dirbo

Elektros tinklų technikos tarnyboje, kol sunkiai susirgęs mirė 1997 m. gegužės 3 d. Palaidotas Vilniaus Rokantiškių kapinėse.

Parengė sūnus Vytautas, Česlovas Lenickas, Vytautas Miškinis

U

Jonas ULDINSKAS gimė 1929 m. spalio 7 d. Vištyčio mstl., Vilkaviškio apskr., valstiečių šeimoje. 1949 m. baigė Vištyčio vidurinę mokyklą, 1954 m. – Kauno politechnikos institutą, elektrotechnikos fakultetą ir įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją.

1954 m. pradėjo dirbti Kapsuko (Marijampolės) tarprajoninės statybos elektros montavimo kontoroje vyresniuoju techniku. 1958 m. skiriamas darbų vykdytoju. 1960–1962 m. buvo gamybos ir technikos skyriaus viršininkas, 1962–1966 m. – įmonės vyriausiasis inžinierius. 1966–1972 m. skiriamas įmonės vadovu. 1974–1980 m. vadovavo įmonės projektų kūrimo grupei. 1974–1980 m. – Alytaus ET Marijampolės elektros tinklų viršininkas. 1980 m. gruodį grįžo į įmonę dirbti gamybos paruošimo aikštelės viršininku. Nuo 1985 m. iki 1991 m. dirbo įmonės projektų ir sąmatų kūrimo grupės viršininku. Už ilgametį pasiaukojamą darbą daug kartų apdovanotas garbės ir padėkos raštais, piniginėmis premijomis. Nuo 1991 m. spalio 1 d. – pensininkas, gyvena Marijampolėje.

Žmona – Janina Uldinskienė, gim. 1935 m., tekstilininkė, sūnus Rolandas, gim. 1965 m., baigęs KPI, inžinierius; sūnus Gintaras (1966–1987); dukra Neringa, gim. 1972 m., filologė, baigusi Harvardo ir Vilniaus universitetus, dirba Europos Sąjungos regionų komitete.

Parengė Zenonas Ružinskas

Vytautas Jonas ULECKAS gimė 1929 m. gruodžio 9 d. Apnarų k., Pažaislio vls. (Kauno r.), dvaro ūkvedžio dukros Juzefos Sadauskaitės ir staliaus statybininko Aleksandro Ulecko šeimoje. Vaikystė prabėgo Palemonė.

Vytautas Jonas baigė Petrašiūnų progimnaziją ir 1946 m. įstojo į Kauno politechnikumą, kurį baigė 1950 m., įgyjęs techniko-mechaniko kvalifikaciją.

1950–1954 m. Vytautas buvo armijoje. Tarnavo Čiugujevo (Ukraina) aviacijos dalinyje

ir tapo eskadrilės mechaniku. Grįžęs pradėjo dirbti Petrašiūnų elektrinėje katilų mašinistu, po metų – katilų cecho meistru, o 1958 m. paskirtas šio cecho viršininko pavaduotoju. 1958 m. įstojo į Kauno politechnikos instituto Mašinų gamybos fakulteto vakarinį skyrių, kurį baigė 1966 m. 1968 m. perkeltas į Lietuvos energetinę sistemą ir iki 1988 m. buvo Gamybinės termofikacijos valdybos vyriausias inžinierius. 1988–1992 m. buvo Lietuvos energetinės sistemos vyr. inžinieriaus pavaduotoju, vėliau – pensininkas.

Už darbus centralizuoto šilumos tiekimo sistemoje jam suteiktas nusipelnusio inžinieriaus garbės vardas (1979). 2003 m. jam įteiktas LR Seimo garbės raštas.

Jo hobis buvo šachmatai.

1957 m. vedė pradinių klasių mokytoją Margaritą Čiurovaitę, su kuria užaugino dukrą Ramutę (1960) ir sūnų Darių (1965).

Mirė eidamas 90-ius metus, 2019 m. spalio 14 d.

Parengė Vilius Šaduikis

V

Pranas VADAPALAS gimė 1928 m. lapkričio 21 d. Daujėnų k., Smilgių vls., Biržų apskr. Pradžios mokyklos 6 skyrius baigė Daujėnuose. 1941 m. įstojo ir 1944 m. baigė Panevėžio amatų mokyklą. Nuo 1944 m. rudens iki 1948 m. lankė ir baigė Vilniaus politechnikumą, įgijo vidaus degimo variklių techniko specialybę.

1949 m. pradėjo dirbti Vilniaus 1-ojoje elektrinėje kūriko padėjėju, vėliau kūriku, vyresniuoju kūriku. 1951 m. perkeltas dirbti į 2-ąją Vilniaus elektrinę. Dirbo pamainos viršininku, vėliau – katilinės vyresniuoju meistru, cecho viršininko pavaduotoju. 1955 m. paskirtas dirbti katilinės

cecho viršininku. Neakivaizdžiai mokėsi Leningrado politechnikos institute, kurį baigė 1965 m. ir įgijo elektrinių katilų ir turbinų inžinieriaus šilumininko kvalifikaciją. 1972 m. sujungus katilų, turbinų, kuro transporto ir chemijos cechus, dirbo tų keturių cechų viršininku.

1977 m. rudenį perėjo dirbti dėstytoju į Komunalinio ūkio ministerijos kadru rengimo kursus. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę pradėjo dirbti Energetikos darbuotojų mokymo centre.

Parengė Vytautas Miškinis

Bronius VADOKLIS gimė 1922 m. Jonavos r., Keizonių k., valstiečių Jono ir Stefanijos Vadoklių šeimoje, kuri iš viso užaugino 7 sūnus ir 3 dukteris. Tėvas buvo raštingas, vienintelis kaime užsisakinėjo laikraštį. Bronius, baigęs pradinę kaimo mokyklą, tarnavo pas dvarininką, kuris paskatino smalsų ir guvų vaiką siekti mokslo. Gausi šeima neturėjo lėšų išleisti sūnaus į mokslus, todėl Bronius 1938 m. pėsčiomis pasiekė Vilnių ir įstojo mokytis į Amatų mokyklą. Baigęs dirbo elektriku įvairiose Vilniaus įmonėse, karo metu gyveno kaime pas tėvus. Po karo nuolatos kėlė kvalifikaciją: mokėsi Vilniaus aukštesniojoje technikos mokykloje, kurią baigė 1947 m. (elektriko techniko specialybė),

1956–1962 m. studijavo Kauno politechnikos instituto Vilniaus filialo vakarinio skyriaus Prietaisų gamybos fakulteto Pramonės įmonių elektrifikavimo grupėje ir įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. Dirbo Lietuvos energijos elektros tinklų padalinyje Vilniuje.

1957 m. buvo įsteigta Vilniaus elektros tinklų įmonė ir Bronius Vadoklis pradėjo joje dirbti Transformatorių ir gamybos ūkio padalinio, kuris vėliau buvo pavadintas Įrengimų remonto cechu, vadovu. Šiame ceche buvo remontuojami 6–10 kV įtampos jėgos transformatoriai, ruošiami eksploatacijai transformatorinė alyva. Čia buvo įrengtos nestandartinių įrenginių, įvairių detalių ir metalo konstrukcijų gamybos dirbtuvės. Ceche buvo statybos remonto baras, kuris vykdė transformatorių pastočių ir kitų statinių statybinės dalies remontą.

1963 m. B. Vadoklis, kaip turintis daug patirties ir gabus inžinierius, buvo paskirtas Vilniaus ET direktoriaus pavaduotoju. Jam teko rūpintis ne tik Įrengimų remonto cecho veikla, bet ir visos elektros tinklų įmonės įrangos bei reikalingų medžiagų tiekimu, Autotransporto ir mechanizacijos tarnybos veikla, žinybinių ir tarnybinių gyvenamųjų namų statyba bei priežiūra. Kartais pasitaikydavo ir išskirtinių darbų, su kuriais Bronius sėkmingai susidorodavo. Pavyzdžiui, kartą iš Lentvario geležinkelio atšakos į naujai statomą Vilniaus transformatorinę šalia Trakų Vokės teko pervežti 125 MVA autotransformatorių, kuris svėrė daugiau kaip 100 tonų. Tuo metu Lietuvoje tokio svorio krovinių pervežimo mechanizmų nebuvo. Transformatorių teko pakrauti ant specialiai paruošto plieninio lakšto rogių, kurias vilko dvylika ST-100 markės traktorių. B. Vadoklis daug

triūso ir energijos skyrė naujos Vilniaus elektros tinklų gamybinės bazės statybai, jos įrengimui bei aprūpinimui.

B. Vadoklis buvo sumanus ir principingas vadovas, pareigingas ir sąžiningas darbuotojas. Elektros tinkluose direktoriaus pavaduotoju jis išdirbo 20 metų, o 1983 m. perėjo į Energetikų mokymo kombinatą gamybinio mokymo meistru, 1986 m. įsidarbino energetiku Policijos akademijoje (dabar – Mykolo Romerio universitetas). 2002 m. išėjo į pensiją. Su žmona Stanislava, dirbusia buhalterė Lietuvos respublikinėje medžiotojų ir žvejų draugijoje, užaugino dukrą Laimutę ir sūnų Vytautą. Susilaukė 4 anūkių ir 7 proanūkių.

Bronius labai mylėjo Vilnių, žinojo jo garsiausias ir gražiausias vietas, kolekcionavo literatūrą apie Vilnių. Kalbėjo rusų, lenkų, žydų ir vokiečių kalbomis, buvo linksmas, mėgstantis draugiją žmogus.

Mirė 2017 m., palaidotas Vilniaus Kairėnų kapinėse.

Parengė Laimė Valotkienė

Leonas VAITKEVIČIUS gimė 1929 m. Martyniškių k., Dūkšto vlsč., Zarasų apskr. 1953 m. baigė Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakulteto elektros stočių, tinklų ir sistemų specialybės kursą ir įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. Petrašiūnų VRE dirbo nuo 1953 m., pradėjo dirbti technikos skyriaus inžinieriumi, vėliau – viršininku, po to – katilų cecho viršininko pavaduotoju. Tuo metu jam teko dalyvauti elektrinėje vykdomuose įrenginių modernizavimo ir galios didinimo darbuose. Nuo 1957 m. dirbo elektrinės vyriausiuoju inžinieriumi, o nuo 1958 m. – elektrinės direktoriumi. 1960–1965 m. vėl dirbo elektrinės vyriausiuoju inžinieriumi.

Dirbant vadovaujančiose pareigose teko įdėti nemažai pastangų, kad būtų savalaikiai įvykdytos elektrinės įrenginių rekonstravimo bei šilumos energijos gamybos didinimo užduotys. 1958 m. elektrinėje buvo sukurta šilumos tinklų grupė, kuri vėliau išaugo į cechą. 1962 m. į Kauną iš Dašavos telkinių Ukrainoje buvo pradėtos tiekti gamtinės dujos. Pagal parengtą projektą visi elektrinės katilai buvo rekonstruoti ir pritaikyti deginti dujas. 1963 m. rugpjūčio 29 d. šilumos cecho pagrindu buvo įkurta Kauno šiluminių tinklų įmonė.

Už gerą darbą ne kartą apdovanotas garbės raštais. Toliau savo darbinę veiklą tęsė Kauno statybos tresto komplektavimo valdyboje.

Mirė 2002 m. vasario 1 d. palaidotas Kaune, Petrašiūnų kapinėse.

Parengė Zenonas Ružinskas

Jonas VALIUKONIS gimė 1921 m. liepos 18 d. Kaune, darbininkų šeimoje. 1931 m. baigęs Kauno 17-ąją pradžios mokyklą įstojo į Kauno jėzuitų gimnaziją, o ją baigęs 1940 m. – į Kauno Vytauto Didžiojo universitetą. 1943 m. balandžio mėn., vokiečiams uždarius universitetą, buvo mobilizuotas į vokiečių kariuomenę (Lietuvos darbo batalioną), statė įtvirtinimus Leningrado ir Pskovo srityse. Pasibaigus karui buvo suimtas ir kalintas Norilske. 1946 m. paleistas į laisvę. Dirbdamas, 1967 m. baigė Kauno politechnikos instituto Vilniaus filialo elektros pavarų ir gamybinių įrenginių automatizavimo specialybės kursą ir įgijo inžinieriaus elektromechaniko kvalifikaciją. Energetikos sistemoje pradėjo dirbti 1946 m. būdinčiuoju inžinieriumi Vilniaus energetikos rajone. 1948–1953 m. buvo Vilniaus elektrinės būdintysis inžinierius, šilumos matavimo laboratorijos viršininkas. Nuo 1969 m. dirbo VGEEV Inžinerinės-ekonominės analizės tarnybos viršininku, ekonomikos, darbo organizavimo ir valdymo laboratorijos viršininku. 1975 m. perkeltas į Vyriausiąją dispečerinę tarnybą vyresniuoju dispečeriumi. Puikiai orientavosi įvairiose situacijose, gerai žinojo energetikos sistemą. Įnešė didelį indėlį vykdamas gamybinius planus, taupant kurą, mažinant elektros energijos nuostolius. Aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje. Ne kartą buvo paskatintas piniginėmis premijomis, apdovanotas garbės raštais. Laisvalaikio pomėgis – šachmatai, istorija, kryžiažodžiai.

Žmona Apolonija mokėsi Vilniaus universitete, įgijo biochemikės inžinierės kvalifikaciją. Pensininkė. Pomėgis – darbuotis sode ir kelionės. Sūnus Orestas baigė Vilniaus universitetą, įgijo gydytojo kvalifikaciją. Dukra Jūratė baigė Vilniaus pedagoginį institutą, įgijo anglų kalbos filologo kvalifikaciją, pedagogė, UAB „Jūratė.eu“ savininkė.

J. Valiukonis 1991 m. išėjo į pensiją. Mirė 2009 m. vasario 14 d. Palaidotas Vilniuje, Saltoniškių kapinėse.

Parengė Vitulis Valeika

Jonas VALIUKONIS gimė 1928 m. birželio 10 d. Skakų k., Stačiūnų vls., Šiaulių apskr., darbininkų šeimoje. 1944 m. baigė Šiaulių vidurinę amatų mokyklą, 1951 m. – Kauno politechnikumą. Savo darbinę veiklą pradėjo Rėkyvos elektrinėje, dirbo būdinčiuoju elektrinės inžinieriumi, vėliau – vyr. būdinčiuoju inžinieriumi. 1958 m., įkūrus Šiaulių elektros tinklus, perėjo dirbti Joniškio elektros tinklų rajono viršininku. Tuo metu Joniškio elektros tinklų rajonui priklausė Joniškio, Linkuvos, Pakruojo, Žagarės elektros tinklai ir juos maitinančios dyzelinės elektrinės. Dyzeliniai varikliai buvo pasenę ir nepakankamo galingumo. Elektros linijų atramos – medinės ir neimpregnuotos.

Taigi viso ūkio būklė buvo apvertktina. Vėliau jam buvo pavesta įkurti įrengimų remonto cechą. Cechas buvo įkurtas ir pradėjo vykdyti 6/0,4 kV transformatorių, dyzelinių ir hidrogenatorių remontą, medinių atramų žievinimą ir impregnavimą, autotransporto priežiūrą ir remontą bei kitus įrengimų remonto darbus.

1959 m. spalio 17 d. Lietuvos liaudies ūkio tarybos nutarimu J. Valiukoniui buvo pavesta Šiaulių mieste įsteigti Elektros konstrukcijų gamyklą. Jo žinion buvo perduotos Energetikos statybos tresto transporto remonto dirbtuvės. Čia reikėjo įdėti daug pastangų ir sumanumo įrengiant patalpas, apsirūpinant reikalingais įrengimais, suburiant kolektyvą. Pirmaisiais metais teko dirbti vienam už kelis. Vyr. inžinieriaus, konstruktoriaus, energetiko nebuvo, visus klausimus teko spręsti pačiam. Gamyklai pradėjus veikti buvo pradėta gaminti 0,4–10 kV ETL metalo konstrukcijas, žemos įtampos skydus, vėliau – aukštos įtampos elektros skirstymo įrenginius – KSO kameras – ir daugelį kitokių elektros įrenginių. Jis pats sukonstravo vadinamą Šiaulių kilnojamąją transformatorinę pastotę ir įformino kaip racionalizacinį pasiūlymą. Šios pastotės gamyba davė didžiulį efektą. Nebereikėjo statyti mūrinių transformatorių pastorių, visi įrengimai į jas buvo sumontuojami gamykloje.

1965 m. tolimesniam darbui buvo pervestas į Šiaulių elektros tinklus direktoriaus pavaduotoju. 1972 m. baigė Kauno politechnikos instituto Šiaulių vakarinę fakultetą, įgydamas inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. 1974 m. liepos 15 d. buvo paskirtas Klaipėdos elektros tinklų vyriausiuoju inžinieriumi. Čia jis įvedė daug naujovių, organizavo 10 kV elektros tinklų sekcionavimą ir automatizavimą, pradėjo diegti brigadinę rangą, organizavo kompleksinį skirstomųjų tinklų remontą, centralizuotą kilnojamų transformatorių pastorių ir transformatorių remontą. 1989 m. su grupe energetikų išvykus į Vokietijos Demokratinę Respubliką keistis patirtimi jį ištiko miokardo infarktas, teko ilgai gydytis, po to išėjo į pensiją. Yra publikavęs keletą straipsnių skirstomųjų tinklų automatizavimo tema. Apdovanotas VGEEV ir kitais padėkos raštais.

Žmona – Aldona Valiukonienė, gim. 1926-06-14, gydytoja, mirė 2017-01-29; dukra – Regina, gim. 1949-06-06, išsilavinimas aukštasis spec. pedagoginis; dukra – Virginija, gim. 1951-10-30, išsilavinimas aukštasis spec. pedagoginis. Šioje šeimoje J. Valiukonis išgyveno 25 metus. Antroji žmona – Dana Valiukonienė, gim. 1936-05-08, buhalterė; sūnus – Gintaras, gim. 1977-10-29, išsilavinimas spec. vidurinis.

J. Valiukonis mirė 2009 m. gruodžio 25 d., palaidotas Klaipėdoje.

Parengė Zenonas Ružinskas

Albertas VARNA gimė 1923 m. liepos 1 d. Bajorėlių k., Saločių vls., Pasvalio r., Elžbietos ir Jono Varnų aštuonių vaikų šeimoje. Augo trys seserys ir keturi broliai. 1947 m. A. Varna baigė Vilniaus aukštesniąją technikos mokyklą, įgydamas techniko elektriko specialybę ir pradėjo dirbti, aptarnaudamas 6 kV Vilniaus elektros tinklų skyriaus elektros įrenginius. 1951 m. šis skyrius pervedamas į naujai sukurta Lietuvos elektros tinklų valdybą, kuriai priklausė Kauno, Klaipėdos, Panevėžio ir Šiaulių miestų elektros tinklų skyriai. Tais pačiais metais buvo pastatyta pirmoji Vilniuje 35/6 kV pastotė RP-3 (dabartinė Šiaurinė) bei 35 kV linija tarp šios pastotės ir ŠEC-2. 1952 m. paklojama 6 kV

kabelinė linija ŠEC-1–RP-3, kuri patikimai sujungė pirmąją rajoninę pastotę su miesto skirstymo tinklu. Pastačius daugiau pastorių, 1953 m. įkuriama 35/6 kV pastorių grupė, jos vadovu tampa A. Varna.

1958 m. įkurta Vilniaus elektros tinklų įmonė, kurios veiklos zona siekė Zarasus, Druskininkus, Vilniaus, Trakų ir Širvintų rajonus. Įsteigiamas aukštos įtampos skyrius, kurį sudarė pastorių grupė ir 35 kV oro linijas aptarnaujantis personalas, skyriaus viršininku paskiriamas A. Varna, kuris kartu vadovauja ir pastorių grupei. 1958 m., pastačius 110 kV liniją Kaunas–Vilnius, Vilniaus energetinis mazgas (TE-2) sujungiamas su Lietuvos energetikos sistema. Po metų, pratęsus minėtą liniją nuo TE-2 iki RP-3 ir rekonstravus Šiaurinės pastotę, ji tampa pirmąja 110 kV pastote Vilniuje. Jos parametrai – 110/35/6 kV įtampa ir 15000 kVA galia.

1963 m. buvo įsteigta VET Pastorių tarnyba, jos viršininku skiriamas A. Varna. 1963 m. pabaigoje tarnyba aptarnavo penkias 110 kV pastotes (Šiaurinę, Vievį, Vilnią, Markučius, Kino studiją) ir dvylika 35 kV pastorių. Jaunai tarnybai po 1963 m. prasidėjo ilgas, įtempto darbo laikotarpis. Reikėjo parinkti ir paruošti žmones statomas 330 kV pastotes aptarnavimui, vyko sparti naujų 35–110 kV pastorių statyba, o taip pat veikiančių rekonstravimas iš 35 kV į 110 kV įtampą.

1973 m. prie Nemenčinės buvo įjungta į eksploataciją antra 330 kV pastotė pavadinimu „Neris“. 1978 m., sumontavus 330 kV antrą dalį su 200 MVA autotransformatoriumi, prijungus 330 kV liniją iš Ignalinos atominės elektrinės (per Uteną), ši pastotė tapo stambiausia Lietuvos energetikos sistemoje.

A. Varna mokėsi KPI (neakivaizdiniame skyriuje) ir 1968 m., apgynęs diplominį darbą, gavo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. A. Varna buvo ramaus būdo, taktiškas, sugebėjęs prie savęs patraukti žmones. Bendradarbiai nematė jo supykusio ar susinervinusio.

1983 m., A. Varnai vadovaujant, VET jau buvo eksploatuojama penkiasdešimt 35–110 kV rajoninių pastočių ir dvi 330 kV pastotės. 1983 m., suėjęs pensiniam amžiui, jis liko dirbti pastotčių tarnyboje elektromonteriu. Daugelį metų buvo nepakeičiamas VET sodo bendrijos pirmininkas.

Su žmona Leokadija Genovaite Mackonyte (1923–1993) užaugino dukrą Virginiją (1954), kuri baigė VDA ir sūnų Alvydą (1959), techniką elektriką. Susilaukė 3 anūkų ir 4 proanūkių.

2006 m. gegužės 24 d. staiga mirė namuose. Palaidotas Vilniuje, Rokantiškių kapinėse.

Parengė Simonas Vytautas Narušis, Vytautas Miškinis

Jonas VELANIŠKIS gimė 1927 m. kovo 27 d. Butėnų k., Vadoklių vls., Panevėžio apskr. Jo tėvai Motiejus Velaniškis (1885–?) ir Antanina Meškonytė (1905–1989) susituokė 1923 m., turėjo du sūnus – Povilą (1924–2002) ir Joną (1927–1991). Tėvai turėjo 40 ha žemės, pažangiai tvarkėsi ir gyveno pasiturimai. 1946 m. Motiejus, kaip buožė, buvo suimtas ir nuteistas 10 metų. Jis mirė kalėjime, palaidojimo vieta nežinoma.

1934–1938 m. Jonas lankė Stebeikių pradinę mokyklą, o nuo 1940 m. mokėsi Ramygaloje. 1945 m. aukso medaliu baigė Ramygalos gimnaziją ir įstojo į Kauno universiteto Statybos fakultetą, 1950 m. apgynė diplominį projektą ir įgijo inžinieriaus statybininko specialybę. Buvo paskirtas į Gorkio (dabar Nižnij Novgorod) HE statybą Rusijoje, į Zavolžskij posiolok, esantį 340 km už Maskvos. Joną paskyrė darbų vykdytoju į pagrindinę aikštelę didžiojoje dauboje (dalis darbininkų buvo kaliniai). 1954 m. Jonas paskiriamas pagrindinių įtvarų statybos aikštelės viršininku. 1955 m. lapkričio 2 d. anksčiau termino paleidžiamas pirmasis HE agregatas. Tai ypatingas įvykis statyboje. 1956 m. gruodžio 24 d. paleidžiamas aštuntasis, paskutinis agregatas.

Vertindami Jono sugebėjimus, statybininko talentą ir atsakomybės jausmą, jam pasiūlo naujas pareigas – Bratsko HE statybos vyriausiojo inžinieriaus postą, tačiau jis grįžo į tėvynę ir pradėjo dirbti Kauno HE statyboje gelžbetonių įtvarų aikštelės viršininku. Jonas vėl, su jam būdingu įkarščiu, pasineria į darbą.

1960 m. Jono jau laukia kitas darbas – pusiaukelėje tarp Vilniaus ir Kauno Perkūnkiemio kaime pradedama statyti galinga šiluminė elektrinė – būsima Lietuvos VRE. Jonas pradeda statyti Lietuvos elektrinę, paskirtas statybos aikštelės viršininku. Išdygsta naujas miestas, kuris nuo 1962 m. vadinamas Elektrėnais. Į darbą tenka važinėti 60 km, todėl Jonas gyvena Elektrėnuose, vieno kambario bute, o namo grįžta tik savaitgaliais.

Prasidėjus pačios elektrinės statybai, statybos valdybos viršininku buvo paskirtas iš Kalinino atsiųstas Olegas Šadurskij, o J. Velaniškis – vyriausiojo inžinieriumi. (Nuo 1971 m., O. Šadurskiui išvykus į Leningradą, J. Velaniškis paskirtas Lietuvos VRE statybos valdybos viršininku, o Vidmantas Bakšys – vyriausiojo inžinieriumi). Plečiantis darbams, sparčiai augo įvairių specialybių darbininkų poreikis. O. Šadurskij buvo linkęs didelę dalį darbuotojų kviesti iš tuometinio Leningrado, kur buvo statybos trestas, o Velaniškis ir Trakų rajono valdžia – kviesti vietinius. 1972 m. baigus statyti Lietuvos VRE, valdybos pavadinimas pakeistas į Energetikos objektų statybų Lietuvos valdyba („Lietenergostatyba“), o vėliau ji buvo perduota į SSRS Energetikos ministerijos Vyriausiąją valdybą. „Lietenergostatyba“, kurios viršininku buvo J. Velaniškis, statė Kauno, Mažeikių, Vilniaus termofikacines elektrines.

1977 m. prasideda darbai Kruonyje – hidroakumuliacinės elektrinės statyba. Darbas įdomus. Tai – talentingo hidroinžinieriaus gulbės giesmė... Jonui tenka vadovauti ir dirbti statybos valdybos vyriausiojo inžinieriumi. Vėl verda darbas. Skiriamas pirmaeilis finansavimas, iš Maskvos tiekiama statybinė įranga, mašinos – tai sąjunginės reikšmės projektas ir statyba. 1987 m. J. Velaniškis tampa respublikinės reikšmės pensininku, bet visiškai negalvoja apie užtarnautą poilsį. 1988 m. sulaukiame naujų vėjų. Susikūrė Sąjūdis, atvedęs Lietuvą į nepriklausomybę. 1989 m. prie KHAE statybos vyksta žaliųjų mitingas, negausus, bet skaudus savo tendencingumu, nelogiškumu. Į protestą statyboje dalyvauti atvyksta ir sąjūdžio atstovai. Jie išsako J. Velaniškiui skaudų įžeidimą: „Jūs čia visi tėvynės išdavikai“. Išgirsti tokius žodžius žmogui, atidavusiam savo gyvenimą darbui, Lietuvos energetikai, į elektrinių statybą žvelgusiam plačiai, pilietiškai, atsakingai, buvo didelis smūgis.

Tais pačiais 1989 m. jam diagnozuojamas plaučių vėžys. Gydytojai nustatė liūdną diagnozę: vėžys „apkabinęs“ bronchą dešinėje plaučių pusėje. Vėžio gydymas Lietuvoje įstrigo. 1991 m. spalio 25 d. Jonas su dukra Egle išskrido į Berlyną, „Rosler“ kliniką. Profesorius Jokobušas įstato pažeisto broncho protezą, deja, nesėkmingai. 1991 m. lapkričio 12 d. pusę devynių ryto skambutis: Jono Velaniškio nebėra... išėjo paryčiais. Palydėtas J. Velaniškis amžinam poilsiui į Petrašiūnų kapines.

Su žmona Liuda Statkevičiūte, Lietuvos nepriklausomybės kovų karininko, Vyties Kryžiaus kavalieriaus dukra užaugino sūnų Algimantą (1955), ekonomistą, gyvena Kanadoje ir dukrą Eglę (1958), baigusią VDI, gyvena Kaune. Susilaukė penkių anūkų.

Energetikos statytojų klubo iniciatyva 2006 m. atidengta J. Velaniškio atminimo lenta Lietuvos elektrinėje, 2010 m. atidengta atminimo lenta prie Kauno hidroelektrinės, o 2014 m. Kauno savivaldybė organizavo atminimo lentos atidengimą Kaune, Daukanto g. prie namo Nr. 14, kuriame J. Velaniškis gyveno.

Parengė Anzelmas Bačauskas, Vytautas Miškinis

Jonas VOLSKIS gimė 1930 m. kovo 4 d. Jiezno mstl., Alytaus apskr. 1949 m. baigė Jiezno vidurinę mokyklą ir įstojo į Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultetą, elektros stočių, tinklų ir sistemų specialybę, kurią baigė 1954 m. ir įgijo inžinieriaus elektrotechniko kvalifikaciją. Po baigimo dirbo Akmenės cemento gamykloje vyriausiojo energetiko pareigose, o 1961 m. buvo paskirtas Šiaulių elektros tinklų direktoriumi. Elektros tinklų ūkis tuo metu plėtėsi labai sparčiai, per šešis J. Volskio vadovavimo metus Šiaulių elektros tinklų aptarnaujamoje teritorijoje vartotojų maksimalus apkrovimas išaugo dvigubai nuo 14000 kW iki 28000 kW, sparčiai plėtėsi skirstomasis ir perdavimo tinklai,

augo įmonės techninis apginklavimas, gerėjo darbuotojų darbo ir buities sąlygos, buvo pastatytas erdvus ir visus reikalavimus atitinkantis įrenginių remonto cechasis. 1962 m. buvo pastatyta pirmoji Lietuvoje 330/110/10 kV pastotė su 120000 kVA galingumo autotransformatoriumi. Tais pačiais metais spalio 12 d. įjungta pirmoji Lietuvoje 330 kV elektros tiekimo linija Šiauliai–Jelgava (Latvija). Taip Lietuvos energetikos sistema įjungta į Jungtinę Šiaurės–Vakarų energetikos sistemą. Kaip sumanus ir energingas vadovas, puikus organizatorius J. Volskis 1967 m. perkeltas į Vilnių ir paskiriamas Lietuvos vyriausiosios gamybinės energetikos ir elektrifikavimo valdybos (VGEEV) viršininko pavaduotoju. J. Volskis daug pasidarbavo plėtojant ir vystant Lietuvos energetikos ūkį. Jam dirbant VGEEV buvo įvedami nauji galingumai Lietuvos VRE, rekonstruojamos veikiančios VRE, buvo pastatytos ir pradėtos eksploatuoti Kauno ir Mažeikių termofikacinės elektrinės, buvo statomos Vilniaus TE-3 ir Ignalinos atominė elektrinė, pradėta statyti Kaišiadorių hidroakumuliacinė elektrinė, taip pat sparčiai plėtėsi 330 kV ir žemesnės įtampos elektros tiekimo linijų tinklas. Būdamas darbštus ir turintis didelę darbo patirtį, J. Volskis ryžtingai siekė savo užsibrėžtų tikslų. Už nuopelnus darbe jam suteiktas Lietuvos nusipelnusio inžinieriaus garbės vardas, jis apdovanotas keliais vyriausybiniiais garbės raštais, taip pat kitais apdovanojimais.

Žmona Uršulė Valivonytė-Volskienė, gim. 1929 m. – ekonomistė, dirbo Energetikos statybos trešte. Sūnūs: Gediminas (1955 – 2013), inžinierius ekonomistas, dirbo VGEEV planavimo ir ekonomikos skyriaus viršininku, vėliau vadovaujančiuoju specialistu; Dainius, gim. 1962 m., inžinierius elektrikas, dirba energetikos sistemos Vyriausioje dispečerinėje tarnyboje sistemos dispečeriu.

J. Volskis mirė staiga, darbo vietoje, 1982 m. rugpjūčio 23 d. Palaidotas Vilniuje, Antakalnio kapinėse.

Parengė Zenonas Ružinskas

Z

Konstantin ZACHAROV gimė 1921 m. birželio 2 d. Rusijoje, Irkutsko sr., Čeremchovo m., šachtininko (darbininko) šeimoje. 1929–1939 m. mokėsi Čeremchovo vidurinėje mokykloje. Ją baigęs, 1939 m. įstojo į Tomsko politechnikos instituto Mechanikos fakultetą, mašinų statybos specialybę.

K. Zacharov nuo 1940 m. tarnavo Sovietų armijoje: 1940–1941 m. mokėsi Irkutsko aviacijos technikos mokykloje, nuo 1941 m. gegužės mėn. iki 1945 m. sausio mėn. – naikintuvų pulko aviamechanikas. 1945 m. sausyje buvo sužeistas, gydomas Sočyje iki 1945 m. spalio mėn. K. Zacharov 1946-01 grįžo į Tomsko politechnikos institutą, kurį baigė 1950-07 ir buvo paliktas aspirantūroje, tačiau Komunistų partijos sprendimu perėjo į partinį darbą. Šį darbą dirbo iki 1963 m., buvo netgi TSKP Tomsko miesto komiteto pirmuoju sekretoriumi, TSKP Tomsko srities komiteto sekretoriumi. Nuo 1963 m. rugpjūčio mėn. dirbo Sibiro chemijos kombinato gamykloje Nr. 45, o nuo 1969 m. rugsėjo mėn. – šio objekto viršininkas. Objektas priklausė SSRS Vidutiniųjų mašinų ministerijai.

1976 m. balandžio mėn. K. Zacharov paskiriamas statomos Ignalinos atominės elektrinės, kuri priklausė SSRS Vidutiniųjų mašinų ministerijai, direktoriumi. Jam teko koordinuoti statybos montavimo darbus atominės elektrinės su galingiausiais pasaulyje to meto blokais ir naujai statomo Visagino miesto statybų aikštelėse, kviesti ir kurti statybos ir montavimo organizacijas, derinti projektuotojų, statytojų-montuotojų ir būsimųjų eksploatacijos darbuotojų veiksmus, rūpintis įrengimų tiekimu, užtikrinti statybos-montavimo darbų kokybę, komplektuoti AE eksploatacijos personalą. 1983 m. kovo mėn., IAE direktoriumi paskyrus Nikolajų Lukoniną, K. Zacharov tampa šios elektrinės direktoriaus pavaduotoju. IAE pradėjo veikti 1983 m. gruodžio 31 d. Būdamas 68 metų, 1989 m. birželio 30 d. išėjo į pensiją. Apdovanotas SSRS ordiniais ir medaliais.

Žmona gimusi 1926 m., inžinierė. Šeima turėjo vieną dukrą. K. Zacharov turėjo du brolius, jaunesnysis žuvo karo metu.

Mirė 1998 m. Palaidotas Visagino kapinėse.

Parengė Saulius Kutas

Mykolas ZALIŠAUSKAS gimė 1920 m. balandžio 10 d. Kretingos apskr., Skuodo vls., Aleksandrijos k. Baigęs Aleksandrijos pradinę mokyklą, mokslą tęsė Palangos progimnazijoje, Kretingos gimnazijoje, kurią baigęs, 1939 m. rugsėjo 1 d. įstojo į VDU Technikos fakultetą. Jį baigė 1944 m. birželio 20 d., įgijo pramonės šiluminės energetikos inžinieriaus kvalifikaciją. 1944 m. įsidarbino Kretingos rajono pramkombinate inžinieriumi, o nuo 1945 m. kovo 1 d. – projektavimo institute „Lietstatprojektas“ inžinieriumi-santehniku, kur sudarinėjo atstatomų karo metais sugriautų įmonių šildymo ir vėdinimo sistemų projektus, dėstė Kauno popieriaus ir celiuliozės technikumė.

1950 m. vasario 1 d. priimtas į KVV Miestų sanitarijos katedrą valandiniu dėstytoju. 1950 m. rugsėjo 10 d. perėjo dirbti į KPI Vandentiekio ir kanalizacijos katedrą vyr. dėstytoju. 1957 m. birželio 21 d. Baltarusijos politechnikos institute apgynė technikos mokslų kandidato (dabar – daktaro) disertaciją. Nuo 1953 m. dėstė šildymo ir vėdinimo disciplinas Mechanikos fakulteto pramonės šiluminės energetikos specialybės studentams. 1958 m. balandžio 13 d. išrinktas eiti docento pareigas KPI Vandentiekio ir kanalizacijos katedroje. 1959–1961 m. dirbo Lietuvos MA Energetikos ir elektrotechnikos institute Dujofikacijos laboratorijos vadovu, direktoriaus pavaduotoju mokslo reikalams. 1961 m. gegužės 19 d. išrinktas naujai įkurtos KPI Šildymo ir vėdinimo katedros vedėju, 1961 m. lapkričio 11 d. prie katedros įkurta žinybinė Pramoninės ventiliacijos ir oro kondicionavimo laboratorija. Jos vadovu paskirtas doc. M. Zališauskas. Jam vadovaujant kandidato disertacijas apsigynė 10 aspirantų.

1974 m. liepos 1 d. atleistas iš KPI Šildymo ir vėdinimo katedros vedėjo pareigų, paliekant katedroje docentu. 1979 m. išrinktas einančiu profesoriaus pareigas Šildymo ir vėdinimo katedroje. 1990–1993 m. dirbo VGTU Šildymo ir vėdinimo katedroje (puse etato), buvo KTU Geoinžinerijos katedros profesoriumi-konsultantu magistrantams, doktorantams.

Per savo 43-ėjus pedagoginio darbo metus paskelbė daugiau kaip 90 mokslinių-metodinių straipsnių. Buvo dviejų išradimų bei dviejų knygų autoriumi. 1970–1985 m. buvo Speciojo ir vidurinio mokslo komiteto (vėliau ministerijos) Mokslinės metodinės tarybos „Naujų mokymo metodų“ komisijos nariu ir pirmininku, KPI Programuoto mokymo metodinės sekcijos pirmininku.

Ne kartą apdovanotas AT prezidiumo, ministerijos garbės raštais, 1967 m. – Raudonosios vėliavos ordinu. 1963–1973 m. buvo Kauno m. Lenino rajono DŽDT deputatu.

Iki garbios senatvės dainavo KPI kameriniame bei KTU absolventų chore. Mirė 2008 m. vasario 27 d.

Parengė Aleksandras Gluosnis, Vytautas Miškinis

Bronius ZAPALSKIS gimė 1927 m. vasario 9 d. Šambalionių k., Krekenavos vls., Panevėžio apskr. Baigęs Krekenavos pradinę mokyklą, mokėsi Panevėžio berniukų gimnazijoje, 1946 m. įstojo į Kauno valstybinio universiteto Elektrotechnikos fakultetą. 1951 m. jį baigė ir įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją, elektrinių, elektros tinklų ir sistemų specializaciją.

1951–1954 m. buvo Lietuvos Elektros tinklų valdybos inžinierius, eksploataavimo skyriaus viršininkas, 1954–1957 m. – Vilniaus elektros tinklų skyriaus viršininkas. 1957 m. rugpjūčio 1 d. įkūrus Panevėžio elektros tinklų įmonę paskiriamas jos direktoriumi. Įmonei buvo pavesta eksploatuoti Panevėžio krašto, 14-os administracinių rajonų teritorijoje esančius elektros tinklus, vietines dizelines elektrines ir hidroelektrines, tiekti elektros energiją šio regiono vartotojams. B. Zapalskis daug jėgų, sumanumo ir energijos skyrė elektros tinklų plėtrai, modernizavimui, techniniam apginklavimui, darbuotojų darbo sąlygų gerinimui, darbuotojų kvalifikacijos kėlimui. 1962–1963 m. pastatoma gamybinė bazė, laboratorijos-kontoros pastatas, sparčiai plečiasi skirstomasis ir perdavimo tinklai. 1968 m. atiduodama eksploatuoti 330/110/10 kV TP „Panevėžys“ 110 kV skirstykla, 1969 m. atiduodama eksploatuoti 330kV elektros tiekimo linija Jonava–Panevėžys–Pliavinės HE. Panevėžio energetinis mazgas gauna patikimą maitinimą. 1970 m. TP „Panevėžys“ įjungiamas pirmasis 125 MVA galios autotransformatorius, 1972 m. – antrasis tokios pat galios. 1983 m. birželio 29 d. pradedama eksploatuoti 330 kV elektros tiekimo linija Utena–Panevėžys. Elektros tinklų įmonės direktoriaus pareigas ėjo trisdešimt metų, iki pensijos 1987 m. Už nuopelnus plėtojant Lietuvos energetinį ūkį jam suteiktas Lietuvos nusipelnusio inžinieriaus garbės vardas, jis apdovanotas ordinu. B. Zapalskis buvo pasišventęs darbui, savo specialybei, buvo punctualus, laikėsi duoto žodžio, globojo perspektyvius jaunuolius, ragino juos kelti kvalifikaciją. Tai buvo puikus žmogus, Panevėžio elektrifikavimo korifėjus, lankė teatrą, dirbo visuomeninį darbą. Buvo renkamas miesto tarybos deputatu ir nuolatiniu energetikos komisijos pirmininku.

Žmona, Zita Zapalskienė, gimė 1929 m. Garšvių k., Naujamiesčio vls., Panevėžio apskr. Kaune baigusi vidurinę mokyklą, įstojo į KPI technologijos fakultetą. Studijų metais ir

užsimezgė jų draugystė. 1951 m. būsimos žmonos tėvai buvo ištremti į Sibirą. Tam, kad išvengtų tremties ir Broniaus būsimai žmonai, jie nutarė kuo greičiau tuoktis, kad, pakeitus pavardę, būtų galimybė išvengtų tremties. Tačiau to įvykdyti nespėjo ir 1952 m. sausio 23 d. ji buvo ištremta. 1955 m. jai leido grįžti į Lietuvą ir jų svajonė išsipildė – 1955 m. liepos 23 d. jie susituokė. Zita ilgą laiką dirbo Panevėžio vandentiekio ir kanalizacijos valdyboje Abonentų skyriaus viršininke, kontroliere.

1956 m. lapkričio mėn. gimė duktė Rūta, vėliau tapusi Kubiliene, kuri baigė KPI Elektrotechnikos fakultetą ir įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. 1976–2010 m. dirbo Panevėžio elektros tinklų Technikos tarnybos inžiniere.

B. Zapalskis mirė 1999 m. Palaidotas Panevėžio Ramygalos g. kapinėse.

Parengė Zenonas Ružinskas ir Rūta Kubilienė

Romanas Zigmuntas ZINKUS gimė 1927 m. liepos 20 d. Krakių mstl., Kėdainių apskr., Vlado Zinkaus (1885–1955) ir Elenos Zinkienės-Titiškytės (1891–1977) šeimoje. Tėvas, dirbęs valsčiaus viršaičio pavaduotoju, viršaičiu ir vietos bankelio kasininku, turėjo apie 16 ha šeimos ūkį. Šeimoje augo trys sūnūs: Algirdas (1924–2015), Bronius (1926–2017) ir Romanas Zigmuntas. 1949 m. tėvai buvo ištremti į Sibirą. Vaikai liko, kadangi tuo metu jų nebuvo namuose.

Romanas mokėsi Krakėse. Prasidėjo karas ir okupacijos. Tuo metu Krakėse mokytojavęs dailininkas Jonas Švėgždas 1943 m. sukūrė pagrindinę organizaciją, nukreiptą tiek prieš vokiečius, tiek prieš rusus. Kartu su broliais Romanas buvo jos narys. Kilus arešto grėsmei 1945 m. nuo gegužės iki spalio mėnesio gyveno nelegaliai, kurį laiką partizanų būryje. Po to sėkmingai legalizavosi, tęsė mokslą gimnazijoje ir per nepilnus metus užbaigęs dviejų metų kursą įgijo brandos atestatą. 1946 m. rudenį įstojo į Kauno Vytauto Didžiojo universiteto (KPI) elektrotechnikos fakultetą. Studijos sekėsi gerai, tačiau 1951 m. verbuojamas atsisakė tapti saugumo organų agentu, dėl ko iš 5 kurso buvo pašalintas. Įsidarbino Kauno energetikos remonto įmonėje elektromonteriu. Vėliau čia dirbo meistru, šefu inžinieriumi, darbų vadovu. Atgal į KPI buvo priimtas po Stalino mirties 1954 m. ir, toliau dirbdamas įmonėje, studijas baigė 1955 m. Darbovietėje 1957 m. buvo paskirtas elektros cecho konstruktorių-technologų grupės viršininku. Čia sukūrė ir įdiegė vieningą elektros transformatorių rekonstrukcijos projektavimo ir remonto technologiją, turėjusią svarbią reikšmę pervedant Lietuvos elektros tinklus iš 6 kV į 10 kV įtampą. Nuo 1973 m. iki 1991 m. dirbo įmonės vyriausiuoju technologu.

Vėliau, jau pensiniame amžiuje, toliau dirbo įmonėje iki 1994 m. Dar darbinės veiklos pradžioje jis, kartu su vyriausiuoju inžinierium K. Chudabaševu, sukūrė pirmąjį SSRS prietaisą, skirtą agregatų vibracijos dydžiui ir fazei matuoti bei jos formai stebėti (serijinio prietaiso BIP prototipą). Vėliau, jau kaip patyręs aukštos kvalifikacijos energetinių įrengimų remonto specialistas, daug metų buvo Vyriausiosios valdybos Glavenergoremont Techninės tarybos elektrotechnikos ir kompiuterizacijos sekcijų narys, palaikė tamprius ryšius su Glavenergoremonto Centrinio konstravimo biuru, dalyvavo ir skaitė pranešimus konferencijose energetikos įrenginių remonto klausimais. Organizavo techninį Kauno energetikos remonto bendradarbiavimą su VDR energetikos kombinato institutu ORGREB.

Aktyviai dalyvavo remonto techninės literatūros kūrime. Jis vadovo remontininkams „Turbogeneratoriaus TVV-165-2 remonto technologija“ (ORGRES Techninės informacijos biuras, 1967 m.) autorius ir vadovo „Turbogeneratorių TVV-165-2, TVV-200-2 ir TVV-320 – rotorių apvijų pervyniojimo technologija“ (SSRS EEM specializuoto mokslo-techninės informacijos centras, 1972 m.), normatyvinio dokumento „Elektrinių pastatų ir įrenginių techninio aptarnavimo ir remonto organizacijos taisyklės“ (SSRS EEM, 1985 m.) ir viešo naudojimo knygos „Turbogeneratorių remonto žinynas“ (išleista Maskva, „Energija“, 1978 m) bendraautoris.

Apdovanotas įvairių institucijų garbės ir padėkos raštais, trimis LŪPP (Maskva) bronzos ir vienu sidabro medaliais, Lietuvos Respublikos Prezidento bei Ūkio ministro padėkos raštais, jam suteiktas įmonės nusipelnusio veterano garbės vardas.

Po įtempto darbo atsipalaiduodavo mėgėjiškoje žvejyboje, o užbaigęs „valdiškus“ darbus, pamėgo kino filmų kūrimo meną. Artimųjų ir draugų džiaugsmui sukūrė daugelį mėgėjiškų kino juostų turistinių kelionių bei kitomis aktualiosiomis temomis. Išėjęs į pensiją parašė esė knygą „Vulgarus požiūris“ (Kaunas, 2004, 340 p.), sudarė knygą „60 metų Kauno energetikos remontui“ (Vilnius, 2005, 400 p., iliustr.) bei parašė savo pergyvenimų knygą „Gyvenimo pabiros“.

Šeimą sukūrė 1957 m. Žmona Ona Zinkuvienė-Pipiraitė (1927–2005), pedagogė. Ona ir Romanas Zinkai išaugino du sūnus: Rimvydą (1958), kuris baigė KPI informatiką, yra kompiuterių aptarnavimo individualios įmonės „Gairė“ savininkas ir Giedrių (1969), kuris baigė Lietuvos muzikos ir teatro akademiją ir yra reklamų individualios įmonės „Logopro“ savininkas. Sulaukė vaikaičių: Pauliaus (1992), Aleksandro (1994) ir Karolio (1995).

Parengė Algis Viktoras Mekas, Vytautas Miškinis

Ž

Algimantas ŽILĖNAS gimė 1930 m. Ažvinčiuose, Salako vls., Ignalinos r. 1949 m. sidabro medaliu baigė Utenos 1-ąją berniukų gimnaziją (dabartinė Utenos „Saulės“ gimnazija). 1954 m. baigė Kauno politechnikos instituto hidrotechnikos specialybę ir nuo tų metų iki 1956 m. dirbo Lietuvos žemės ūkio statybos projektavimo institute projektuotoju. 1956 m. su šeima persikėlė gyventi į Zarasų rajoną, Antalieptę, kur nuo 1956 m. iki 1960 m. vadovavo Antalieptės HE statybai. 1960–1993 m. buvo Zarasų elektros tinklų viršininku. Dar gyvendamas Antalieptėje 1967 m. apsigynė technikos mokslų kandidato (dabar daktaro) disertaciją. 1973 m. baigė Maskvos neakivaizdinio politechnikos instituto Energetikos ministerijos vadovaujančių darbuotojų kvalifikacijos kėlimo fakultetą.

A. Žilėno dukra Irena Žilėnaitė-Eitminavičienė prisimena Leonardo Grudzinsko mintis apie savo tėvą: „Tai buvo neeilinio talento nuošalios provincijos inteligentas, eruditas. Jis domėjosi literatūra, bendravo su poetais Antanu Miškiniumi, Algimantu Baltakiu, Pauliumi Širviu, žavėjosi Antano Miškinio brolio, paprasto Juknėnų kaimo (Utenos r.) mokytojo Motiejaus Miškinio, meistriškai išvertais N. Gogolio, L. Tolstojaus raštų gamtos vaizdais.“

Labai svarbus įvykis mūsų gyvenime – Gaidelių kaime (Antalieptės seniūnija) pastatyti Energetikų kultūros namai. Juose buvo rodomi kino filmai, vykdavo koncertai, vaikai ir suaugusieji buvo įsitraukę į visuomeninę ir koncertinę veiklą.

Tėvelis buvo aktyvus kraštotyrininkas. 1965 m. parašė pirmąjį kraštotyros darbą respublikiniam konkursui „Ežerų kraštas uždegė žiburius“, kuriame pateikė mūsų regiono 10 metų apžvalgą. Šis darbas pelnė pirmąją vietą. Parengti šie darbai: „Po ežerų kraštą“, „Antalieptės apylinkių senovė“, „Liaudies talentas“, „Visuomeninių muziejų šviečiamoji veikla“. Buvo išleistos šios knygos: „Zarasų kraštas“ (1973), „Utena“ (1976 m.), „Ap-lankykite šiaurės rytų Lietuvą“ (1985), „Stelmužė“ (1987). 1984 m. kartu su mamyte išleido leidinį „Zarasų rajonas“. Žinau, kad vadovavo paminklų apsaugos ir kraštotyros draugijai, vėliau – Zarasų kultūros fondui. Jo pastangomis rajone įkurti trys visuomeniniai muziejai: 1969 m. Antalieptės vidurinėje mokykloje (dabar – daugiafunkciniame pastate), 1971 m. – poeto Antano Vienažindžio tėviškėje, 1986 m. – Energetikos muziejus Tiltiškėse. (Po malūno privatizacijos eksponatai buvo saugomi Zarasų krašto muziejuje, o 2017 m. dalis jų perkelta į Antalieptę ir ten atkurtas Energetikos muziejus.) Čia sukaupiti

eksponatai, rašytinė medžiaga išsamiai pasakoja apie energetikos ūkio vystymąsi Zarasų rajone, paties įkūrėjo pastangas ir darbus.

Tėvelis rūpinosi Stelmužės architektūros komplekso išsaugojimu, Stelmužės ažuolo likimu.

Parašė apie 10 scenarijų dokumentiniams filmams: „Rasa kėlė pasagėlę“, „Grožio abėcėlė“, „Kur ežerai, ežerėliai“, „Nuopolio ratai“, „Rimties sargyboje“, „Virto ažuolai“, „Drugelių šokis“ ir kt. Parašė ir knygą „Energetinė poema“. Apie jį sukurtas Lietuvos televizijos filmas „Visų pirma – aš inžinierius energetikas“.

Keliauti pradėjo nuo vaikystės, kai skaitė kelionės knygas. Vėliau aplankė 24 pasaulio šalis. Sugrįžęs apie tas keliones pasakojo, rašė, rengė susitikimus su moksleiviais, bendradarbiais, visuomene. Ėmėsi ir meninės fotografijos. 1978 m. surengė parodą „Sustingusios akimirkos“, o 1979 m. – fotografijų parodą „Gimtojo krašto vaizdai“. Atgimimo metais vadovavo Zarasų kultūros fondui. Tėvelis savo jėgas išbandė ir tapyboje. Sukurta apie 250 paveikslų. Mėgstamiausios temos – rajono kultūros paminklai ir peizažai. 1989 m. surengta pirmoji paroda Zarasuose, 1990 m. – Vilniuje. Dar dvi parodos surengtos Zarasuose ir Utenoje 1993 m.

Buvo renkamas rajono tarybos deputatu, dalyvavo Lietuvos tautodailininkų sąjungos, Fotografijos meno sąjungos, kraštotyros draugijos veikloje, to meto sąjunginėje, respublikinėje ir rajoninėje spaudoje paskelbė apie du šimtus publikacijų bei mokslinių darbų. Tėvelio žodžiai: „Nuolat jaudina klausimas, ar esame atidavę bent dalelę savosios duoklės kraštui, kuris maitina mūsų kūną ir sielą. Esu zarasietis, gimiau Salako valsčiuje. Kiek galėdamas bandžiau daryti ne tik savojo krašto energetikai, bet ir saugoti kultūros palikimą, jį populiarinti, įamžinti... Duoklė vienkartinė nebūna. Lašelis po lašelio ji atiduodama...“

Verta paminėti, kad, be visų šių darbų, tėvelis domėjosi ir filatelija, rinko senovinius pinigų, buvo medžiotojas.

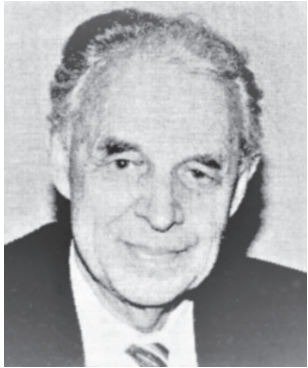
1994 m. prie namo Zarasuose pastatytas S. Karanausko stogastulpis A. Žilėno atminimui, Antalieptėje centrinė gatvė pavadinta tėvelio vardu.

Mirė Algimantas Žilėnas 1993 m. Palaidotas Antalieptės kapinėse.

Parengė Jurgis Dumbrava

Algirdas ŽUKAUSKAS gimė 1923 m. vasario 2 d. Biržuose. Tėvas – Alfonsas Žukauskas, gimęs 1896 m., žinomas Lietuvoje agronomas, politinis veikėjas, laisvamanis, spaudos darbuotojas; motina – Aleksandra. Algirdas turėjo seserį Nijolę Elijošaitienę (gim. 1926 m.). Žmona Janina Žukauskienė (gim. 1924 m.), dukros – Vida Kanopienė (gim. 1952 m.) ir Alė Kučinskienė (gim. 1953 m.).

1933 m. Algirdas pradėjo mokytis Joniškio vidurinės mokyklos pirmoje klasėje.

1937 m. tėvas, tapęs Jonavos rajono agronomu, apsigyveno Kaune. A. Žukauskas tais pačiais metais įstojo į Kauno „Aušros“ berniukų gimnazijos 5 klasę ir 1941 m. ją baigė. 1942 m. įstojo į Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Technologijos fakultetą. 1943 m., uždarius universitetą, dirbo „Statybos“ trešte techniku, vėliau slapstėsi. 1941–1944 m. dalyvavo pagrindinėje antihitlerinėje ir komjaunimo veikloje. 1944 m., pasitraukus vokiečių armijai, toliau studijavo Kauno Vytauto Didžiojo universitete ir 1947 m. baigė Technologijos fakultetą, įgydamas inžinieriaus mechaniko-šilumininko specialybę. Paliktas universitete asistentu, pradėjo pedagoginį darbą. 1952 m. specializavosi Maskvos energetikos institute ir 1953 m. ten apgynė technikos mokslų kandidato disertaciją (dabar daktaro) šiluminės fizikos srityje – skersai aptekamų įvairių skysčių srautuose cilindro ir vamzdžių pluoštų konvekcinių šilumos mainų tyrimas. 1963 m. Maskvos energetikos institute apgynė technikos mokslų daktaro disertaciją (dabar habilituoto daktaro). 1953 m. birželio mėn. Mokslų akademijos sesijoje A. Žukauskas išrenkamas Fizikos-technikos instituto direktoriumi. 1956 m., reorganizavus Mokslo akademijos institutus, įkuriamas Energetikos ir technikos institutas, vėliau jis keitė pavadinimus – dabar Lietuvos energetikos institutas. Iki 1962 m. A. Žukauskas buvo šios mokslo įstaigos direktorius, iki 1981 m. – instituto mokslinis vadovas ir mokslinės tarybos pirmininkas.

1957–1961 m. A. Žukauskas vadovavo Valstybiniam mokslo ir technikos komitetui, 1961–1965 m. – Valstybiniam mokslinių tyrimo darbų koordinavimo komitetui. 1956–1992 m. A. Žukauskas – Lietuvos mokslų akademijos viceprezidentas, vėliau – technikos mokslų skyriaus pirmininkas. 1967 m. A. Žukauskui suteikiamas profesoriaus vardas. Jam vadovaujant parengta ir apginta 60 mokslų kandidatų ir 10 mokslo daktarų disertacijų. Parašė 15 monografijų, 7 iš jų skelbtos JAV, 2 – Rusijoje, 1 – Kinijoje. Kartu su bendraautoriais A. Žukauskas užregistravo tuo metu 1 iš 2 Lietuvoje atradimų „Turbulentinio šiluminio ribinio sluoksnio lygaus, skersai aptekamo cilindro kaktinėje dalyje atsiradimo kanale reiškiny“. 1975 m. už darbą „Konvekcinių šilumos mainų dėsningumas skysčių srautuose“ A. Žukauskui skiriama Respublikinė mokslo ir technikos premija. Didžiuliai jo nuopelnai pagrindžiant svarbių Lietuvai energetikos objektų – Lietuvos VRE, Mažeikių naftos perdirbimo gamyklos ir kitų objektų būtinumą ir parenkant jų statybos vietą.

1993 m. A. Žukauskui paskiriama personalinė pensija. 1975–1990 m. buvo renkamas Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Plano ir biudžeto komisijos pirmininku. 1989 m. lapkričio 23 d. Lietuvos Aukščiausioji Taryba A. Žukauską išrenka komisijos Lietuvos

nepriklausomybės atkūrimo planui parengti nariu ir paskiria vienu iš penkių pirmininkų kolegijos nariu (A. Brazauskas, J. Marcinkevičius, K. Motieka, R. Ozolas, A. Žukauskas).

Būdamas 7 m. A. Žukauskas pradeda žaisti šachmatais. Lietuvos ir Kauno šachmatų pirmenybėse nugalėdavo net V. Mikėną. 1938 m. jam suteikiamas Lietuvos šachmatų meistro vardas. Prisimindamas 1944 m. Kaune vykusias Lietuvos šachmatų pirmenybes, A. Žukauskas rašė: „Turnyras buvo organizuotas pusiau uždaromis sąlygomis specialiai pademonstruoti, kad ir žiauriaus hitlerinės okupacijos metais šachmatai Lietuvoje gyvuoja.“ 1994 m. apdovanotas Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino IV laipsnio ordinu.

Simboliška, kad A. Žukauskas yra leidinio „Lietuvos energetika“ I tomo, išleisto 1982 m., pratarmės autorius. Mylėjo gamtą, Molėtų rajone, Čiulėnų seniūnijoje, Šneideriškių kaime, prie Aiseto ežero turėjo sodybą, ten mėgdavo vasaroti.

A. Žukauskas žuvo 1997 m. rugpjūčio 2 d. kelyje, netoli sodybos. Palaidotas Vilniaus Antakalnio kapinėse.

Parengė Saulius Kutas

PAVARDŽIŲ RODYKLĖ

Adamkus Valdas 109, 112, 114, 193, 230	173, 191, 199, 201, 202, 221, 238, 275	Baronienė Irena 155
Algimantas Andriušis 145	Bačkaitis Stasys 148, 149, 150	Baršauskas K. 231
Alperovičius Chaimas 32	Bagdonavičienė (Guževičiūtė) Stefanija 150	Bartkus Gintautas 112
Andriušis Algimantas 145	Bagdonavičienė (Helmienė, Šidlauskaitė) Zuzana 151	Barzda-Bradauskas Juozas 24
Andriušis Aurimas 145	Bagdonavičius Povilas 150	Basajev Ivan 42
Andriušis Serafinas 57, 144, 145	Bagdonavičius Romualdas 151	Baskutis Petras 153
Anisimov Vladimir 42, 53	Bagdonavičius Sebastinas 150, 151	Baškys Vytautas 156
Ankudavičius Juozas 64	Bagdonavičiūtė (Kleizienė) Loreta 151	Batanov B. 42
Antanas Vienažindys 282	Bairikov Vasilj 53, 54	Bavarskienė (Grigonytė) Anelė 157
Antanavičius Jonas 180	Bakšys Vidmantas 76, 95, 275	Bavarskis Henrikas 79, 157
Antanavičius Lukas 180	Balazas Jonas 151	Bavarskytė Laimutė 157
Antanavičius V. 265	Balazas Petras 55, 151, 152	Bavarskytė Vilija 157
Arndt Mogens 105	Balazienė (Brazauskaitė) Virginija 152	Bernatonis Vilius 123
Astravas Aloyzas 145, 146	Balazienė (Grigaravičiūtė) Janina 152	Bičiulaitis Ramūnas 123, 124
Ašmantas Leonas 91–94	Balazienė Ona 151	Bikulčius R. 122
Augustaitienė (Kairiūkštytė) Raminta 147	Balčiūnas Povilas 152, 153	Bilys Stasys 142
Augustaitis Algirdas 146, 147	Baltakis Algimantas 282	Birutavičius Vaclovas 24
Augustaitis Algirdas (sūnus) 147	Bancevičius Valdas 123, 124	Bitinas Alvydas 148, 210, 214
Augustaitis Pranas 146	Banėnas A. 17, 18	Bivilis Evaldas 117
Augustaitis Rimantas 147	Baranauskas Sigitas 104, 107, 114, 115, 117	Blažauskas Vitas 57
Augustaitytė Ingė 147	Barauskas Antanas 154	Blikas Hansas 75
Augustaitytė Laima 147	Barauskas Giedrius 154	Borovkov Karp 54
Avdejevas G. 151	Barauskas Petras 154	Bortkevičius M. 147
Avizonis Jonas 18, 24	Barauskas Rimantas 154	Bortkevičius Mečislovas 42
Babilius V. 95, 103, 109	Barkauskas Pranas 20	Brasiūnaitė-Brasiūnienė Sofija 158
Bacianskas Kazys 148	Baronaitė Rasa 155	Brasiūnas Rimantas 158
Bacianskas Ričardas 148	Baronas Albinas 155	Brasiūnas (Sapožnikovas) Enrikas 158
Bacianskas Stasys 148	Baronas Vilius 155	Braunlein Gerhard 105
Bacianskytė Nijolė 148		Brazauskas Algirdas 55, 122, 285
Bacianskytė Rita 148		Bražukas Juozas 158, 159
Bačauskas Anzelmas 4, 88, 95, 103–105, 107, 108, 122, 147, 150, 153, 154, 156, 164, 165,		Bražukienė Ona 159
		Bučys Algimantas 238

Bugaila Stasys 265	Čepienė Angelė 164	Edvardas Žukauskas 227
Buinevičius Eduardas 35, 145	Čepienė (Klikūnaitė) Konstancija 163	Eidrygevičius Stasys 17, 18, 19
Buinevičius Vladas 62	Černiauskaitė Daiva 165	Eizenhaueris D. 150
Bukatin Vasilij 49, 79	Černiauskaitė Eglė 165	Gaidamavičienė (Kanapkaitė) Vanda Stefanija 167
Buksaitė Irena Birutė 182	Černiauskas Stasys 164, 165	Gaidamavičius Antanas 167, 168
Butuzov S. 53	Černiauskienė (Viršutytė) Aldo-na 165	Gaidamavičius Povilas 168
Butvila Algirdas 160	Čiubais Anatoly 105, 109, 110	Gaidamavičiūtė Rūta 168
Butvila Jonas 159	Čiurlys J. 17, 18, 19	Gaidelienė (Češūnaitė) Ona 168
Butvila Pranas 159	Dačinskas Juozas 39	Gaidelienė (Zobarskaitė) Danutė 168
Butvila Rimas 160	Dalinkevičius J. 17	Gaidelis Algirdas 168
Butvila Vaclovas 159	Danila Stanislovas 142	Gaidelis Jonas 168
Butvila Viktoras 159, 160	Daniliauskas Vincentas 39	Gaidelis Vytautas 63, 168, 169
Butvila Vytautas 159	Daniūnas Antanas Rimgaudas 70	Gaidelytė Daiva 168
Butvilienė (Stankevičiūtė) Vida 160	Danta A. 17	Gaidienė (Baltruševičiūtė) Anelė 169
Butvilienė (Radišauskaitė) Jadvyga 160	Darulis Arvydas 124	Gaidienė (Šverinaitė) Kristina 170
Buzek J. 106	Daukšys K. 121	Gaidys-Gintila Vladislovas 170
Cemnolonskienė Irena 161	Daumantas V. 167	Gaidys Julius 169, 170
Cemnolonskis Česlovas 160, 161	Dauninė Eglė 123	Gaidys Nikodemus 169
Cemnolonskis Marius 161	Degutienė I. 109	Galvanauskas Ernestas 14
Cemnolonskis Raimundas 161	Deren-Aerly Osman 165	Gerasimovas V. 109
Choroševskis Georgijus 161	Derenienė Stasė 166	Gerasimovičius Michailas 170, 171
Chromčenko Anatolij 75, 76	Deren Ina 166	Gerasimovič Liudmila 171
Chudabaševas K. 281	Deren Ina Sofija 166	Gerasimovič Marija 171
Cicėnas Bronius 110, 112, 115	Deren Kemal 165, 166	Gerasimov Valentin 105, 110
Cimermonaitė Vilhelmina 162	Djakovasvis I. 109	Ginters Valdis 105, 110
Cimermonas Algirdas 162	Donėla Juozas 71	Girdvainis Vytautas 60
Cimermonienė Liucina 162	Dorošukas Eugenijus 32, 51	Girtavičius Antanas 60
Cironkienė Elena 169	Drąsutis Pranas 17–19, 24, 25, 32–34, 39	Gylys Stasys 61
Čeičys J. 17, 18	Drobavičius Alfonsas 166, 167	Gladčenko Artūras 172
Čelkytė Milda 166	Dūda A. 13	Gladčenko (Marčiulionienė) Tatjana 172
Čepaitė Audronė 164	Dulevičius J. 221	Gladčenko Nikolajus 171
Čepaitė-Dudienė Rimantė 163	Dumbrava Jurgis 169, 283	Gladčenko (Paškova) Marija 171
Čepas Andrius 163	Dzermekienė Vida 117	
Čepas Antanas 162, 163	Eberlė 34	
Čepas Vincentas 163, 164		

Gladčenko (Tolstova) Žana 172	Guntaitė Ramunė 177	Jarutis Marius 182
Gladčenko Valentinas 171, 172	Guntaitė Rita 177	Jarutis Vyturys 182, 183
Gluchovskoj Jurij 49	Gunta Stanislovas 177	Jarutis Vladas 182, 183
Guosnis Aleksandras 167, 178, 188, 202, 205, 235, 241, 245, 279	Gunta Vytautas 177	Jasenovič Valentina 100
Grėblikas Petras Zigmas 172, 173	Guntienė Eugenija 177	Jasinevičius Alfredas 97, 99, 100
Grėblikienė Danguolė 173	Hamburgas A. 92	Jegorov Roman 42
Grigaravičienė Marija 174	Harig Hans-Dieter 105	Jevplanov Jurij 75
Grigaravičius Rimantas 174	Heleris Jakovas 32, 33	Jodelė Pranas 17, 18
Grigaravičius Vladas 54, 80, 86, 173, 174	Herstad Knut 105	Juknevičienė (Junevičiūtė-Paga-reckienė) Jadvyga 184
Grigaravičiūtė Aušra 174	Hitleris Adolfas 34	Juknevičienė (Kazlauskaitė) Ste-fanija 183
Grinevičius M. 122	Indriūnas Algimantas 177, 178	Juknevičius Edvardas 184
Grodzenskis Šolomas 42, 54, 81, 82, 83	Indriūnas Juozas 177	Juknevičius Jonas 183
Grudzinskas Leonardas 282	Ivanauskas Antanas 178, 179	Juknevičius Juozas 183
Gruodis Antanas 26, 32, 33, 43, 86, 157	Ivanauskas Arvydas 179	Juknevičius Petras 183
Grušas Vidmantas 123, 124	Ivanauskas Donaldas 179	Juknevičius Romualdas 183, 184
Gubin Tichon 42	Ivanauskas Juozas 178	Juknevičius Vladas 183
Gudalienė Aurelija 175	Ivanauskienė (Gvazdinskaitė) Re-gina 179	Juknevičiūtė (Paulionienė) Irena 184
Gudalienė (Horodničiūtė) Ona 175	Ivanauskienė-Meškauskaitė Ona 178	Junevičius Vytenis 112
Gudalienė (Jakaitytė) Anelė 175	Izbickas Vytautas 39	Juodienė Jadvyga 185
Gudalienė (Žąsinaitė) Uršulė 174	Jablonskis Mindaugas 123	Juodikienė Genė 185
Gudelis Andrius 175	Jacevičienė (Klibavičiūtė) 180	Juodikis Alfonsas 184
Gudelis Arūnas 175	Jacevičius Kazys 179	Juodikis Edvardas 185
Gudelis H. 265	Jacevičius Zigmas 179, 180	Juodikis Ričardas 185
Gudelis Juozapas 174	Jacevičiūtė (Antanavičienė) Alma 180	Juodikis Virgilijus 185
Gudelis Juozas 174, 175	Jacevičiūtė Elena 180	Juodis Vytautas 185
Gudelis Juozas (sūnus) 175	Jakubonis Rimvydas 77, 83	Juozaitis Rymantas 117, 120, 122, 123
Gudelis Leonas 173, 175, 176	Jakutienė Aldona 123, 124	Jurėla Antanas 42, 53
Gudelis Petras 175	Janavičius Vytautas 20, 24	Jurgaitis Juozas Virmantas 103, 107, 108, 109, 110, 111
Gudelytė Ieva 175	Jankauskas 26	Jurginis J. 142
Gudynas Gražvydas Jonas 61	Jankevičius J. 18, 21	Juškauskas Ksaveras 185, 186
Gudzinskas Juozas 205	Jaraminas Audrius 181	Juškauskas Tomas 186
Gunta (Augustauskaitė) Eleonora 177	Jaraminas Dainius 181	Juškauskienė Ramutė 186
	Jaraminas Juozas 63, 180	Kaikaris Kazys 97
	Jaraminienė Jadvyga 181	

Kairienė Vitalija 187	Kirlys Antanas Algirdas 194	Kriščiukaitis Algimantas 145, 201
Kairys Petras 187	Kirlys Petras 194	Kriščiukaitis Donatas 142, 199, 200, 201
Kairys Ramūnas 187	Kirlys Šarūnas 195	Krukas 35
Kairys St. 44	Kirlytė Giedrė 194	Krukis Valentinas 76
Kairytė Lorita 187	Kirlytė Rasa 195	Krukonienė Galina 202
Kairytė Renata 187	Kisielius V. 107	Krukonis Vytautas 201, 202
Kajutis Kazimieras 187, 188	Klajumas Rudolfas 57	Krukonytė Ingrida 202
Kalinauskas Juozas 188, 189	Kličmanas Vladas 24	Kubilius Andrius 106, 112
Kalinauskienė Valentina 189	Klupšaitė Irena 196	Kučinskas Vladas 51, 70, 202
Kaminskas V. 221	Klupšas Apolinaras 62, 195	Kučinskienė Alė 283
Kaminskij Leonid 53	Klupšas Gintautas 196	Kulbienė Aldona 203
Kančas Algimantas 189	Klupšas Linas 196	Kulbis Vladas 202, 203
Kančas Mindaugas 189	Klupšienė (Baranauskaitė) Bronė 196	Kuodis Jonas 39
Kančas Vaclovas 189, 190	Kniukštaitė Rasa 197	Kuraszkiewicz Pawel 105
Kanopienė Vida 283	Kniukštaitė (Vaičienė) Vilija 197	Kusta Algis 142
Kaplanas 26	Kniukšta Jonas 60, 196, 197	Kutas Algimantas 71
Kaulakis Leonas 15, 26, 147	Kniukštie (Žvinklytė) Danutė Antanina 197	Kutas Saulius Aloyzas Bernardas 4, 40, 93, 94, 195, 244, 250, 253, 277, 285
Kavoliūnas Romualdas 53	Kolupaila Steponas 17–19, 39	Kvarcevas V. 193
Kaziūnas Petras 190, 191	Komsa Ana 197	Larionov Ivan 33
Kazlauskas Jonas Rimantas 99, 105, 108, 111, 142	Komsa Galina 198	Lasinskas M. 173
Keinienė Benjamina 192	Komsa Regina 198	Laucius Jeronimas 4, 142
Keinienė Julija 191	Komsa Semionas 197, 198	Laurinaitienė Laima 204
Keinys Evaldas 192	Koryzna Aloyzas 124, 125	Laurinaitis Algirdas 204
Keinys Pranas 191	Kostas Bagdonavičius 150	Laurinaitis Vytautas 203, 204
Keinys Teodoras 191, 192	Koštauskaitė Liudmila 199	Laurinaitytė Eglė 204
Keizeris Mindaugas 128	Koštauskas Povilas 198, 199	Laurinavičius Mykolas 62
Kėkštaitė Dalia 193	Koštauskas Viktoras 199	Lenickas Česlovas 64, 267
Kėkštas Gintautas 193	Kramer Mikael 112, 115	Levšin S. 55
Kėkštas Vidminas 193	Kraujelis Alfonsas 265	Linkaitis Juozas 33, 35, 51, 70, 142, 243
Kėkštas Zenonas Albinas 192, 193, 194	Kregždė Algis Mykolas 99, 108, 111	Linkevičius Arnoldas 103, 107, 110
Kėkštienė Genovaitė 193	Kreslinsh Vilnis 105, 111	Liubinaite (Rotamskienė) Jurgita 204
Keserauskas Arūnas 112, 114	Kriaučionis Kostas 32	
Kirlienė Aldona 195	Kripas M. 16	
Kirlienė Elena 194	Kriščiukaitienė Ina 201	
Kirlys Algirdas (sūnus) 195		

Liubinaitė (Slivinskienė) Judita 204	Martusevičius Juozas 55, 142, 252	Mikalajūnaitė Laima 213
Liubinas Antanas 204	Masalskis (Masalskij) Arkadij 55, 152	Mikalajūnas Dangiras 110, 114, 115, 117
Liubinas Vytautas 35, 54, 204	Masionis Darius 123	Mikalajūnas Egidijus 214
Liubininė (Blažytė) Teofilė 204	Masiulienė Janina 209	Mikalajūnas Evaldas 214
Liubininė (Kavaliauskaitė) Halina 204	Masiulienė (Janušauskaitė) Marcelė 209	Mikalajūnas Leonas 61
Liutikas Napoleonas 205	Masiulis Petras 209	Mikalajūnas Mantas 214
Luchnev N. 55	Masiulis Rokas 124, 153, 209	Mikalajūnas Povilas (1921) 213, 214
Lukonin Nikolaj 75, 76, 277	Masiulis Tadas 209	Mikalajūnas Povilas (1926) 214, 215
Lukoševičius Leonardas 206	Matelionienė Angelė 210	Mikalajūnas Romualdas 213
Lukoševičius Vladas 205, 206, 235	Matelionis Povilas 210	Mikalajūnas Vidmantas 213
Lundbergas Gunaras 108, 111	Matelionis Saulius 210	Mikalajūnienė Emilija 213
Mačiūnas A. 18	Matelionytė Skaistė 210	Mikalajūnienė Valerija 214
Mačiūnas J. 33	Matukonienė (Čyžaitė) Aldona 211	Mikalauskas 35
Magnusson Jan 105	Matukonis Pranas 54, 57, 210, 211	Mikėnas V. 285
Maikštėnas Darius 7, 8, 128, 130	Matukonis Tautvydas 211	Mikola Jouko 105
Maištėnas Darius 129	Matulionis Jonas 154	Mikučiauskas Edmundas 115
Makštutienė (Mackevičiūtė) Bronė 207	Mažeika Gintautas 123, 124	Mikužis Anicetas 86, 93, 97
Makštutienė (Pačėsaitės) Viktorija 206	Mekaitė Birutė 212	Milaknis Valentinas 112
Makštutis Bronius 206, 207	Mekaitė Irena 212	Milenskis N. 177
Makštutis Gintaras 207	Mekaitė Jūratė 212	Mileris A. 92
Makštutis Linas 207	Mekas Algis Viktoras 4, 62, 69, 118, 132, 151, 152, 160, 170, 172, 184, 207, 211, 212, 216, 223, 225, 232, 237, 255, 263, 264, 281	Milevičius Algirdas 215
Makštutis Pranas 206		Misiūnas Dalius 125, 127, 128
Makštutis Romualdas 207		Miškinis Antanas 228, 282
Makštutis Virginijus 207		Miškinis Motiejus 228, 282
Makštutytė Indrė 207		Miškinis Vaclovas 176
Makštutytė Ramunė 207		Miškinis Vytautas 4, 50, 72, 147, 153, 154, 160, 165, 173, 179, 188, 189, 199, 201, 202, 204, 205, 212, 215, 220, 226, 235, 239, 241, 248, 255, 258, 263, 264, 267, 269, 274, 275, 279, 281
Maldeikis E. 106, 110, 114	Mekas Jonas 211	
Mankevičius Mykolas 55, 208	Mekienė Aldona 212	
Marcinkevičius J. 285	Mekienė Vanda 211	
Margienė Aldona 208	Mendelis E. 12	
Margis Algimantas 208	Merkys Viktoras 227–229	Monkevičienė (Gedaminaitė) Joana 216
Markin Aleksandr 42, 50, 54	Mertensas F. 37	Monkevičienė (Mockaitytė) Sofija 216
	Meškauskas Viktoras 213	
	Michelevičius Stanislovas 35	

Monkevičius Algirdas 216	Nemunienė Pranciška 219	Novy Josef 104
Monkevičius Gintaras 216	Nemunienė (Pranckevičiūtė) Aldona Liucija 220	Novodvorskis A. 167
Monkevičius Povilas 216	Nemunis Juozas 219	Nurmimaki Kalervo 105
Monkevičius Vytautas 216	Nemunis Viktoras 219, 220	Oginskis Bogdanas 43
Monkevičiūtė Angelė 216	Nemunis Viktoras (sūnus) 220	Okk Gunnar 105, 110
Monkevičiūtė Rūta 216	Nemunytė Virginija 220	Olendorfas F. 198
Monstvilas Kostas 70	Nemura Antanas 220, 221	Oniūnas Baltramiejus 59
Montvila Darius 123	Nemura Donatas 221	Ozolas R. 285
Morkūnaitė Vita 217	Nemuraitė Linutė 221	Paknys Juozas 37
Morkūnas Albertas 217	Nemuraitė Kęstutis 221	Paksas Rolandas 109, 111, 112, 114
Morkūnas Rytis 217	Nemurienė (Daškevičiūtė) Genu-tė 221	Paltanavičienė (Bakutyte) Adelė 226
Morkūnienė Danutė 217	Nesterenko Andrej 53	Paltanavičienė (Urbaitytė) Agota 225
Morkvėnas Alfonsas 124	Nevodničanskis Viktoras 13	Paltanavičius Jonas 225
Motieka K. 285	Niedvaras Julius 123	Paltanavičius Juozas 225
Musneckis Algirdas 53	Nykvistas Karl-Erik 105, 108	Paltanavičius Rytas 226
Naprienė Nerilė 117	Noreikaitė Eglė 223	Paltanavičius Vytautas 226
Nargėlas A. 147	Noreikaitė (Grinevičienė) Vilija 223	Paltanavičiūtė Jadzė 225
Narušis Simonas Vytautas 274	Noreikaitė Mikalina 221	Paltanavičiūtė Juzė 225
Narušis Vytautas 248	Noreika Pranas 69, 118, 131, 221–224	Paškevičius Boleslavas 59, 180, 183, 190, 240
Narutavičius Petras 32	Noreika Zigmąs 221	Paškevičius Vladas 93, 97, 103, 107, 114, 115, 117, 122
Naujalis Juozas 251	Noreikienė (Urbaitytė) Emilija 221	Patkauka Algirdas 83, 226, 227
Navickas Vincentas 61	Noreikienė (Vendelytė) Darata 223	Patkaukienė (Simonaitytė) Marija 226
Navickas Zenonas 154	Norkaitis J. 17, 18	Pavilčius Vytautas 32
Nečajevskij Leonid 64	Norušienė (Kičaitė) Angelė 224	Paznanskienė (Mačytė) Marytė 227
Negrivoda Genadij 76	Norušienė (Laigonaitė) Marija 224	Paznanskis Vaidotas 227
Nekrašaitė Kristina 219	Norušis Algimantas 224, 225	Paznanskis Vytautas 227, 228
Nekrašaitė Levosė 217	Norušis Artūras 224	Paznanskytė Gintarė 227
Nekrašas Egidijus 219	Norušis Audrūnas 224	Petras Balazas 151
Nekrašas Justinas 42, 43, 53, 66, 86, 157, 161, 217–219	Norušis Dainius 225	Petrauskas Albinas 62
Nekrašas Motiejus 217	Norušis Vincas 224	Petrauskas G. 153
Nekrašienė (Beržinskaitė) Janina 219	Novickis A. 18	Petravičiaus Alfredas 228
Nekrašienė (Rimaitės) Rozalija 217		
Nemickas Algimantas 63		
Nemira Algimantas 97, 99, 100, 103, 107, 114, 115, 117, 122		

Petravičienė (Čiužaitė) Genovaitė 228, 229	Poderis Virgilijus 125	Randakevičienė Ona 240
Petravičius Alfredas 83, 228, 229	Pomerancev Vadim 42, 51, 70	Randakevičius Ignas 239
Petravičius Audrius 229	Porutienė Stasė 234	Randakevičius Jonas 59, 239, 240
Petravičius Kazimieras 228	Porutienė (Sologubaitė) Ona 234	Randakevičiūtė Dalia 239
Petravičiūtė Giedrė 229	Porutis Simonas 234	Randakevičiūtė Vida 239, 240
Petronis Marijonas 53	Porutis Tomas 234	Rasuolė Čepaitė (Berenienė) 164
Petrulė Asta 230	Porutis Vincentas Algirdas 234	Reklaitis Algirdas 241
Petrulienė (Apšegaitė) Emilija 229	Porutis Vytautas Vladas 234	Reklaitis Česlovas 241
Petrulienė (Tumasonytė) Marytė 230	Porutis Vladas 234	Reklaitis Jonas 167, 240, 241
Petrulis Alfonsas 229	Porutytė Agnė 234	Reklaitis Jonas (sūnus) 241
Petrulis Bronislovas 229	Pranckūnas Algimantas 235	Reklaitis Kęstutis 241
Petrulis Povilas 229	Pranė Butvilienė (Mickevičiūtė) 159	Riekumaitė Reda 242
Petrulis Vytautas 229, 230, 265	Presas Bronius (Heincas) 235, 236, 237	Riekumas Dalius 242
Petrulytė (Kakarienė) Daiva 230	Presas Maksas 235	Riekumas Kostas 60, 241, 242
Piebalgs A. 120	Prodis R. 106	Riekumienė Marija 242
Piesleka Algis 230	Puodžiukynas Algirdas 237, 238	Rimantas Augustaitis 147
Pieslekaitė Irena Danutė 230, 232	Puodžiūnas Juozas 61	Rimka A. 18, 20
Pieslekas Aleksandras 230	Puodžiūnas Vytautas 177	Rimkus Kazys 17, 18, 19, 39, 44
Pieslekas Narimantas 231	Puronas V. 142	Rinkūnaitė Danutė 242
Pieslekas Vaclovas 230	Radzevičius Stasys 39	Rinkūnaitė Milda 242
Pieslekas Vytautas Narimantas 64, 230, 231, 232	Radzevičius Vitalijus 50, 72	Rinkūna Leonas 244
Pieslekienė (Lanskoronskytė) Ona 230	Ragelienė Irena 239	Rinkūnas Antanas Gediminas 242
Pieslekienė (Šidlauskaitė) Dalia 232	Ragelienė Marija 238	Rinkūnas Eugenijus 242
Pilkienė (Stučkaitė) Anelė 233	Ragelis Juozas 238	Rinkūnas Kostas 242
Pilkis Algirdas Kazys 232, 233	Ragelis Vytautas 238, 239	Rinkūnas Leonas 242–244
Pilkis Giedrius 233	Ragelytė Jūratė 239	Rinkūnas Rimgaudas 242
Pilkis Saulius 233	Ragelytė Neringa 239	Rinkūnienė (Aleksėjūnaitė) Zofija 242
Pilkytė Laima 233	Rainys Vytautas 97	Rinkūnienė (Misiūnaitė) Aldona 242
Pocienė (Balsytė) Birutė 233, 234	Ralys Pijus 115, 117	Rymeikienė Danielė 244
Pocius Romualdas 233	Ramanauskas Alfredas 114, 115	Rymeikienė (Majauskaitė) Genovaitė 244
Pocius Vygantas 233	Ramoška Romualdas 110	Rymeikis Juozas 51, 70, 244
Pocius Vytautas 233, 234	Randakevičienė (Diemedžiūnaitė) Marija 239	Romas 26
		Rudokas Jonas 244, 245

Rukšėnas Rimvydas 50, 72, 93, 97, 99, 100, 103	Simonaitienė Janina 249	Stumbraitė Daiva 253
Rukšta Česlovas 42, 49	Simonaitis Juozas 248, 249	Stumbras Algirdas 43, 64, 86, 142, 231, 251–253
Ruzveltas Franklinas 19	Simonaitis Vytautas 249	Stumbras Juozas 251
Ružinskas Zenonas 4, 99, 100, 103, 107, 155, 158, 163, 166, 187, 192, 196, 197, 204, 206, 208, 211, 215, 217, 233, 234, 242, 244, 247, 249, 256, 259, 267, 270, 272, 276, 280	Simonaitytė Rūta 249	Stumbrienė Elena 251
Sabalaiuskas Alfredas 71	Simonavičius Jaunius 97	Stumbrienė Jolanta 253
Sadūnaitė Rita 247	Sipavičius Eugenijus 55, 59	Stundienė Gražina 254
Sadūnas Kazimieras 246, 247	Sirutis Vladas 71, 97	Stundys Bronius 253, 254
Sadūnienė (Sipavičiūtė) Leokadija 246	Syromiatnikovas A. 231	Stundytė (Kurilienė) Violeta 254
Sakalauskas S. 153	Skipitis Rapolas 20	Svylaitė Jūratė 254
Samoška P. 235	Skritulskas Rimgaudas 57	Svylaitė (Karaliūnienė) Jūratė 255
Sapožnikovas (Brasiūnas) Enrikas 62	Smilgevičius Jonas 30, 32, 54	Svylaitė (Morkevičienė) Lilija 255
Sarapas Antanas 247	Soldatova Anastasija 250	Svydas Aleksandras 254
Sarapienė Nijolė 247	Soldatova Ina 250	Svydas Algirdas 254, 255
Sargautis Maksimilijonas 50, 53	Soldatov Grigorij 249	Svydas Gintaras 255
Saudargas A. 109	Soldatov Ivan 249, 250	Svydas Kęstutis 254
Schierenbeck Heinz-Peter 115, 117	Soldatov Volodia 250	Svydas Saulius 255
Sekmokas Arvydas 124	Sondergaardas Mortenas 94	Svylienė (Glodaitė) Danutė 255
Serafinas Andriušis 144, 145	Spėčius Saulius 123	Svylienė (Urbonaitė) Marija 254
Sicre Diaz Alberto 131	Spudulis Vaclovas 78, 95	Šaduikis Vilius 3, 4, 10, 142, 146, 157, 161, 175, 181, 185, 230, 234, 247, 257, 268
Simniškienė (Dobkevičiūtė) Valerija 248	Stalinas Josifas 180	Šadurskij Oleg 76, 275
Simniškienė (Juchnevič) Kotryna 247	Stanišauskis Jokūbas 16, 18, 19, 26, 31	Šakalys Antanas 60, 255, 256
Simniškis Anielius 247	Stankus Eduardas 64, 231	Šakalys Audris 256
Simniškis Bronius 247, 248	Stankus J. 142	Šakalys Laimis 256
Simniškis Gediminas 248	Stasiukynas A. 97, 103	Ščiuc-Deren Aiše 165
Simniškis Jonas 247	Staškevičius Mykolas 35	Šiaučiūnaitė Jolanta 257
Simniškis Juozas 247	Steponavičius Vladas 35	Šiaučiūnas Raimundas 257
Simniškis Kostas 247	Stotz Jurgen 105	Šiaučiūnas Vaclovas 256, 257
Simniškis Rimantas 248	Strodomskas Edmundas 99, 108, 111	Šiaučiūnas Vaidotas 257
	Stroliaitė Vilmantė 251	Šiaučiūnienė Vladislava 257
	Strolia Petras 250, 251	Šimbergas J. 33
	Strolia Vaidas 251	Šimkienė (Kavarskaitė) Ksavera 258
	Strolienė Aldona 251	Šimkienė (Valantiejiūtė) Agota 258
	Strumskas Arvydas 112	
	Stukas Vladas 55, 150	

Šimkūnas Simonas 83, 259, 260
Šimkūnienė (Povilėnaitė) Alma 260
Šimkus Augustinas 258
Šimkus Henrikas Regimantas 258
Šimkus Jonas (sūnus) 258
Šimkus Jonas (tėvo brolis) 17, 257
Šimkus Jonas Vladas 257, 258
Šimkus Jurgis 258
Šimkus Pranas 258, 259
Šimkus Pranas (sūnus) 259
Šimkus Sigitas 259
Šimkutė Violeta 258
Širvys Paulius 282
Škiudas Petras Povilas 117, 122, 123
Šlapikas Algirdas 53
Šlekienė Alė 261
Šlekys Linas 261
Šlekys Vytis 260, 261
Šlekytė Snieguolė 261
Šliogerienė Regina 261
Šliogeris Gediminas 261
Šliogeris Jonas 261
Šliogerytė Aušra 261
Šmatceris R. F. 12
Šmidtas Juozas 32
Šopys Algimantas 57
Špakovskij Ipolit 42, 49
Špėlis Algimantas 59, 145
Šukys Rimantas 99, 100, 117, 122, 123
Šulga Dalius 122, 123
Šunievič A. 49
Šušys Leonas 33
Tamulevičienė (Daunoravičiūtė) Jonė 263
Tamulevičienė (Koronkevičiūtė) Izabelė 262
Tamulevičius Kazys 262, 263
Tamulevičius Viktoras 262
Tamulevičiūtė Aušra 263
Tamulevičiūtė Giedrė 263
Tarasevičius Romualdas 232
Tarulienė (Kucevičiūtė) Vladė 264
Tarulienė (Vaitkevičiūtė) Teklė 263
Tarulis Bronislovas 263, 264
Tarulis Deimantas 264
Tarulis Dominikas 263
Tarulis Gražvydas 264
Tarulis Petras 263
Tarulytė Veronika 263
Taujenis V. 18, 19
Tautkienė Adelė 264
Tautkus Aleksandras 264
Tautkus Antanas 264, 265
Teodoras Keinys 191, 192
Tėvelis Vytautas 154
Timinskaitė (Navakauskienė) Lionė 266
Timinskaitė Violeta 266
Timinskas Stasys 265, 266
Timinskas Valdas 266
Timinskienė Antanina 266
Toivonen Timo 105
Trečiokas Romualdas 33
Tsarev Valery 105
Tūbelis Juozas 16
Tunaitis Juozas 238
Tunkevičienė (Ščerbinskaitė) Eleonora 266

Tunkevičius Juozas 266, 267
Tunkevičius Vytautas 266, 267
Tunkevičiūtė Marija 266
Tunkevičiūtė Ona 266
Uldinskaitė Neringa 267
Uldinskas Gintaras 267
Uldinskas Jonas 267
Uldinskas Rolandas 267
Uldinskienė Janina 267
Uleckaitė Ramutė 268
Uleckas Aleksandras 267
Uleckas Darius 268
Uleckas Vytautas 81
Uleckas Vytautas Jonas 267, 268
Uleckienė (Čiurovaitė) Margarita 268
Uleckienė (Sadauskaitė) Juzefa 267
Urbonas Leonas 159, 208, 213
Urbšys Juozas 34
Vabalevičius S. 190
Vadapalas Pranas 268, 269
Vadoklienė Stanislava 270
Vadoklienė Stefanija 269
Vadoklis Bronius 269, 270
Vadoklis Jonas 269
Vadoklis Vytautas 270
Vadoklytė Laimutė 270
Vagnorius G. 95, 109
Vaitiekaitytė-Žukauskienė Rūta 226
Vaitkevičius Albinas 20
Vaitkevičius Leonas 51, 70, 270
Vaitkus Rimantas 124
Valeika Vitulis 4, 161, 162, 168, 171, 174, 185, 186, 194, 198, 203, 251, 254, 261, 271
Valiukonienė Aldona 272

Valiukonienė Apolonija 271
Valiukonienė (Dana) 272
Valiukonis Gintaras 272
Valiukonis Jonas (1921) 271
Valiukonis Jonas (1928) 60, 271, 272
Valiukonis Orestas 271
Valiukonytė Regina 272
Valiukonytė Virginija 272
Valotkienė Laimė 4, 209, 219, 260, 261, 270
Varna Albertas 273, 274
Varna Alvydas 274
Varnaitė Virginija 274
Varnienė (Mackonytė) Leokadija Genovaitė 274
Vasiliauskas Šarūnas 124
Vasilis-Vasiliauskas Konradas Brunonas 45, 194
Velaniškienė (Meškonytė) Antanina 274
Velaniškienė (Statkevičiūtė) Liuda 275
Velaniškis Algimantas 275
Velaniškis Jonas 41, 67, 76, 274, 275
Velaniškis Motiejus 274
Velaniškis Povilas 274
Velaniškytė Eglė 275
Vidmantas J. 17, 18, 19
Vilemas Jurgis 112, 115, 117
Vilpišauskas Saulius 71
Vinciūnas Virgilijus 99, 100, 103, 107
Virbickas Daivis 126, 139
Virgilijus Andrieušis 145
Vitas Juozas 33
Vyazalov Sergey 105
Volfas Josifas 33
Volskienė (Valivonytė) Uršulė 276
Volskis Dainius 276
Volskis Gediminas 276
Volskis Jonas 62, 276
Zacharov Konstantin 76, 277
Zališauskas Mykolas 278
Zapalskienė Zita 279
Zapalskis Bronius 61, 279, 280
Zapalskytė (Kubilienė) Rūta 280
Zaremba Algimantas 115, 117
Zatoplyaev Boris 105
Zinkienė (Titiškytė) Elena 280
Zinkus Aleksandras 281
Zinkus Algirdas 280
Zinkus Bronius 280
Zinkus Giedrius 281
Zinkus Karolis 281
Zinkus Paulius 281
Zinkus Rimvydas 281
Zinkus Romanas Zigmuntas 280, 281
Zinkus Vladas 280
Zinkuvienė (Pipiraitė) Ona 281
Zotin Ivan 49
Zubavičius Eduardas 35
Žala Antanas 82, 83
Žilėnaitė (Eitminavičienė) Irena 282
Žilėnas Algimantas 63, 282, 283
Žilinskas A. 142
Žilys Kazys 50, 72
Žukauskaitė (Elijošaitienė) Nijolė 283
Žukauskas Alfonsas 283
Žukauskas Algirdas 283, 284, 285
Žukauskienė Aleksandra 283
Žukauskienė Janina 283

TURINYS

Pratarmė 5

Mielieji skaitytojai 6

Dear readers 7

LIETUVOS VALSTYBINĖS ENERGETIKOS AKCINĖS BENDROVĖS ISTORIJA
(NUO AB „ELEKTRA“ IKI AB „IGNITIS GRUPĖ“) 9

Vilius Šaduikis

I dalis. Tarpukario Lietuvos elektros energetika ir AB „ELEKTRA“ įkūrimas..... 11

 Elektros energetikos pradžia ir pirmosios elektrinės 11

 Energijos komiteto steigimas 16

 Akcinės bendrovės „Elektra“ įkūrimas 20

 Energetika Lietuvoje pirmosios SSRS okupacijos metu..... 32

 Lietuvos energetika vokiečių okupacijos sąlygose..... 34

Saulius Kutas

II dalis. Lietuvos energetika antrosios sovietinės okupacijos metu (1944–1990 m.) .. 41

 Energetikos ūkio atstatymas 1944–1962 m. 41

 Naujos statybos 1962–1990 m. 66

Anzelmas Bačauskas

III dalis. Lietuvos energetika Nepriklausomybės metais. AB „Lietuvos energija“ –
AB „Ignitis grupė“ 89

 Pirmosios permainos Nepriklausomos Lietuvos elektros ir šilumos ūkyje 90

 Energetikos reformų pradžia, AB „Lietuvos energija“ atkūrimas,
 pirmoji restruktūrizacija 96

 Pirmieji žingsniai Lietuvos ir Lenkijos elektros tinklų susijungimui 101

 AB „Lietuvos energija“ vadovų kaita, elektros eksportas į Baltarusiją 106

 AB „Lietuvos energija“ antra restruktūrizacija 111

 Narystės Europos Sąjungoje ir elektros rinkos iššūkiai 118

 „Lietuvos energija“ virsta „Ignitis grupė“ 127

Techninių ir technologinių permainų „Lietuvos energijoje“ trumpa apžvalga ... 130

Epilogas 139

Priedai 140

Literatūra 142

BIOGRAFIJOS 143

PAVARDŽIŲ RODYKLĖ..... 286

Lietuvos energetika. Aštuntas tomas. Nuo AB „Elektra“ iki AB „Ignitis grupė“ / Sudarytojas Vilius Šaduikis. – Vilnius: Trys žvaigždutės, 2020, – 300 p., iliustr.

ISBN _____

Leidinyje „Lietuvos energetika“ VIII t. pateikta plati informacija apie Lietuvos elektros energetikos vystymąsi ir jos problemas Lietuvai iškovojus nepriklausomybę 1918 metais.

Žinant, kad technikos vystymosi pagrindas yra energetika, jau tuo metu jauni inžinieriai drąsiai kėlė elektros ūkio vystymosi problemas. Jų įkurtos Lietuvos inžinierių draugijos įtakoje Vyriausybė 1936 m. įkūrė Energijos komitetą, kuriame sutelkė visus energetikos specialistus.

1937 m. lapkričio 12 d. pradėjo veikti valstybės kontroliuojama AB „Elektra“. Jos dėka per porą metų buvo savų specialistų suprojektuota, pastatyta ir paleista Rėkyvos elektrinė, įrengta elektros linija į Panevėžį, paruoštas tolesnės veiklos planas.

Prasidėjus okupacijai 1940 metais, bendrovė buvo nacionalizuota, bet dirbę specialistai ir toliau plėtė energetikos ūkį pagal numatytas gaires.

Akcinė bendrovė vėl buvo atkurta 1995 metais – AB „Lietuvos energija“, kuri vėliau transformavosi į AB „Ignitis grupė“.

Leidinyje supažindina su to laikmečio žmonėmis (gimusiaisiais 1920–1930 m.), kurie kūrė Lietuvos energetikos ūkį, ruošė specialistus. Didelė jų dalis okupacijos metais buvo represuota arba pasitraukė į Vakarus, dėl to jie iki šiol yra pamiršti.

Straipsnių autoriai – žinomi Lietuvos energetikai, kurie turi sukaupę daug vertingos istorinės informacijos.

Knyga skirta energetikos specialistams ir visiems besidomintiems Lietuvos energetikos istorija.

LIETUVOS ENERGETIKA

Aštuntas tomas

Sudarytojas Vilius Šaduikis

Viršeliams panaudotos AB „Ignitis grupės“ pateiktos nuotraukos

IV viršelio nuotraukos autorius Tadas Markevičius

Nuotraukos iš energetikų archyvų ir asmeninių kolekcijų

SL 369. 2020. 18,75 sp. l. Tiražas 1000 egz.

Vyriausiasis redaktorius Jeronimas Laucius

Dizainerė Jelena Malinovskaja

Korektorė Nijolė Šereikienė

Leido „Trys žvaigždutės“, Kalvarijų g. 134-42, LT-08209 Vilnius

tel./faks. 8 687 75 147, el. p. JeronimasL@gmail.com, www.tryszvaigzduotes.lt

Spausdino AB „Spauda“, Laisvės pr. 60, LT-05120 Vilnius, www.spauda.com